

JĘZYK, TOŻSAMOŚĆ, KULTURA

POLSKI LEVEL-UP

Podręcznik przygotowujący do egzaminu A-level z języka polskiego

Katarzyna Duda | Dorota Hrycak-Krzyżanowska | Marlena Olechowska | Agata Roćko

JĘZYK, TOŻSAMOŚĆ, KULTURA

POLSKI LEVEL-UP

Podręcznik przygotowujący do egzaminu A-level z języka polskiego

JĘZYK, TOŻSAMOŚĆ, KULTURA

POLSKI LEVEL-UP

Podręcznik przygotowujący do egzaminu A-level z języka polskiego

Katarzyna Duda | Dorota Hrycak-Krzyżanowska | Marlena Olechowska | Agata Roćko

Język, tożsamość, kultura
Polski level-up!

Recenzent: Maksi Anna Kozińska

Redakcja naukowa: Agata Roćko

Redakcja wydawnicza: Ewa Kiedio

Redakcja prowadząca, korekty: Krzysztof Smólski

Projekt okładki, logo projektu, grafik wektorowych, koncepcja graficzna:
Zuzanna Krzyżanowska

Skład i łamanie: Marcin Kiedio

Zdjęcia: Photogenica.pl

Kwerenda ilustracji: Agata Roćko

POLSKI
UNIwersytet
NA OBCYZNIE
W LONDYNIE

ISBN: 978-83-68444-43-8

Druk: Totem, Inowrocław

SPIS TREŚCI

	Wstęp	<i>Dorota Hrycak-Krzyżanowska, Agata Roćko</i>	9
DZIAŁ 01	Kwestie i tendencje społeczne	Rozdział 1: Rodzina polska – zmieniające się role w rodzinie. Ewolucja struktury rodziny w Polsce: od tradycji do współczesności <i>Dorota Hrycak-Krzyżanowska</i>	15
		Rozdział 2: Różnica pokoleniowa. Jak zmieniające się wartości wpływają na relacje międzypokoleniowe <i>Dorota Hrycak-Krzyżanowska</i>	31
		Rozdział 3: Tradycyjne i nowoczesne wartości. Konflikt i współistnienie tradycji z nowoczesnością w polskim społeczeństwie <i>Agata Roćko</i>	45
DZIAŁ 02	Ewolucja świata cyfrowego w Polsce	Rozdział 4: Internet w życiu codziennym. Jak internet zmienia sposób komunikacji, pracy i rozrywki w Polsce <i>Dorota Hrycak-Krzyżanowska</i>	67
		Rozdział 5: Media społecznościowe – korzyści i zagrożenia. Rola social mediów w życiu Polaków, ich wpływ na młodzież i dorosłych <i>Agata Roćko</i>	83
		Rozdział 6: Cyfryzacja polskiego społeczeństwa. Nowe technologie i ich zastosowanie w edukacji, medycynie i gospodarce <i>Marlena Olechowska</i>	105

DZIAŁ

03

**Teksty
literackie
i dzieła
filmowe**

Rozdział 7:	Sławomir Mrożek, <i>Tango</i> . Analiza dramatu i jego znaczenie w kontekście polskiej literatury <i>Dorota Hrycak-Krzyżanowska</i>	125
Rozdział 8:	Jarosław Iwaszkiewicz: <i>Panny z Wilka</i> , <i>Brzezina</i> . Wspomnienia i refleksje nad przemijaniem w literaturze <i>Marlena Olechowska</i>	141
Rozdział 9:	Andrzej Wajda, <i>Popiół i diament</i> . Analiza filmu i jego znaczenie dla polskiej kultury <i>Agata Roćko</i>	167
Rozdział 10:	Andrzej Wajda, <i>Katyń</i> . Analiza filmu i jego znaczenie dla polskiej kultury <i>Katarzyna Duda</i>	183
Rozdział 11:	Krzysztof Kieślowski, <i>Przypadek</i> . Dylematy moralne i rola przypadku w życiu człowieka <i>Dorota Hrycak-Krzyżanowska</i>	201

DZIAŁ

04

**Projekt
badawczy:
polska
historia
i kultura**

Rozdział 12:	Ruch oporu w Polsce podczas II wojny światowej. Organizacja, formy działań i bohaterstwo Polaków <i>Katarzyna Duda</i>	223
Rozdział 13:	Polska w czasach komunizmu. Wpływ komunizmu na życie codzienne, kulturę i religię <i>Dorota Hrycak-Krzyżanowska</i>	241
Rozdział 14:	Ruch Solidarność. Historia i znaczenie Solidarności w walce o wolność <i>Dorota Hrycak-Krzyżanowska</i>	259
Rozdział 15:	Rasizm w Polsce – geneza i walka. Analiza zjawiska rasizmu w Polsce i działania na rzecz równości <i>Marlena Olechowska</i>	279

DZIAŁ**05****Turystyka
w Polsce**

Rozdział 16:	Rozwój infrastruktury turystycznej. Nowoczesność i dostępność polskich obiektów turystycznych <i>Katarzyna Duda</i>	299
Rozdział 17:	Gastronomia regionalna. Smaki Polski, tradycyjne dania w różnych regionach <i>Dorota Hrycak-Krzyżanowska</i>	319
Rozdział 18:	Popularne obiekty turystyczne. Najważniejsze miejsca warte odwiedzenia w Polsce <i>Dorota Hrycak-Krzyżanowska</i>	341

O Autorkach**359**

WSTĘP

Dorota Hrycak-Krzyżanowska, Agata Roćko

Współczesna glottodydaktyka w warunkach globalizacji, transnarodowych migracji i mobilności edukacyjnej wymaga nowego podejścia do nauczania języka polskiego jako odziedziczonego (*heritage language*). Nauczanie to przekracza tradycyjne modele, wchodząc w obszar edukacji międzykulturowej i międzyjęzykowej (Kramsch, 1993), uwzględniając złożone konteksty życia uczniów funkcjonujących w społeczeństwach wielojęzycznych i wielokulturowych (Fishman, 2001).

Podręcznik *Język, tożsamość, kultura. Polski level-up* został przygotowany zgodnie z aktualnymi wymaganiami komisji egzaminacyjnej AQA (AQA 7687) AQA Polish A-level Specification i jest praktycznym materiałem dla nauczycieli oraz uczniów szkół średnich, którzy podejmują trud przygotowania się do egzaminu A-level *. Autorki świadomie nie omawiają w podręczniku wszystkich tematów wskazanych w specyfikacji AQA, lecz skupiają się na zakresie tematów literackich i filmowych oraz wybranych zagadnieniach projektowych. Proponują przy tym bogaty zestaw źródeł dodatkowych, z których uczeń może korzystać, rozwijając samodzielnie zainteresowania i kompetencje badawcze. Struktura podręcznika została zbudowana w oparciu o założenia współczesnych teorii dydaktyki językowej (Zawadzka, 2010), pedagogiki konstruktywistycznej (Vygotsky, 1978) oraz koncepcji wielorakich inteligencji (Gardner, 1983), zgodnie z którymi podstawą efektywnego uczenia się jest zaangażowanie ucznia w proces nauki, refleksja nad własną aktywnością i praca metodą projektu.

Podręcznik traktuje język nie tylko jako zbiór reguł gramatycznych, których opanowanie zapewni zdanie egzaminu, lecz także

* Przy przygotowywaniu uczniów do egzaminu warto skorzystać z publikacji: *Informator. Państwowy egzamin z języka polskiego jako obcego na poziomie A-level w Wielkiej Brytanii*, oprac. M. Kozińska, Londyn 2024, <https://www.gov.pl/web/wielkabrytania/informator-a-level-polish> [dostęp: 6.08.2025].

jako przestrzeń, w której nauczyciel pokazuje polską kulturę (Kramsch, 1993), wspiera budowanie tożsamości i umożliwia uczestnictwo w tej kulturze. Każdy dział został zaplanowany przez autorki w taki sposób, aby nie tylko umożliwiał opanowanie wymaganych treści egzaminacyjnych, lecz również wspierał świadomość międzykulturową i umiejętność analizy kontekstów społecznych, politycznych i historycznych.

Istotnym elementem każdego rozdziału jest miejsce na samoocenę ucznia, która ma mu pozwolić na zastanowienie się, na ile rozumie opracowany materiał, oraz na indywidualną ocenę własnych umiejętności językowych i wskazanie tych obszarów, które wymagają dalszej pracy.

Dział 1: Kwestie i tendencje społeczne

Ten dział zawiera materiały omawiające przemiany społeczne, które zaszły w Polsce na przestrzeni ostatnich dekad, w tym transformację modelu rodziny, zmiany wartości oraz relacje międzypokoleniowe. Przedstawia konflikt i współistnienie tradycji z nowoczesnością, odwołując się do teorii przemian społecznych (Sztompka, 2002).

Dział 2: Ewolucja świata cyfrowego w Polsce

Znajdziemy tu refleksję nad wpływem technologii cyfrowych na życie codzienne Polaków. Uczniowie analizują rolę internetu, mediów społecznościowych oraz procesów cyfryzacji w edukacji, pracy i kulturze, uwzględniając zarówno korzyści, jak i zagrożenia płynące z rozwoju technologii (Castells, 2001).

Dział 3: Teksty literackie i dzieła filmowe

Ten dział w pełni odpowiada zakresowi literacko-filmowemu wyznaczonemu przez AQA – omówione są tu m.in. *Tango* Sławomira Mrożka, *Panny z Wilka* Jarosława Iwaszkiewicza, *Popiół i diament* Jerzego Andrzejewskiego oraz wybrane filmy: *Katyń* Andrzeja Wajdy czy *Przypadek* Krzysztofa Kieślowskiego. Analiza tych dzieł ma na celu pogłębienie rozumienia polskich doświadczeń historycznych, dylematów moralnych oraz znaczenia pamięci kulturowej (Assmann, 2011).

Dział 4: Projekt badawczy – Polska historia i kultura

W tej części podręcznik oferuje propozycje tematów projektowych z zakresu historii, kultury i problematyki społecznej, np. ruch oporu w czasie II wojny światowej, komunizm w Polsce, Solidarność czy problem rasizmu. Projekty mają inspirować do samodzielnego

zdobywania wiedzy, kształtowania umiejętności badawczych oraz rozwijania refleksyjności kulturowej (Bruner, 1990).

Dział 5: Turystyka w Polsce

Ostatni dział pozwala uczniom przyjrzeć się współczesnej Polsce z perspektywy turystycznej. Omawia rozwój infrastruktury, popularne obiekty turystyczne i regionalną gastronomię, wskazując również na znaczenie dziedzictwa kulturowego jako elementu promocji kraju (Richards, 2007).

*

Podręcznik *Język, tożsamość, kultura. Polski level up* stanowi zatem nie tylko materiał edukacyjny pomagający w przygotowaniu do egzaminu A-level, lecz również przestrzeń do odkrywania języka polskiego jako elementu tożsamości i kultury. Wspiera rozwój świadomości międzykulturowej, kompetencji komunikacyjnych oraz krytycznego myślenia – umiejętności kluczowych dla uczniów funkcjonujących we współczesnym świecie.

Podręcznik powstał w ramach projektu Promocja Języka Polskiego Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej we współpracy dwóch instytucji: Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk (IBL PAN) oraz Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie w Londynie (PUNO Londyn).

Projekt *Język, tożsamość, kultura – polski level up* ma na celu wsparcie edukacyjne studentów, którzy planują karierę nauczyciela języka polskiego, lektora języka polskiego jako obcego/drugiego/oddziczonego oraz nauczycieli, którzy przygotowują młodzież polonijną w Wielkiej Brytanii do egzaminu A-level (Assessment and Qualifications Alliance). Inicjatywa miała na celu utworzenie specjalistycznych i kompleksowych materiałów dydaktycznych (podręcznik i przewodnik metodyczny), które będą odpowiadać na wykazane potrzeby edukacyjne i kulturowe uczących nauczycieli, studiujących na PUNO Londyn oraz (pośrednio) grupy uczących się studentów. Projekt promuje język polski oraz kulturę polską w Wielkiej Brytanii poprzez stworzenie oraz reklamę materiałów edukacyjnych, które pozwolą polskiej młodzieży mieszkającej w Wielkiej Brytanii na lepsze oraz bardziej powszechne zdawanie egzaminu A-level, co umożliwi studiowanie nie tylko w UK, ale również na uczelniach innych europejskich państw oraz w Stanach Zjednoczonych. Jednocześnie buduje jakość kształcenia języka polskiego, co trwale wpłynie na wizerunek Polski na Wyspach.

Trzy lata temu nasze zespoły: Zespół Literatura a Glottodydaktyka z IBL PAN w Warszawie oraz Zakład Nauczania Języka i Kultury Polskiej na PUNO Londyn opracowały i wypromowały pakiet edukacyjny (podręcznik i przewodnik metodyczny) przygotowujący do egzaminu GCSE z języka polskiego.

<https://www.ibl.waw.pl/pl/nauka-i-badania/podreczniki2>

Obecny tytuł projektu nawiązuje do poprzedniego: *Język, tożsamość, kultura wśród młodzieży polonijnej w Wielkiej Brytanii* (ze względów promocyjnych i reklamowych), jednak tym razem nasze materiały przeznaczone są dla nauczycieli przygotowujących polonijną młodzież do matury z języka polskiego, czyli do egzaminu A-level. Liderki projektu, prof. Agata Roćko wraz zespołem (Katarzyna Duda, Marlena Olechowska) z IBL PAN oraz dr Dorota Hrycak-Krzyżanowska z PUNO Londyn, wspólnie przygotowały oraz zrealizowały zadania projektowe mające na celu promocję języka polskiego (konferencje, seminaria, warsztaty metodyczne, reklamę w mediach społecznościowych).

Dziękujemy wszystkim nauczycielom oraz studentom i uczniom w Wielkiej Brytanii wspierającym nasze projekty oraz korzystającym z naszych podręczników, które oferujemy w formie pliku PDF do pobrania w wolnym dostępie na stronach IBL PAN i PUNO Londyn.

Wyrazy wdzięczności kierujemy również do pani dr Maksi Kozińskiej za wnikliwą recenzję pozwalającą udoskonalić nasze materiały edukacyjne – zarówno podręcznik, jak przewodnik – i nadać im ostateczny kształt.

BIBLIOGRAFIA

- Assmann A., 2011, *Cultural Memory and Western Civilization: Functions, Media, Archives*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Bruner J., 1990, *Acts of Meaning*, Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Castells M., 2001, *The Internet Galaxy*, Oxford, Oxford University Press.
- Fishman J. A., 2001, *Can Threatened Languages Be Saved?*, Clevedon, Multilingual Matters.
- Gardner H., 1983, *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*, New York, Basic Books.
- Kozińska M. (oprac), 2024, *Informator. Państwowy egzamin z języka polskiego jako obcego na poziomie A-level w Wielkiej Brytanii*, Londyn, Ambasada RP w Londynie, <https://www.gov.pl/web/wielkabrytania/informator-a-level-polish> [dostęp: 6.08.2025].
- Kramsch C., 1993, *Context and Culture in Language Teaching*, Oxford, Oxford University Press.
- Richards G., 2007, *Cultural Tourism: Global and Local Perspectives*, Philadelphia, Haworth Press.
- Sztompka P., 2002, *Socjologia zmian społecznych*, Kraków, Znak.
- Vygotsky L. S., 1978, *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*, Cambridge, MA, Harvard University Press.

DZIAŁ

01

**KWESTIE I TENDENCJE
SPOŁECZNE**

ROZDZIAŁ 1.

RODZINA POLSKA – ZMIENIAJĄCE SIĘ ROLE W RODZINIE EWOLUCJA STRUKTURY RODZINY W POLSCE: OD TRADYCJI DO WSPÓŁCZESNOŚCI

Dorota Hrycak-Krzyżanowska

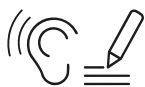
1. Popatrz na zdjęcie, a następnie w parach:

- a. porozmawiaj o tym, jak zmieniała się rola rodziny na przestrzeni lat w Polsce;
- b. porównaj rolę rodziny w Polsce i w Wielkiej Brytanii.

Zawsze analizuj ilustracje, zdjęcia, tabele, diagramy.
Podpowiedzą ci, o czym będzie tekst.

TIP

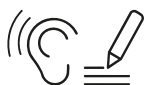
2. Posłuchaj nagrania i odpowiedz na pytania.

Źródło: https://azymo.pl/polska-rodzina-czyli-jaka/#Struktura_polskiej_rodziny_na_prze-strzeni_lat [dostęp: 22.04.2025].

Struktura polskiej rodziny na przestrzeni lat

- a. *Jakie typy rodzin dominowały w Polsce przed II wojną światową?*
.. Były to rodziny składające się z kilku pokoleń ..
.....
- b. *Jak zmieniła się struktura rodzin po latach 80. XX wieku?*
.....
.....
- c. *Jakie czynniki wpłynęły na zmianę modelu rodziny?*
.....
.....
- d. *Jakie są dzisiejsze modele rodzin w Polsce?*
.....
.....
- e. *Dlaczego ewolucja struktury rodziny jest naturalnym procesem społecznym?*
.....
.....

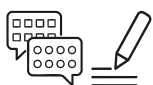

3. Posłuchaj nagrania drugi raz i uzupełnij zdania zgodnie z podanym przykładem.

- a. *Dawniej pod jednym dachem mieszkały ... trzy, a nawet cztery ... pokolenia.*
- b. *Współczesne rodziny często mają strukturę* lub *.....*
- c. *Po II wojnie światowej kobiety coraz częściej*, a mężczyźni *.....*

- d. Dane statystyczne pokazują, że liczba rodzin systematycznie maleje.
- e. Rodziny patchworkowe łączą
- f. Główne funkcje rodziny to,
..... i wartości.

SŁOWNICZEK

4. Przetłumacz wyrażenia na język angielski i podaj definicję.

Strategie uczenia się nowych słów:

- znajdź definicję w kontekście,
- sprawdź w słowniku <https://wsjp.pl/>.

TIP

j. polski	j. angielski	definicja
rodzina wielopokoleniowa	<i>multigenerational family</i>	
rodzina nuklearna		
rodzina patchworkowa		
autorytatywne wychowanie		

5. Przeczytaj tekst i zaznacz, czy podane w tabeli zdania są prawdziwe (P), fałszywe (F), czy nie wiadomo (NW).

Rola kobiet i mężczyzn w polskiej rodzinie

Rola kobiet i mężczyzn w polskich rodzinach przeszła ogromne zmiany na przestrzeni lat. Tradycyjny model rodziny opierał się na wyraźnym podziale ról: mężczyzna jako głowa rodziny i główny żywiciel, a kobieta jako opiekunka domowego ogniska. Jednakże zmiany społeczne i ekonomiczne wpłynęły na te role,

przekształcając je w bardziej elastyczne i zrównoważone. W różnych okresach historycznych można zauważyć różne podejścia do ról płciowych w rodzinie:

Okres przedwojenny: Kobiety były głównie odpowiedzialne za dom i dzieci, podczas gdy mężczyźni pracowali poza domem.

Okres powojenny: Wzrost liczby kobiet na rynku pracy, co zmusiło rodziny do przemyślenia tradycyjnych ról.

Współczesność: Coraz większa równowaga w podziale obowiązków domowych i zawodowych między kobietami a mężczyznami.

Zmiany te były napędzane przez różne czynniki, takie jak urbanizacja, edukacja i zmiany ekonomiczne. Współczesne polskie rodziny często dążą do partnerstwa i równouprawnienia, co jest odzwierciedleniem szerszych trendów społecznych. Jak zauważa socjolog Jan Kowalski, rola kobiet i mężczyzn w rodzinie jest teraz bardziej zrównoważona, co sprzyja lepszemu funkcjonowaniu całej rodziny.

Wychowanie dzieci w polskiej rodzinie

W polskich rodzinach stosuje się różnorodne metody wychowawcze, które ewoluowały na przestrzeni lat. Tradycyjne podejścia, takie jak autorytatywne wychowanie i szacunek dla starszych, nadal mają swoje miejsce, ale coraz częściej ustępują miejsca nowoczesnym metodom. Współczesne podejścia kładą nacisk na dialog, empatię i indywidualne podejście do dziecka. Porównując tradycyjne metody z nowoczesnymi, można zauważyć, że edukacja i technologia mają ogromny wpływ na wychowanie dzieci. W przeszłości dzieci spędzały więcej czasu na świeżym powietrzu i angażowały się w aktywności fizyczne, podczas gdy dzisiaj coraz częściej korzystają z urządzeń elektronicznych i mediów społecznościowych. To z kolei wymaga od rodziców nowego podejścia do kontroli czasu ekranowego i bezpieczeństwa w sieci.

- Tradycyjne metody: autorytatywne wychowanie, szacunek dla starszych.
- Nowoczesne podejścia: dialog, empatia, indywidualne podejście.
- Wpływ technologii: urządzenia elektroniczne, media społecznościowe.

Przykłady z życia codziennego pokazują, jak różne rodziny radzą sobie z tymi wyzwaniami. Na przykład jedna rodzina może stosować zasady ograniczenia czasu ekranowego, podczas gdy inna wprowadza programy edukacyjne jako część codziennej rutyny. W obu przypadkach kluczowe jest, aby rodzice byli świadomi i zaangażowani w proces wychowania, dostosowując metody do potrzeb i charakteru dziecka.

Wpływ emigracji na polskie rodziny

Emigracja ma ogromny wpływ na polskie rodziny, zarówno pod względem emocjonalnym, jak i ekonomicznym. Wiele rodzin doświadcza rozłąki, co może prowadzić do problemów w relacjach i trudności w utrzymaniu bliskich więzi. Z drugiej strony emigracja często przynosi korzyści finansowe, które pozwalają na poprawę jakości życia. Przykłady rodzin, które doświadczyły emigracji, pokazują, jak różnorodne mogą być jej skutki.

- Pozytywne aspekty emigracji: zwiększone dochody, możliwość zdobycia nowych doświadczeń i umiejętności.
- Negatywne aspekty emigracji: rozłąka z bliskimi, trudności w adaptacji do nowego środowiska, problemy z integracją.

Dane statystyczne pokazują, że coraz więcej Polaków decyduje się na emigrację w poszukiwaniu lepszych warunków życia. Badania wskazują, że około 2,5 miliona Polaków mieszka za granicą, co stanowi znaczący procent populacji. Te liczby obrazują skalę zjawiska i jego wpływ na strukturę polskich rodzin.

Źródło: https://azymo.pl/polska-rodzina-czyli-jaka/#Struktura_polskiej_rodziny_na_prze-strzeni_lat [dostęp: 22.04.2025].

Lp.		P	F	NW
a.	<i>W tradycyjnej polskiej rodzinie kobiety były odpowiedzialne głównie za prowadzenie domu.</i>	✓		
b.	Obecnie wszystkie polskie rodziny osiągnęły pełne równouprawnienie.			
c.	Współczesne metody wychowawcze w Polsce opierają się na dialogu i indywidualnym podejściu do dziecka.			
d.	Emigracja zawsze skutkuje poprawą relacji rodzinnych.			
e.	Technologia ma wpływ na wychowanie dzieci w polskich rodzinach.			
f.	W latach 90. XX wieku emigracja polskich rodzin była większa niż obecnie.			

6.

Odpowiedz na pytania pełnym zdaniem.

- a. Jak zmieniła się rola kobiety i mężczyzny w polskich rodzinach na przestrzeni lat?

.....
.....

- b. Jakie tradycyjne i nowoczesne metody wychowawcze są stosowane w polskich rodzinach?

.....
.....

- c. W jaki sposób technologia wpływa na wychowanie dzieci?

.....
.....

- d. Jakie pozytywne skutki emigracji dla rodzin wymieniono w tekście?

.....
.....

7.

Omów w parach:

- a. Jakie zmiany w rodzinach są najbardziej zauważalne: te wynikające z rozwoju technologii, czy te spowodowane emigracją? Uzasadnij swoją wypowiedź.
- b. Jakie jest twoje zdanie na temat modelu rodziny? Jaki rodzaj modelu rodziny preferujesz: partnerstwo czy tradycyjny podział ról? Uzasadnij swoją wypowiedź.

- 8.** Przeczytaj szybko tekst. Postępuj zgodnie ze wskazówkami podanymi poniżej.

Przeczytaj szybko tekst (*skim the text*)

Skup się na tytule, liczbach, nagłówkach i podkreślonych fragmentach.

TIP

- a. Podkreśl, które zdanie najlepiej oddaje treść artykułu:
- Artykuł opisuje zmiany klimatyczne w Polsce.
 - Artykuł omawia zmiany w typach rodzin w Polsce na podstawie wyników spisu powszechnego.
 - Artykuł przedstawia rozwój nowoczesnych technologii.
 - Artykuł analizuje system edukacji w Polsce.
- b. Przeczytaj szybko tekst (*skim the text*) przez 2 minuty i wypisz podtytuły lub główne zagadnienia.

.....

.....

.....

.....

.....

- c. Przeczytaj cały tekst dokładnie przez 5–7 minut i wypisz 5 kluczowych słów.

.....

.....

.....

- d. W oparciu o podany artykuł przygotuj prezentację na temat typów rodzin w Polsce w latach 2011–2021. Wykorzystaj do tego aplikację Prezi: <https://prezi.com/>.

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021. Rodziny w Polsce w świetle wyników NSP 2021 (fragmenty)

IV. Rodziny

W NSP 2021 wśród osób wspólnie mieszkających wyodrębnione zostały **rodziny**. Analizując rodziny z perspektywy typu biologicznego, należy podkreślić, że za podstawę dla ich wyodrębnienia przyjęto istnienie więzi (małżeńskiej lub partnerskiej) pomiędzy kobietą i mężczyzną lub więzi rodziców/rodzica z dziećmi. Wyodrębniono następujące typy rodzin: małżeństwo bez dzieci lub z dzieckiem/dziećmi, związki niesformalizowane bez dzieci lub z dzieckiem/dziećmi, a także samotny rodzic z dzieckiem/dziećmi. [...]

4.1. Typy rodzin w latach 2011 i 2021

Według wyników NSP 2021 r. wyodrębnionych zostało 10 618 535 rodzin zamieszkałych w 12 516 459 gospodarstwach domowych. Wyniki spisów powszechnych m.in. z lat 2002 i 2011 wykazywały wzrost liczby rodzin, jednak w ciągu minionej dekady liczba rodzin w Polsce zmniejszyła się o 354 012, tj. o 3,2%, a spadek dotyczył przede wszystkim rodzin zamieszkałych w miastach – o 450 192 (tj. 6,6%) w porównaniu do 2011 r. Natomiast na wsi odnotowano niewielki wzrost liczby rodzin o 96 180 (tj. 2,3%), co jest głównie konsekwencją przemieszczeń ludności z miast na wieś, najczęściej do gmin podmiejskich skupionych wokół dużych miast. Biorąc pod uwagę typy rodzin, należy zauważyć, że w porównaniu z wynikami NSP 2011 r. znacznie obniżyła się liczba małżeństw (zarówno z dziećmi, jak i bez dzieci) – w 2021 r. było ich 7 156 193, tj. ponad 67% ogółu rodzin (w 2011 r. odpowiednio 8 153 180, co stanowiło 74,3% ogółu rodzin). Natomiast dynamicznie (około 3-krotnie) wzrosła liczba par pozostających w związkach niesformalizowanych – w 2021 r. odnotowano ich 895 443 (w 2011 r. – odpowiednio 316 505). Jednakże w strukturze rodzin według typów stanowiły one nadal nieznaczny udział – ponad 8% (w 2011 r. udział tego typu rodzin stanowił prawie 3%). [...] Wśród rodzin par pozostających w związkach małżeńskich największe zmiany dotyczyły grupy małżeństw z dziećmi. Pomimo spadku ich liczby niezmiennie ta grupa pozostawała najczęstszym typem rodziny. [...] Należy dodatkowo zaznaczyć, że rodziny z dziećmi stanowią ponad połowę (51,1%) w strukturze rodzin zamieszkałych na wsi, natomiast w miastach nieco ponad 39% ogółu rodzin tam zamieszkałych. [...] Ponad 63% związków niesformalizowanych (565,5 tys.) to pary z dziećmi, przy czym wyższy udział związków

niesformalizowanych z dziećmi w ogólnej ich liczbie odnotowano na wsi (71,7%), w miastach partnerzy z dziećmi stanowili prawie 60% par pozostających w związkach niesformalizowanych.

4.2. Rodziny według typów oraz województw

Ważnym elementem analizy rodzin jest występowanie poszczególnych typów rodzin w ujęciu regionalnym. Według wyników spisu w 2021 roku największy udział rodzin z dziećmi (par małżeńskich i związków niesformalizowanych) odnotowano w województwach: podkarpackim (54,3%), małopolskim (53,3%) i wielkopolskim (51,7%) przy ogólnym wskaźniku dla kraju 49,2%. [...] Najmniej rodzin z dziećmi zamieszkuje w województwie dolnośląskim (45,5%), łódzkim (46,4%) i zachodniopomorskim (45,8%) – w 2011 r. odpowiednio 47,1%, 48,2% oraz 48,5%. Z kolei najwyższy udział rodzin niepełnych występuje w województwach: zachodniopomorskim (26,7%), warmińsko-mazurskim (26,5%), dolnośląskim (26,4%), lubuskim (26,2%) oraz podlaskim (25,6%) i łódzkim (25,3%) przy wskaźniku dla Polski wynoszącym 24,2%. Najniższy natomiast udział rodziców samotnie wychowujących dzieci odnotowano w 2021 r. w województwie wielkopolskim (21,4%) i śląskim (22,7%). Największym udziałem rodzin typu małżeństwa / związku niesformalizowane bez dzieci – powyżej średniego wskaźnika dla kraju wynoszącego 26,6% – charakteryzowały się województwa: śląskie – 29,5%, łódzkie – 28,2%, dolnośląskie – 28,1% oraz zachodniopomorskie – 27,5%. W 2021 r. najniższy udział rodzin bez dzieci odnotowano w województwach: podkarpackim – 22,1%, mazowieckim – 23,7% i podlaskim 24,4%.

4.3. Rodziny z dziećmi, w tym rodziny wielodzietne, w latach 2011 i 2021

Według wyników NSP 2021 liczba rodzin z dziećmi wyniosła 7 796 031 i w porównaniu do 2011 r. zmniejszyła się nieznacznie, tj. o 4,1%, aczkolwiek wśród rodzin mieszkających na wsi wystąpił niewielki wzrost o 38,4 tys. (tj. o 1,2%). W 2021 r. ponad połowa (54,1%) rodzin posiadała 1 dziecko, ponad 1/3 rodzin – 2 dzieci. W porównaniu do 2011 r. zwiększył się nieznacznie udział rodzin posiadających 2 dzieci (o 1,6 p. proc.), rodzin z 1 dzieckiem, przy jednoczesnym spadku udziału rodzin z 3 i większą liczbą dzieci. Sytuacja taka występuje zarówno wśród rodzin zamieszkałych w miastach, jak też na wsi. Rodzina wielodzietna to rodzina z co najmniej 3 dzieci. [...] W 2021 roku rodzin, które wychowywały trójkę lub więcej dzieci, było 830 734 (o prawie 178 tys. mniej

niż w 2011 r.), co stanowiło 10,7% ogółu rodzin z dziećmi. Warto podkreślić, że udział rodzin wielodzietnych był wyższy na wsi niż w miastach i wynosił 14,6% ogółu rodzin z dziećmi tam zamieszkających, natomiast w miastach był prawie dwukrotnie niższy (7,8% ogółu rodzin w miastach).

4.4. Rodziny z dziećmi do 24 lat na utrzymaniu w latach 2011 i 2021

Rodzina niepełna to samotny rodzic z co najmniej jednym dzieckiem. Liczba rodzin niepełnych w 2021 r. wyniosła 2 566 899 i ich liczba w stosunku do 2011 r. zwiększyła się o prawie 64 tys. Spośród rodzin niepełnych wyróżnia się rodziny posiadające dzieci do lat 24 na utrzymaniu, jak i bez takich dzieci. W 2021 r. liczba rodzin niepełnych z dziećmi do lat 24 pozostającymi na utrzymaniu jest o prawie połowę niższa niż liczba rodzin niepełnych ogółem – wyodrębnionych z perspektywy więzi biologicznej. Rodziny niepełne bez dzieci na utrzymaniu stanowiły bowiem 53,4% ogółu rodzin niepełnych – w tych przypadkach w rodzinie albo nie ma dzieci w wieku 0–24 lat, albo dzieci w wieku poniżej 25 lat mają własne źródło utrzymania i nie pozostają na utrzymaniu rodzica.

[...] Pomimo iż spadek udziału rodzin niepełnych z dziećmi do lat 24 na utrzymaniu był niższy na wsi niż w mieście, to nadal na wsi udział takich rodzin jest niższy. Zróżnicowanie pod tym względem występuje także między województwami – najmniejszy odsetek rodzin niepełnych z dziećmi na utrzymaniu odnotowano w województwie małopolskim (21,6%) i wielkopolskim (21,8%), a największy w województwach zachodniopomorskim, dolnośląskim i warmińsko-mazurskim (29,1%, 28,3% i 28,0%).

4.6. Rodziny wielodzietne z dziećmi do lat 24 na utrzymaniu

Wyodrębniona w oparciu o wyniki NSP 2021 liczba rodzin wielodzietnych z dziećmi do lat 24 na utrzymaniu stanowiła blisko 63% ogółu rodzin wielodzietnych – określonych z perspektywy więzi biologicznych. W 2021 r. rodzin z co najmniej trójką dzieci na utrzymaniu w wieku 0–24 lat było 520,8 tys., tj. o 106 tys. mniej niż w 2011 r. Stanowiły one 10,7% ogółu rodzin z dziećmi do lat 24 na utrzymaniu. Około 42% rodzin wielodzietnych mieszkało w miastach – udział ten zmniejszył się w stosunku do 2011 r. o 1,2 p. proc. Jednocześnie w 2021 r. rodziny utrzymujące 4 i więcej dzieci stanowiły ponad 12% ogółu rodzin wielodzietnych, a prawie 60% tych rodzin mieszkało na wsi.

Podsumowanie

Według wyników NSP 2021 liczba rodzin w Polsce wyniosła 10 618 535 i w porównaniu z wynikami spisu 2011 r. była niższa o 354 012, tj. o 3,2%. W okresie międzyspisowym spadek liczby rodzin dotyczył miast – w 2021 r. odnotowano spadek o 450 192 (tj. 6,6%), natomiast na wsi odnotowano niewielki wzrost liczby rodzin o 96 180 (tj. 2,3%). W porównaniu z danymi ze spisu z 2011 r. znacznie obniżyła się liczba małżeństw – w 2021 r. było ich 7 156 193, tj. ponad 67% ogółu rodzin [...]. Pomimo spadku ich liczby małżeństwa z dziećmi to nadal najczęstszy typ rodziny w Polsce, a ich udział w strukturze rodzin wynosił prawie 44%. Na wsi małżeństwa z dziećmi stanowiły ponad połowę rodzin tam zamieszkających, natomiast w miastach nieco ponad 39% ogółu rodzin mieszkających w miastach. Wyniki NSP 2021 pokazały dynamiczny (prawie 3-krotny) wzrost liczby par pozostających w związkach niesformalizowanych – w 2021 r. odnotowano ich 895 443 (w 2011 r. – odpowiednio 316 505). Ponad 63% par pozostających w związkach niesformalizowanych to rodziny z dziećmi, przy czym udział tego typu rodzin był wyższy na wsi (71,7%) niż w mieście (prawie 60%). Kolejnym typem rodzin, których liczba zwiększyła się (o ponad 64 tys. tj. 2,6%) w odniesieniu do wyników poprzedniego spisu, są rodziny niepełne (matki z dziećmi i ojcowie z dziećmi). W 2021 r. było 2 566 899 tego typu rodzin, co oznacza, że przeszło co czwarta rodzina była tworzona przez samotnego rodzica z dziećmi, a samotne matki stanowiły ponad 85% ogółu rodzin niepełnych. Większość rodzin niepełnych – ponad 65% – mieszkała w miastach. [...] W 2021 r. ponad połowa (54,1%) rodzin posiadała 1 dziecko, ponad 1/3 rodzin – 2 dzieci, natomiast udział rodzin, które wychowywały trójkę lub więcej dzieci, wynosił prawie 11%. Warto podkreślić, że udział rodzin wielodzietnych był wyższy na wsi niż w miastach i wynosił 14,6% ogółu rodzin z dziećmi tam zamieszkających, natomiast w miastach był prawie dwukrotnie niższy (7,8% ogółu rodzin w miastach). Wśród rodzin z dziećmi prawie 62% posiadało na utrzymaniu dzieci w wieku do 24 lat. [...] W 2021 r. w strukturze rodzin z dziećmi do 24 lat na utrzymaniu te z 1 dzieckiem stanowiły nieco ponad 50%, z 2 dzieci – ponad 39%, z trojgiem – prawie 9%, a z czwórką lub większą liczą dzieci – ponad 2%.

Źródło: *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021, Rodziny w Polsce w świetle wyników NSP 2021*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2024, <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-ostateczne/rodziny-w-polsce-w-swietle-wynikow-nsp-2021,7,2.html> [dostęp: 25.04.2025].

9.

Jak zmiany społeczne wpłynęły na model rodziny w Polsce? Napisz krótką wypowiedź (5–7 zdań).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10.

Uzupełnij tabelę argumentami.

Temat	Czy zmiany w strukturze rodziny są korzystne dla społeczeństwa?
Teza	Tak, są korzystne. / Nie, nie są korzystne.
1. Argument	Po pierwsze
2. Argument	Po drugie

11.

Przeprowadź miniwywiad z osobą z pokolenia twoich dziadków. Napisz sześć pytań, które zadasz podczas wywiadu.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

TŁUMACZENIE

12. Przetłumacz na język angielski:

W polskich rodzinach najważniejsze wartości to przede wszystkim miłość, szacunek, wsparcie oraz tradycje. Rodziny często kładą duży nacisk na wspólne spędzanie czasu, zwłaszcza podczas świąt i uroczystości.

.....

.....

.....

.....

.....

Dziadkowie w polskich rodzinach często pełnią rolę opiekunów lub mentorów. Są ważnym źródłem wsparcia emocjonalnego i praktycznego, pomagając w wychowaniu wnuków oraz przekazywaniu rodzinnych tradycji i historii.

.....

.....

.....

.....

.....

Popularne metody wychowawcze w Polsce obejmują zarówno tradycyjne podejścia, takie jak dyscyplina i szacunek dla starszych, jak i nowoczesne metody, które kładą nacisk na dialog, zrozumienie i wsparcie emocjonalne.

.....

.....

.....

.....

.....

13.

Korzystając z informacji zawartych w poniższym artykule oraz ze zdobytej wiedzy, napisz po polsku wypracowanie na podany temat (300 słów).

Jakie zmiany zaszły w strukturze polskiej rodziny na przestrzeni ostatnich dekad i jaki to miało wpływ na życie społeczne?

TIP

Wprowadź czytelnika w temat – krótko opisz, jak wyglądała tradycyjna struktura rodziny w Polsce.

Przedstaw zmiany, jakie zaszły w ostatnich dekadach (np. wzrost liczby rodzin patchworkowych, związków niesformalizowanych).

Zastanów się, jaki wpływ mają te zmiany na życie społeczne: relacje międzyludzkie, wychowanie dzieci, życie zawodowe.

Podaj konkretne przykłady zmian w modelu rodziny.

Zakończ wypracowanie podsumowaniem lub refleksją na temat przyszłości rodziny w Polsce.

Małżeństwo, rodzina, ojcostwo – tendencje przemian

Ostatnie dwie dekady XX wieku i kolejne XXI wieku charakteryzują się intensywnymi przemianami w zakresie życia małżeńsko-rodzinnego. Zmieniają się modele życia rodzinnego, struktura i rozumienie rodziny, relacje wewnątrzrodzinne i pełnione przez członków rodziny role. Wzrasta liczba rozwodów i separacji, a co za tym idzie – liczba osób samotnie wychowujących dzieci, również takich, którzy decydują się na samotne rodzicielstwo. Coraz większą popularność zyskują związki nieformalne i życie w pojedynkę (singlizm), obserwuje się również opóźnianie decyzji matrymonialnych, a dane statystyczne wskazują na malejącą dzietność, będącą wynikiem wstrzymywania się od prokreacji lub całkowitej rezygnacji z posiadania dzieci. „Jedno się jednak nie zmienia: rodzina – jakkolwiek rozumiana – wciąż ma dla Polaków ogromne znaczenie i stanowi podstawową wartość ich codziennego życia”, a rodzicielstwo jest celem tak upragnionym, jak zadaniem [...].

Źródło: <https://ojs.tnku.pl/index.php/rns/article/view/11419/10298> [dostęp: 11.09.2025]

[illegible]

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

ROZDZIAŁ 2.

RÓŻNICA POKOLENIOWA JAK ZMIENIAJĄCE SIĘ WARTOŚCI WPŁYWAJĄ NA RELACJE MIĘDZYPOKOLENIOWE

Dorota Hrycak-Krzyżanowska

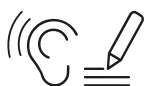

1. Obejrzyj ilustracje. Co na nich widzisz? Porozmawiaj w parach na temat różnic pokoleniowych.

Zawsze analizuj materiały graficzne: ilustracje, zdjęcia, tabele, diagramy. Podpowiedzą ci, o czym jest tekst, i wprowadzą cię w temat.

TIP

2. Posłuchaj nagrania i odpowiedz na pytania. Za każdą poprawną odpowiedź możesz otrzymać 2 punkty.

- a. O jakich doświadczeniach z czasów II wojny światowej mówi nagranie?
Podaj dwa doświadczenia.
... *walka z okupantem*
.....
- b. Jakie zmiany społeczne i kulturowe zaobserwowała osoba opisana w tekście po upadku komunizmu?
Podaj dwa przykłady.
.....
.....
- c. Jakie konflikty pokoleniowe wynikają z opisanych doświadczeń?
Podaj dwa przykłady.
.....
.....

TIP

Na egzaminie pojawia się punktacja.

Ważne jest, abyś podał dwa szczegóły do każdego pytania.
Tylko w ten sposób zdobędziesz maksymalną liczbę punktów.

3. Przeczytaj szybko tekst. Postępuj zgodnie ze wskazówkami podanymi poniżej.

Skim the text to szybkie, powierzchowne czytanie, które pozwala na ogólne zrozumienie treści głównych tematów i struktury tekstu, bez zagłębiania się w szczegóły.

Skimming znaczy szybko „rzucić okiem na tekst”, aby wiedzieć, czego on dotyczy i jak jest zbudowany. Nie musisz czytać każdego zdania, a jedynie spojrzeć na tytuł, zdjęcia, wykresy i podkreślone słowa. Dobrze jest również przeczytać wstęp oraz pierwsze zdania w każdym paragrafie.

TIP

- a. Przeczytaj szybko tekst (*skim the text*) przez minutę i podkreśl, które zdanie oddaje główną treść artykułu:
- Artykuł opisuje, jak postęp technologiczny wpływa na zmianę klimatu.
 - Artykuł koncentruje się na opisie różnic pokoleniowych oraz ich wpływu na społeczne i rodzinne interakcje.
 - Artykuł jest przeglądem ekonomicznym analizującym wpływ międzynarodowej gospodarki na lokalne rynki.
 - Artykuł opowiada o historii literatury polskiej od średniowiecza do współczesności.
- b. „Rzuć okiem na tekst” (*skimming*) przez 2 minuty i wypisz podtytuły.

... *Spółeczeństwo*
.....
.....
.....
.....
.....

- c. Przeczytaj cały tekst przez 5–7 minut i z każdego paragrafu wypisz kluczowe słowa.

<i>mentalność</i>				

Mateusz Grzesiak

21 różnic pokoleniowych między baby boomers, X i Y

Spółeczeństwo

„Starzy się mnie czepiają i podcinają mi skrzydła!” – żali się student swojemu koledze. „Młodym brakuje pokory i myśla, że wszystkie rozумы zjedli!” – myśli szef firmy po kolejnej nieudanej rozmowie kwalifikacyjnej.

„Wy wszyscy w ogóle nie rozumiecie, co jest w życiu ważne!” – mówi do swych dorosłych dzieci i wnucząt emerytka podczas niedzielnego obiadu dla całej rodziny.

Kiedyś jedna epoka trwała nawet kilkaset lat, a pojawienie się nowej następowało po co najmniej kilku pokoleniach. Dziś ten proces zachodzi kilkakrotnie w ciągu życia jednego człowieka, którego mentalność nie jest w stanie nadążyć za tak rewolucyjnymi zmianami.

Na polskich ulicach można jeszcze spotkać kogoś, kto:

- walczył przeciwko najeźdźcom w czasie II wojny światowej i widział śmierć swoich najbliższych, biorąc trudne lekcje tego, co jest w życiu ważne;
- przeżył okres komunizmu, podczas którego władza wkładała mu do głowy nieufność do innych, a sytuacja zmuszała do kombinatorstwa (ukrytej przedsiębiorczości);
- widział upadek jednego systemu politycznego i z dnia na dzień zmiany rynkowe, które wprowadził rewolucyjny kapitalizm;
- zaczął odwiedzać inne kraje, choć wcześniej nie mógł, a mnogość kolorów skóry, religii, kuchni, języków i produktów w sklepach stała się większa, niż był w stanie świadomie to ogarnąć;
- dziwił się, dlaczego jego dzieci wybierają siedzenie przed telewizorem i gry komputerowe zamiast gry w piłkę na dworze;

- jeszcze bardziej był w szoku, że jego wnuczęta wolą siedzieć w internecie, niż rozmawiać na żywo ze swymi kolegami.

Nigdy w historii w jednym miejscu nie ściągały się tak różne światopoglądy, historie osobiste i globalne, różnice w myśleniu, podejściu, celach i wartościach. Na tej arenie, na której, chcąc nie chcąc, wszyscy się spotykają, powstaje masa konfliktów wynikających z absolutnego braku zrozumienia zmian zachodzących między pokoleniami...

Baby boomers

Dzisiejsi 60-latkowie (baby boomers – osoby urodzone w latach 1946–1964) mają silnie zbudowaną pozycję, autorytet i wierzą we władzę. Urodzeni w patriarchacie, rozumieją świat poprzez strukturę pionową, która nakazuje wspinanie się po drabinie kariery, doświadczenia, pozycji od zera do bohatera. Ich poczucie własnej wartości opiera się na sukcesach zawodowych, a tradycyjny podział ról w rodzinie widzi kobiety przede wszystkim w rolach matek i żon, a ojców – jako dostarczczyeli finansowego bezpieczeństwa i stabilizacji. Z tego wynika nieobecność ojców w życiu rodziny i pasywny model wychowania dziecka, oparty głównie na dostarczaniu zasobów i zabezpieczeniu przed potencjalnymi zagrożeniami (ale nie na wspólnej zabawie). Ten etos pracy wyrażony jest w powiedzeniu: bez pracy nie ma kołaczy (odpowiednik amerykańskiego *no pain, no gain*), a głównymi wartościami są: przestrzeganie zasad, szacunek dla autorytetów, solidarność i hierarchiczna lojalność. W Polsce pokolenie baby boomers (ponieważ są to osoby urodzone w czasach komunizmu) nie uniknęło mentalności tzw. *homo sovieticus* (termin ukuty przez radzieckiego pisarza A. Zinowjewa), charakteryzującej się:

- postawą roszczeniową,
- przekonaniem o tym, że to, co jest wspólne, jest też moje,
- brakiem społeczeństwa obywatelskiego i deindywidualizacją, tworzeniem „szarej obywatelskiej masy”,
- podejrzliwością, nieufnością, izolacjonizmem – wrogowie są wszędzie i nikt nie może mieć szlachetnych motywów,
- sprawiedliwością opartą na równości rozumianej na sposób: „jak ja mam tyle samo co ty, to jest to sprawiedliwe”.

Baby boomers urodzeni w Polsce mają przekonania o pieniądzu zupełnie niepasujące do światowych trendów ani polskiej sytuacji gospodarczej. Idąc za badaniami PBS DGA dla „Gazety Wyborczej”, 80% Polaków chce większych kontroli w firmach prywatnych. Inne

statystyki pokazują, iż 75% rodaków jest przekonana, że bogatym można być tylko wtedy, gdy się kombinuje lub ma znajomości, a co piąty Polak ma przekonanie, że „bogaty to złodziej”.

Wiedzą, jak radzić sobie ze stresem i krzykiem, bo byli wychowani przez konserwatywnych rodziców. W przypadku konfliktów z innymi konfrontowali się z nieprzyjacielem, by podczas rozmowy w cztery oczy rozwiązać problem, także siłą (aż 61% Polaków aprobuje łanie jako metodę wychowawczą, większość nie wie o zakazie stosowania wobec dzieci kar cielesnych).

Boją się utraty pracy i motywują stratą. Jeśli nic złego się nie dzieje, to wszystko jest w porządku. Dobry związek to taki, w którym nie ma częstych kłótni, dobry szef to taki, który nie wyrzuca z pracy, zdrowie jest wtedy, gdy nie ma choroby. Zmiana powinna nastąpić dopiero wtedy, gdy pojawi się problem. „Starych drzew się nie przesadza”.

Pokolenie X

Urodzeni w latach 1965–1981 (niektóre źródła przesuwają tę granicę nawet do 1986) – obserwują matki służące ojcom i ojców wymagających posłuszeństwa ze względu na... sam fakt bycia ojcem. Zaraz, dlaczego mam ci być posłuszny, skoro nie jesteś dla mnie żadnym autorytetem poza funkcją, którą spełniasz? A tak w ogóle to dlaczego w szkołach nauczyciel, który jest niekompetentny, mówi mi, co mam zrobić? Przecież ja sam do tego dojdę!

Osoby z pokolenia X urodziły się w czasach rewolucji obyczajowej, która wstrząsnęła konserwatyzmem i tradycjonalizmem poprzedniego pokolenia. Obok produkcji zaczęły królować usługi, co wymogło naukę miękkich umiejętności i inwestowania w komunikację oraz sposób przekazu. Pojawiły się gry komputerowe, które zmieniły sposób myślenia o rzeczywistości – życie jest podzielone na etapy, na końcu każdego jest sprawdzian (większy przeciwnik, którego należy pokonać), a każdy z nich jest wyzwaniem do pokonania. Ryzyko daje adrenalinę, możliwość porażki i sukcesy budują wiarę w siebie, a wszelkie ograniczenia systemowe należy niszczyć. Wartościami stają się samodzielność i indywidualizm, a wszelkie formy autorytarnego zachowania się ze strony przełożonych są traktowane jako przejaw odbierania wolności. Powiedz mi, co mam zrobić, ale nie mów jak.

„Daj mi szczerzy feedback – chcę wiedzieć, jak sobie radzę, ale nie potrzebuję pozytywnego chwalenia tak jak kolejne pokolenie Y.

Nie jestem przywiązany do jednego szefa, nie mam kłopotu ze zmianą pracy i stawiam na rozwój umiejętności. Widziałem, jak moi rodzice, wierni swym przełożonym, tracili przed emeryturą pracę i ładowali zniszczeni na zasiłku. Ja nie będę ryzykował swojej przyszłości w taki sposób i stanę się samowystarczalny.

Pracuję, by żyć, a nie żyję, by pracować. Nie jestem pracoholikiem. Mogę się zmienić, pod warunkiem że będę z tego korzyści”.

Pokolenie Y

Urodzeni w latach 80. i 90. millenialsi są najmłodszym pokoleniem z wymienionych. Wychowywani często w dobrobycie, „zbawiani” przez swoich rodziców chcących jak najlepszych warunków dla rozwoju swego dziecka. Nie słyszeli w szkołach, tak jak pokolenie X, że są głupi i sobie nie poradzą, że świat jest zły i trzeba uważać. Nie byli też, tak jak baby boomers, bici pasem, „bo nie słuchali ojca – głowy rodziny”. Dostawali komplementy, wszystko, co najlepsze, a ich ojcowie aktywniej zajmowali się dzieckiem. A skoro dostawali ciągle pochwały i to, na co mieli ochotę, to wypominanie im narcyzmu, tudzież niesłusznie wysokiego mniemania o sobie, to nic innego jak pretensje do drzewa o to, że ma liście. Ich rodzice stworzyli w nich optymistyczne i wysokie przekonanie o własnych kompetencjach, więc mówienie im teraz o braku skromności jest i niekonsekwentne, i nie pasuje do dzisiejszej epoki. Jest to pokolenie mniej samodzielne, dlatego też chętnie mieszka z rodzicami – 60% dzisiejszych Amerykanów wraca po studiach mieszkać z rodzicami w ich domu, a w Polsce wskaźnik kidults (dorośli mieszkający z rodzicami) w wieku 25–34 lata wynosi 43%. Ciężka praca przestała być wartością, a pomysł i jego błyskawiczna realizacja w postaci dobrego wirala w internecie czy start-upa stały się chlebem powszednim dostępnym na wyciągnięcie ręki.

„Nie musieliśmy nigdy ciężko pracować, wszystko dostaliśmy, więc nie mów nam o ciężkiej pracy.

Świat wirtualny jest tak samo prawdziwy jak realny.

Bardziej niż na czynnik ludzki stawiamy na dobre technologie.

Jak poprzednie pokolenie miało pretensje, to się osobiście konfrontowało, my załatwiamy to hejtem w internecie.

Chcemy więcej, więcej i więcej, bo wszystko jest możliwe.

Jesteśmy optymistyczni, więc mowa o realiach to „smędzenie”.

Moi przyjaciele są równie ważni jak rodzina.

Mamy taką samą władzę jak wielkie korporacje, bo mamy ideę, znajomych i internet.

Nauczyciel i rodzic nie mogą mnie ukarać, więc albo współpracuję, albo go zwalniam.

Jeśli słyszymy o skromności i pokorze, to mamy podcinane skrzydła. Jak chcecie, byśmy dobrze pracowali, to dajcie nam strukturę, wspierajcie emocjonalnie, pozwólcie na interaktywne relacje z innymi i spodziewajcie się, że będziemy mieli duże oczekiwania”.

Źródło: <https://natemat.pl/blogi/mateuszgrzesiak/122459,21-roznic-pokoleniowych-miedzy-baby-boomers-x-i-y> [dostęp: 16.06.2024].

TIP

Strategie uczenia się nowych słów:

- znajdź definicję słowa w tekście,
- odgadnij znaczenie z kontekstu,
- korzystaj z synonimów,
- sprawdź w słowniku języka polskiego, np. <https://wsjp.pl/>.

SŁOWNICZEK

4.

Znajdź słowo w tekście i podaj jego definicję.

Słowa	Definicja
emerytka	<i>kobieta, która po osiągnięciu określonego ustawowo wieku i przepracowaniu odpowiedniej liczby lat przestaje pracować i otrzymuje emeryturę (definicja ze słownika)</i>
kombinatorstwo	
patriarchat	

5. Podany tekst uzupełnij wyrażeniami z ramki.

swoją tożsamość, konserwatywne, postrzegają młodsze roczniki, stłamszone i niezrozumiane, znaleźć wspólną płaszczyznę, głęboko zakorzenione, codziennych interakcjach

Konflikty pokoleniowe są ...*głęboko zakorzenione*... w naszym społeczeństwie, gdyż każda grupa wiekowa widzi świat przez pryzmat swoich unikalnych doświadczeń historycznych i społecznych. Starsze pokolenia, ukształtowane przez wojny i rygorystyczne struktury społeczne, często jako pozbawione pokory i szacunku dla tradycji. Tymczasem młodsze pokolenia, wychowane w szybko zmieniającym się świecie napędzanym przez technologię, czują się przez normy starszych. Te różnice ujawniają się w, od dynamiki w miejscu pracy po rodzinne spotkania, ukazując głębokie podziały w wartościach, stylach komunikacji i priorytetach życiowych. Konflikty te podkreślają wyzwanie dostosowania się w erach, które szybko się zmieniają, gdzie każda grupa usiłuje, jednocześnie zachowując

6. Przeczytaj artykuł i zrób notatkę na temat każdego rozdziału.

Społeczeństwo
.....
.....

Baby boomers

.....

.....

Pokolenie X

.....

.....

Pokolenie Y

.....

.....

WYPOWIEDŹ ARGUMENTACYJNA

7.

Dopisz tezę i argumenty do tematu.

Temat	Jakie są główne przyczyny konfliktów pokoleniowych przedstawione w tekście?
Teza	
1. Argument	
2. Argument	

8.

Przeprowadź wywiad z przedstawicielami pokolenia X. Napisz sześć pytań, które pomogą określić cechy tego pokolenia.

Pytanie	Odpowiedź
Kiedy urodziły się osoby z pokolenia X?	Osoby z pokolenia X urodziły się w czasach rewolucji obyczajowej.

Pytanie	Odpowiedź
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.
6.	6.

- 9.** Przeczytaj fragment dramatu Sławomira Mrożka *Tango*.
Zwróć uwagę na różnice światopoglądowe i pokoleniowe
między bohaterami.

Wieczór u Stomila

STOMIL — Mój drogi, tradycja mnie nie obchodzi, twój bunt jest śmieszny. Sam widzisz, że nie przywiązujemy żadnej wagi do tych pomników przeszłości, do tych nawarstwień naszej rodzinnej kultury. Ot, tak sobie to wszystko leży. Żyjemy swobodnie. (*zaglądając do filiżanki*) Gdzie moja kawa?

ARTUR — Ach, nie, nie, ojciec mnie zupełnie nie rozumie. Nie o to chodzi, nie o to!

STOMIL — Wytłumacz się więc jaśniej, mój drogi. (*do Eleonory*) Nie ma już kawy?

ELEONORA — Może być, ale pojutrze.

STOMIL — Dlaczego dopiero pojutrze?

ELEONORA — Sama nie wiem.

STOMIL — Dobrze, niech będzie.

ARTUR — Słuchajcie, mnie nie chodzi akurat o tę tradycję. Tu już nie ma w ogóle żadnej tradycji ani żadnego systemu, są tylko

fragmenty, proch! Bezwładne przedmioty. Wyście wszystko zniszczyli i niszcycie ciągle, aż zapomnieliście sami, od czego się właściwie zaczęło.

ELEONORA — To prawda. Stomil, pamiętasz, jak rozbijaliśmy tradycję? Posiadłeś mnie w oczach mamy i papy, podczas premiery *Tannhausera*, w pierwszym rzędzie foteli, na znak protestu. Straszny był skandal. Gdzie te czasy, kiedy to jeszcze robiło wrażenie. Staraleś się wtedy o moją rękę.

STOMIL — Mnie się zdaje, że to było raczej w Muzeum Narodowym, podczas pierwszej wystawy Nowoczesnych. Mieliśmy entuzjastyczne recenzje.

ELEONORA — Nie, to było w operze. Na wystawie to albo nie byłeś ty, albo nie byłam ja. Wszystko ci się pomyliło.

STOMIL — Możliwe. (*zapalając się*) Czas buntu i skoku w nowoczesność. Wyzwolenie z więzów starej sztuki i starego życia! Człowiek sięga po samego siebie, zrzuca starych bogów i siebie stawia na piedestale. Pękają skorupy, puszczają okowy. Rewolucja i ekspansja! – to nasze hasło. Rozbijanie starych form, precz z konwencją, niech żyje dynamika! Życie w stwarzaniu, wciąż poza granice, ruch i dążenie, poza formę, poza formę!

ELEONORA — Stomil, jak ty odmłodziłeś, nie poznaję cię.

STOMIL — Tak, byliśmy młodzi.

ELEONORA — Stomil, co ty mówisz! Przecież nie zestarzeliliśmy się ani trochę, nigdy nie zdradziliśmy tamtych ideałów. Dzisiaj także, wciąż naprzód, naprzód.

10.

Napisz pełnymi zdaniami jeden paragraf (nie więcej niż 90 słów), w którym podsumujesz treść fragmentu dramatu. W swoim tekście uwzględnij poniższe punkty:

- a. Główni bohaterowie i ich światopogląd
(3 szczegóły) – 3 pkt.
- b. Przyczyny frustracji Artura związane z postawą rodziców wobec wartości rodzinnych
(3 szczegóły) – 3 pkt.
- c. Jak kończy się rozmowa Artura z rodzicami
(1 szczegół) – 1 pkt.

Uwaga! Dodatkowe pięć punktów przyznane będzie za język. Staraj się pisać własnymi słowami.

11. Przetłumacz na język polski.

Generational conflicts permeate society as each age group perceives and interacts with the world differently, influenced by unique historical and social contexts. Older generations, shaped by war and strict societal structures, often view younger cohorts as lacking humility and respect for tradition. Meanwhile, younger generations, brought up in a rapidly changing, technology-driven world, feel stifled and misunderstood by conservative older norms. These differences manifest in everyday interactions, from workplace dynamics to family gatherings, revealing deep divides in values, communication styles, and life priorities. Such generational friction underscores the challenge of adapting across rapidly evolving eras, where each group struggles to find common ground while maintaining its identity.

Fragment tekstu <https://www.chausa.org/publications/health-progress/archive/article/july-august-2011/age-related-conflicts-the-generational-divide> [dostęp:12.06.2025]

[illegible]

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla Ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1-2-3 To jest dla mnie trudne

4-5 Zaczynam to rozumieć

6-7 Dobrze sobie z tym radzę

ROZDZIAŁ 3.

TRADYCYJNE I NOWOCZESNE WARTOŚCI KONFLIKT I WSPÓŁISTNIENIE TRADYCJI Z NOWOCZESNOŚCIĄ W POLSKIM SPOŁECZEŃSTWIE

Agata Roćko

SŁOWNICZEK

1.

Poszukaj w słowniku języka polskiego (<https://sjp.pwn.pl/slowniki>) definicji słów „tradycja” oraz „nowoczesność” i podaj jak najwięcej synonimów.

słowo	definicja	synonimy
tradycja		zwyczaj
nowoczesność		

2.

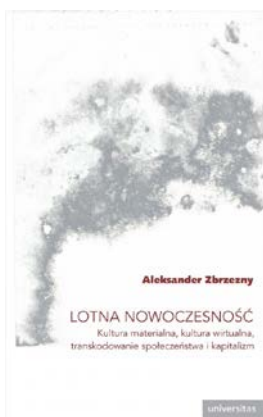
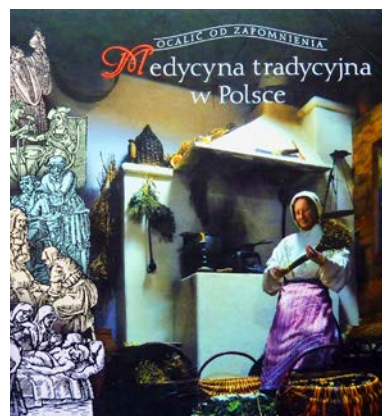
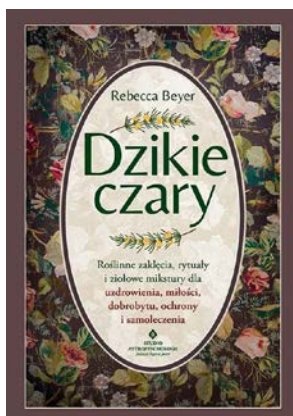
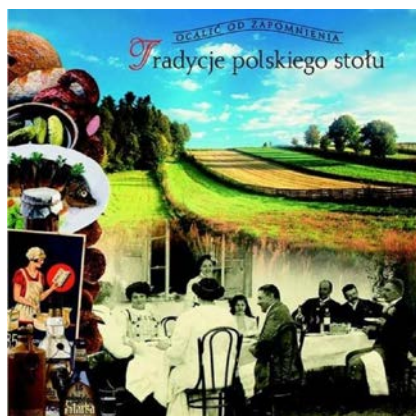
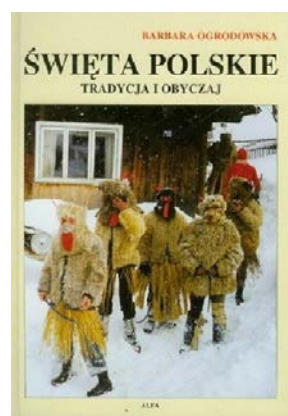
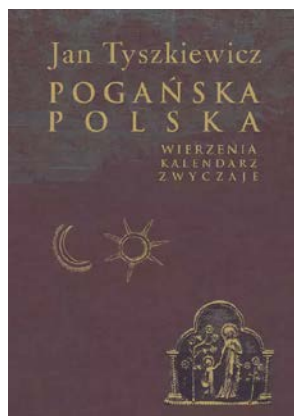
Zrób mapę pojęć związanych z tradycją i nowoczesnością, a następnie, wykorzystując narzędzie WordArt (<https://wordart.com>), stwórz własną chmurę wyrazową ze słowami, które kojarzą ci się z tradycyjnymi i nowoczesnymi wartościami.

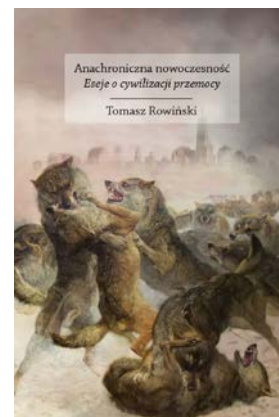

3.

Popatrz na okładki książek i porozmawiaj w grupie na temat obszarów możliwego konfliktu lub współistnienia tradycji z nowoczesnością w polskim społeczeństwie. Podajcie po 5 przykładów.

Konflikt tradycji z nowoczesnością w obszarze:

- Zwyczajów kulinarnych podczas obchodzenia świąt katolickich.*
-
-
-
-
-

Współistnienie tradycji z nowoczesnością w obszarze:

- ... Architektury miejskiej.*
-
-
-
-
-

4. Przetłumacz na język polski tytuł książki, krótki opis oraz kluczowe słowa.

Polish Modernity. A Genealogy

In the case of Poland the first signs of modernity, i.e. the ideological influence of the Enlightenment and the economic impact of capitalism, were connected with the attempts to overcome crisis of the Republic. The loss of the independent state brought modernisation problems, which made the underdevelopment

of the country a crucial factor affecting Polish culture. The 19th-century struggle for modernity was to create cultural patterns, which still define views and attitudes of the Poles.

Keywords: modernity, modernisation, nation, nobility, people.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Przeczytaj tekst i zrób notatkę.

Walka tradycji z nowoczesnością

Człowiek od zawsze musiał podejmować decyzje i dokonywać wyborów. Jednym z najbardziej kontrowersyjnych jest wybór między tradycją a nowoczesnością. Te dwa aspekty kultury i społeczeństwa od wieków prowadzą ze sobą nieustanną walkę, a ich wpływy na nasze życie są niewymierne.

Tradycja to ciągłość, dziedzictwo kulturowe, które przekazujemy z pokolenia na pokolenie. Jest wyrazem naszej tożsamości, historii, wartości i wierzeń. Obejmuje ona szereg różnorodnych praktyk, od świąt i obrzędów, po tradycyjne techniki produkcji i technologie.

Nowoczesność z kolei jest symbolem postępu, innowacji, a także ciągłego dążenia do doskonałości. Jest to kierunek, który skupia się na stworzeniu nowych technologii, zasobów, idei, w celu zaspokojenia naszych rosnących potrzeb i oczekiwań.

Tradycja dostarcza nam stabilności, poczucia przynależności i tożsamości. Często jest związana z zachowaniem i szanowaniem przeszłości, co ma kluczowe znaczenie dla zachowania naszej kulturowej tożsamości. Kultywowanie tradycji ma za zadanie przekazać przyszłym pokoleniom spuściznę naszych przodków, uczyć szacunku do historii i kształtować tożsamość społeczną.

Nowoczesność z drugiej strony promuje postęp, innowacje, wolność myślenia i indywidualizm. Otwiera przed nami nowe możliwości, wprowadza innowacje, które zwiększają naszą wydajność i komfort życia. Nowoczesność często wymaga od nas odważenia się na zmiany, na podejmowanie ryzyka, na wyjście poza naszą strefę komfortu.

Walka między tradycją a nowoczesnością jest obecna na wielu płaszczyznach naszego życia. Często pojawia się jako konflikt między starszymi, którzy szanują i pielęgnują tradycję, a młodszymi, którzy dążą do nowoczesności.

W świecie biznesu tradycja i nowoczesność często stoją w opozycji do siebie. Z jednej strony firmy muszą wprowadzać innowacje i dostosowywać się do zmieniającego się rynku, aby przetrwać. Z drugiej strony muszą szanować tradycje i wartości, które pomogły im zbudować swoją reputację i tożsamość.

W sztuce i kulturze starcie tradycji z nowoczesnością jest widoczne na każdym kroku. Często młode pokolenie dąży do przekraczania granic i eksperymentowania z nowymi formami i technikami, podczas gdy starsze pokolenie dąży do zachowania tradycji i dziedzictwa kulturowego.

Czy tradycja i nowoczesność muszą być w konflikcie? Niekoniecznie. Idealnie byłoby znaleźć równowagę między tymi dwoma aspektami, aby czerpać z nich jak najwięcej korzyści. To jest

wyzwanie, z którym musimy sobie radzić, szukając kompromisu pomiędzy szacunkiem do naszej przeszłości i otwartością na przyszłość.

Należy zauważyć, że istnieją możliwości współistnienia tradycji i nowoczesności. Możemy przyjąć postępowe podejście, które pozwoli nam połączyć te dwie siły w harmonijną całość, zachowując naszą tożsamość i dziedzictwo, jednocześnie przyjmując zmiany i innowacje.

Nowoczesne technologie mogą pomóc w ochronie i promowaniu tradycji. Na przykład cyfrowe archiwizowanie umożliwia zachowanie i udostępnianie historycznych dokumentów i artefaktów, pomagając w ten sposób w ochronie naszego dziedzictwa. Ponadto nowoczesne technologie mogą pomóc w przywracaniu i rekonstrukcji zabytków i miejsc historycznych.

Z drugiej strony tradycja może stanowić fundament dla nowoczesności. Na przykład tradycyjne metody i techniki mogą inspirować nowe pomysły i innowacje. W rzeczywistości wiele współczesnych wynalazków ma swoje korzenie w tradycyjnych metodach i technikach.

Konflikt między tradycją a nowoczesnością jest nieunikniony. Jednak zamiast traktować to jako problem, powinniśmy widzieć w tym okazję do rozwijania się i uczenia. Zamiast stawiać te dwa aspekty w opozycji do siebie, powinniśmy dążyć do ich połączenia i wykorzystania ich mocnych stron.

Równowaga między tradycją a nowoczesnością to nie tylko kwestia zachowania naszego dziedzictwa i przyjęcia zmian. To także sposób na zrozumienie, kim jesteśmy i dokąd zmierzamy. To pozwala nam docenić naszą przeszłość, zrozumieć naszą teraźniejszość i kształtować naszą przyszłość.

Walka między tradycją a nowoczesnością prawdopodobnie będzie trwała. Zmieniające się pokolenia będą ciągle musiały szukać między nimi równowagi, a każde z nich będzie miało własne spojrzenie na to, co jest wartościowe i co powinno być zachowane. Ostatecznie decyzja o tym, co jest tradycją, a co nowoczesnością, zawsze będzie odzwierciedleniem społecznych i kulturowych wartości danego czasu.

Biorąc pod uwagę szybkość, z jaką rozwija się nowoczesność, wydaje się, że konieczność znalezienia równowagi stanie się coraz

bardziej istotna. Ta walka może być trudna, ale jest niezbędna dla naszego rozwoju i przetrwania. Niezależnie od tego, jak ostra jest ta walka, musimy pamiętać, że zarówno tradycja, jak i nowoczesność mają swoje miejsce i wartość w naszym społeczeństwie.

Edukacja jest jednym z obszarów, gdzie walka między tradycją a nowoczesnością jest wyjątkowo widoczna. Tradycyjne metody nauczania, takie jak nauczanie frontalne, choć mają swoje korzenie w historii, nie zawsze są najbardziej efektywne w dzisiejszych czasach. Nowoczesne metody, takie jak nauczanie oparte na problemach czy wykorzystanie technologii do ułatwienia nauki, zdobywają coraz większą popularność.

Tradycyjna medycyna, szczególnie ta oparta na wiedzy przekazywanej z pokolenia na pokolenie, jest nadal praktykowana w wielu społecznościach na całym świecie. Jednak nowoczesna medycyna, ze swoimi zaawansowanymi technologiami i technikami, oferuje możliwości, które były kiedyś nieosiągalne. Ważne jest, aby znaleźć równowagę między tymi dwoma podejściami, tak aby czerpać korzyści z obu.

Digitalizacja dziedzictwa kulturowego jest jednym z rozwiązań umożliwiających zachowanie tradycji w świecie nowoczesnych technologii. Biblioteki, muzea i inne instytucje kultury na całym świecie digitalizują swoje zbiory, umożliwiając szeroki dostęp do nich i zabezpieczając je na przyszłość.

Innym przykładem jest wykorzystanie nowoczesnych technologii w celu zachowania i promowania tradycji. Na przykład aplikacje mobilne i gry edukacyjne mogą pomóc w nauczaniu młodych ludzi o ich dziedzictwie kulturowym, podczas gdy technologie takie jak druk 3D mogą pomóc w rekonstrukcji zabytków i artefaktów.

Walka między tradycją a nowoczesnością jest wyzwaniem, z którym musimy się zmierzyć jako społeczeństwo. Jednak zamiast traktować te dwie siły jako sprzeczne, powinniśmy dążyć do znalezienia równowagi i kompromisu, który pozwoli nam czerpać korzyści z obu. Biorąc pod uwagę szybkość, z jaką rozwija się nowoczesność, ta walka prawdopodobnie będzie trwała. Jednak, jak pokazują liczne przykłady, możliwe jest znalezienie harmonii między tradycją a nowoczesnością, nawet w świecie szybko rozwijających się technologii.

TIP

Notatka to krótka forma pisemna, napisana w celu streszczenia lub zapamiętania czegoś. Notatka musi być logiczna, powinna zawierać najważniejsze informacje, daty, kluczowe słowa.

Notatka. Krok po kroku:

1. nadaj tytuł,
2. znajdź kluczowe słowa,
3. pisz krótkimi zdaniami,
4. używaj własnych słów,
5. pisz chronologicznie.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6.

Przeczytaj tekst jeszcze raz i wstaw śródtytuły z ramki.

TIP

Definicja Tradycji i Nowoczesności, Zachowanie Tradycji w Świecie Nowoczesnych Technologii, Tradycja kontra Nowoczesność, Potencjalne Rozwiązania i Przyszłość, Wyzwania i Konflikty, Wnioski, Praktyczne Przykłady Podejścia do Tradycji i Nowoczesności

Walka Tradycji z Nowoczesnością

Człowiek od zawsze musiał podejmować decyzje i dokonywać wyborów. Jednym z najbardziej kontrowersyjnych jest wybór między tradycją a nowoczesnością. Te dwa aspekty kultury i społeczeństwa od wieków prowadzą ze sobą nieustanną walkę, a ich wpływy na nasze życie są niewymierne.

... Definicja Tradycji i Nowoczesności ...

Tradycja to ciągłość, dziedzictwo kulturowe, które przekazujemy z pokolenia na pokolenie. Jest wyrazem naszej tożsamości, historii, wartości i wierzeń. Obejmuje ona szereg różnorodnych praktyk, od świąt i obrzędów, po tradycyjne techniki produkcji i technologie.

Nowoczesność z kolei jest symbolem postępu, innowacji, a także ciągłego dążenia do doskonałości. Jest to kierunek, który skupia się na stworzeniu nowych technologii, zasobów, idei, w celu zaspokojenia naszych rosnących potrzeb i oczekiwań.

Tradycja dostarcza nam stabilności, poczucia przynależności i tożsamości. Często jest związana z zachowaniem i szanowaniem przeszłości, co ma kluczowe znaczenie dla zachowania naszej kulturowej tożsamości. Kultywowanie tradycji ma za zadanie przekazać przyszłym pokoleniom spuściznę naszych przodków, uczyć szacunku do historii i kształtować tożsamość społeczną.

Nowoczesność z drugiej strony promuje postęp, innowacje, wolność myślenia i indywidualizm. Otwiera przed nami nowe możliwości, wprowadza innowacje, które zwiększają naszą wydajność i komfort życia. Nowoczesność często wymaga od nas odważenia się na zmiany, na podejmowanie ryzyka, na wyjście poza naszą strefę komfortu.

Walka między tradycją a nowoczesnością jest obecna na wielu płaszczyznach naszego życia. Często pojawia się jako konflikt między starszymi, którzy szanują i pielęgnują tradycję, a młodszy, którzy dążą do nowoczesności.

W świecie biznesu tradycja i nowoczesność często stoją w opozycji do siebie. Z jednej strony firmy muszą wprowadzać innowacje

i dostosowywać się do zmieniającego się rynku, aby przetrwać. Z drugiej strony muszą szanować tradycje i wartości, które pomogły im zbudować swoją reputację i tożsamość.

W sztuce i kulturze starcie tradycji z nowoczesnością jest widoczne na każdym kroku. Często młode pokolenie dąży do przekraczania granic i eksperymentowania z nowymi formami i technikami, podczas gdy starsze pokolenie dąży do zachowania tradycji i dziedzictwa kulturowego.

Czy tradycja i nowoczesność muszą być w konflikcie? Niekoniecznie. Idealnie byłoby znaleźć równowagę między tymi dwoma aspektami, aby czerpać z nich jak najwięcej korzyści. To jest wyzwanie, z którym musimy sobie radzić, szukając kompromisu pomiędzy szacunkiem do naszej przeszłości i otwartością na przyszłość.

.....

Należy zauważyć, że istnieją możliwości współistnienia tradycji i nowoczesności. Możemy przyjąć postępowe podejście, które pozwoli nam połączyć te dwie siły w harmonijną całość, zachowując naszą tożsamość i dziedzictwo, jednocześnie przyjmując zmiany i innowacje.

Nowoczesne technologie mogą pomóc w ochronie i promowaniu tradycji. Na przykład cyfrowe archiwizowanie umożliwia zachowanie i udostępnianie historycznych dokumentów i artefaktów, pomagając w ten sposób w ochronie naszego dziedzictwa. Ponadto nowoczesne technologie mogą pomóc w przywracaniu i rekonstrukcji zabytków i miejsc historycznych.

Z drugiej strony tradycja może stanowić fundament dla nowoczesności. Na przykład tradycyjne metody i techniki mogą inspirować nowe pomysły i innowacje. W rzeczywistości wiele współczesnych wynalazków ma swoje korzenie w tradycyjnych metodach i technikach.

.....

Konflikt między tradycją a nowoczesnością jest nieunikniony. Jednak zamiast traktować to jako problem, powinniśmy widzieć w tym okazję do rozwijania się i uczenia. Zamiast stawiać te dwa aspekty w opozycji do siebie, powinniśmy dążyć do ich połączenia i wykorzystania ich mocnych stron.

Równowaga między tradycją a nowoczesnością to nie tylko kwestia zachowania naszego dziedzictwa i przyjęcia zmian. To także sposób na zrozumienie, kim jesteśmy i dokąd zmierzamy. To pozwala nam docenić naszą przeszłość, zrozumieć naszą teraźniejszość i kształtować naszą przyszłość.

Walka między tradycją a nowoczesnością prawdopodobnie będzie trwała. Zmieniające się pokolenia będą ciągle musiały szukać między nimi równowagi, a każde z nich będzie miało własne spojrzenie na to, co jest wartościowe i co powinno być zachowane. Ostatecznie decyzja o tym, co jest tradycją, a co nowoczesnością, zawsze będzie odzwierciedleniem społecznych i kulturowych wartości danego czasu.

Biorąc pod uwagę szybkość, z jaką rozwija się nowoczesność, wydaje się, że konieczność znalezienia równowagi stanie się coraz bardziej istotna. Ta walka może być trudna, ale jest niezbędna dla naszego rozwoju i przetrwania. Niezależnie od tego, jak ostra jest ta walka, musimy pamiętać, że zarówno tradycja, jak i nowoczesność mają swoje miejsce i wartość w naszym społeczeństwie.

.....

Edukacja jest jednym z obszarów, gdzie walka między tradycją a nowoczesnością jest wyjątkowo widoczna. Tradycyjne metody nauczania, takie jak nauczanie frontalne, choć mają swoje korzenie w historii, nie zawsze są najbardziej efektywne w dzisiejszych czasach. Nowoczesne metody, takie jak nauczanie oparte na problemach czy wykorzystanie technologii do ułatwienia nauki, zdobywają coraz większą popularność.

Tradycyjna medycyna, szczególnie ta oparta na wiedzy przekazywanej z pokolenia na pokolenie, jest nadal praktykowana w wielu społecznościach na całym świecie. Jednak nowoczesna medycyna, ze swoimi zaawansowanymi technologiami i technikami, oferuje możliwości, które były kiedyś nieosiągalne. Ważne jest, aby znaleźć równowagę między tymi dwoma podejściami, tak aby czerpać korzyści z obu.

.....

Digitalizacja dziedzictwa kulturowego jest jednym z rozwiązań umożliwiających zachowanie tradycji w świecie nowoczesnych technologii. Biblioteki, muzea i inne instytucje kultury na całym

świecie digitalizują swoje zbiory, umożliwiając szeroki dostęp do nich i zabezpieczając je na przyszłość.

Innym przykładem jest wykorzystanie nowoczesnych technologii w celu zachowania i promowania tradycji. Na przykład aplikacje mobilne i gry edukacyjne mogą pomóc w nauczaniu młodych ludzi o ich dziedzictwie kulturowym, podczas gdy technologie takie jak druk 3D mogą pomóc w rekonstrukcji zabytków i artefaktów.

Walka między tradycją a nowoczesnością jest wyzwaniem, z którym musimy się zmierzyć jako społeczeństwo. Jednak zamiast traktować te dwie siły jako sprzeczne, powinniśmy dążyć do znalezienia równowagi i kompromisu, który pozwoli nam czerpać korzyści z obu. Biorąc pod uwagę szybkość, z jaką rozwija się nowoczesność, ta walka prawdopodobnie będzie trwała. Jednak, jak pokazują liczne przykłady, możliwe jest znalezienie harmonii między tradycją a nowoczesnością, nawet w świecie szybko rozwijających się technologii.

7. Przeprowadź debatę na wybrany temat.

- a. Tradycja i nowoczesność w biznesie
- b. Tradycja i nowoczesność w kulturze i sztuce
- c. Tradycja w medycynie
- d. Tradycja w edukacji
- e. Digitalizacja dziedzictwa kulturowego
- f. Nowoczesne technologie w służbie tradycji

TIP

Debata

Rozpoczynanie rozmowy:

- Chciałabym/Chciałbym zacząć naszą dyskusję od...
- Przede wszystkim chciałbym zwrócić uwagę na...
- Zgodnie z moimi obserwacjami...

Wyrażanie zgodności/niezgodności:

- Myślę, że zrozumiałem twój/pani/pana punkt widzenia. Pozwól / pozwoli pani/pan, że teraz na niego odpowiem...
- Obawiam się, że nie do końca mogę się zgodzić z twoim/pani/pana punktem widzenia...

- Zgadzam się z tym, że...
- Przeciwko temu stanowisku można by podać argumenty...

Prezentowanie argumentów:

- Chciałbym podać przykład...
- Można też zauważyć, że...
- Nie można zapomnieć o...

Kończenie wypowiedzi:

- Dziękuję za uwagę.
- Chciałbym w ten sposób zakończyć swoją wypowiedź.
- Zapraszam do dalszych pytań.

ZADANIE PROJEKTOWE

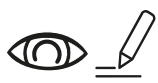

- 8.** Poszukaj w internecie plakatu na temat „Nowoczesność w służbie tradycji w Polsce”, a następnie zaprezentuj go na forum grupy i krótko omów.

Pytania do opisu plakatu

- Kto jest autorem plakatu?
- Jaki jest tytuł plakatu?
- Co może oznaczać ten tytuł?
- Jaki jest cel plakatu?
- Co przedstawia plakat?
- Jakie elementy graficzne tekstowe są na plakacie?
- Jakie kolory dominują na plakacie?
- Jakie emocje wywołuje plakat?
- Dlaczego wybrałaś(-eś) ten plakat?

TIP

- 9.** Obejrzyj filmik pt. *IV Liceum Ogólnokształcące – tradycja i nowoczesność* i odpowiedz na pytania

- a. Jak nazywane jest zwyczajowo IV Liceum Ogólnokształcące w Gorzowie Wielkopolskim?
... IV Liceum Ogólnokształcące nazywane jest zwyczajowo Rondem

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=ACqrPhr8r70>
 [dostęp: 20.07.2025]

- b. Od ilu lat to liceum obecne jest na mapie szkół ponadpodstawowych?
.....
.....
- c. Ile lat ma budynek, w którym mieści się to liceum?
.....
.....
- d. Dlaczego to liceum jest chętnie wybierane przez młodych ludzi jako miejsce edukacji?
.....
.....
- e. Kto został patronem szkoły?
.....
.....
- f. W którym roku liceum otrzymało sztandar?
.....
.....
- g. Co jest ważnym elementem podtrzymywania tradycji szkoły?
.....
.....
- h. Co było zawsze najważniejsze w edukacji IV Liceum Ogólnokształcącego?
.....
.....
- i. Jakie nazwiska noszą znani absolwenci Ronda?
.....
.....
- j. Na czym polega łączenie tradycji z nowoczesnością w tym liceum?
.....
.....

- 10.** Wyraż swoją opinię na temat łączenia tradycji z nowoczesnością w IV Liceum Ogólnokształcącym w Gorzowie Wielkopolskim według podanego poniżej schematu.

W filmie został poruszony temat ... /

Autorzy filmiku poruszyli temat ...

(Nie) Zgadzam się z autorami filmiku, że ..., ponieważ ...

Najpierw filmik mówi o ...

Potem porusza problem ...

To ciekawe, że ...

Według mnie / Moim zdaniem / Sądzę, że /

Jestem pewna/pewny, że ...

Trudno stwierdzić, czy ... / Przypuszczam, że /

Wydaje mi się, że ...

Nie zgadzam się z autorami wypowiedzi, ponieważ ...

Podsumowując ...

TIP

- 11.** Obejrzyj filmik *Polska – nowoczesność i tradycja*. Powiedz, na czym polega (według autora) nowoczesność i tradycja w Polsce?

Nowoczesność i tradycja w Polsce polega na łączeniu obszarów z wielu dziedzin ..., na ...

Źródło: https://www.youtube.com/watch?v=ugkdWZi7cSI&list=RDugkdWZi7cSI&start_radio=1 [dostęp: 6.08.2025].

12.

Wskaż obszary nowoczesności oraz tradycji i zastanów się, czy współistnieją, czy pozostają w konflikcie.

- a. *Architektura*
- b.
- c.
- d.
- e.
- f.

ANALIZA TEKSTU ŹRÓDŁOWEGO

13.

Przeczytaj artykuł i wypisz z tekstu 5 wyrażeń lub zdań, które uważasz za trudne lub interesujące. Przetłumacz je na język angielski i napisz, dlaczego je wybrałeś(-aś).

Lubelski skansen otwiera się na nowoczesność. Dzięki współpracy z Politechniką Lubelską odwiedzający będą mogli doświadczyć niezwykłego połączenia tradycji z innowacją.

Muzeum Wsi Lubelskiej i Politechnika Lubelska połączyły siły, by wprowadzić nowoczesne technologie do zabytkowego skansenu. Dzięki podpisanej umowie naukowcy i studenci uczelni zajmą się cyfryzacją muzeum oraz wdrożeniem rozwiązań z zakresu druku 3D, skanowania przestrzennego i robotyki. To unikalny projekt, który łączy tradycyjne dziedzictwo kulturowe z innowacyjnymi narzędziami technologicznymi.

Technologia w służbie historii

Politechnika Lubelska nieustannie rozwija swoje kompetencje w zakresie nowoczesnych technologii i ich zastosowania w różnych dziedzinach. Profesor Zbigniew Pater, rektor uczelni, podkreśla, że choć instytucja nie specjalizuje się w naukach historycznych, to jej misją jest wspieranie ochrony dziedzictwa kulturowego.

– Dbamy o to, aby zabytki i skarby naszej przeszłości mogły być dostępne dla jak najszerszego grona odbiorców – mówi prof. Pater.

Bartłomiej Bałaban, dyrektor Muzeum Wsi Lubelskiej, zaznacza, że instytucja stawia na otwartość i nowoczesność.

– Współpraca z Politechniką Lubelską to dla nas ogromna szansa. Dzięki niej skansen wzbogaci się o nowoczesne technologie, co pozwoli na jeszcze lepsze zaprezentowanie naszej historii i tradycji – dodaje dyrektor Bałaban.

Cyfrowe muzeum i roboty w skansenie

Ekspersi z Wydziału Matematyki i Informatyki Technicznej Politechniki Lubelskiej skupią się na dwóch kluczowych obszarach. Pierwszy to cyfryzacja muzeum, obejmująca stworzenie aplikacji webowej oraz wirtualnych spacerów, które pozwolą na zwiedzanie obiektów online. Drugi obszar dotyczy wykorzystania druku 3D, skanowania 3D oraz robotyki.

– Planujemy organizację warsztatów, które połączą tradycję z nowoczesnością. Będziemy również skanować obiekty muzealne i tworzyć makiety, które ułatwią odbiór zabytków osobom niedowidzącym – tłumaczy dr inż. Joanna Szulżyk-Cieplak. – Chcemy także wprowadzić innowacyjne spacery z robo-psem, co z pewnością będzie atrakcją dla odwiedzających.

Nowe możliwości dla studentów i badaczy

Współpraca Muzeum Wsi Lubelskiej z Politechniką Lubelską to również szansa na rozwój dla studentów i naukowców. Wydział Budownictwa i Architektury skupi się na badaniach dotyczących konserwacji i odbudowy drewnianej architektury historycznej.

– To doskonałe miejsce do badań nad metodami konserwacji, inwentaryzacją obiektów oraz digitalizacją zabytkowej architektury – wyjaśnia dr hab. inż. arch. Natalia Przesmycka.

Dzięki tej współpracy studenci architektury i budownictwa będą mogli realizować swoje prace dyplomowe, prowadzić badania terenowe oraz zdobywać doświadczenie poprzez wakacyjne praktyki.

Politechnika Lubelska i Muzeum Wsi Lubelskiej wyznaczają nowy kierunek w promocji i ochronie dziedzictwa kulturowego. Połączenie nowoczesnych technologii z tradycją pozwoli na szersze udostępnienie muzealnych zasobów i uczynienie ich bardziej atrakcyjnymi dla zwiedzających. Dzięki tej inicjatywie historia zyska nowy, cyfrowy wymiar.

Źródło: https://www.dziennikwschodni.pl/lublin/gdzie-technologia-laczy-sie-z-tradycja-politechnika-lubelska-i-skansen-lacza-sily,n,1000357127.html#goog_rewarded [dostęp 20.07.2025].

Wyrażenie z tekstu (język polski)	Tłumaczenie (język angielski)	Dlaczego wybrałem(-am)

14.

Przetłumacz tekst na język angielski.

Politechnika Lubelska i Muzeum Wsi Lubelskiej wyznaczają nowy kierunek w promocji i ochronie dziedzictwa kulturowego. Połączenie nowoczesnych technologii z tradycją pozwoli na szersze udostępnienie muzealnych zasobów i uczynienie ich bardziej atrakcyjnymi dla zwiedzających. Dzięki tej inicjatywie historia zyska nowy, cyfrowy wymiar.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

15.

Uzupełnij zdania na podstawie tekstu.

- a. Projekt Muzeum Wsi Lubelskiej i Politechniki Lubelskiej polega na
.....
- b. Dzięki współpracy z Politechniką Lubelską skansen wzbogaci się o nowoczesne technologie, co pozwoli na
.....
- c. Cyfryzacja Muzeum Wsi Lubelskiej obejmuje stworzenie aplikacji webowej oraz wirtualnych spacerów, które pozwolą na
.....
- d. Projekt zakłada skanowanie obiektów muzealnych i tworzenie makiet, które
.....
- e. Wprowadzenie innowacyjnych spacerów z robo-psem będzie
.....

- f. Dzięki tej współpracy Muzeum Wsi Lubelskiej z Politechniką Lubelską studenci architektury i budownictwa będą mogli
-
-

ZADANIE PROJEKTOWE

- 16.** Przygotuj krótką prezentację dla koleżanek/kolegów z grupy na temat tradycji i nowoczesności w edukacji w Wielkiej Brytanii. Wykorzystaj aplikację Prezi (<https://prezi.com>).

- 17.** Napisz rozprawkę na temat „Tradycyjne i nowoczesne wartości kultywowane w mojej rodzinie w Wielkiej Brytanii”.

TIP

Rozprawka:

- jest formą tekstu argumentacyjnego;
- musi zawierać stanowisko autora;
- musi mieć wstęp, rozwinięcie i zakończenie;
- musi mieć argumenty poparte dowodami lub przykładami;
- rozprawka musi być uporządkowana i spójna.

Wstęp:

- Temat skłania do refleksji nad...
- Podejmując się analizy tego zagadnienia...
- Rozważając postawiony problem...
- Punktem wyjścia moich rozważań jest...

Argumenty:

- Należy zwrócić uwagę na...
- Warto podkreślić, że...
- Na początek rozważmy...
- Ponadto należy zauważyć...
- Co więcej...

Zakończenie:

- Podsumowując powyższe rozważania...
- W świetle przedstawionych argumentów...
- Na podstawie przeprowadzonej analizy...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

DZIAŁ

02

**EWOLUCJA ŚWIATA
CYFROWEGO W POLSCE**

ROZDZIAŁ 4.

INTERNET W ŻYCIU CODZIENNYM JAK INTERNET ZMIENIA SPOSÓB KOMUNIKACJI, PRACY I ROZRYWKI W POLSCE

Dorota Hrycak-Krzyżanowska

- 1.** Posłuchaj tekstu na temat „Internet w życiu codziennym”, a następnie odpowiedz na pytania.

Internet w życiu codziennym

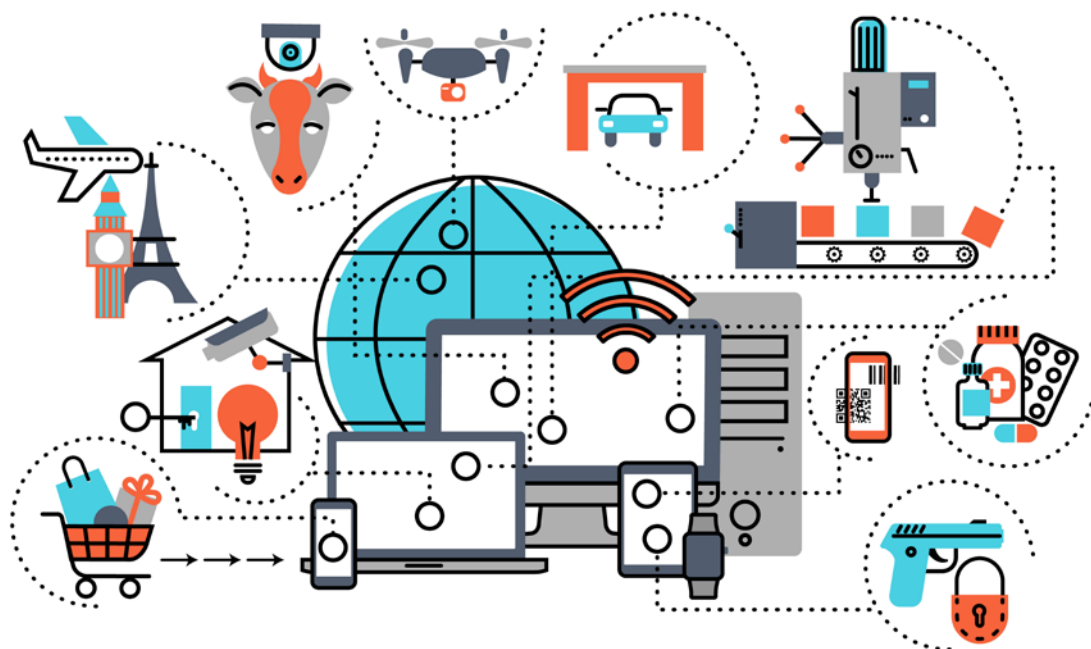
- a. Jakie są zastosowania internetu w codziennym życiu (podaj 3 przykłady)?
-
-
-
-
- b. Dlaczego należy korzystać z internetu świadomie?
-
-
-
-
- c. Jak wykorzystujesz internet w swoim życiu codziennym (podaj 1 przykład)?
-
-
-
-
-

2.

Opisz ilustrację i porozmawiaj w grupie na poniższe tematy.

- a. Jak internet wpływa na nasze codzienne funkcjonowanie?
- b. Czy internet niesie za sobą więcej szans, czy też więcej zagrożeń?

INTERNET OF THINGS

TIP

Zawsze analizuj materiały graficzne: ilustracje, tabele, diagramy. Wprowadzą cię w temat oraz problematykę.

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=Y0j6xc57--Q>
[dostęp: 24.05.2025]

3.

Obejrzyj film i odpowiedz na pytania.

Ekspert wyjaśnia, jak Internet Rzeczy zmienia nasze codzienne życie i biznes

I. Rozumienie ogólne (po pierwszym obejrzeniu):

- a. Jaki jest główny temat filmu?

.....

.....

- b. Jakie korzyści z korzystania z internetu są wymienione?

.....

.....

- c. Jakie zagrożenia związane z internetem są przedstawione?

.....

.....

II. Rozumienie szczegółowe (po drugim obejrzeniu):

- d. W jaki sposób internet wpływa na relacje międzyludzkie?

.....

.....

- e. Jakie zmiany w pracy i edukacji są związane z rozwojem internetu?

.....

.....

f. Jakie są przykłady uzależnienia od internetu?

.....
.....

g. Jakie środki ostrożności są zalecane podczas korzystania z internetu?

.....
.....

4.

Napisz odpowiedzi na pytania:

a. Jak (według ciebie) internet zmienił sposób pracy ludzi?

.....
.....

b. Jak internet wpływa na relacje międzyludzkie?

.....
.....

c. Jakie zagrożenia wiążą się z intensywnym korzystaniem z internetu?

.....
.....

5.

Przeczytaj szybko tekst. Postępuj zgodnie z podanymi wskazówkami.

TIP

Przeczytaj szybko tekst (*skim the text*). Skup się na tytule, podtytułach lub wyróżnionych zdaniach.

Jak internet pomaga mi w codziennym życiu?

Internet jest nieodłączną częścią naszego codziennego życia. Od momentu, kiedy się obudzimy, do chwili, gdy idziemy spać, korzystamy z niego na różne sposoby. Dzięki internetowi możemy

komunikować się z innymi, zdobywać wiedzę, robić zakupy, oglądać filmy i wiele więcej. W tym artykule opiszę, jak internet pomaga mi w codziennym życiu i jak wpływa na moje codzienne czynności.

Komunikacja

Jednym z najważniejszych sposobów, w jaki internet pomaga mi w codziennym życiu, jest umożliwienie mi komunikacji z innymi ludźmi. Dzięki platformom społecznościowym, takim jak Facebook czy Instagram, mogę utrzymywać kontakt z rodziną i przyjaciółmi, którzy mieszkają daleko ode mnie. Mogę dzielić się z nimi zdjęciami, wiadomościami i aktualnościami ze swojego życia. Ponadto dzięki aplikacjom do komunikacji, takim jak WhatsApp czy Messenger, mogę rozmawiać z nimi na żywo, bez względu na odległość.

Zdobywanie wiedzy

Internet jest ogromnym źródłem wiedzy. Dzięki wyszukiwarkom internetowym, takim jak Google, mogę znaleźć odpowiedzi na pytania, które mnie nurtują. Bez względu na to, czy chodzi o przepis na danie, historię jakiegoś wydarzenia czy informacje na temat zdrowia, internet zawsze ma odpowiedź. Ponadto istnieje wiele stron internetowych, na których można znaleźć artykuły, blogi i e-booki na różne tematy. Dzięki temu mogę ciągle się rozwijać i poszerzać swoją wiedzę.

Zakupy online

Internet umożliwia mi również wygodne i szybkie robienie zakupów online. Nie muszę wychodzić z domu, aby kupić potrzebne mi rzeczy. Wystarczy, że otworzę przeglądarkę, przejdę na stronę sklepu internetowego i złożę zamówienie. Mogę kupić ubrania, elektronikę, książki, jedzenie i wiele innych produktów. Co więcej, często można znaleźć lepsze oferty i promocje online niż w tradycyjnych sklepach. Dzięki temu oszczędzam czas i pieniądze.

Rozrywka

Internet to również doskonałe źródło rozrywki. Mogę oglądać filmy i serie na platformach streamingowych, takich jak Netflix czy HBO GO. Mogę słuchać muzyki na platformach takich jak Spotify czy YouTube. Mogę grać w gry online i rozmawiać z innymi graczami. Internet daje mi dostęp do nieograniczonej

ilości treści rozrywkowych, które mogę oglądać i których mogę słuchać w dowolnym czasie.

Podsumowanie

Internet jest niezastąpionym narzędziem w moim codziennym życiu. Dzięki niemu mogę komunikować się z innymi, zdobywać wiedzę, robić zakupy i cieszyć się rozrywką. Jestem wdzięczny za to, że żyję w czasach, w których internet jest tak powszechnie dostępny i umożliwia mi korzystanie z tych wszystkich możliwości. Bez wątpienia, internet ma ogromny wpływ na moje codzienne czynności i ułatwia mi życie w wielu różnych aspektach.

Źródło: <https://www.pustka.pl/jak-internet-pomaga-mi-w-codziennym-zyciu> [dostęp: 16.04.2025].

- a. Podkreśl, które zdanie najlepiej oddaje treść tekstu:
- Artykuł opisuje, jak internet zmienia codzienne życie.
 - Artykuł omawia historię telewizji w Polsce.
 - Artykuł analizuje zmiany klimatyczne.
 - Artykuł opisuje rozwój medycyny cyfrowej.
- b. Przeczytaj szybko tekst (*skim the text*) przez 2 minuty i wypisz główne problemy każdego paragrafu.
-
-
-
-
-
-
- c. Przeczytaj cały tekst i z każdego paragrafu wypisz kluczowe słowa.
-
-
-
-
-

6. Przeczytaj artykuł i wykonaj polecenie podane pod nim.

Korzystanie z internetu pozytywnie wpływa na zdrowie psychiczne seniorów

Częstsze korzystanie z internetu pomaga osobom w średnim wieku i seniorom podczas izolacji spowodowanej pandemią COVID-19 – wynika z analizy przeprowadzonej w Wielkiej Brytanii i opublikowanej w piśmie „Healthcare”.

Naukowcy z Uniwersytetu Surrey przyjrzeni się danym dotyczącym 3491 osób pomiędzy 55. a 75. rokiem życia, które dostarczyły informacji na temat częstotliwości i rodzaju aktywności w internecie w czasie obostrzeń spowodowanych pandemią.

Zebrane dane wskazywały, że korzystanie z internetu, zwłaszcza w celu utrzymywania kontaktu z rodziną i przyjaciółmi, przekładało się na lepszy stan zdrowia psychicznego i lepszą jakość życia.

Osoby korzystające z internetu raz dziennie lub częściej rzadziej doświadczały objawów depresji i lepiej oceniały swoją jakość życia w porównaniu z osobami korzystającymi z internetu raz w tygodniu lub rzadziej.

Nie każda aktywność przynosiła jednak korzystne rezultaty. Uczestnicy, którzy w sieci poszukiwali głównie informacji związanych ze zdrowiem, częściej doświadczały objawów depresji.

Źródło: <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C87497%2Ckorzystanie-z-internetu-pozytywnie-wplywa-na-zdrowie-psychiczne-seniorow> [dostęp: 24.04.2025].

Zaznacz w tekście:

Na zielono Ilu uczestników wzięło udział w badaniu?

Na niebiesko W jakim wieku były osoby objęte badaniem?

7.

Napisz krótki tekst (5–6 zdań) o tym, dlaczego (według ciebie) utrzymywanie kontaktu online może pomóc osobom starszym podczas izolacji.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6.

**Przeczytaj artykuł i odpowiedz na pytania.
Pracuj w parach.**

Cyberprzemoc – czym jest i jak jej przeciwdziałać?

Co to jest cyberprzemoc?

Cyberprzemoc (cyberbullying, agresja elektroniczna, elektroniczna przemoc rówieśnicza) to przemoc wyrządzana za pomocą narzędzia elektronicznego. Zjawisko to – choć może dotknąć każdego bez wyjątku – najczęściej odnotowywane jest wśród dzieci i młodzieży.

Na pewno wszyscy mamy za sobą przykre doświadczenie lub byliśmy świadkami albo słyszeliśmy o sytuacji, w której ktoś był zastraszany, poniżany, dręczony. Kiedy sięgniemy do dzieł popkultury, w których fabuła opowiada o dzieciach, młodzieży czy szkole, prawie na pewno pojawi się motyw okrutnego łobuza i jego słabszej ofiary. Wreszcie sama historia pokazuje, że przemoc i znęcanie się nad osobą lub grupą ludzi słabszych jest zjawiskiem tak starym jak świat. Dlatego więc temat cyberbullyingu jest

czymś, co wymyka się poza ramy pojmowania społecznego, jakby był czymś nowym i nieznanym?

Cyberprzemoc to realne i groźne zjawisko, które niejako ewoluowało wraz z rozwojem nowoczesnych technologii. Statystyki z ubiegłego roku, sporządzone przez NASK, pokazują, że młodzi ludzie coraz więcej czasu spędzają w przestrzeni cyfrowej. W 2014 r. przeciętny nastolatek spędzał online 3 godziny i 40 minut (w skali całej doby), w ubiegłym roku czas ten wydłużył się średnio aż do 5 godzin i 36 minut dziennie. Nic więc dziwnego, że skoro życie przenosi się częściowo w wymiar wirtualny – podążają za nim również jego zwyczajowe aspekty, między innymi społeczne. Niestety, także te negatywne.

Dostęp do internetu – do sieci globalnych połączeń i prawie nieograniczonych zasobów informacji – bezwzględnie niesie ze sobą masę różnych możliwości. Często mówi się, że wyrównuje lub daje szansę, niezależnie od statusu, sytuacji finansowej czy geolokalizacji. Możemy pielęgnować swój rozwój osobisty, rozwój zawodowy, dbać o hobby i zdobywać wiedzę w dowolnym zakresie. Należy tutaj jednak podkreślić, że nie każdy człowiek ma przecież dobre intencje i czasami (a w zasadzie niepokojąco często) internet staje się narzędziem do wyrządzania krzywdy, a nawet do popełniania czynów karalnych lub przestępstw.

Przywołane wcześniej statystyki informują, że około 40% młodych ludzi padło ofiarą wyzwisk w sieci, z kolei ponad 25% nastolatków doznało krzywdy w postaci ośmieszania lub poniżania, gdy byli online. Badania NIK przeprowadzone w ubiegłych latach wskazują z kolei, że już w roku 2017 prawie połowa uczniów biorących w nich udział zaznaczyła, że nie zgłosiłaby się do żadnej osoby dorosłej w przypadku doświadczenia cyberprzemocy. Od tamtego czasu liczba deklarujących wzrosła i wynosi obecnie prawie 65%.

Jakie formy przybiera cyberprzemoc?

„Wierzył, że na początku każdego działania jest słowo, że słowa o nienawiści prowadzą do nienawiści, o przemocy – do przemocy, o śmierci – do śmierci. Każda znana ludzkości masakra zaczynała się od gadania” – taką myśl zawarł w jednej ze swoich najbardziej poczytnych książek Zygmunt Miłoszewski. Sentencja ta doskonale podsumowuje, dlaczego cyberprzemoc może mieć o wiele dalej idące skutki, niż wydawałoby się na pierwszy rzut oka. I dlaczego tak ważne jest, aby o niej mówić, a także by umieć ją rozpoznawać.

Zdecydowanie łatwiej jest zidentyfikować akt cyberprzemocy, kiedy nosi znamiona ewidentnej, nieukrywanej i perfidnej agresji. Ale gdzie właściwie zaczyna się granica cyberbullyingu? Często w sytuacjach, w których czujemy się atakowani, możemy usłyszeć hasła takie jak: „przecież to tylko żart”, „przesadzasz”, „nie traktuj tego tak poważnie”. Różne osoby mają różną tolerancję na ból, stres czy dyskomfort – nie można więc w przypadku cyberprzemocy wyznaczyć sztywnych zasad, według których społeczeństwo oceni, czy coś jest już agresją, czy jeszcze niegroźnym zachowaniem poczynionym przez niewinną osobę.

Warto w tym miejscu podkreślić, że cyberprzemoc ma charakter intencjonalny i powtarzalny. Jeśli czyjeś zachowanie lub wypowiedź sprawiły ci przykrość i poczułeś się skrzywdzony – powiedz o tym głośno, postaw swoją granicę i zaznacz, że nie życzysz sobie podobnych sytuacji. W przypadku gdy dana osoba lub grupa osób zignoruje prośbę i z premedytacją będzie powielać swoje działania – mamy do czynienia z przemocą.

Jak pokazują badania, cyberprzemoc niejedno ma imię. Niektóre jej formy występują częściej niż inne, ale wszystkie odciskają piętno na swoich ofiarach, którymi – jak wskazują szacunki – pada co piąty nastolatek / co piąte dziecko w Polsce. Interesujące jest także to, że aż 20% ankietowanych młodych ludzi na pytanie „Czy sam(a) doświadczyłeś(-aś) przemocy w internecie?” odpowiada „trudno powiedzieć”. Jest to ponury przykład na to, jak bardzo nieoswojonym pojęciem jest w polskim społeczeństwie agresja elektroniczna.

Poniżej zamieszczamy listę obrazującą, jakie postaci przybrać może cyberprzemoc:

Hejt – obraźliwe i dyskredytujące komentarze na czyjś temat, publikowane w internecie.

Cyberstalking – nękanie i/lub grożenie poprzez wysyłane wiadomości, telefony itp., publikowanie materiałów mających na celu ośmieszenie (zdjęcia, filmy, memy itd.).

Doxing – gromadzenie i publikowanie w internecie danych na temat ofiary.

Włamania – na pocztę elektroniczną lub konta założone na stronach internetowych (w tym na portalach społecznościowych), podszywanie się, wykluczanie ze społeczności internetowych.

Seksting (sexting) – przysyłanie materiałów o treści sugestywnie erotycznej (zdjęcia i filmy, także wiadomości tekstowe).

Sextortion – wyłudzenie zdjęć lub filmów natury erotycznej od osoby, którą później szantażuje się otrzymanymi materiałami.

Flood – przysyłanie dużej liczby wiadomości na skrzynkę odbiorczą, celem jej zablokowania.

Szantaż – związany z groźbą ujawnienia osobistych, często kompromitujących materiałów (zdjęć, filmów, screenów korespondencji itp.).

Potencjalnie niebezpieczne zjawiska, nieokreślane jednoznacznie jako cyberprzemoc, ale niosące ze sobą duże ryzyko szkody dla dziecka:

Sharenting – publikowanie przez rodziców/opiekunów zdjęć, filmów czy informacji na temat dziecka, które to materiały mogą wpłynąć na jego wizerunek w przyszłości lub zostać wykorzystane jako pornografia dziecięca.

Patostream – transmisje „na żywo”, prowadzone z użyciem portali internetowych, przedstawiające elementy patologii (przemoc, nadużycia, libacje, treści erotyczne, różne działania przekraczające normy etyczne, często naruszające prawo).

Challenge – publiczne rzucanie wyzwań internautom w sieci, niejednokrotnie tragiczne w skutkach. Pojęcie to zastąpiło jako forma promowania świadomości dotyczącej zdrowia oraz sposób na pozyskanie funduszy na cele charytatywne. Niestety, pojawiło się wiele przypadków, w których challenge miało zabarwienie przemocowe. Jako przykład wskazać można chociażby Hot Water Challenge (polegające na piciu lub oblewaniu się wrzątkiem) albo Blackout Challenge (podduszanie się w celu omdlenia), które dla niejednego zakończyły się śmiercią. Wielu młodych internautów przypłaciło udział mniejszymi lub większymi problemami zdrowotnymi.

Warto więc w tym miejscu zaznaczyć, że często przemoc online idzie w parze z agresją okazywaną offline. **Cyberbullying** jest nierzadko kontynuacją zachowań, które mają miejsce w realnym świecie. Trend ten udokumentowany został już w roku 2018 przez profesora J. Pyżalskiego w ramach projektu EU Kids Online (2018 Polska). Badania jasno wykazały, że odsetek młodych ludzi, którzy doświadczyli przemocy w sieci i poza nią (z rąk tych samych sprawców), wzrósł względem wyników z poprzedniej edycji projektu – z 19% aż do 32%.

Źródło: <https://bezpiecznyinternet.edu.pl/cyberprzemoc/> [dostęp: 24.04.2025].

- a. Czy kiedykolwiek byłeś(-aś) świadkiem cyberprzemocy? Jak zareagowałeś(-aś)?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- b. Jakie działania możesz podjąć, aby pomóc osobie doświadczającej cyberprzemocy?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. Przetłumacz słowa z artykułu na język angielski i podaj definicję.

Słowa	język angielski	definicja
Przemoc	<i>violence</i>	<i>przewaga wykorzystywana w celu narzucenia komuś swojej woli, wymuszenia czegoś na kimś; też: narzucona komuś bezprawnie władza</i>
Cyberprzemoc		
Uzależnienie		
Szantaż		
Patologia		
Wizerunek		
Portal internetowy		
Geolokalizacja		
Memy		

10. Stwórzcie plakat informacyjny na temat cyberprzemocy, zawierający definicję, przykłady oraz sposoby przeciwdziałania.

11.

Napisz rozprawkę (150–200 słów) na temat: „W jaki sposób młodzi ludzie mogą przeciwdziałać cyberprzemocy w swoim środowisku?”.

TIP

Rozprawka

1. Wstęp (1 akapit)

Wprowadź temat cyberprzemocy: czym jest i dlaczego stanowi poważny problem.

Zasygnalizuj, że istnieje wiele sposobów, by jej przeciwdziałać.

Zakończ wstęp tezą, np.: „Uważam, że młodzi ludzie mogą skutecznie przeciwdziałać cyberprzemocy poprzez odpowiednie działania i postawy”.

2. Rozwinięcie (2–3 akapity)

Pierwszy argument: Reagowanie na cyberprzemoc (np. zgłaszanie przypadków, wsparcie dla ofiar).

Drugi argument: Edukacja i uświadamianie innych o skutkach cyberprzemocy (np. kampanie, rozmowy w klasie).

Trzeci argument (opcjonalnie): Własny przykład lub inicjatywa (np. udział w projektach przeciwdziałających przemocy online).

Pamiętaj!

Każdy argument rozpocznij osobnym akapitem.

Podaj krótkie przykłady lub wyjaśnienia.

3. Zakończenie (1 akapit)

Podsumuj swoje stanowisko.

Możesz zakończyć refleksją, np.: „Każdy młody człowiek, poprzez swoje codzienne zachowanie, może realnie wpłynąć na ograniczenie cyberprzemocy”.

12.

Przeprowadź miniwywiad. Napisz sześć pytań dotyczących roli internetu w codziennym życiu rozmówcy.

Pytanie	Odpowiedź
Co to jest cyberprzemoc?	<i>Cyberprzemoc (cyberbullying, agresja elektroniczna, elektroniczna przemoc rówieśnicza) to przemoc wyrządzana za pomocą narzędzia elektronicznego.</i>

13. Przetłumacz na język angielski.

Cyberprzemoc jest zjawiskiem, które dotyka ofiarę na wielu płaszczyznach naraz. Doznana szkoda zależy od stopnia zaawansowania agresji i odporności poszkodowanego, rzadko kiedy jednak udaje się wyjść z sytuacji bez szwanku.

Wyróżnia się trzy główne obszary, w których pojawić się mogą efekty bycia ofiarą cyberagresji:

I. problemy mentalne – niskie poczucie własnej wartości, utrata chęci do robienia rzeczy, które wcześniej sprawiały przyjemność, wycofanie społeczne,

II. problemy emocjonalne – odczuwanie długotrwałej złości, smutku, wstydu,

III. problemy psychiczne – uczucie zmęczenia i problemy ze snem, bóle głowy i brzucha na tle stresowym.

Wyżej wymienione mogą także współistnieć z zaburzeniami natury fizycznej.

Źródło: <https://bezpiecznyinternet.edu.pl/cyberprzemoc/> [dostęp: 22.04.2025].

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla Ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

ROZDZIAŁ 5.

MEDIA SPOŁECZNOŚCIOWE – KORZYŚCI I ZAGROŻENIA

ROLA SOCIAL MEDIÓW W ŻYCIU POLAKÓW, ICH WPŁYW NA MŁODZIEŻ I DOROSŁYCH

Agata Roćko

1.

Opisz zdjęcie. Porozmawiaj w grupie na temat roli mediów społecznościowych w naszym życiu.

Pytania pomocnicze:

- Jaki przekaz ma zdjęcie?
- Jak media społecznościowe wpływają na życie młodzieży?
- Jaki wpływ mają na dorosłych? W jaki sposób pomagają w życiu, w pracy, a w jaki przeszkadzają?

SŁOWNICZEK

2.

Uzupełnij tabelę zgodnie z podanym przykładem.

Słowo w języku polskim / tłumaczenie na język polski	Definicja w języku polskim	Słowo w języku angielskim / tłumaczenie na język angielski
cyberatak	<i>podsywanie się pod inną osobę lub instytucję w celu uzyskania ważnych danych</i>	<i>phishing</i>
	<i>włamanie na komputer użytkownika i przejęcie nad nim kontroli</i>	<i>hacking</i>
oszustwo matrymonialne		
profil użytkownika		
nękanie		
cyberprzemoc		
		<i>fake news</i>
wykluczenie		
przestępstwo internetowe		

3. Przeczytaj artykuł i odpowiedz na pytania.

Media społecznościowe – zalety i wady

Media społecznościowe oferują współczesnemu człowiekowi wiele korzyści. Dotyczy to nie tylko użytkowników prywatnych, ale również osób, które wykorzystują serwisy społecznościowe w działalności komercyjnej.

Media społecznościowe pozwalają w łatwy sposób nawiązać kontakt biznesowy z zupełnie obcymi ludźmi, a nawet znaleźć przyjaciół czy partnera życiowego. Wystarczy wejść na profil danego użytkownika i skomentować zamieszczone przez niego treści lub wystać wiadomość prywatną. Nowe osoby można poznać poprzez wspólnych znajomych czy dzięki grupie tematycznej. Dla wielu nieśmiałych osób taki sposób interakcji jest znacznie łatwiejszy niż spotkanie twarzą w twarz.

Social media umożliwiają również odbudowanie ważnych niegdyś relacji. Przyjaciółka ze szkoły podstawowej, zgrana grupa ze studiów, członkowie rodziny, którzy przed laty wyjechali do innego miasta czy kraju – dzięki serwisom społecznościowym można łatwo odszukać te osoby i odnowić z nimi kontakt.

Social media pomagają również w podtrzymywaniu relacji na odległość, np. za pomocą wbudowanych komunikatorów. Dzięki serwisom społecznościowym można również dowiedzieć się, gdzie jest i co robi dana osoba – to daje pewną namiastkę uczestniczenia w swoim życiu pomimo odległości.

Platformy społecznościowe świetnie wpisują się w ideę marketingu relacji, która polega na podtrzymywaniu więzi z konsumentem. Chodzi o to, aby klient zapamiętał firmę, polecał ją w swoim otoczeniu i w internecie, a także co jakiś czas wracał, by zrobić zakupy lub zamówić usługę. Social media znacznie ułatwiają prowadzenie takiej strategii, szczególnie poprzez interakcję z użytkownikami, publikowanie angażujących materiałów czy organizowanie akcji i konkursów.

Media społecznościowe umożliwiają dotarcie do użytkowników o podobnych zainteresowaniach, np. poprzez dołączenie do grupy tematycznej. Członkowie grupy mogą wymieniać się

doświadczeniami, doradzać sobie i udzielać konkretnej pomocy (np. w uzyskaniu kwalifikacji). Za pomocą mediów społecznościowych można również rozwijać umiejętności językowe – wystarczy nawiązać znajomość z użytkownikami zza granicy i poprzez zwykłą rozmowę doskonalić swoje słownictwo.

Z jednej strony serwisy społecznościowe specjalizujące się w relacjach zawodowo-biznesowych (np. LinkedIn czy GoldenLine) mogą być narzędziem do przeprowadzania rekrutacji, zaś z drugiej – okazją do zaprezentowania się potencjalnemu pracodawcy. Agencje rekrutacyjne i wewnętrzne działy HR same wyszukują w serwisie pracowników, którzy mają odpowiednie kwalifikacje i doświadczenie. Tym sposobem internauta może otrzymać atrakcyjną ofertę pracy, jeszcze zanim zdąży pomyśleć o zmianie dotychczasowej.

Użytkownicy social mediów mogą zbudować wokół siebie silną społeczność i zyskać pozycję influencera (popularnej jednostki, która ma wpływ na decyzje zakupowe innych osób). Do takich użytkowników zgłaszają się firmy, które proponują wynagrodzenie pieniężne lub barter w zamian za promowanie produktu czy usługi. Poza tym social media wprowadzają rozwiązania dla osób i firm, które chcą zawierać transakcje za pośrednictwem takiego kanału – takim udogodnieniem jest np. możliwość założenia własnego sklepu na platformie.

Dzięki social mediom można być na bieżąco z najnowszymi wiadomościami ze świata, z kraju, regionu czy okolicy. Użytkownicy mediów społecznościowych są nie tylko odbiorcami informacji, ale również ich twórcami – mogą więc wzajemnie ostrzegać się o korkach na drodze czy fatalnych warunkach pogodowych. Media społecznościowe zapewniają też błyskawiczny przepływ informacji, co ma istotne znaczenie w przypadkach dotyczących zaginięć czy kradzieży.

Media społecznościowe niosą jednak za sobą pewne zagrożenia. Warto je przeanalizować przed zarejestrowaniem konta na takim portalu, zwłaszcza jeśli będą z niego korzystać osoby niepełnoletnie.

Dane użytkowników mediów społecznościowych mogą trafić w niepowołane ręce wskutek własnych błędów i zaniedbań (np. niewylogowania się z konta użytkownika na ogólnodostępnym urządzeniu). Co jakiś czas słyszy się również o awariach serwisów czy atakach hakerów, które powodują wyciek danych z kont

użytkowników. Tak było na przykład w 2021 roku, kiedy hakerzy wykorzystali lukę w zabezpieczeniach Facebooka i wykradli dane osobowe 533 milionów użytkowników, a następnie upublicznili je na forum internetowym.

W mediach społecznościowych przestępcy mogą łatwo wykreować fałszywą tożsamość i wytypować potencjalne ofiary. Aktywność użytkownika dostarcza wielu cennych informacji, na przykład o danych biograficznych, zasobach materialnych, potrzebach czy cechach osobowościowych. Informacje te mogą być wykorzystane do różnych przestępstw, jak np. oszustwa matrymonialne i inne.

Media społecznościowe służą do podtrzymywania relacji międzyludzkich. Jednak często jest wręcz odwrotnie. Możliwość zdalnego kontaktowania się z rodziną, znajomymi czy internautami z całego świata sprawia, że ludzie nie widzą potrzeby spotykania się twarzą w twarz. Warto tutaj wspomnieć o zjawisku *hikikomori*, które po raz pierwszy zdiagnozowano w Japonii. Osoby dotknięte tym zaburzeniem wycofują się z życia społecznego, nie uczą się ani nie pracują, a kontakt ze światem zewnętrznym utrzymują przez social media.

Osoby uzależnione od mediów społecznościowych mogą przejawiać podobne zachowania jak osoby uzależnione od alkoholu czy innych substancji. Angielski psycholog dr Mark D. Griffiths wyróżnia siedem kryteriów uzależnienia na przykładzie Facebooka. Chodzi m.in. o zmiany nastroju wywołane korzystaniem z Facebooka, nadmierne zaabsorbowanie tym serwisem, ukrywanie ilości czasu spędzanego na Facebooku czy objawy odstawienia pojawiające się przy braku dostępu do tego portalu. Na podstawie tych kryteriów norwescy badacze opracowali skalę, która umożliwia ocenę stopnia uzależnienia od Facebooka (BFAS).

Administratorzy i moderatorzy serwisów społecznościowych usiłują walczyć z publikowanymi przez użytkowników treściami, które nie są zgodne ze standardami tych mediów. Niemniej musi minąć trochę czasu, zanim taka treść zostanie zgłoszona i usunięta z portalu. Poza tym użytkownicy mogą wymieniać się nimi w prywatnych wiadomościach. Chodzi tutaj m.in. o materiały drastyczne, zachęcające do przemocy, dyskryminujące, pornograficzne, obraźliwe oraz o charakterze propagandowym i ekstremistycznym.

Media społecznościowe stanowią wygodny kanał komunikacji dla osób uprawiających cyberprzemoc – zapewniają agresorowi

„publikę” i (pozorną) anonimowość. Zjawisko to najczęściej dotyczy młodych ludzi na forum grupy rówieśniczej czy środowiska szkolnego. Jak wygląda przemoc w internetowym wydaniu? Użytkownicy mogą na przykład:

- rozpowszechniać kompromitujące zdjęcia, filmy i fotomontaże;
- wysyłać wiadomości o charakterze seksualnym;
- wyśmiewać i grozić;
- zachęcać do zbiorowego nękania;
- rozsiewać fałszywe pogłoski;
- wykluczyć daną osobę z grupy społecznej.

Przeglądanie treści i reagowanie na nie, wysyłanie i odpowiadanie na wiadomości, czynności związane z zamieszczaniem postów (zrobienie zdjęcia + zredagowanie opisu) – to wszystko zajmuje sporo czasu. Regularna aktywność w social mediach odbywa się zatem kosztem czegoś – np. czasu spędzanego z rodziną czy czasu poświęcanego na pracę. Problem jest na tyle poważny, że wielu pracodawców blokuje lub ogranicza dostęp do mediów społecznościowych w swojej firmie.

Serwisy społecznościowe oferują liczne możliwości – mogą mieć korzystny wpływ na relacje międzyludzkie, dostarczają informacji, pomagają rozwijać pasję i działalność zawodową. Jednak w nieodpowiednich rękach mogą stać się nawet narzędziem przestępstwa. Dlatego podczas korzystania z social mediów należy chronić swoją prywatność i nie wolno zapominać ostrożności.

Źródło: <https://www.wadyzalety.pl/artykul/wady-i-zalety-mediow-spolesnoscowych> [dostęp: 16.05.2025].

Pytania

- a. Wymień trzy główne korzyści płynące z korzystania z mediów społecznościowych.
... Trzy główne korzyści płynące z korzystania z mediów społecznościowych wymienione w artykule to: możliwość nawiązywania nowych znajomości; większe możliwości na rynku pracy; łatwy dostęp do najnowszych informacji
.....

- b. Jak korzystanie z social mediów wpływa na zdrowie psychiczne człowieka? Wymień trzy zagrożenia.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- c. W jaki sposób (według autora artykułu) media społecznościowe wpływają na relacje międzyludzkie?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- d. Jakie jest stanowisko autora na temat korzystania z social mediów – neutralne czy krytyczne? Uzasadnij swoją odpowiedź.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wypisz z artykułu korzyści i zagrożenia wynikające z korzystania z mediów społecznościowych.

[illegible]

Możesz skorzystać np. ze strony:
https://www.postermywall.com/pl/sizes/poster-template?safe_content=safe
[dostęp: 24.05.2025]

7. Stwórz w grupie plakat na podstawie wypisanych rad, jak bezpiecznie korzystać z social mediów. Możecie wzorować się na plakacie poniżej, ale uruchomcie swoją wyobraźnię.

8. Obejrzyj filmik *Wpływ mediów społecznościowych* i zaznacz, czy podane niżej zdania są prawdziwe (P), fałszywe (F), czy nie wiadomo (NW).

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=3DABspQ48iU>
[dostęp: 24.05.2025]

Lp.		P	F	NW
a.	Współcześni ludzie lubią szybką i wizualną komunikację.	✓		
b.	Media społecznościowe nie mają wpływu na modę, styl życia i trendy.			
c.	Media społecznościowe pozwalają nam w krótkim czasie zobaczyć siebie takimi, jakimi chcemy być.			
d.	Media społecznościowe nie pozwalają nam na bezwarunkową akceptację samych siebie.			
e.	Social media robią z nas egoistów łasych na akceptację w naszym otoczeniu.			
f.	Sława i popularność wyrażona w lajkach stanowi o popularności mediów społecznościowych.			
g.	Social media zmieniają użytkowników w „narcyzów”.			

9. Przeczytaj tekst i napisz jego streszczenie (nie więcej niż 90 słów). W swoim tekście uwzględnij poniższe punkty:

- a. Popularność mediów społecznościowych w Polsce (liczba użytkowników, udział dorosłych).
- b. Średni czas spędzony dziennie na danej platformie.
- c. Trendy i zmiany użytkowania.
- d. Demografia (udział dorosłych, kobiet, mężczyzn, poszczególnych grup wiekowych).

Raport Digital 2025: co naprawdę robią Polacy w sieci?

Jeśli ktoś jeszcze miał wątpliwości, czy Polska żyje online, Raport Digital 2025 od Data Reportal rozwiewa je bez litości. Na początku roku dostęp do internetu miało 34,5 miliona osób, co oznacza, że w sieci jest już niemal 90% mieszkańców kraju. Z kolei z mediów społecznościowych korzysta regularnie 29 milionów użytkowników. Warto jednak zaznaczyć, że nie zawsze mówimy tu o unikalnych osobach – wiele z nas ma dziś więcej niż jedno konto, często na różnych platformach.

Jeszcze więcej mówi liczba aktywnych połączeń mobilnych. W Polsce jest ich już 53,7 miliona – o 40% więcej, niż wynosi liczba mieszkańców kraju. Coraz częściej korzystamy z kilku numerów równocześnie: prywatnych, służbowych, do smartwatcha, internetu w samochodzie. Popularność eSIM-ów tylko to przyspieszyła.

Raport zagląda jednak głębiej: pokazuje, co robimy online, gdzie kupujemy, czego słuchamy, co oglądamy i jak zmieniają się nasze cyfrowe nawyki z roku na rok.

Według danych z narzędzi reklamowych Mety, Facebook miał na początku 2025 roku 18,7 miliona użytkowników w Polsce. To oznacza, że platforma pozwalała dotrzeć reklamowo do niemal połowy mieszkańców kraju (48,6%). Wśród osób powyżej 13. roku życia – czyli formalnie uprawnionych do korzystania z Facebooka – ten odsetek wynosił 55,4%, a wśród dorosłych (18+) – 59,1%.

W teorii wygląda to solidnie, ale w praktyce te dane coraz trudniej interpretować wprost. Meta sama zastrzega, że zasięg reklamowy nie odzwierciedla realnej liczby aktywnych użytkowników – to jedynie estymacja potencjalnego zasięgu. Może zawierać m.in. duplikaty, osoby korzystające z kilku urządzeń czy konta tymczasowych użytkowników. Do tego dochodzą zmiany metodologii i „czyszczenie” bazy – np. usuwanie fałszywych kont – które potrafią istotnie zmienić raportowane liczby z miesiąca na miesiąc.

Mimo to w ujęciu rocznym zasięg reklamowy Facebooka wzrósł o 1,55 miliona (+9,1%). Wydaje się więc, że platforma trzyma się mocno. Ale już w ostatnim kwartale 2024 roku odnotowano spadek o 750 tysięcy użytkowników (–3,9%). Czy to sygnał trendu spadkowego? Niekoniecznie – równie dobrze może to być efekt aktualizacji danych i usunięcia nieautentycznych kont.

11,3 miliona użytkowników – tyle osób można było w Polsce objąć reklamą na Instagramie na początku 2025 roku, według danych z narzędzi Mety. To oznacza, że platforma dociera do nieco mniej niż jednej trzeciej populacji. Wśród dorosłych (18+) udział ten sięga 35,8%, a w całej bazie internautów – 32,8%.

Nie są to liczby imponujące na tle Facebooka czy YouTube’a, ale Instagram wciąż utrzymuje stabilną pozycję, szczególnie w wybranych segmentach. Co ciekawe, 57,6% użytkowników to kobiety – to jedna z najwyższych kobiecych reprezentacji wśród głównych platform społecznościowych w Polsce.

W skali roku zasięg reklamowy Instagrama wzrósł o 300 tysięcy (+2,7%). W ujęciu kwartalnym – od października 2024 do stycznia 2025 – odnotowano spadek (–2,6%). Czy to znak stagnacji? Niekoniecznie. W przypadku Instagrama, tak jak Facebooka, każde tąpnięcie w danych może być efektem zmian metodologii albo czyszczenia bazy z nieautentycznych kont – a nie odpływu faktycznych użytkowników.

Instagram może nie notuje dziś spektakularnych wzrostów, ale wciąż jest istotnym kanałem. Zwłaszcza tam, gdzie liczy się obraz, estetyka i szybki przekaz. I dopóki trzyma się w centrum nawyków komunikacyjnych młodszych dorosłych, nie zniknie z radarów marketerów.

Na początku 2025 roku YouTube docierał do 29 milionów użytkowników w Polsce – wynika z danych reklamowych Google. To

przekłada się na 75,6% całej populacji oraz 84,2% osób korzystających z internetu. Warto jednak podkreślić, że są to dane o zasięgu reklamowym, które nie muszą w pełni odzwierciedlać liczby realnie aktywnych użytkowników – rozbieżności mogą wynikać m.in. z metodologii liczenia czy zmian w raportowanych danych.

[...]

W 2025 roku TikTok miał w Polsce 11,4 miliona użytkowników w wieku 18+. Tyle wynika z danych reklamowych platformy, które – co ważne – pokazują tylko dorosłych. Choć TikTok umożliwia targetowanie reklam także do osób w wieku 13–17 lat, te dane nie są publicznie dostępne. Oznacza to, że realna liczba użytkowników platformy w Polsce jest z pewnością wyższa.

Z dostępnych danych wynika, że reklamy na TikToku docierają do 36% dorosłej populacji kraju i 33% wszystkich internautów w Polsce. Demograficznie rozkład jest niemal równy: 51,8% stanowią kobiety, 48,2% mężczyźni.

Pod względem zasięgu reklamowego TikTok odnotował w skali roku niewielki spadek – 159 tysięcy użytkowników mniej (–1,4%). Ale już w ostatnim kwartale 2024 roku sytuacja się odwróciła: liczba osób objętych zasięgiem reklam wzrosła o 210 tysięcy (+1,9%).

LinkedIn i Snapchat to platformy o wyraźnie mniejszym zasięgu niż giganci pokroju Facebooka czy YouTube. Każda z nich pełni jednak swoją specyficzną rolę w polskim krajobrazie mediów społecznościowych. LinkedIn miał na początku 2025 roku 8,2 miliona zarejestrowanych kont w Polsce.

Snapchat z kolei miał w tym samym czasie 5,7 miliona użytkowników. Platforma odnotowała niewielki wzrost (1,6% rok do roku), utrzymując stabilną pozycję wśród młodszych odbiorców. W strukturze demograficznej przeważają kobiety (54,6%). Sam serwis pozostaje raczej niszowy – ale wciąż obecny w kampaniach, które celują w wąsko zdefiniowane grupy odbiorców.

Na początku 2025 roku z reklam na X można było dotrzeć do 5,33 miliona użytkowników. W ciągu roku platforma odnotowała spadek zasięgu o 486 tys. użytkowników (–8,4%), choć w ostatnim kwartale przybyło ich 323 tys. (+6,4%).

Struktura demograficzna X wydaje się mocno zaburzona – dane wskazują na przewagę mężczyzn (68,3%), ale trzeba podchodzić do tego z dużym dystansem. Serwis nie opiera się na danych wpisywanych przez użytkowników, a jedynie szacuje płeć na podstawie profilu i aktywności, co często prowadzi do błędnych interpretacji. Dodatkowo platforma nie rozróżnia kont prywatnych osób od profili marek, firm czy organizacji.

Pinterest z kolei przyciąga inną grupę – bardziej skoncentrowaną wokół wizualnych inspiracji, estetyki i planowania. Na początku 2025 roku platforma miała w Polsce 7,14 miliona użytkowników. Co ciekawe, aż 72,9% użytkowników stanowią kobiety – to jedna z najbardziej sfeminizowanych platform społecznościowych w kraju.

[...]

Raport Digital 2025 pokazuje, że Polska jest nie tylko cyfrowo obecna, ale także cyfrowo świadoma. Użytkownicy poruszają się między platformami, porównują, weryfikują, konsumują treści i produkty w równym stopniu. W świecie, w którym YouTube to już nie tylko wideo, a Instagram to nie tylko zdjęcia, granica między konsumpcją treści a decyzją zakupową staje się płynna.

Dla marek oznacza to jedno: nie wystarczy być widocznym. Trzeba być potrzebnym, użytecznym i zrozumiałym w kontekście, w którym odbiorca aktualnie się znajduje – niezależnie od tego, czy szuka recenzji, ogląda stream, czy scrolluje z nudów. Pytanie nie brzmi już: „czy warto być online”, ale: „w jaki sposób bycie online przekłada się na decyzje użytkownika”. I to jest moment, w którym dane przestają być tylko statystyką – stają się przewagą.

Źródło: <https://socialpress.pl/2025/03/raport-digital-2025-co-naprawde-robia-polacy-w-sieci/> [dostęp: 16.07.2025].

TIP

Streszczenie

1. Zastanów się, co jest głównym tematem przeczytanego tekstu.
2. Dokonaj selekcji istotnych informacji.
3. Pisz jak najkrócej i precyzyjnie. Zdania muszą być proste.
4. Nie cytuj, nie pisz własnych przemyśleń.
5. Zachowaj porządek chronologiczny tekstu.
6. Unikaj używania słownictwa nacechowanego emocjonalnie.
7. Policz słowa.

Tematem artykułu jest popularność mediów społecznościowych w Polsce oraz dane statystyczne dotyczące ich użytkowników.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10.

Utwórz rzeczowniki od podanych czasowników zgodnie z podanym przykładem.

0.	optymalizować	a.	optymalizacja
1.	wykorzystywać	b.	
2.	zwiększać	c.	
3.	zaangażować	d.	
4.	zastosować	e.	
5.	publikować	f.	
6.	tworzyć	g.	
7.	przyciągać	h.	

Źródło: https://www.youtube.com/watch?v=pdONdE_VPws
[dostęp: 24.05.2025]

10.

Wysłuchaj wypowiedzi *Jak prowadzić social media? Strategia i najlepsze praktyki w 2025 roku* i odpowiedz na pytania, tworząc wskazówki dla użytkowników?

- a. Jak współcześnie najlepiej prowadzić social media?
... *Strategicznie wykorzystuj narzędzia w social mediach*
- b. Jak algorytmy analizują treści? Pozycjonowanie w social mediach.
.....
.....
- c. Jak tworzyć widoczne treści? Posty na social media.
.....
.....
- d. Kiedy i jak tworzyć treści? Strategia publikacji.
.....
.....

12.

Korzystając z informacji i własnej wiedzy, napisz wypracowanie po polsku (300 słów) na temat:

Czy media społecznościowe są pomocne w prowadzeniu biznesu?

... *W dzisiejszym świecie już nie pytamy, czy media społecznościowe pomagają w biznesie, tylko pytamy o to, jak wygląda dobra strategia oraz najlepsze praktyki, które pomogą dostosować działania firmy do najnowszych zmian w algorytmach*

TIP

Tekst argumentacyjny to forma wypowiedzi, która polega na analizie problemu zawartego w temacie i przedstawieniu swojego stanowiska za pomocą argumentów.

Schemat tekstu argumentacyjnego:

1. Wstęp – napisz, jak rozumiesz temat.
2. Teza – napisz własną opinię, twierdzenie, którego jesteś pewny/pewna.
3. Argumenty – uzasadnij prawdziwość tezy.
4. Podsumowanie – potwierdź słuszność postawionej tezy, streszczając argumenty.

Pomocne słownictwo:

1. Wstęp – wprowadzenie do tematu:
 - *Często zastanawiamy się...*
 - *Na początek warto zauważyć, że...*
 - *Problem postawiony w temacie jest niezwykle interesujący/trudny/ciekawy/aktualny/ważny.*
2. Teza:
 - *Według mnie...*
 - *Uważam, że...*
 - *Sądzę, że...*
 - *Jestem przekonany, że...*
 - *Nie ulega wątpliwości, że...*
3. Argumenty:
 - *Należy również uwzględnić...*
 - *Nie można pominąć...*
 - *Konieczne jest rozważenie również...*
 - *Na poparcie mojej tezy pragnę przywołać...*
 - *Można więc powiedzieć, że...*
 - *Przejdę do omówienia...*
4. Podsumowanie:
 - *Mam nadzieję, że udało mi się udowodnić, że...*
 - *Przytoczone przeze mnie argumenty świadczą, że...*
 - *Sądzę, że moje rozważania udowodniły słuszność postawionej przeze mnie tezy, która brzmi:...*
5. Słownictwo wpływające na spójność wypowiedzi:
 - *Z tego wynika, że...*
 - *Z jednej strony...*
 - *Z drugiej strony...*
 - *Tak więc...*
 - *Zatem...*
 - *Chociaż...*
 - *Oprócz tego...*
 - *Poza tym...*

13. Przeczytaj poniższy tekst i przetłumacz na język angielski.

Wpływ mediów społecznościowych na dobrostan młodzieży

Z portali społecznościowych korzysta w sumie 27 milionów Polaków, co stanowi 72% populacji. Wśród tej grupy ponad połowę stanowią kobiety (51,5%). Natomiast przeważające grupy wiekowe to 25–34 (24,8%) oraz 18–24 (24,2%) (Digital 2022 Poland).

Według badań w 2020 r. aż 98% nastolatków w wieku 13–17 lat korzystało z mediów społecznościowych. Niemal wszyscy młodzi ludzie (96%) odwiedzali je co najmniej raz dziennie. Cztery najpopularniejsze aplikacje wśród młodzieży to Facebook (korzystało z niego 89% młodzieży), Instagram (68%), TikTok (64%) i Snapchat (51%).

Media społecznościowe zasadniczo zmieniły sposób, w jaki młodzi ludzie spędzają czas, dzielą się informacjami i rozmawiają z innymi. Stały się integralną częścią ich życia. W przeciwieństwie do starszego pokolenia użytkowników sieci, dla młodszych osób nie ma granicy między światem realnym a wirtualnym. Ilość czasu, jaką młodzież spędza na portalach, a także treści czy zjawiska, z którymi może się spotkać, doprowadziły do powszechnego zaniepokojenia i rozważań na temat wpływu, jaki media społecznościowe mogą mieć na ich samopoczucie. Najczęściej mówi się o negatywnych aspektach, zdecydowanie rzadziej o pozytywnych.

Z ostatnich badań Nastolatki 3.0 (z 2020 r.) wynika, że co trzeci nastolatek (33,6%) wykazuje się wysokim natężeniem wskaźników tzw. problematycznego użytkowania internetu (kategoria określająca m.in. zachowania ryzykowne czy nadmiernie długie przebywanie online), a trzech na stu – bardzo wysokim (3,2%). Najmocniej dotknięte tym problemem są dziewczęta ze szkół ponadpodstawowych – aż dwie na pięć (39,4%) badanych uczniów twierdzi, że gdyby pozbawić je smartfona, ich życie stałoby się puste.

Źródło: https://cyberprofilaktyka.pl/blog/jaki-wplyw-na-samopoczucie-nastolatkow-moga-miec-media-spolecznosciowe_i36.html [dostęp: 20.07.2025].

14.

Opisz fotografie i nadaj im tytuły, a następnie na ich podstawie wypowiedz się (praca w parach) na temat roli mediów społecznościowych w życiu młodzieży i dorosłych.

a. Spotkanie młodzieży w parku

b.
.....

c.

.....

.....

d.

.....

.....

e.
.....

f.
.....

g.

.....

.....

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla Ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

ROZDZIAŁ 6.

CYFRYZACJA POLSKIEGO SPOŁECZEŃSTWA NOWE TECHNOLOGIE I ICH ZASTOSOWANIE W EDUKACJI, MEDYCYNIE I GOSPODARCE

Marlena Olechowska

1.

Porozmawiaj z kolegą/koleżanką na temat zdjęcia. Zastanów się, co ono może symbolizować. Odpowiedz na pytania.

- a. Jak będzie wyglądała nasza cywilizacja za 20 lat?
- b. Co zmieni się w ludzkich relacjach?
- c. Jakie dziedziny życia zmieniają się najbardziej?

SŁOWNICZEK

2.

Napisz definicje słów oraz ich tłumaczenie na język angielski.

Słowo	Definicja w języku polskim	Tłumaczenie na język angielski
człowiek analogowy	<i>niezwiązany z techniką cyfrową i komputerami</i>	
zasoby		
przedsiębiorca		
optymalizacja		
obywatel		
digitalizacja		
zarządzanie		
baza		
postęp		

3. Przeczytaj artykuł i odpowiedz na pytania.

Środki utrwalania i rozwoju wiedzy – u zarania ich rozwoju

W aspekcie historycznym **postępu** cywilizacji podstawowe znaczenie w zasadzie nadaje się wiedzy, łącząc ją nierozzerwalnie z procesem rozwoju ludzkości; „[...] historia ludzkości jest historią **postępu i rozwoju** ludzkiej wiedzy” *. Tempo wzrostu ludzkiej wiedzy jest zróżnicowane w zależności od epoki, ulegając przyspieszaniu bądź spowalnianiu, przy czym w dłuższej perspektywie mamy do czynienia z **postępem** wiedzy będącym wynikiem jej kumulacji. łączy się to z **rozwojem** środków pozwalających

* Ch. Van Doren, *Historia wiedzy od zarania dziejów do dziś*, Koszalin 1996, s. 19.

utrzymywać i upowszechniać wiedzę. Dzieje się to również poprzez **rozwój** wiedzy dotyczącej pisma, alfabetu i cyfr (również **nośników** danych, informacji, których wiedza jest pochodną). Ich **rodowód** sięga starożytności. Pismo chińskie było znane w XVIII–XII w. p.n.e., tworzenie alfabetu przypisuje się Sumerom zamieszkującym Mezopotamię, która również ma swój wkład w rozwój pisma i jego wykorzystania w administracji do sporządzania list, rejestrów dla potrzeb królów. W starożytności dostrzegano również znaczenie **umiejętności** pisania i czytania, jako źródła bogactwa i wpływów. Staje się ona również użyteczna przy ustanawianiu porządku społecznego i politycznego bez użycia siły. W szczególności zaś „Stanowi [...] przepustkę do warstwy wpływowej, kontrolującej większość spraw gospodarczych i państwowych, zarówno w sferze publicznej, jak i prywatnej. Umożliwia **nadzór** nad systemami informacji, co dzisiaj nabiera szczególnego znaczenia. [...] Gromadzenie i przekazywanie informacji już w starożytnej Mezopotamii odgrywało ważną rolę” **. Wkład w **postęp** wiedzy jako kontekst historyczny cyfryzacji mają kolejne cywilizacje występujące w **rozwój** ludzkości. Oto niektóre przykłady. Grecy, tworząc alfabet (w oparciu o wcześniejszy **dorobek**) jako podstawę sztuki pisania, dostrzegli możliwość lepszego myślenia (nie tylko jako **narzędzia** sporządzania ksiąg handlowych) ***. Niezależnie od powszechnie znanego twierdzenia dotyczącego trójkąta prostokątnego, warte odnotowania jest stworzenie przez Pitagorasa idei związku matematyki z muzyką (przyporządkowanie dźwiękom liczb 1 do 2, 2 do 3, 3 do 4), jak również związku matematyki ze światem materialnym, „który zarówno inspiruje, jak zadziwia myślicieli do naszych czasów” ****. Renesans, nurt postępu cywilizacyjnego, następujący po długim okresie zastoju w upowszechnianiu wiedzy (rozpoczętym upadkiem imperium rzymskiego), zapoczątkowuje drogę rozwoju kultury we wszystkich jej **dziedzinach**. Nie bez znaczenia jest techniczna możliwość upowszechniania wiedzy. Takie warunki powstają za sprawą **wynalazków** Gutenberga ***** (odlewanie czcionek, prasa drukarska, farba drukarska) i nowego rodzaju papieru wytwarzanego ze szmat, co pozwala drukować książki w tysiącach egzemplarzy (pierwsza książka została wykonana przez Gutenberga około 1450 roku). Jest to początek rewolucyjnych zmian w utrwalaniu i upowszechnianiu wiedzy, prowadzących do integracji nauki i techniki. Stworzenie metody naukowej i będące skutkiem jej stosowania odkrycia i **wynalazki**,

** Tamże, s. 54.

*** Tamże, s. 57.

**** Tamże, s. 67

***** Tamże, s. 200–202.

prowadzą do kumulacji wiedzy w wieku XX, której rezultatem jest komputer cyfrowy (również internet), skąd już prosta droga do **rozwoju** środków masowego przekazu i uzależnienia ludzi od techniki.

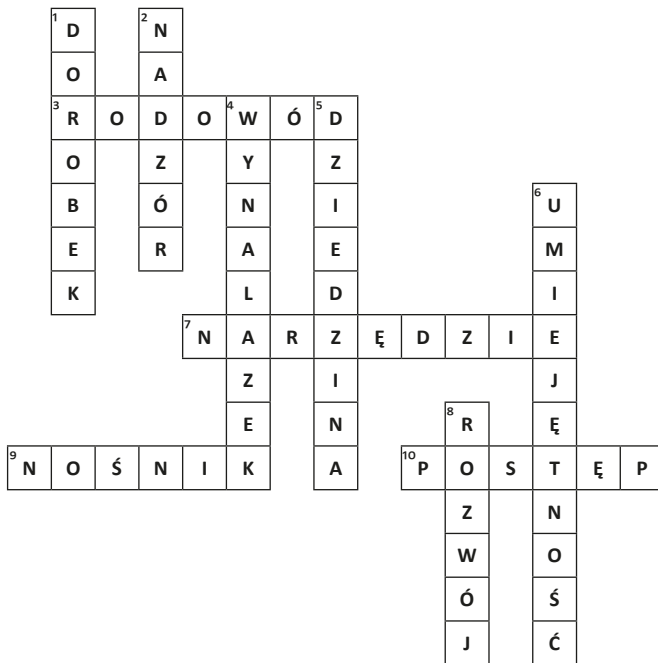
Lucjan Kowalczyk

Źródło: <http://bazekon.icm.edu.pl/bazekon/element/bwmeta1.element.ekon-element-000171502244?q=bwmeta1.element.ekon=-element8-b6b1a0b-99ad32-3f-ae0a8-746c5b3526d0;&qt-CHILDREN-STATELESS> [dostęp: 10.07.2025].

- a. *Jakie elementy, według autora artykułu, tworzą historię ludzkości?*
... *Historię ludzkości tworzy historia postępu i historia rozwoju ludzkiej wiedzy.*
- b. Jaki wpływ na tempo rozwoju ludzkiej wiedzy mają epoki historyczne?
.....
.....
- c. Jaki wpływ na rozwój wiedzy ma pismo?
.....
.....
- d. Jakie zalety miało pismo według starożytnych Greków?
.....
.....
.....
- e. W jaki sposób odkrycia Gutenberga ułatwiły dostęp do naukowych badań?
.....
.....
- f. Jak to się stało, że człowiek XX wieku nie może żyć bez techniki?
.....
.....

Napisz hasła do krzyżówki zgodnie z podanymi przykładami.

1. *wszystkie osiągnięcia człowieka*
- 2.
- 3.
4. *pochodzenie, początek czegoś*
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
9. *materiał, na którym przechowuje się dane*
- 10.

5.

Przeczytaj różne definicje cyfryzacji i digitalizacji. Następnie porozmawiaj z koleżanką/kolegą o tym, jakie widzisz różnice między tymi pojęciami.

Cyfryzacja

- Rozpowszechnianie i popularyzowanie techniki cyfrowej oraz wprowadzanie na szeroką skalę infrastruktury elektronicznej.
Źródło: <https://sjp.pwn.pl/slowniki/cyfryzacja.html> [dostęp: 6.05.2025]
- Proces wprowadzania technologii cyfrowych do działań biznesowych i społecznych.
Źródło: <https://autenti.com/pl/blog/cyfryzacja-a-digitalizacja-poznaj-roznice#cyfryzacja> [dostęp: 6.05.2025]
- Wykorzystanie technologii cyfrowych do zmiany modelu biznesowego i zapewnienia nowych możliwości generowania przychodów i wartości. Jest to proces przejścia do cyfrowego biznesu.
Źródło: <https://www.sap.com/poland/products/erp/digitization-vs-digitalization.html> [dostęp: 6.05.2025]
- Oznacza szerokie wprowadzenie technologii cyfrowych do różnych aspektów życia i działalności. Obejmuje dostęp do usług online, modernizację urzędów oraz cyfryzację procesów w firmach.
Źródło: <https://biznesspot.pl/blog/cyfryzacja-co-to/> [dostęp: 6.05.2025]

Digitalizacja

- To sam proces przenoszenia informacji z dokumentów papierowych na nośnik cyfrowy z zachowaniem odpowiednich standardów jakości, aby dokumenty w formie cyfrowej były czytelne i wiarygodne.
Źródło: <https://autenti.com/pl/blog/cyfryzacja-a-digitalizacja-poznaj-roznice#digitalizacja> [dostęp: 6.05.2025]
- Polega na przekształcaniu danych analogowych w cyfrowe.
Źródło: <https://biznesspot.pl/blog/cyfryzacja-co-to> [dostęp: 6.05.2025]
- Za każdym razem, gdy coś przetłumaczysz – na przykład skanując zdjęcie lub dokument – na bity i bajty.
Źródło: <https://www.sap.com/poland/products/erp/digitization-vs-digitalization.html> [dostęp: 6.05.2025]
- Nadawanie postaci cyfrowej danym pisanym i drukowanym, zawartym na nośnikach magnetycznych lub innych.
Źródło: <https://sjp.pwn.pl/slowniki/digitalizacja.html> [dostęp: 6.05.2025]

6. Przeczytaj tekst i napisz jego streszczenie (nie więcej niż 90 słów).

W swoim tekście uwzględnij poniższe punkty:

1. Czym są cyfrowe zasoby edukacyjne?
2. Na czym polegają problemy z utworzeniem ogólnopolskiej biblioteki cyfrowej (wymień 3)?
3. Jakie trzeba podjąć działania (wymień 2)?

TIP

Zasoby edukacyjne

Od lat podejmowane są próby stworzenia ogólnopolskiej biblioteki cyfrowych zasobów edukacyjnych, które mogłyby być wykorzystywane przez nauczycieli. [...] Podstawowym problemem jest nieprzystosowanie tych zasobów do metod nauczania stosowanych przez nauczycieli. Aby w pełni wykorzystywać zasoby cyfrowe, nauczyciele potrzebują pomysłów na scenariusze zajęć oraz inspiracji przy tworzeniu programów nauczania z wykorzystaniem cyfrowych zasobów edukacyjnych. [...]

W tym kontekście kluczowa jest także kwestia stworzenia odpowiednich platform udostępniania zasobów online. Korzystanie z nich będzie wpływać na zapotrzebowanie na nowy sprzęt oraz działania podnoszące kompetencje informatyczne nauczycieli. [...]

Państwo powinno wypracować przejrzystą strategię zapewniania szkołom odpowiednich cyfrowych zasobów edukacyjnych, obejmujących z jednej strony dofinansowanie zakupu tych zasobów przez szkoły, a z drugiej – finansowanie tworzenia otwartych zasobów edukacyjnych. Środki przeznaczone na te zasoby powinny być wydatkowane w otwartych konkursach, skierowanych do szerokiego grona podmiotów, obejmujących wydawców edukacyjnych, organizacje pozarządowe i indywidualnych autorów. W ten sposób tworzenie otwartych zasobów edukacyjnych będzie równocześnie wspierać rynek wydawców i usług edukacyjnych.

Zwracamy również uwagę na kwestię dostępności zasobów dzieciństwa, będących w posiadaniu publicznych instytucji: muzeów, archiwów, bibliotek czy państwowych instytucji kultury. Zbiory te

często znajdują się w domenie publicznej lub prawa do nich należą do danej instytucji. Należy zapewnić otwartą dostępność tych zbiorów, co umożliwiłoby ich wykorzystanie w szerokim zakresie zasobów edukacyjnych. W przypadku zasobów objętych prawami autorskimi wymaga to np. programu zakupu praw do utworów o szczególnej wartości edukacyjnej. Przy tym rozpowszechnianie i udostępnianie cyfrowych zasobów edukacyjnych, które są chronione prawem własności intelektualnej, musi być czynione z poszanowaniem praw autorskich, a wszelkie nieuprawnione metody dystrybucji powinny być w jednostkach edukacyjnych zabronione i piętnowane.

Źródło: https://centrumcyfrowe.pl/wp-content/uploads/2016/07/cyfryzacja-polskiej-edukacji_final.pdf [dostęp: 6.05.2025].

TIP

Streszczenie

1. Zastanów się, co jest głównym tematem przeczytanego tekstu.
2. Dokonaj selekcji istotnych informacji.
3. Pisz jak najkrócej i precyzyjnie. Zdania muszą być proste.
4. Nie cytuj, nie pisz własnych przemyśleń.
5. Zachowaj porządek chronologiczny tekstu.
6. Unikaj używania słownictwa nacechowanego emocjonalnie.
7. Policz słowa.

Tematem tekstu są trudności związane z opracowaniem cyfrowych bibliotek, z których mogliby korzystać nauczyciele i uczniowie.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7.

Sparafrazuj poniższe zdania, zastępując zaznaczone fragmenty słowami o podobnym znaczeniu.

- a. Od lat **podejmowane są próby** stworzenia ogólnopolskiej biblioteki cyfrowych zasobów edukacyjnych, które mogłyby być **wykorzystywane** przez nauczycieli.
... Od lat **prowadzone są prace** nad stworzeniem ogólnopolskiej biblioteki cyfrowych zasobów edukacyjnych, które mogłyby być **używane** przez nauczycieli.
- b. Aby w pełni wykorzystywać zasoby cyfrowe, nauczyciele **potrzebują pomysłów** na scenariusze zajęć oraz inspiracji przy **tworzeniu** programów nauczania z wykorzystaniem cyfrowych zasobów edukacyjnych.
.....
.....
.....
.....
- c. W tym kontekście **kluczowa** jest także **kwestia** stworzenia **odpowiednich** platform udostępniania zasobów online.
.....
.....
.....
.....
- d. Państwo powinno **wypracować przejrzystą** strategię zapewniania szkołom odpowiednich cyfrowych zasobów edukacyjnych.
.....
.....
.....
.....

- e. W ten sposób tworzenie **otwartych** zasobów edukacyjnych będzie równocześnie **wspierać rynek wydawców** i usług edukacyjnych.

.....

.....

.....

- f. **Zbiory** te często **znajdują się** w domenie publicznej lub **prawa do nich należą** do danej instytucji.

.....

.....

.....

- g. **Rozpowszechnianie i udostępnianie** cyfrowych zasobów edukacyjnych, które są **chronione** prawem własności intelektualnej, musi być czynione z poszanowaniem praw autorskich.

.....

.....

.....

.....

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=cNcPFRSVgo8>
[dostęp: 24.05.2025]

8. Obejrzyj filmik i przeanalizuj proces cyfryzacji w Polsce. Odpowiedzi udziel w języku polskim.

- a. Na które dziedziny życia cyfryzacja wpłynie najbardziej (wymień 3)?

.....

.....

- b. Jakie wyzwania stoją przed polskim państwem?

.....

.....

- c. Jak zmieni się życie polskiego społeczeństwa?

.....

.....

- 9.** Przeczytaj wywiad z Marcinem Romanowskim na temat cyfryzacji ochrony zdrowia i zaznacz, czy podane niżej zdania są prawdziwe (P), fałszywe (F), czy nie wiadomo (NW).

Czy oprogramowanie HIS i e-usługi mogą sprawić, że pacjent przestanie czuć się jak „numer w systemie”?

M. R.: Zdecydowanie tak. Kluczowe jest jednak to, jak te systemy zostaną zaprojektowane i wdrożone. Jeśli postawimy na personalizację opieki, pacjent nie będzie miał poczucia bycia anonimową jednostką w bazie danych. Nowoczesne systemy HIS mogą uwzględniać historię leczenia, preferencje pacjenta i dostosowywać do tego komunikację czy przypomnienia o wizytach i badaniach. [...] Podsumowując, technologia może sprawić, że pacjent poczuje się zaopiekowany, ale zasadnicze jest to, aby systemy były tworzone z myślą o ludziach, a nie tylko o usprawnianiu administracji medycznej.

Czy możemy sobie wyobrazić świat, w którym pacjent nigdy więcej nie musi przynosić papierowej dokumentacji medycznej? Jak daleko jesteśmy od tej wizji?

M. R.: Tak, taka wizja jest nie tylko możliwa, ale w wielu aspektach już się urzeczywistnia. [...] W Polsce mamy już część narzędzi, które nas do tego przybliżają – Internetowe Konto Pacjenta (IKP), centralna baza e-recept czy rozwijające się systemy HIS, które pozwalają na wymianę danych między placówkami. Jako Comarch udostępniliśmy nieodpłatnie wszystkim pacjentom w Polsce aplikację MojeZdrowie24, gdzie pacjenci mogą w prosty sposób gromadzić i opisywać swoją dokumentację medyczną i co więcej, udostępniać ją na wizycie lekarzowi za pomocą dwóch kliknięć. [...]

Jak lekarze i pielęgniarki reagują na nowoczesne technologie? Czy częściej ułatwiają im pracę, czy raczej zwiększają biurokrację?

M. R.: Reakcje lekarzy i pielęgniarek na nowoczesne technologie są różne i zależą od tego, jak dane rozwiązanie zostało wdrożone oraz czy rzeczywiście odpowiada na ich potrzeby. W najlepszym scenariuszu technologie cyfrowe usprawniają codzienną pracę personelu medycznego – systemy HIS, takie jak Optimed NXT, pozwalają szybciej odnaleźć historię leczenia pacjenta, e-recepty eliminują

konieczność ręcznego wypisywania leków, a telemedycyna pozwala monitorować pacjentów bez konieczności ich częstych wizyt w placówce. Jednak z drugiej strony zdarza się, że źle zaprojektowane systemy mogą zwiększać obciążenie administracyjne. [...]

Czy pacjenci są gotowi na to, żeby ich dane były analizowane przez sztuczną inteligencję, a nie przez lekarza?

M. R.: To bardzo ważne pytanie, bo dotyczy zarówno technologii, jak i zaufania społecznego. W rzeczywistości nie chodzi o to, czy sztuczna inteligencja ma zastąpić lekarza, ale jak może go wspierać. Pacjenci są coraz bardziej świadomi roli AI w diagnostyce i analizie danych medycznych, ale wciąż najważniejsze jest zapewnienie, że to lekarz podejmuje ostateczne decyzje.

Gdyby miał Pan stworzyć system ochrony zdrowia od zera, jakie byłyby trzy kluczowe założenia?

M. R.: Jeśli mógłbym zaprojektować system ochrony zdrowia od podstaw, skupiłbym się na trzech fundamentalnych założeniach:

1. Pacjent w centrum systemu, a nie system wokół instytucji.
2. Pełna cyfryzacja i wykorzystanie nowych technologii.
3. Model oparty na profilaktyce, a nie tylko leczeniu.

Źródło: <https://www.rynekzdrowia.pl/Finanse-i-zarzadzanie/Cyfryzacja-w-ochronie-zdrowia-rewolucja-czy-biznes-dla-wybranych,270017,1.html?mp=promo> [dostęp: 9.05.2025].

Lp.		P	F	NW
a.	<i>E-usługi są odpowiedzią na wszystkie potrzeby pacjenta</i>		✓	
b.	Aplikacja MojeZdrowie24 automatycznie zbiera dane o pacjencie.			
c.	Systemy technologiczne rozwiążą tylko problemy administracyjne służb medycznych.			
d.	Pielęgniarki chętnie korzystają z nowych systemów informatycznych.			
e.	Sztuczna inteligencja ma pomóc lekarzom w pracy.			
f.	Pacjenci wolą, żeby lekarz miał pełną kontrolę nad leczeniem.			
g.	System ochrony powinien przede wszystkim zapobiegać chorobom.			

10.

Połącz wyrazy z odpowiednimi definicjami ich znaczeń lub wyrazami o podobnym znaczeniu.

0.	wdrożyć	a.	zbierać w jednym miejscu jakieś rzeczy
1.	uwzględniać	b.	nadmiernie coś eksploatować
2.	przypominać	c.	przyjąć jakieś twierdzenie za podstawę dalszego postępowania
3.	usprawniać	d.	zwrócić uwagę na coś lub podkreślić konieczność, wagę czegoś
4.	gromadzić	e.	<i>zacząć stosować coś w praktyce</i>
5.	obciążać	f.	zamienić coś na coś innego lub kogoś na kogoś innego
6.	zastąpić	g.	spowodować, żeby jakieś działania, procesy lub urządzenia stały się wydajniejsze lub skuteczniejsze
7.	zakładać	h.	brać pod uwagę

Źródło: <https://sjp.pwn.pl/slowniki> [dostęp: 10.05.2025].

11.

Utwórz rzeczowniki od podanych czasowników zgodnie z podanym przykładem.

0.	<i>czuć</i>	a.	<i>czucie</i>
1.	opiekować się	b.	
2.	dostosować	c.	
3.	myśleć	d.	
4.	wyobrazić	e.	
5.	opisywać	f.	
6.	zaufać	g.	
7.	wspierać	h.	

Źródło: https://www.youtube.com/watch?v=-Elo_aYGhIO
[dostęp: 10.05.2025]

12.

Wysłuchaj wypowiedzi lekarki na temat cyfryzacji w medycynie i dokończ zdania, podkreślając poprawną odpowiedź.

1. *Lekarka uważa, że:*
 - a. *cyfryzacja jest zbędna w ochronie zdrowia.*
 - b. cyfryzacja jest koniecznym etapem w rozwoju ochrony zdrowia.
 - c. *cyfryzacja skomplikuje leczenie pacjenta.*
2. *Najważniejszym etapem cyfryzacji jest:*
 - a. *możliwość dostępu do całej historii pacjenta.*
 - b. *możliwość wystawiania e-skierowań.*
 - c. *możliwość wypisywania e-recept.*
3. *Proces tworzenia dokumentacji medycznej ułatwi:*
 - a. *indywidualny asystent dla każdego lekarza.*
 - b. *zakup tabletek dla każdego lekarza.*
 - c. *system przetwarzający głos lekarza w dokumentację medyczną.*
4. *Lekarze chcą cyfryzacji, bo:*
 - a. *nie będą musieli już pracować.*
 - b. *będą mogli więcej czasu poświęcić pacjentowi.*
 - c. *będą lepiej zarabiać.*
5. *Lekarze muszą:*
 - a. *unikać kontaktu ze sztuczną inteligencją.*
 - b. *nauczyć się korzystać z pomocy sztucznej inteligencji.*
 - c. *szukać innych rozwiązań.*
6. *Nowoczesna technologia:*
 - a. *zapewni lepszą opiekę nad pacjentem.*
 - b. *zastąpi lekarzy maszynami.*
 - c. *nie wpłynie na leczenie pacjentów.*

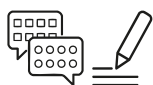

13.

Korzystając z informacji zawartych w powyższym artykule oraz zdobytej wiedzy, napisz wypracowanie po polsku (około 300 słów) na temat: „Czy cyfryzacja wpłynie na funkcjonowanie przedsiębiorstw?”.

Tradycyjne formy działalności gospodarczej w Polsce to przede wszystkim jednoosobowa działalność gospodarcza, spółka cywilna, spółki osobowe oraz spółki kapitałowe.

W dzisiejszym dynamicznym i konkurencyjnym świecie biznesu inwestycje w cyfryzację oraz rozwijanie innowacji są nie tylko pożądane, ale wręcz niezbędne dla długotrwałego sukcesu firmy. W miarę jak technologia stale się rozwija i zmienia, firmy muszą dostosowywać się do nowych realiów rynkowych, aby utrzymać swoją konkurencyjność. W okresie pandemii i lockdownu sformułowanie „Go digital!” było głównym hasłem Digital Festival – naszej kampanii edukacyjnej promującej wykorzystanie nowych technologii i cyfryzacji. To właśnie wtedy wiele firm na świecie zrozumiało, że jeśli nie będzie oferować produktów i usług przez internet, to po prostu może zniknąć z rynku. Nie inaczej jest teraz, kiedy kolejne rozwiązania i narzędzia cyfrowe, chociażby z zakresu tzw. sztucznej inteligencji, mogą diametralnie zmienić rynek w ciągu jednego kwartału. Nawet największe podmioty, takie jak Google, ciągle doskonalą swoje produkty, gdyż nawet ich pozycja rynkowa może być zagrożona. W przeszłości o skutkach braku takich inwestycji przekonała się np. Nokia, która utraciła swoją wiodącą pozycję na rynku smartfonów. Inwestycje w cyfryzację i nowe technologie są zatem nieodzownym elementem prowadzenia biznesu. Procesy cyfrowe, takie jak automatyzacja, analiza danych, sztuczna inteligencja czy internet rzeczy, oferują firmom nowe możliwości zarządzania, optymalizowania efektywności operacyjnej i tworzenia innowacyjnych produktów i usług. Dzięki cyfryzacji firmy mogą zautomatyzować wiele rutynowych zadań, co pozwala na oszczędność czasu, zasobów i kosztów. Ponadto analiza danych pozwala firmom na zdobywanie cennych informacji na temat preferencji klientów, trendów rynkowych i efektywności działań marketingowych, co może prowadzić do lepszych decyzji biznesowych. Firma, która nie inwestuje w cyfryzację, może po prostu stracić konkurencyjność na rynku.

14. Przeczytaj poniższy tekst i przetłumacz go na język angielski.

W transformacji cyfrowej polskiego przemysłu kluczowe będzie skuteczne wykorzystanie dostępnych funduszy unijnych i programów wsparcia. [...] Istotne będzie również inwestowanie w rozwój kompetencji cyfrowych pracowników i budowanie kultury organizacyjnej sprzyjającej innowacjom. Jak pokazują doświadczenia najbardziej zaawansowanych firm, sukces transformacji cyfrowej zależy nie tylko od wdrożonych technologii, ale przede wszystkim od ludzi i ich umiejętności efektywnego wykorzystania nowych narzędzi. Pozytywnym sygnałem jest rosnąca świadomość znaczenia cyfryzacji wśród polskich przedsiębiorców i zwiększające się nakłady na transformację cyfrową. Te trendy – w połączeniu z dostępnym wsparciem zewnętrznym i coraz bardziej dostępnymi technologiami – dają nadzieję na przyspieszenie procesu cyfryzacji polskiego przemysłu w najbliższych latach.

Źródło: <https://magazynprzemyslowy.pl/artykuly/cyfryzacja-polskiego-przemyslu-stan-obecny-i-perspektywy-rozwoju> [dostęp: 15.05.2025].

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

15

Firma Mercedes-Benz w promocji swojego nowego samochodu wykorzystała narzędzie Brand 24. Obejrzyj filmik promocyjny firmy i wykonaj zadania.

- a. Dowiedz się, do czego służy narzędzie Brand 24.
- b. Odpowiedz, w jaki sposób wykorzystała je firma Mercedes-Benz.
- c. Powiedz, co zyskała firma Mercedes-Benz, korzystając z narzędzia Brand 24.
- d. Porozmawiaj z koleżanką/kolegą na temat filmiku promocyjnego.

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=yryjqKLLL7g>
[dostęp: 10.05.2025]

16.

Opisz fotografie, a następnie na ich podstawie wypowiedz się na temat roli cyfryzacji w życiu człowieka.

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla Ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

DZIAŁ

03

**TEKSTY LITERACKIE
I DZIEŁA FILMOWE**

ROZDZIAŁ 7.

SŁAWOMIR MROŻEK, *TANGO* ANALIZA DRAMATU I JEGO ZNACZENIE W KONTEKŚCIE POLSKIEJ LITERATURY

Dorota Hrycak-Krzyżanowska

Źródło: <https://teatrpolski.waw.pl/spektakl/tango>, fot. Karolina Jóźwiak / Teatr Polski

SŁOWNICZEK

1.

Napisz definicje ważnych słów dotyczących analizy i interpretacji dramatu.

Słowa	Definicja
groteska	<i>To połączenie w jednym dziele elementów przeciwstawnych (tragizmu i komizmu, fantastyki i realizmu, piękna i brzydoty). Utwory groteskowe są niejednorodne stylistycznie, charakteryzują się absurdem i karnawalizacją świata przedstawionego, czyli odwróceniem ustalonego porządku rzeczy. Przykładem takiego dzieła jest dramat „Tango” autorstwa Sławomira Mrożka, uznawanego za mistrza polskiej groteski. Wskazuje na to sposób przedstawienia sytuacji panującej w domu Stomila i Eleonory.</i>

absurd	
teatr absurdu	
prozaik	
dramaturg	
publicysta	
rewolucja	
chaos	
relatywizm	
karnawalizacja	
imponderabilia	

INFORMACJE O AUTORZE

2. Przeczytaj informacje o Sławomirze Mrożku, a następnie odpowiedz na pytania do tekstu.

Prozaik, dramaturg, rysownik, publicysta, krytyk teatralny, autor scenariuszy i reżyser filmowy. Urodził się 29 czerwca 1930 roku w Borzęcinie. Po wojnie spędzonej na prowincji ukończył krakowskie gimnazjum, następnie próbował studiować architekturę, orientalistykę, a także historię sztuki, jednak żadnego kierunku nie ukończył.

Swoją karierę Sławomir Mrożek rozpoczął jako rysownik. W 1950 roku otrzymał nagrodę „Szpilek” za żarty rysunkowe. Od 1953 roku systematycznie publikował cykle rysunków satyrycznych. W tym samym roku zadebiutował jako prozaik cyklem *Opowiadania z Trzemiłowej Góry* oraz *Półpancerze praktyczne*. Pięć lat później, w 1958 roku, zadebiutował jako dramaturg wystawioną w warszawskim Teatrze Dramatycznym sztuką *Policja*.

Przełomem w karierze Mrożka był rok 1964, w którym opublikował **Tango**. Dramat powstał podczas pobytu autora we włoskim Chiavari i niemal natychmiast zyskał ogromne uznanie krytyki i publiczności teatralnej. Przez wielu literaturoznawców uznawany jest dziś za jedną z trzech najważniejszych polskich sztuk powojennych.

Od lat 60. jego dzieła wystawiane były na całym świecie. Stał się klasykiem dramatu współczesnego, a festiwale jego utworów odbywały się w Amsterdamie, Krakowie i Sztokholmie.

W 1962 roku Sławomir Mrożek został jednym z czterech pierwszych laureatów literackiej Nagrody im. Kościelskich. Rok później wyemigrował z Polski.

W 1968 roku opublikował w paryskiej „Kulturze” list protestacyjny przeciw interwencji wojsk Układu Warszawskiego w Czechosłowacji. W grudniu 1981 roku protestował przeciw wprowadzeniu w Polsce stanu wojennego.

Do roku 1996 tworzył poza krajem: we Francji, w USA, Niemczech, we Włoszech i w Meksyku. Właśnie na emigracji powstały w większości jego najznakomitsze utwory, tomy opowiadań **Dwa listy** oraz **Donosy**, sztuki **Rzeźnia**, **Emigranci**, **Garbus**, **Krawiec**,

Źródło zdjęcia: https://en.wikipedia.org/wiki/S%C5%82awomir_Mro%C5%BCek [dostęp: 22.01.2025].

Piesz oraz utwory dramatyczne **Vatzlav, Alfa, Wdowy, Miłość na Krymie i Wielebni**.

W 1996 roku wrócił do Polski i zamieszkał w Krakowie.

W 2002 roku pisarz doznał udaru mózgu, czego skutkiem była afazja. Po kilku latach intensywnej terapii odzyskał zdolność mówienia i pisanie. Jego autobiografia *Baltazar* jest efektem walki z chorobą. W 2013 roku Mrozek został uhonorowany Orderem Kawalera Legii Honorowej – jednym z najwyższych francuskich odznaczeń państwowych.

6 maja 2008 roku Sławomir Mrozek zdecydował się opuścić Polskę i zamieszkać w Nicei na południu Francji. Z lotniska Kraków Balice wyleciał do Francji 6 czerwca 2008 roku.

We wrześniu 2010 roku, jednocześnie w Warszawie i w Krakowie, odbył się festiwal „Mrozek na XXI wiek” inaugurujący 80. urodziny pisarza. 23 września autor *Tanga* odebrał z rąk ówczesnego ministra kultury Złoty Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”. Trzydzieści lat wcześniej, 11 listopada 1997 roku, został odznaczony Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski.

Sławomir Mrozek zmarł 15 sierpnia 2013 roku w szpitalu w Nicei. Jego prochy spoczęły w Panteonie Narodowym w Krakowie.

Od 1953 roku członek ZAiKS-u. Od 2013 roku członek honorowy.

Źródło: <https://zaiks.org.pl/artykuly/2020/maj/slawnomir-mrozek> [dostęp: 22.01.2025].

Pytania:

- a. Kiedy urodził się Sławomir Mrozek?
... Sławomir Mrozek urodził się 29 czerwca 1930 roku w Borzęcinie.
- b. Jakie role pełnił Sławomir Mrozek w świecie literatury i sztuki?
.....
.....
- c. W którym roku, gdzie i jaką sztuką Sławomir Mrozek zadebiutował jako dramaturg?
.....
.....

- d. Co było przełomem w karierze Mrożka i w jaki sposób sztuka *Tango* wpłynęła na jego reputację?
.....
.....
- e. Jakie nagrody i odznaczenia otrzymał Sławomir Mrożek za swoje dokonania literackie i publiczne?
.....
.....
- f. Jaki wpływ na twórczość Mrożka miała emigracja i jakie ważne dzieła powstały podczas jego pobytu za granicą?
.....
.....
- g. Jakie wydarzenie miało miejsce w życiu Mrożka w 2002 roku i jakie były jego długoterminowe konsekwencje?
.....
.....

WSTĘP DO ANALIZY DRAMATU *TANGO* SŁAWOMIRA MROŻKA

3. Przeczytaj poniższe informacje na temat kontekstu historycznoliterackiego dramatu.

Dramat *Tango* Sławomira Mrożka napisany został w 1964 roku, stanowi jedno z najważniejszych dzieł w dorobku autora i jest często uznawany za kluczowe osiągnięcie w polskiej literaturze powojennej. *Tango* prezentuje unikalne połączenie groteski, absurdu i głębokiej refleksji nad kondycją ludzką, co sprawia, że sztuka ta nieustannie fascynuje nowe pokolenia czytelników i widzów. W centrum dramatu znajduje się konflikt pokoleń, który Mrożek umiejętnie osadza w kontekście szerszych przemian społecznych i kulturowych, dokonujących się w Polsce oraz na świecie w okresie zimnej wojny. Utwór zaczyna się w momencie, gdy tradycyjne wartości zderzają się z nowoczesnymi ideami, reprezentowanymi przez młodego bohatera, Artura, który próbuje narzucić nowy porządek w chaotycznie zarządzanym domu swojej

Kontekst historycznoliteracki

Dramat *Tango* Sławomira Mrożka powstał w okresie znaczących przemian politycznych i kulturowych w Polsce i w Europie. Lata 60. XX wieku to czas odwilży po stalinizmie, który charakteryzował się stopniowym liberalizowaniem życia politycznego i kulturalnego. W Polsce po latach 50., okresie represji, nastąpiło częściowe złagodzenie cenzury. W wyniku tego możliwa stała się większa swoboda wypowiedzi artystycznej. Zaczęto wtedy na nowo analizować i kwestionować role społeczne, wartości i normy. Widzimy to w konflikcie pokoleniowym i ideologicznym przedstawionym w *Tangu*.

rodziny i symbolizuje szersze dążenie do odnowy społecznej oraz moralnej. Mroźek bada granice między porządkiem a anarchią, zadając pytanie o możliwość stworzenia idealnego systemu społecznego w świecie, który wydaje się coraz bardziej absurdalny i pozbawiony stabilnych fundamentów. Dokonując analizy *Tanga*, warto zwrócić uwagę na sposób, w jaki Mroźek wykorzystuje język, strukturę i motywy, aby zbadać złożoność relacji międzyludzkich i społecznych konfliktów. Jego dialogi pełne są ironii i sarkazmu, a zarazem są głęboko filozoficzne, dzięki czemu pozwalają widzom i czytelnikom na wielowarstwowe interpretacje. Wprowadzając do analizy *Tanga*, należy również pamiętać o znaczeniu, jakie Mroźek przywiązuje do przestrzeni scenicznej oraz do przedmiotów, które stają się nośnikami symbolicznych znaczeń, dodatkowo wzbogacając tekst dramatu. Utwór *Tango* Sławomira Mrożka jest ponadczasowy i uniwersalny.

D. Hrycak-Krzyżanowska na podstawie: <https://poezja.org/wz/zbior/Tango> oraz <https://3telnia.pl/tango-streszczenie-analiza-dramatu-mrozka> [dostęp: 20.03.2025].

4.

Wymień główne motywy obecne w *Tangu* Mrożka. Napisz, w jaki sposób autor wykorzystuje ten dramat do przedstawienia zmian społecznych oraz kulturowych.

Konflikt pokoleń.....
.....
.....

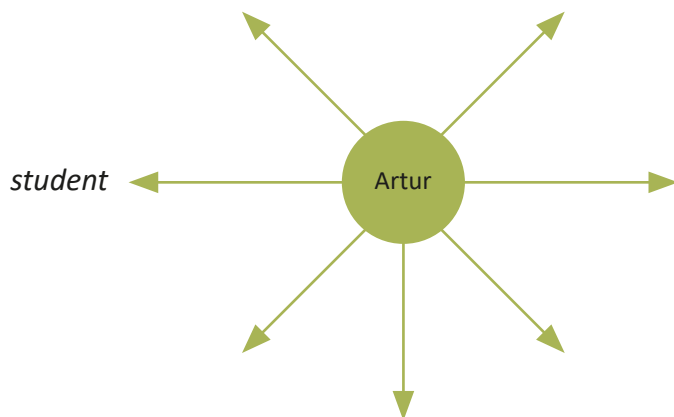
5.

Zrób mapę myśli. Wybierz dwie postacie z dramatu – jedną główną i jedną poboczną. Przygotuj szczegółową analizę, opisując ich role w dramacie, motywację, rozwój i wpływ na rozwój akcji.

TIP

Pytania do mapy myśli:

1. Jakie są główne cechy każdej z postaci?
2. Jakie wydarzenia w dramacie wpływają na ich rozwój?
3. Jakie relacje łączą te postacie z innymi bohaterami?
4. Czy i jak są one zaangażowane w konflikt?
5. Jakim posługują się językiem?

Sławomir Mrozek używa motywów i symboli do przekazywania głębszych znaczeń, np. stół w domu może symbolizować stabilność lub chaos w zależności od przedstawionej sceny.

TIP

6.

Znajdź i opisz trzy kluczowe motywy lub symbole w dramacie. Wyjaśnij, jak przyczyniają się one do budowania głębszego znaczenia utworu.

Przykład

Skoncentruj się na stole w domu, który występuje w różnych aktach. Opisz, jak zmienia się jego znaczenie w zależności od przedstawionej sceny oraz co może symbolizować w ramach innych kontekstów dramatu.

Pytania pomocnicze:

- Jakie inne obiekty lub motywy pojawiają się w dramacie?
- Jakie znaczenia mogą one mieć w różnych kontekstach?
- Jak Mrozek wykorzystuje wymienione symbole, aby komunikować głębsze przesłania o ludzkiej naturze czy społeczeństwie?

.....

.....

.....

7.

Napisz, jak Mrozek za pomocą stylu wypowiedzi buduje atmosferę i napięcie dramatu.

Pytania pomocnicze:

- a. Jakie techniki językowe Mrozek stosuje najczęściej?
- b. Jak zmienia się język w zależności od nastroju lub sytuacji?
- c. Jak język wpływa na odbiór postaci lub sytuacji?

8.

Przeczytaj streszczenia i komentarze do kolejnych aktów dramatu.

Akt I

Streszczenie: Akt pierwszy wprowadza nas do domu rodziny Stomila, gdzie panuje chaos. Tradycyjne wartości są tu zastępowane przez liberalne poglądy i artystyczne eksperymenty. Artur, główny bohater, próbuje wprowadzić porządek i sens w życie

swojej rodziny. Jednak pozostałe osoby wydają się ignorować lub świadomie odrzucać społeczne i moralne normy.

Komentarze: Struktura społeczna. Akt I ilustruje rozpad tradycyjnych struktur społecznych i rodzinnych. Przedstawia konflikt między młodym a starym pokoleniem – młodzi próbują zastąpić przyjęty przez nie porządek ideami czerpiącymi z tradycjonalizmu.

Motyw chaosu. Chaos w domu Stomila jest metaforą większego chaosu społecznego i kulturowego, co odzwierciedla zmiany w Polsce lat 60.

Konflikt pokoleń. Artur reprezentuje młode pokolenie. Chce wprowadzić zmiany, których nie akceptuje starsze pokolenie.

AKT II

Streszczenie: W akcie drugim napięcia między postaciami narastają. Artur stara się przekonać rodzinę do nowej idei, która miałaby przynieść porządek. Jednak jego próby są niezrozumiałe dla innych członków rodziny. Każdy ma swoje zdanie.

Komentarze: Motyw teatru. Mrozek wykorzystuje motyw teatru jako metaforę społecznych i osobistych maskarad. Wszyscy bohaterowie grają jakieś role, co uwidacznia sztuczność ich interakcji.

Ironia i sarkazm. Dialogi są prześiknięte ironią, co podkreśla dystans postaci do samych siebie i swoich ról w rodzinie oraz społeczeństwie.

Zmaganie się z tożsamością. Artur zмага się z własną tożsamością i rolą w rodzinie oraz świecie, co jest odzwierciedleniem szerszych poszukiwań tożsamości w nowoczesnym świecie.

Akt III

Streszczenie: W finałowym akcie dochodzi do tragicznego i absurdałnego rozwiązania konfliktów. Artur, przekonany, że jedynym sposobem na wprowadzenie nowego porządku jest radykalne działanie, dokonuje ostatecznego, dramatycznego wyboru, który ma nieodwracalne konsekwencje dla całej rodziny.

Komentarze:

Tragedia i komedia. Mrożek łączy elementy tragedii i komedii. Choć konsekwencje są tragiczne, sposób ich przedstawienia ma w sobie elementy komedii absurda.

Symbolika. Autor pokazuje przemoc jako symboliczny akt, który ma „oczyścić” i „odnowić” rzeczywistość. *Tango* jest krytyką radykalnych metod, które mają doprowadzić do zmiany społecznej.

Refleksja nad ludzką naturą. Dramat kończy się pytaniem o naturę człowieka i społeczeństwa: czy możliwa jest prawdziwa zmiana, czy też jesteśmy skazani na wieczne powtarzanie tych samych błędów?

Autorka streszczeń i komentarzy: D. Hrycak-Krzyżanowska

9.

Dokonaj analizy i przygotuj prezentację istniejącego konfliktu pokoleń oraz zmian wartości w dramacie *Tango* w kontekście pierwszego aktu i przedstaw ją na forum grupy/klasy.

TIP

Dokładnie przeczytaj Akt I dramatu *Tango* Sławomira Mrożka.

- Zwróć szczególną uwagę na interakcje między postaciami z różnych pokoleń, takimi jak Artur i jego rodzice, Stomil oraz Eleonora.

Analiza treści:

- Zidentyfikuj kluczowe momenty w akcie, które obrazują konflikt pokoleń oraz zmiany wartości społecznych i moralnych.
- Zapisz cytaty z dialogów, które najlepiej ilustrują różnice w wartościach i przekonaniach między młodszym a starszym pokoleniem

Przygotowanie prezentacji:

Użyj zebranych informacji i cytatów do stworzenia prezentacji multimedialnej.

W prezentacji powinny znaleźć się:

Wstęp: Krótkie wprowadzenie do tematu konfliktu pokoleń w *Tangu*.

Główne części:

Opis postaci Artura i jego światopoglądu.

Opis starszego pokolenia, w tym ich wartości i przekonań.

Konkretne przykłady z tekstu, w których te różnice są najbardziej widoczne.

Analiza: Wyjaśnienie, jak różnice w wartościach wpływają na działania postaci i rozwój fabuły.

Wnioski: Podsumowanie tego, jak konflikt pokoleń wpływa na dynamikę rodzinnych relacji w dramacie.

Prezentacja i dyskusja:

Przedstaw swoją prezentację na forum klasy.

Po prezentacji zachęć kolegów i koleżanki do dyskusji na temat przedstawionych treści. **Możliwe pytania do dyskusji to:**

1. Czy konflikty pokoleń są nadal aktualne w dzisiejszym społeczeństwie?
2. Jakie mogą być współczesne rozwiązania dla takich konfliktów?

10.

Przygotuj listę przykładów z aktu drugiego, które pokazują, jak postaci używają ironii i sarkazmu w swoich dialogach. Poszukaj co najmniej pięciu różnych fragmentów i napisz, w jaki sposób wpływają one na odbiór postaci.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11.

Napisz krótki dziennik z perspektywy Artura.

TIP

Wybierz trzy kluczowe momenty z aktu trzeciego, które były decydujące dla rozwoju fabuły oraz losów Artura. Następnie, w formie pierwszoosobowej relacji, opisz, co Artur mógłby czuć i myśleć w tych momentach.

Dziennik powinien odzwierciedlać wewnętrzne konflikty Artura i jego motywacje, które prowadzą go do ostatecznych decyzji.

Zadanie to ma na celu lepsze zrozumienie psychologicznej głębi postaci oraz skomplikowanych emocji, które towarzyszą bohaterowi na końcowym etapie dramatu.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ANALIZA KONTEKSTOWA I INTERPRETACJA W KONTEKŚCIE HISTORYCZNO-KULTUROWYM

12.

Wybierz jeden fragment *Tanga*, który uważasz za szczególnie znaczący. Następnie uzasadnij na forum grupy swój wybór. Może to być scena, która twoim zdaniem najlepiej oddaje główne problemy dramatu, ilustruje konflikt pokoleń, przedstawia postaci w kluczowym momencie ich rozwoju lub w inny sposób jest istotna dla zrozumienia całego dzieła.

13.

Napisz krótką analizę wybranego fragmentu *Tanga*, koncentrując się na tym, jak kontekst historyczny i kulturowy lat 60. w Polsce oraz zimnej wojny mógł wpłynąć na treść i tematykę tego fragmentu.

W analizie uwzględnij:

- Kontekst polityczny. Jak zmiany polityczne i społeczne w Polsce i na świecie w tym okresie mogły wpłynąć na postawy i zachowania postaci?
- Kontekst kulturowy. Jakie elementy kulturowe epoki są obecne w scenie? Czy można zauważyć wpływ ówczesnych trendów kulturalnych, takich jak rewolucja obyczajowa czy ruchy artystyczne, na dialogi, motywy lub postawy postaci?

TIP

Napisz, jak kontekst historyczny i kulturowy pomaga zrozumieć motywację postaci lub głębsze znaczenie sceny.

Kontekst historyczny	Kontekst kulturowy

14.

Poszukaj definicji teatru absurdu oraz groteski i znajdź w dramacie Mrożka elementy absurdu i groteski.

pojęcie	definicja
teatr absurdu	
groteska	

TIP

Przeczytaj uważnie akt drugi dramatu *Tango* i zanotuj wszystkie momenty, które możesz uznać za przykłady teatru absurdu.

Szukaj scen, w których postacie zachowują się w sposób nielogiczny, szukaj dialogów, które wydają się nie mieć sensu, oraz sytuacji, które są sprzeczne z oczekiwaniami.

15.

Napisz krótką rozprawkę, w której omówisz, jak elementy absurdu wpływają na zrozumienie dramatu i jego głębsze znaczenie.

TIP

Skoncentruj się na tym, jak te elementy oddziałują na odbiór postaci, ich motywacji oraz ogólnego przekazu sztuki.

Staraj się odpowiedzieć na pytanie, jak Mroźek używa absurdu, aby skomentować społeczne i kulturowe zagadnienia przedstawione w dramacie.

16.

Pracuj w grupie. Wybierz temat do dyskusji o dramacie *Tango* Sławomira Mrożka.

- a. Odnieś się do kwestii moralności w *Tangu*.
Czy można mówić o jednoznacznych ocenach moralnych, czy raczej o relatywizmie?
- b. Jak można zinterpretować zakończenie dramatu? Czy jest tragizmem, satyrą, czy może ostrzeżeniem?
- c. Na czym polega spór między pokoleniem Artura a pokoleniem jego rodziców? Czy konflikt pokoleń jest przedstawiony jako nieunikniony?

BIBLIOGRAFIA

- Stephan H., 1997, *Transcending the Absurd: Drama and Prose of Sławomir Mrożek*, Amsterdam–Atlanta, Editions Rodopi B. V.
- Stankiewicz M. G., 1971, *Sławomir Mrożek: Two Forms of the Absurd*, „Contemporary Literature”, Vol. 12, No. 2.
- <https://3telnia.pl/tango-streszczenie-analiza-dramatu-mrozka>
- <https://culture.pl/pl/artykul/mrozek-patron-spraw-absurdalnych>
- <https://poezja.org/wz/zbior/Tango>

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla Ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

ROZDZIAŁ 8.

JAROSŁAW IWASZKIEWICZ: *PANNY Z WILKA, BRZEZINA* WSPOMNIENIA I REFLEKSJE NAD PRZEMIJANIEM W LITERATURZE

Marlena Olechowska

SŁOWNICZEK

1.

Napisz w tabeli definicje ważnych słów do analizy i interpretacji opowiadania.

Słowo	Definicja
opowiadanie	<i>Niewielki utwór epicki prozą, tematycznie ograniczony do jednego wątku fabularnego; różni się od noweli brakiem ścisłych zasad konstrukcyjnych, luźnym układem akcji, często wzbogaconej epizodami.</i>
narrator	<i>Stworzona przez autora książki fikcyjna (nieprawdziwa) osoba, która opowiada o świecie przedstawionym. Może być zarówno uczestnikiem zdarzeń (narracja pierwszoosobowa), jak też obserwatorem nieistniejącym w świecie przedstawionym (narracja trzecioosobowa). Narrator, który wie wszystko o świecie przedstawionym, nazywany jest narratorem wszechwiedzącym.</i>
epika	
świat przedstawiony	
kompozycja utworu	
wątek	

motyw	
przestrzeń	
przemijanie	
ekranizacja	
miłość	
śmierć	

Źródło zdjęcia: https://pl.wikipedia.org/wiki/Jaros%C5%82aw_Iwaszkiewicz [dostęp: 4.05.2025].

INFORMACJE O AUTORZE

2. Przeczytaj informacje o Jarosławie Iwaszkiewicz.

Jarosław Iwaszkiewicz urodził się 20 lutego 1894 roku we wsi Kalnik koło Kijowa. Jako dziecko miał kontakt zarówno z kulturą polską, jak i rosyjską, mówił też po ukraińsku. Rodzina pisarza mieszkała na Ukrainie do śmierci ojca, patrioty oraz uczestnika powstania styczniowego. Wtedy to dla ośmioletniego chłopca skończył się czas szczęśliwego dzieciństwa, a zaczął czas poszukiwania własnej tożsamości i szybkiego wchodzenia w dorosłość. Najpierw mama zabrała go na krótko do Warszawy, potem do Elizawetgradu, aby ostatecznie osiąść w Kijowie. To był ważny czas dla rozwoju intelektualnego i artystycznego przyszłego pisarza. Jarosław miał w szkole doskonałych wykładowców, którzy potrafili zachęcić młodych ludzi do czytania lektur wykraczających poza program szkolny, prowadzić z nimi dyskusje na temat prądów

w literaturze i sztuce. W gimnazjum poznał nie tylko wspaniałych ludzi, z którymi utrzymywał kontakt przez większość swojego życia, ale także rozwijał swoje zainteresowania literaturą i kulturą antyczną. Przykładem może być wieloletnia przyjaźń z Karolem Szymanowskim, która zaowocowała muzycznymi pasjami Jarosława.

Po zdaniu matury rozpoczął studia prawnicze i naukę w konserwatorium muzycznym w Kijowie. Niestety wybuch I wojny światowej uniemożliwił kontynuowanie nauki, ale poeta pracował wytrwale nad swoimi pierwszymi utworami poetyckimi. W 1915 roku ukazał się w kijowskim miesięczniku „Pióro” jego debiutancki wiersz *Lilith*, tajemniczy, dla wielu niezrozumiały, być może wyrażający młodzieńczą tęsknotę za miłością.

Jarosław dosyć szybko zaczął pomagać finansowo swojej mamie, udzielając korepetycji mniej zdolnym dzieciom zamożnych ludzi. Takie prywatne lekcje miały też swoje uroki, szczególnie podczas wakacji, kiedy to korepetytor odwiedzał różne wiejskie dworki i spędzał tam czas.

W 1918 roku Iwaszkiewicz przeniósł się do Warszawy i rozpoczął nowy etap w swoim życiu. Był pełen obaw, czy jego twórczość zostanie zrozumiana przez warszawskie społeczeństwo. Decydującym momentem było opublikowanie wybranych *Oktostychów* oraz nawiązanie znajomości z takimi ludźmi, jak Lechoń, Tuwim czy Słonimski. Odczytywanie wierszy przed publicznością kawiarni „Pod Pikadorem” uczęło Jarosława Iwaszkiewicza kontaktu z żywą publicznością i reakcji na bezpośrednią krytykę.

Małżeństwo z Anną, pisarką i tłumaczką literacką, dawało mu nie tylko poczucie szczęścia i bezpieczeństwa, ale także zapewniało możliwość ciągłego rozwoju. Anna była pierwszym surowym krytykiem jego utworów, ale wiedział, że zawsze może na nią liczyć. Małżonkowie różnili się charakterami i potrafili się kłócić nawet o najdrobniejszą rzecz, ale tak naprawdę nie wyobrażali sobie życia bez siebie. Podczas każdej dłuższej rozłąki pisali do siebie serdeczne listy, które przypominały rozmowę dobrych przyjaciół. Iwaszkiewicz zmarł trzy miesiące po śmierci Anny. Mówił, że nie wyobraża sobie bez niej życia.

Iwaszkiewicz dzięki swoim przyjaciołom zwiedził wiele krajów Europy: Hiszpanię, Włochy, Niemcy, Austrię i Szwajcarię, gdzie odkrywał piękno przyrody i przeżywał fascynację zabytkami kultury europejskiej. Zdobyta wiedza stawała się często inspiracją

do wyrażania własnych opinii czy przemyśleń w wierszach lub opowiadaniach.

Podczas okupacji niemieckiej dom Iwaszkiewiczów na Stawisku stał się azylem dla wielu artystów, a także dla szukającej schronienia ludności żydowskiej. Po II wojnie światowej Jarosław Iwaszkiewicz zaangażował się w działalność publiczną i zajmował wiele ważnych stanowisk. Oto niektóre z nich: prezes Związku Literatów Polskich, redaktor tygodnika „Nowiny Literackie”, kierownik literacki Teatru Polskiego w Warszawie, prezes Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Włoskiej. Pisarz zmarł 2 marca 1980 roku w Warszawie.

Źródło: <http://hamlet.edu.pl/shi/biograf/?id=iwaszkiewicz> [dostęp: 1.05.2025];
<https://culture.pl/pl/tworca/jaroslaw-iwaszkiewicz> [dostęp: 1.05.2025].

3.

Odpowiedz na pytania do tekstu powyżej.

- a. *Jak śmierć ojca wpłynęła na życie Jarosława?*
... *Chłopiec musiał opuścić z mamą rodzinne miasto, aby szukać nowego miejsca, gdzie mogliby zamieszkać na stałe.*
- b. Dlaczego nauka w gimnazjum w Kijowie była istotna dla rozwoju artystycznego Jarosława Iwaszkiewicza?
.....
.....
- c. Co sprawiło, że poeta nie ukończył studiów na Uniwersytecie Kijowskim?
.....
.....
- d. Co było tematem debiutanckiego wiersza Jarosława Iwaszkiewicza?
.....
.....

- e. Na czym polegała pierwsza praca zarobkowa Iwaszkiewicza?

.....
.....

- f. Co zapewniały Iwaszkiewiczowi spotkania w kawiarni „Pod Pikadorem”?

.....
.....

- g. Dlaczego Anna Iwaszkiewicz była najważniejszą kobietą w życiu Iwaszkiewicza?

.....
.....

- h. W jaki sposób podróże po Europie wpłynęły na twórczość Iwaszkiewicza?

.....
.....

WSTĘP DO ANALIZY OPOWIADANIA *PANNY Z WILKA* JAROSŁAWA IWASZKIEWICZA.

Kontekst to zespół odniesień niezbędnych do zrozumienia utworu literackiego, dzieła naukowego.

<https://sjp.pwn.pl/slovniki/kontekst.html> [dostęp: 1.05.2025]

Kontekst biograficzny to odniesienie do życia i doświadczeń autora, które pozwala czytelnikowi lepiej zrozumieć dzieło, motywy jego powstania, najważniejsze przesłania.

Spośród wielu kwestii podejmowanych w *Pannach z Wilka* najistotniejsza jest chyba kwestia czasu i przemijania, z którym człowiek próbuje się zmagać, a także problem zależności między wspomnieniami a życiem. Jarosław Iwaszkiewicz tworzy własną koncepcję czasu, polemiczną wobec Proustowskiej koncepcji „czasu odnalezionego”. Ryszard Przybylski pisze wręcz: „Na akcję *Panien z Wilka* składa się [...] konflikt między utopią o przezwyciężeniu czasu a prawami rządzącymi pamięcią Rubena”. Kazimierz

TIP

Jarosław Iwaszkiewicz, pisząc *Panny z Wilka*, miał trzydzieści osiem lat, był w wieku Wiktora Rubena. Doświadczenie autora odpowiadało zatem wiedzy bohatera.

Wyka powiada, iż „Wiktor zajeżdża po prostu we własną przeszłość, we własne o niej marzenie i pamięć. By się dowiedzieć, że nawet marzenia o minionym lepiej nie dotykać, lepiej nie próbować realizować”. Wiktor Ruben chciałby nadać swemu obecnemu życiu sens za sprawą mitycznych wspomnień, przeszłości, którą – jak z początku sądzi – można „odzyskać”. Pragnie zlikwidować następstwa wyjazdu sprzed piętnastu lat, a równocześnie „Chce uratować swoje życie i dlatego pragnie usunąć skutki swojej niegdysiejszej decyzji [...]”. Owa przeszłość jest dla niego, jak to ujął Przybylski, niby „cudowny worek pełen radosnych możliwości”. Niestety, Ruben dostrzega wkrótce, jak bardzo panny z Wilka zmieniły się w ciągu kilkunastu lat, jak dalece mit różni się od rzeczywistości, jak bardzo jest nierealny. „Przywracanie przeszłości zakłócać jest przez świadomość, że nie można ingerować w kształty minionego” – stwierdza Jerzy Domagalski. Bohater musi „wybierać między mitem a życiem, między marzeniem a rzeczywistością”. Jak zauważa Przybylski, ostatecznie Wiktor „wolał ocalić mit i trwać z tym swoim skarbem na marginesie życia. Wybrał panny »minionego czasu«, które żyją już tylko w pamięci”.

Mariusz Kowalski, *W poszukiwaniu straconej młodości*, https://rcin.org.pl/ibl/Content/70278/PDF/WA248_86010_P-I-30_kowalski-w-poszukiw_o.pdf [dostęp: 1.05.2025].

4.

Wymień dwa główne problemy poruszane przez Iwaszkiewicza w opowiadaniu *Panny z Wilka* na podstawie tekstu Mariusza Kowalskiego.

- a.
-
- b.
-

5.

Napisz, do jakich wniosków na temat przemijania dochodzi główny bohater.

.....

.....

Kontekst literacki to odwoływanie się do konkretnych utworów literackich, które mogły mieć wpływ na dane dzieło i pozwalają na jego lepsze zrozumienie i interpretację.

Marcel Proust – francuski pisarz żyjący na przełomie XIX i XX wieku. W swojej powieści *W poszukiwaniu straconego czasu* zastanawia się nad tematem czasu, przemijania, pamięci, tożsamości i relacji społecznych. Według Prousta przemijanie to stały element ludzkiego życia, a wydarzenia z przeszłości mogą być zapisane w naszej pamięci. Człowiek jest w stanie je odzyskać dzięki wspomnieniom wywoływanym przez zmysłowe wrażenia (smak, zapach).

TIP

Źródło zdjęcia: https://pl.wikipedia.org/wiki/Marcel_Proust
[dostęp: 4.05.2025].

6. Przeczytaj fragment powieści Marcela Prousta *W poszukiwaniu straconego czasu* i napisz, jak autor rozumie działanie pamięci i jak ona wpływa na nasze wspomnienia.

Najczęściej zresztą nie zostawaliśmy w domu, wybieraliśmy się na spacer. Czasami, pani Swann, zanim poszła się ubrać, siadała do fortepianu. Jej piękne ręce, wynurzające się z rękawów różowego, białego, często bardzo jaskrawego krepdeszynowego szlafrocza, biegły palcami po klawiszach z tą samą melancholią, jaka była w jej oczach, nie będąc w sercu. W jeden z takich dni zdarzyło się jej zagrać mi ową część sonaty Vinteuila, gdzie znajduje się fraza, niegdyś tak droga Swannowi. Ale często, jeżeli chodzi o muzykę dość trudną, której słuchamy pierwszy raz, nie rozumiemy nic. Mimo to, kiedy później przebrano mi parę razy tę sonatę, spostrzegłem, że ją znam doskonale. Toteż słusznie się mówi: „słyszeć pierwszy raz”. Gdybyśmy naprawdę, tak jak przypuszczaliśmy, nic nie pochwycili za pierwszym razem, drugi i trzeci raz byłby znowu pierwszym, i nie byłoby racji, abyśmy rozumieli coś więcej za dziesiątym. Jeżeli czego nam brak za pierwszym razem, to prawdopodobnie nie zrozumienia, lecz pamięci. Bo w stosunku do złożoności wrażeń, z jakimi pamięć musi się zmierzyć, gdy słuchamy, pamięć ucha jest znikoma, krótka jak pamięć człowieka, który śpiąc, myśli tysiąc rzeczy po to, aby ich natychmiast zapomnieć, lub człowieka wpół zdzieciniałego, który po minucie nie przypomina sobie tego, co mu się powiedziało dopiero co. Pamięć nasza nie jest zdolna dostarczyć nam natychmiast wspomnienia tych różnorodnych

wrażeń. Ale to wspomnienie tworzy się w niej pomału, i wobec dzieł, któreśmy słyszeli dwa lub trzy razy, jesteśmy niby uczeń, który przed zaśnięciem odczytał na kilka zawodów lekcję, myśląc, że jej nie umie, a recytuje ją na pamięć nazajutrz rano.

Źródło: <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/w-poszukiwaniu-straconego-czasu.pdf> [dostęp: 1.05.2025].

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7.

Poszukaj informacji na temat twórczości Marcela Prousta i jego stosunku do czasu, wspomnień, pamięci, przemijania, a następnie porozmawiaj w klasie o swoich obserwacjach. Odpowiedz na pytania.

- a. Jakie elementy łączą twórczość Marcela Prousta i Jarosława Iwaszkiewicza?
- b. Jakie funkcje pełni pamięć?
- c. Czym są wspomnienia i jak one wpływają na postrzeganie przez człowieka teraźniejszości?

ANALIZA – KRÓTKIE STRESZCZENIE UTWORU

Opowiadanie *Panny z Wilka* zostało napisane w 1932 roku podczas pobytu Jarosława Iwaszkiewicza na Sycylii. Akcja utworu rozgrywa się po I wojnie światowej prawdopodobnie około 1929

roku. Bohaterem jest Wiktor Ruben, który z powodu złego samopoczucia i smutku po śmierci przyjaciela postanawia odwiedzić wujostwo. Namawia go do tego lekarz, opiekujący się niewidomymi dziećmi w ośrodku Stokroć, gdzie Wiktor jest zarządcą. Wuj i ciotka mieszkają w majątku Rożki, który sąsiaduje z dworem w Wilku. W Wilku mieszkały panny Kazia, Julcia, Jola, Fela, Zosia i Tunia, z którymi spędzał wiele czasu podczas wakacji. Przyjazd do Wilka sprawia, że w Wiktorze odżywają wspomnienia, które musi skonfrontować z zastaną rzeczywistością. Panny stały się dorosłymi kobietami i każda z nich boryka się z różnymi problemami. Cieszą się z przyjazdu Wiktora, ale nie ma już między nimi młodzieńczych relacji pełnych tajemniczego erotyzmu, gorących dyskusji i włóczenia się po lasach. Witold postanawia wyjechać z Wilka i nigdy do niego nie wracać. Czuje się samotny i jest mu smutno, że nie można wrócić do przeszłości, ale jest przekonany, że droga, którą wybrał, jest słuszna, chociaż czasem bywa trudna.

ANALIZA BOHATERÓW

8.

Odpowiedz na pytanie: jakie relacje w przeszłości łączyły Wiktora z każdą z kobiet? Odwołaj się do treści opowiadania i do podanego fragmentu.

Pewnego razu, już pod koniec wakacyj, Wiktor bardzo długo wieczorem, w noc nawet, był z Jolą na spacerze. Pomiędzy stawami wilkowskimi a Rożkami wujostwa i tamtejszym sporym jeziorem ciągnęła się zarośnięta tatarakiem i rzęsą struga, kryjówka kaczek i zimorodków. Jola z Wiktorem postanowili popłynąć małą łódeczką wilkowską do wujostwa na kolację. Wy płynęli zaraz po podwieczorku, ale przeprawa była ciężka, choćno trzeba było parę razy przeciągać, rzeczywiście zajechali dopiero przed kolacją na rożeckie jezioro i mimo przedstawień wujostwa uparli się wracać tą samą drogą. Co prawda, noc była księżycowa, droga powrotna szła o wiele łatwiej, ale bądź co bądź przyjechali dosyć późno, kiedy dom cały spał, a psy były spuszczone z łańcucha. Wiktor rozmarzył się tym koleżeńskim obcowaniem z Jolą, która mu się najbardziej ze wszystkich siostr zawsze podobała, i co do niej jednej nie miał zupełnej pewności, że pozostaje na jego urodę i inteligencję obojętna. Godzinami pletli głupstwa, dokuczali sobie, dostawał klapsy, walczyli czasami z sobą, a potem razem jeździli na spacer, jak ten, albo wózkami do lasu, albo jeszcze gdzie indziej,

do miasteczka; kąpali się razem i jeździli konno, a zawsze ich było słyhać z daleka, tak dużo i głośno, i bez żadnego sensu gadali. Milkli, kiedy się kto do nich zbliżał, ale tylko dlatego, że się wstydziili bezmyślnej treści tych rozmów. Widywano ich razem i przyzwyczajono się do tego, nikogo to nie dziwiło, nie uważano tego jakoś za flirt, tylko za zażyłe koleżeństwo. Wiktor nawet jakiś czas, zaraz po maturze, korespondował z Jolą, ale potem to im wywietrzało.

Źródło: <https://polona.pl/item-view/03bab6f4-278d-4dfc-a7e0-9b95886cb9cc?page=12> [dostęp: 2.05.2025].

Julcia	Jola	Kazia
Była kiedyś szczupłą, piękną dziewczyną. Wiktor spędził z nią cztery upojne letnie noce. Nigdy ze sobą na ten temat nie porozmawiali. Teraz było już za późno.		
Zosia	Fela	Tunia

9.

Przeczytaj podane fragmenty i odpowiedz, jak kobiety oceniały Wiktora.

– Ty zawsze byłeś inny. Od samego początku – i to nie potem dopiero oddzieliłeś się od innych ludzi, zawsze byłeś oddzielony.

– Pochlebiasz mi, Kaziu.

Kazia odstawiła truskawki i przysunęła sobie wielki klosz szklany, niebieski. Poczęta na nim układać w deseń suche konfitury, wyjmując je szczypczykami z metalowych puszek.

– To nie jest wcale żadne pochlebstwo. To nie jest ani zaleta, ani zasługa. Ja nie mam żadnych zalet ani zasług, a przecie także jestem oddzielona i osobna, i to jest w moim życiu najważniejsze. Te rzeczy decyduje ktoś poza naszymi plecami – ustawia na szachownicy, wilki osobno same, a owce gromadnie. Z tą tylko różnicą, że tutaj owce zjadają wilki, a nie na odwrót.

– Porównanie skomplikowane.

– A bo wczoraj grałam z Antosiem całe popołudnie w wilki i owce, to mi to przyszło do głowy.

– Ale ja bym coś chciał poradzić na moją osobność. Widzisz, ta moja praca w Stokroci to nie jest żadna kariera ani nawet zarobek, to chęć pracowania ze wszystkimi razem. Ale mi to bardzo nie wychodzi.

– Nie lubisz tego?

– Nie.

– A dlaczego porzuciłeś wojsko, tam byłoby ci może lepiej.

– Och, nie. Garnizon, to było okropne. Nie możesz sobie wyobrazić pustki i ubóstwa życia oficerskiego. Nie, już wolę w Stokroci, to ma jakiś bezpośredni sens i natychmiastowy rezultat. Dopiero gdy tutaj wróciłem, widzę dokładnie, jak inaczej to sobie stąd wyobrażałem.

– I myśmy inaczej ciebie widziały wtedy, kiedyśmy szalały za tobą.

– Ach, moja droga, kto tam szalał – westchnął Wiktor i odłożywszy łyżeczkę, począł skubać suche owoce.

– Nie bierz tych ułożonych – skarciła go Kazia – masz pełne puszki.

– Ja tak sobie tylko, nie będę już.

– Szalałyśmy, szalałyśmy, teraz to się dopiero widzi, Jola to może nie tak, bardziej udawała, wypadało jej, bo gdzieżby ona coś zrobiła nie tak, jak ja. Zawsze mnie naśladowała od dzieciństwa. A ja szalałam.

– Kochałaś się we mnie, na serio? – Wiktor tak się zdziwił, że zapomniał o konfiturach.

– Och, i bardzo na serio – powiedziała Kazia, zamieniając szczypce na długą ostrą szpilkę i wyjmując nią z puszki z wielką ostrożnością zielone owoce agrestu. – Przez długi czas mi to nie mijało. W pierwsze lata wojny myślałam, że wrócisz, no, a potem poszłam za męża. Bardzo dobrego i miłego miałam męża, rozstaliśmy się w zgodzie, on sobie wziął inną.

– Ale teraz się już we mnie nie kochasz? – z niepokojem zapytał Wiktor.

Kazia się uśmiechnęła, nie odwracając oczu od szpilki, którą operowała zręcznie i szybko.

– No, nie niepokój się. Zupełnie o tobie zapomniałam i tak się niezmiernie zdziwiłam, kiedy zobaczyłam ciebie znowu u nas. Wydajesz mi się taki zupełnie inny.

– Postarzałem się.

– No, oczywiście, zestarzałeś się, ale to nie tylko to. Tak jakoś zgasłeś.

Wiktorowi, mimo że był wypoczęty, znowu wynurzył się ten nieznośny pejzaż z zabitym żołnierzem, spowiniętym w szare i zielone łachmany. Odłożył korzonek gruszki, którą ogryzał, i popatrzył uważnie na Kazię. Nie miał potrzeby wyjaśniać wszystkiego, zresztą, czy mógłby nawet wyjaśnić; zdaje się, że najtrudniej tutaj było rzucić most przez te piętnaście lat, gdzie go nie zapomniano, jak mówiła Kazia, ale wciąż jeszcze widziano w heroicznym świetle dwudziestej wiosny życia.

– Wiesz, Kaziu – powiedział po chwili – widziałem kiedyś Felę nagą, stojącą na łące nad stawem. To jest tak – to, co ty chcesz teraz we mnie zobaczyć – jakbym odkopał trumnę Feli i dziwił się, że to nie tamta dziewczyna, taka piękna.

Kazia podniosła na niego uważne oczy.

– Ależ ja bym wcale nie chciała widzieć ciebie takiego jak dawniej – powiedziała szczerym tonem – to by było okropne. To by mi zburzyło całe moje życie, które sobie jakoś tam ułożyłam. Nie, tylko chciałam cię z mojej strony zapewnić, że nic ci nie grozi, że kiedyś się w tobie kochałam jak panna, jak podlot prawie, po wariacku, że śmiesz mnie to teraz, że nic z tego nie zostało i że w ogóle nie wyobrażam już dziś sobie, że można się tak w kimś kochać. Wydaje mi się to trochę śmieszne, no bo przyznaj, że każda wielka miłość ma w sobie coś upokarzającego i śmiesznego.

– Upokarzające może – powiedział powoli Wiktor – ale śmieszne?

– Nie czułeś nigdy niestosowności, całej strony ridicule takiego przywiązania?

– Nie, nigdy.

– No, to pewnie nigdy nie kochałeś.

– Nie miałem na to czasu – powiedział, wstając gwałtownie.

Podszedł do półki z konfiturami i obracając słoiki w rękę, sprawdzał na nich daty. Niektóre miały po dwa, trzy lata i więcej.

– Po co się tyle tego robi? – zapytał Kazi.

– Aby się niektóre z tych słoików dostały wybranym.

Rzeczywiście dopiero teraz w trakcie rozmowy z Kazią przyszła Wiktorowi ta myśl do głowy, że nigdy nie kochał się w nikim jak wariat. Podkochiwał się, miał romanse, jedna heca zmusiła go do tego, żeby wcześniej wyjść z wojska, niż to zamierzał; gdy pracował w starostwie w Rudkach, była pani Żakowa, wszystko prawda. Ale jakie to mizerne wobec tego, co mogło być. Odwrócił się od konfitur i spojrzał na Kazię; nic teraz nie robiła, odsunęła od siebie kryształowe wazony ze słodyczami i, oparta na ręku łokciem na niepoliturowanym stole, patrzyła w dal, w te same lata zapewne, które on teraz przebiegł właśnie myślami. Wydała mu się prawie ładna, miała rozszerzone duże czarne oczy, poza tym była chuda, włosy spadały jej na uszy ładnymi lokami. Spostrzegła, że na nią patrzy, uśmiechnęła się i strzepnęła dłonią kruszyny cukru ze stołu.

– Patrzysz tak na mnie, jakbyś czego żałował – powiedziała.

– O nie, ja niczego nigdy nie żałuję – powiedział Wiktor stanowczo.

Źródło: <https://polona.pl/item-view/03bab6f4-278d-4dfc-a7e0-9b95886cb9cc?page=33>
[dostęp: 2.05.2025].

Wiktor usiadł przy niej, machinalnie wyjął jej książkę z ręki i oglądał. Zosia patrzyła na niego z uśmiechem. Wreszcie powiedziała:

– Obawiam się, że znowu staniesz się bohaterem naszego domu. One tyle o tobie mówią.

– Nie bój się – z gorzkim, zdawało się, uśmiechem odpowiedział Wiktor. – Nic nie będzie z mojego bohaterstwa, za tydzień wyjeżdżam i tyle mnie widzieli.

– Ja też – powiedziała Zosia, myśląc widocznie tylko o sobie – mojego męża przenoszą do Awinionu, muszę mu pomóc w przeprowadzce. – A potem, przypomniawszy sobie Wiktora, dodała: – Jak to? Nie wrócisz już więcej do Wilka?

– W tej chwili myślę, że wrócę – powiedział Wiktor po chwili zastanowienia. – Oczywiście, że wrócę, ale obawiam się, że kiedy się dostanę w moje życie codzienne, znowu o was zapomnę.

– Jesteś uprzejmy – powiedziała Zosia.

– Nie bawimy się tutaj w żadne uprzejmości, jestem po prostu szczery, więcej nic. Sam sobie ze wstydem to przyznaję, ale mam wrażenie, że praca mnie tak pochłonie, nagle stanie się taką przytłaczającą rzeczywistością, że tam dla Wilka miejsca nie będzie.

– Ty się obchodzisz zupełnie bez kobiet?

– Tak!

To „tak” było powiedziane z niezachwianą pewnością siebie, bez żadnego wahania, aż Zosia zaśmiała się dyskretnie.

– Ty jesteś nadzwyczajny – powiedziała po chwili i wstała. Poprawiła włosy przed lustrem, a potem, odwracając się do Wiktora, dodała: – Uprzedzam cię, że tu nie wszyscy są tego pewni, i mam wrażenie, że jeżeli nie jesteś przedmiotem nadziei, to w każdym razie pożądań – zaśmiała się znowu. Potem znowu siadła.

– Widzę, że masz minę przerażoną i niepewną – powiedziała – jak dawniej boisz się decyzji, boisz się wszystkiego, nawet samego siebie.

– Czy myślisz, że te cnoty posiadam od dawna? Czy obserwowałaś mnie i wtedy?

– Byłam głupim i złym dzieckiem – powiedziała Zosia – cieszyło mnie to, że nie orientowałeś się zupełnie w sytuacji. To było jak w ciuciubabce: stałeś pośrodku pokoju z zawiązanymi oczyma, a wszystko zmieniało się co chwila naokoło ciebie. Bawiłam się Jolą, chociaż miałam dopiero dwanaście lat. Ja jednak widziałam więcej od ciebie.

– Byłaś kobietą.

– Tak, dwunastoletnia kobieta spostrzega więcej od dwudziestoletniego mężczyzny. Może dlatego nie miałaś nigdy w oczach moich powagi, śmiałam się z ciebie i nie lubiłam ciebie.

– Mówisz mi same nieprzyjemne rzeczy – powiedział Wiktor z uśmiechem.

– Bo wiem, że cię to nic nie obchodzi – uśmiechnęła się Zosia czarująco. – Ciebie to naprawdę, rzeczywiście nic nie obchodzi.

Źródło: <https://polona.pl/item-view/03bab6f4-278d-4dfc-a7e0-9b95886cb9cc?page=44> [dostęp: 2.05.2025].

- a. Kazia
-
-
-
-
-
-
- b. Zosia
-
-
-
-
-
-

10.

Scharakteryzuj postawy Wiktora podczas rozmowy z Kazią i Zosią.

- a. *jest zadowolony, że może rozmawiać z Kazią*
- b.
- c.
- d.
- e.
- f.
- g.

Narracja – sposób wypowiedzi w utworze epickim, mający na celu przedstawienie zdarzeń w określonym porządku czasowym.

Narracja personalna – typ narracji z punktu widzenia bohatera lub bohaterów. Wydarzenia są prezentowane jedynie z danego punktu widzenia, co sprawia, że jest ona subiektywna, nie wszechwiedząca.

TIP

11.

Napisz, w jaki sposób czytelnik poznaje bohaterów, zdarzenia, przyrodę w utworze. Kto opisuje elementy świata przedstawionego?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12.

Przeczytaj podany fragment utworu i zinterpretuj sens słów Wiktora: „Lato się we mnie przełamało”.

- a. Jakiego rodzaju przełom dokonał się w świadomości bohatera?
- b. W jaki sposób przeżywa bohater ten przełom i jaką postawę wobec niego przyjmuje?

Wiktor patrzył przez okno. Był to jeden z tych dni na przełomie lata, kiedy jest bardzo ciepło, ale niebo jest pokryte, białe i ciepłe obłoki układają się w nieprzerwaną zastłonę. Drzewa stały z opuszczonymi, jakby zwiedłymi liśćmi, które pokazywały białawą podszewkę. Kwiaty też jakby zwiedły, dalej i fuksje zwiesiły głowy. Poczuł, patrząc na niemoc przyrody, że nie przezwycięży ona jesieni, i sam w sobie odczuł ów brak oporu, który decydował

o przełomie lata. Wyszedł na balkon i patrzył na ogród, i poczuł się jak gdyby innym człowiekiem, nie tym samym, który tu przyszedł przed kwadrans. Zosia przyszła za nim, czuł do niej wdzięczność za to, iż swoim mroźnym tonem wywołała ten nastrój przywiędły, a decydujący.

– Wiesz, odmieniłaś mnie kilkoma słowami.

– Wywołałam może to, co dawno leżało uśpione w tobie.

– Nie, nie. Przeciwnie. Lato się we mnie przełamało.

Powiedział te słowa i zszedł po stopniach w dół. Zatrzymał się i czekał, aż Zosia zejdzie za nim, ale ona zatrzymała się na tarasie, ręce oparła, dłońmi dotykając balustrady, i patrzyła na niego przenikliwie i z ciekawością.

Odwrócił się i odszedł w głąb ogrodu.

Dzień zamknięty pod namiotem obłoków miał w sobie jakąś słodycz i gorycz, jak zapach łubinu. Było bardzo cicho i bardzo ciepło, a w powietrzu, mimo jego czystości, unosił się jakiś trupi zapach. Ziemia była nieruchoma, połysk podłużnego kanału wydawał się czymś martwym. Powietrze było przejrzyste i fura ze zbożem, jadące na pagórku za ogrodem, wydawały się jakby przybliżone przez lornetę, każde źdźbło sterczało nieruchomo i wyraźnie. Turkot niegłośny wolno poruszających się kół stanowił jedyną, przerywaną muzykę tego popołudnia.

Przeraził się tej godziny. Przeszedł się pod nawisłymi gałązkami leszczyny, potem w lasku usiadł na darniowej ławie, siedział, czekał, patrzył i nie miał zupełnie poczucia rzeczywistości. Tylko to przełamane lato bolało go mocno, jak gdyby zranił się w palec. Z pogmatwanych, nieokreślonych myśli wyłaniało się tylko jedno uczucie: niemożność żadnego osiągnięcia.

Źródło: <https://polona.pl/item-view/03bab6f4-278d-4dfc-a7e0-9b95886cb9cc?page=46> [dostęp: 2.05.2025].

13.

Zaproponuj słowa kluczowe do opowiadania *Panny z Wilka*. Możesz kierować się tym, co cię poruszyło lub zaskoczyło. Przygotuj uzasadnienie swoich propozycji (40–60 słów).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

TIP

Kontekst historycznoliteracki – łączy twórczość autora z epoką, w której tworzył.

Dwudziestolecie międzywojenne to epoka trwająca od zakończenia I wojny światowej w 1918 roku do rozpoczęcia II wojny światowej w 1939 roku. Widoczne jest duże zainteresowanie psychiką człowieka nie tylko wśród naukowców, ale także autorów powieści.

Sensualizm – pogląd, według którego jedynym źródłem poznania są wrażenia zmysłowe.

TIP

Kontekst kulturowy – odwołanie się do szeroko pojętej kultury; przywołanie obrazu, plakatu, filmu, rysunku, opery...

Adaptacja – przystosowanie utworu literackiego do wystawienia na scenie lub do sfilmowania.

Panny z Wilka wywarły na Andrzeju Wajdzie ogromne wrażenie i pomysł zrobienia filmu na podstawie opowiadania Jarosława Iwaszkiewicza towarzyszył mu przez kilka lat. Nagranie filmu, który oddałby klimat dworku w Wilku, pokazał wnętrze Wiktora, jego próby odnalezienia siebie w przeszłości, okazało się trudnym wyzwaniem dla reżysera. Andrzej Wajda podczas pracy nad filmem korespondował z autorem opowiadania, wykorzystał także motyw muzyczny z *I Koncertu Skrzypcowego* Karola Szymanowskiego, jego bliskiego przyjaciela.

14. Obejrzyj końcową scenę filmu *Panny z Wilka* w reżyserii Andrzeja Wajdy i wskaż symbole przemijania.

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=ZWrHJ5QK9uo>
[dostęp: 10.05.2025]

15. Przemiana bohatera literackiego. Napisz tekst argumentacyjny, w którym uzasadnisz, że pobyt w Wilku zmienił Wiktora Rubena. W swojej pracy możesz się odwołać do omówionych kontekstów.

16. Obejrzyj obrazy Jacka Malczewskiego, opisz je i zastanów się:

- Co może symbolizować dziewczynka oraz studnia, przy której siedzi?
- Jak przedstawiona jest śmierć?
- Co symbolizuje Thanatos?

Źródło ilustracji: https://pl.wikipedia.org/wiki/Zatruta_studnia_I [dostęp: 4.05.2025].

Źródło ilustracji: [https://pl.wikipedia.org/wiki/Śmierć_\(obraz_Jacka_Malczewskiego_1917\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Śmierć_(obraz_Jacka_Malczewskiego_1917)) [dostęp: 4.05.2025].

Źródło ilustracji: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Malczewski-Thanatos-I.jpg> [dostęp: 4.05.2025].

BRZEZINA – ANALIZA, KRÓTKIE STRESZCZENIE UTWORU

Brzezina to opowiadanie Jarosława Iwaszkiewicza napisane na początku lat 30., którego akcja rozgrywa się w latach 20. XX wieku, w małej leśniczówce. Stanisław, młody, wesoły mężczyzna chory na gruźlicę, przyjeżdża do swojego brata, Bolesława, aby w jego leśniczówce spędzić ostatnie chwile swojego życia. Bolesław jest wdowcem, który po śmierci żony izoluje się od świata, staje się zgorzkniały, a jego jedyną radością jest mała córeczka Ola. Stanisław chce przeżyć radośnie ostatnie chwile swojego życia, więc sprowadza do leśniczówki fortepian i wdaje się w romans ze służącą Bolesława – Maliną. Bolesław jest niezadowolony z zachowania brata, tym bardziej że Malina ma narzeczonego. Ostatecznie Stanisław umiera i jest pochowany w brzezynie obok żony brata. Po śmierci Stanisława Bolesław odzyskuje spokój, sam zaczyna romansować z Maliną, a kiedy dziewczyna wychodzi za mąż, postanawia opuścić wieś i rozpocząć nowe życie.

17. Przeczytaj fragment *Brzeziny*. Uzupełnij tabelę, wpisując wartości i idee ważne dla braci w chwili ich spotkania.

Nie widzieli się bardzo dawno. Staś dwa lata siedział w swoim sanatorium, ale jeszcze przedtem nie widzieli się lat parę. Bolesław od dawna zakopał się w tej leśniczówce, a Staś nie zaglądał tutaj. Być może, że nie poznałby go teraz. – Jak się masz? – zapytał po chwili milczącego ściskania się Bolesław. – Doskonale! – Dobrze, żeś sobie o mnie przypomniał. – Cóż miałem robić? Doktorzy chcieli koniecznie, żeby jechać do lasu. No, więc gdzież, jak nie tu? Mówił to wszystko, przerywając co chwila krzątaniem się. Zbiegł cztery schodki do bryczki, wyciągnął z niej dość lekki kuferek, postawił go na werandzie, zrzucił elegancki gumowy płaszcz, rękawiczki, wreszcie podróżną czapkę, dokładnie taką samą, jaką Bolesław widywał na reklamowych rysunkach ilustrowanych pism. [...]

Bolesław posunął się nieco z krzesłem, tak że patrzył na drogę. Niebo pomiędzy dachem ganku a lasem pociemniało gwałtownie i deszcz się zagaścił. Słyszał, jak Stach gospodaruje w swoim pokoju. Otwarte okno mieściło się tuż obok werandy. Skubał ciemną brodę. Słyszał, jak brat rozgrzebywał się. Wyjmował rzeczy z kuferka, mył się po podróży. Wszystko to nucąc. Nie przestawał nucić ani na chwilę modnych piosenek europejskich, wiatr

zawiał inny od tych melodyj. Bolesław zmarszczył brwi i zagryzł brodę, pakując ją sobie do ust ręką. Stach otworzył drzwi od swego pokoju do następnego. Bolesław słyszał, jak w miękkich pantoflach poczłapał dalej, jak otworzył drzwi do sionki, pewnie zajrzał do kuchni. Wracał potem drugą stroną leśniczówki przez pokój Oli i jego.

– Obejrzałem cały dom – powiedział Stach, stając w progu. – Zapomniałem, że nie masz fortepianu. Zdawało mi się, że masz, i szukałem go wszędzie. Tu strasznie będzie nudno bez fortepianu. Czy w Sławsku nie można wynająć? Bolesław nic nie odpowiedział.

– My się tu z Olą zanudzimy na śmierć. Nawet to ostatnie słowo nie obudziło Bolesława z odrętwienia. Myślał tylko: „Boże, Boże, po co on tutaj przyjechał?”.

Źródło: <https://mrozkowiak.wolsztyn24.pl/files/Brzezina.pdf> [dostęp: 2.05.2025].

Stanisław	Bolesław
wie, że umiera	wie, że musi żyć
pogodzenie się z losem	złość na świat

18.

Odwołując się do treści utworu, odpowiedz na pytania:

- Jakie oczekiwania wobec życia mają bracia?
.....
.....
- Jakie są ich wzajemne relacje?
.....
.....
- Jak zmieniło ich postawy spotkanie po latach?
.....
.....

19.

Odwołując się do treści utworu, odpowiedz na pytania dotyczące jego miejsca akcji.

- a. Dlaczego Stanisław przyjeżdża ze szwajcarskiego sanatorium do swojego brata mieszkającego w leśniczówce? Czym bohater tłumaczy tę wizytę?
- b. Jak wygląda życie w leśniczówce?
- c. Tytułowa brzezina jest miejscem pochówku Basi, zmarłej żony Bolesława. Dlaczego jest to istotne?

TIP

Kontekst filozoficzny – odwołanie się do filozofii, założeń programowych, stwierdzeń wybranego filozofa.

TIP

élan vital [fr., 'pęd życiowy'] – według filozofii Henriego Bergsona wewnętrzna siła rzeczywistości, będąca źródłem i motorem jej rozwoju, twórczej ewolucji.

Źródło: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/elan-vital;3897225.html> [dostęp: 2.05.2025].

20.

Odwołując się do treści utworu, omów motywy pojawiające się w nim.

- a. Śmierć – ... Stanisław umiera na gruźlicę, śmierć żony Bolesława. Śmierć jest nie tylko doświadczeniem fizycznym, ale wpływa także na psychikę i postawy życiowe bohaterów.
- b. Miłość –
.....
.....
- c. Przyroda –
.....
.....

- d. Samotność –
-
-

21. Przeczytaj poniższą wypowiedź Andrzeja Wajdy na temat filmu *Brzezina* i przetłumacz ją na język angielski.

„[Reżyserowałem] bezpośrednio z tej książki, nie mając żadnego scenariusza, bo nie był mi do niczego potrzebny. Wystarczyło mi sięgnąć do książki, otworzyć na odpowiedniej stronie, przeczytać odpowiednią scenę i zastanowić się, dlaczego ta scena została napisana, a jeżeli jakichś scen brak albo zostały zastąpione opisem, to jakie wydarzenia w tym czasie mogły mieć miejsce. Wszystkie introspekcje na przykład, które trudno było sfilmować, pojawiają się w filmie jako wniosek z sąsiadujących ze sobą scen. Bohaterowie, zachowując się w jednej scenie tak, w drugiej inaczej, stwarzają wrażenie, że między tymi scenami coś się wydarzyło, coś, co nie zostało pokazane na ekranie, ale co do świadomości widza dociera przez rozwój postaci i samego opowiadania”.

A. Wajda, *O filmowaniu prozy Iwaszkiewicza*, 1979, za: *Wajda mówi o sobie*, oprac. W. Wertenstein, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1991, s. 229. Źródło: <https://wajda.pl/film/brzezina> [dostęp: 4.05.2025].

22. Przeczytaj wiersz Wisławy Szymborskiej *O śmierci bez przesady* i odpowiedz na pytania.

- a. Jak możemy rozumieć tytuł – dlaczego bez przesady?
- b. Jak podmiot liryczny mówi o śmierci?
- c. Kim jest podmiot liryczny?
- d. Jakie cechy ma śmierć?
- e. Czego nie umie robić śmierć?
- f. Z czym przegrywa śmierć?

O śmierci bez przesady

Nie zna się na żartach,
na gwiazdach, na mostach,
na tkactwie, na górnictwie, na uprawie roli,
na budowie okrętów i pieczeniu ciasta.

W nasze rozmowy o planach na jutro
wtrąca swoje ostatnie słowo
nie na temat.

Nie umie nawet tego,
co bezpośrednio łączy się z jej fachem:
ani grobu wykopać,
ani trumny sklecić,
ani sprzątnąć po sobie.

Zajęta zabijaniem,
robi to niezdarnie,
bez systemu i wprawy.
Jakby na każdym z nas uczyła się dopiero.

Tryumfy tryumfami,
ale ileż klęsk,
ciosów chybionych
i prób podejmowanych od nowa!

Czasami brak jej siły,
żeby strącić muchę z powietrza.
Z niejedną gąsienicą
przegrywa wyścig w pełzaniu.

Te wszystkie bulwy, strąki,
czułki, płetwy, tchawki,
pióra godowe i zimowa sierść
świadczą o zaległościach
w jej marudnej pracy.

Zła wola nie wystarcza
i nawet nasza pomoc w wojnach i przewrotach,
to, jak dotąd, za mało.

Serca stukają w jajkach.
Rosną szkielety niemowląt.
Nasiona dorabiają się dwóch pierwszych listków,
a często i wysokich drzew na horyzoncie.

Kto twierdzi, że jest wszechmocna,
sam jest żywym dowodem,
że wszechmocna nie jest.

Nie ma takiego życia,
które by choć przez chwilę
nie było nieśmiertelne.

Śmierć
zawsze o tę chwilę przybywa spóźniona.

Na próżno szarpie klamką
niewidzialnych drzwi.
Kto ile zdążył,
tego mu cofnąć nie może.

Źródło: https://www.visegradliterature.net/works/pl/Szymborska%2C_Wis%C5%82awa-1923/O_%C5%9Bmierci_bez_przesady/en [dostęp: 2.05.2025].

23.

Napisz, w jaki sposób wiersz Wisławy Szymborskiej *O śmierci bez przesady* może być nawiązaniem do opowiadania Jarosława Iwaszkiewicza *Brzezina* (300 słów).

Przydatne słownictwo

Wstęp:

- Celem mojej pracy jest...
- Warto się zastanowić nad...
- Warto rozważyć następujący problem...
- Moje stanowisko w tej sprawie jest następujące...
- Zagadnienie... zawsze mnie intrygowało.

Wprowadzenie argumentu:

- Rozpocznę rozważania od...
- Weźmy pod uwagę, że...
- Nie sposób pominąć faktu, że...
- Na potwierdzenie mojego zdania posłużę się...
- Pragnę zwrócić uwagę na...

Zwroty podsumowujące argument:

- Czy można nie wierzyć w słuszność twierdzenia...?
- Podzielam ten pogląd i sądzę, że...

TIP

Zakończenie:

- Po przeanalizowaniu zagadnienia doszłam/ doszedłem do wniosku, że...
- W świetle przywołanych argumentów...
- Z przytoczonych argumentów wynika, że...

BIBLIOGRAFIA:

- Gazda G., 2008, *Dwudziestolecie międzywojenne. Słownik literatury polskiej*, Gdańsk, Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe, Wydawnictwo Słowo/obraz terytoria.
- Kopaliński W., 1990, *Słownik symboli*, Warszawa, Wiedza Powszechna.
- Kwiatkowski J., 1990, *Literatura Dwudziestolecia*, Warszawa, PWN.
- Zaśko-Zielińska M., Majewska-Tworek A., Piekot T., 2008, *Sztuka pisanie*, Warszawa, PWN.
- <https://akademiapolskiegofilmu.pl/pl/historia-polskiego-filmu/artykuly/a-smierc-odmiga-sie-w-stawie-panny-z-wilka-andrzeja-wajdy/211>

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

ROZDZIAŁ 9.

ANDRZEJ WAJDA, *POPIÓŁ I DIAMENT* ANALIZA FILMU I JEGO ZNACZENIE DLA POLSKIEJ KULTURY

Agata Roćko

SŁOWNICZEK

1.

Napisz w tabeli definicje słów. Pomoże ci to zrozumieć film.

Słowo	Definicja
PPR	<i>Polska Partia Robotnicza – polska partia komunistyczna utworzona 5 stycznia 1942 roku w Warszawie podczas okupacji niemieckiej przez przybyłych z ZSRR polskich komunistów.</i>
Armia Krajowa	
podziemie antykomunistyczne	
opozycja	
egzekucja	
propaganda	
Sekretarz KW	

WPROWADZENIE DO ANALIZY FILMU

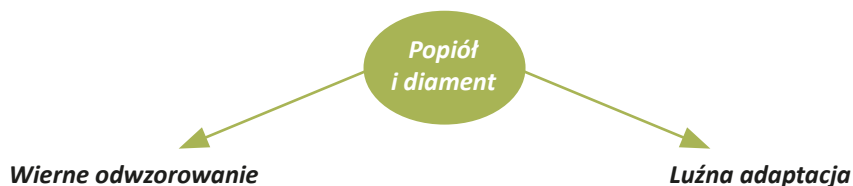
- 2. Przeczytaj definicję ekranizacji i adaptacji filmowej. Następnie przedyskutuj w grupie, do którego typu zakwalifikować można *Popiół i diament* Andrzeja Wajdy.**

Ekranizacja – termin używany niekiedy zamiennie z adaptacją na oznaczenie przeniesienia na ekran filmowy powieści (rzadziej) bądź dramatu (częściej). Rozpowszechnił się z uwagi na częstą w kinematografii radzieckiej praktykę filmowania, a następnie pokazywania w kinach dramatów scenicznych. W odróżnieniu od adaptacji, która dopuszcza, a nawet zakłada daleko idące ingerencje w oryginał, ekranizacja ogranicza się do jego możliwie wiernego przekazania. Widz, dzięki filmowi, ogląda spektakl teatralny jak gdyby z optymalnego miejsca na widowni. Telewizja położyła kres tego rodzaju inicjatywom, tym samym pojęcie ekranizacji funkcjonuje tylko jako zamiennik stylistyczny adaptacji.

Adaptacja – w najpowszechniejszym rozumieniu przystosowanie materiału literackiego przeznaczonego do filmowania. Adaptacji podlega wszystko, co zostaje transponowane na ekran, a film przyswaja ogromny i różnorodny repertuar zarówno tradycji kulturowej, jak i współczesnej kultury oraz cywilizacji. W efekcie procesu adaptacji trafiają do filmu materie różnego pochodzenia, z różnych epok, z różnych piętér kultury. Film, posługując się literaturą, dramatem, dziełem muzycznym czy wszelką inną materią gotową, wyjmuje je z właściwych dla nich pierwotnych kontekstów i umieszcza je w kontekście nowym. Dzięki tym praktykom adaptowane dzieła lub ich fragmenty wchodzi w nowe sytuacje komunikacyjne, co powoduje wymieszanie różnych obiegów kultury. Adaptacja jest w dziedzinie kinematografii techniką kompozycyjną nieznającą ograniczeń i sięgającą we wszystkie możliwe regiony. Nie istnieje wzorcowy model postępowania z tekstami literackimi. Rodzajów adaptacji jest bardzo wiele i z trudem podają się one klasyfikacjom, których próbuje jednak dokonać każdy teoretyk zajmujący się adaptacjami. Np. Michael Klein i Gillian Parker wyodrębniają trzy podstawowe możliwości: [1] wierność opowiadaniu; [2] zachowanie jedynie podstawowego szkieletu opowiadania, podczas gdy sam tekst zostaje zinterpretowany lub zdekonstruowany; [3] potraktowanie oryginału jako surowej materii, okazji do stworzenia odrębnego dzieła. Inne propozycje są wariantami tego podziału. Wszystkie one nie uwzględniają

historycznej zmienności sposobów adaptowania. Były one zawsze uzależnione w pierwszej kolejności od repertuaru dostępnych twórcy środków wyrazowych, od zmieniających się poetyk, kierunków, a nawet mód panujących na obszarze kina.

Źródło: <https://akademiapolskiegofilmu.pl/pl/historia-polskiego-filmu/artykuly/adaptacja/245> [dostęp: 9.07.2025].

- 3.** Obejrzyj fragment filmu *Andrzej Wajda ogląda „Popiół i diament”*. W trakcie oglądania filmu zaznacz, która odpowiedź jest prawdziwa (P), a która fałszywa (F).

Źródło: <https://culture.pl/pl/video/andrzej-wajda-oglada-popiol-i-diamant-cz-1-wideo> [dostęp: 9.07.2025].

Lp.		P	F
a.	Andrzej Wajda pierwszy raz usłyszał o powieści „Popiół i diament” w trakcie leczenia w Krynicy	✓	
b.	Film <i>Popiół i diament</i> został nakręcony w Warszawskiej Wytwórni Filmowej.		
c.	Zbigniew Cybulski miał urodę typowego żołnierza Armii Krajowej.		
d.	Cybulski miał problemy ze wzrokiem, dlatego też nosił ciemne okulary w filmie.		
e.	Jerzy Andrzejewski bał się tempa realizacji filmu.		
f.	Adam Pawlikowski grał również w filmie <i>Kanał</i> .		
g.	Adam Pawlikowski chwalił film Wajdy za tempo akcji.		
h.	Wajda namówił Andrzejewskiego na zmianę historii Szczuki, czyli filmowego sekretarza.		

ANALIZA FILMU ORAZ STRUKTURY FILMU

- 4.** Przeczytaj krótkie streszczenie filmu i odpowiedz na pytania.

Ostatnie chwile II wojny światowej. Młody akowiec Maciek Chełmicki musi wykonać jeszcze jeden rozkaz – zastrzelić komunistycznego aparaczyka, który przybył do prowincjonalnego miasteczka, by przejąć władzę. Z upływem godzin bohater widzi coraz mniejszy sens ciągłej walki, nawiązuje romans z barmanką miejscowego hotelu i staje się świadkiem zabawy przedwojennego establishmentu, który celebruje koniec starych czasów. Po czasach wojny chce przede wszystkim żyć i kochać, ale musi wciąż walczyć, pamiętać o poległych i poświęcać własne życie.

Powstała w okresie tzw. odwilży (po 1956 roku) adaptacja powieści Jerzego Andrzejewskiego dokonana przez autora powieści i Andrzeja Wajdę zmieniła wymowę pierwowzoru. Rola Zbigniewa Cybulskiego stała się w historii polskiej kultury niezrównanym mitem. Tożsamość i los bohatera wpisywały się zarówno w konteksty polskiego romantyzmu, z widocznymi odwołaniami literackimi, jak i popaździernikowych wartości.

Źródło: <https://wajda.pl/film/popiol-i-diament> [dostęp: 9.07.2025].

- a. Jak zmienia się nastawienie Maćka Chełmickiego do walki?
- b. Jaką rolę odgrywa romans Maćka z barmanką?
- c. W jaki sposób filmowa adaptacja *Popiołu i diamentu* różni się od pierwowzoru literackiego?
- d. Dlaczego postać Maćka Chełmickiego i rola Zbigniewa Cybulskiego stały się tak ważne w historii polskiej kultury?

5.

Kim jest Szczuka? Obejrzyj fragment filmu *Popiół i diament*, a następnie uzupełnij informacje na temat tej postaci. Odtwórz film od 27:00 minuty.

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=BouKYNf81Ec>
[dostęp: 9.07.2025].

Szczuka to

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6.

Przeczytaj notatkę o wyborze Zbigniewa Cybulskiego do roli Maćka Chełmickiego i odpowiedz na pytania.

Kto zostanie Chełmickim i czy Cybulski przypomina Deana

Zaczął się proces kompletowania obsady. Kluczową kwestią był wybór aktora, który miał się wcielić w Maćka Chełmickiego. Brano pod uwagę m.in. Tadeusza Janczara, który wcześniej wystąpił w *Kanale*, oraz Stanisława Mikulskiego, późniejszego odtwórcę Hansa Klossa ze *Stawki większej niż życie*. Drugi reżyser Janusz Morgenstern uparł się, żeby rola przypadła mniej znanemu

Zbigniewowi Cybulskiemu. Wajda zupełnie inaczej to sobie wyobrażał. Chociażby ze względu na wiek – Cybulski miał już skończone 30 lat. Wajda zdał się ostatecznie na intuicję Morgensterna. A potem zapytał Cybulskiego, czy oglądał filmy z Jamesem Deanem. Aktor potwierdził, widział je w Paryżu, skąd chwilę wcześniej wrócił. Cybulski miał się nim nieco zainspirować.

Cybulski zagrał w swoim stylu

Ku zaskoczeniu ekipy filmowej Cybulski wystąpił przed kamerą we własnym stroju – ciemnych okularach, obcistych dżinsach, kurtce. Cybulski ponoć wybiegł z charakteryzatorki. Pracownicy krzyczeli do Wajdy, że aktor nie chce się przebrać. Reżyser, upewniwszy się, że to nie żart, dał mu wolną rękę. A Cybulski wykreował wizerunek, który szybko stał się kultowy.

Obok niego na ekranie wystąpili m.in. Bogumił Kobiela, Ewa Krzyżewska i Adam Pawlikowski. Produkcja była realizowana w nieistniejącej już Wytwórni Filmów Fabularnych we Wrocławiu. Zdjęcia trwały od marca do czerwca 1958 r. [...]

Źródło: A. Świeszewski, „Popiół i diament” 60 lat później, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/1765560,1,popiol-i-diament-60-lat-pozniej.read> [dostęp: 5.04.2025].

1. *Kto ostatecznie przekonał Andrzeja Wajdę, by rolę Maćka Chełmickiego zagrał Zbigniew Cybulski?*
 - a. *Tadeusz Janczar,*
 - b. *Janusz Morgenstern,*
 - c. *Stanisław Mikulski.*
2. *Dlaczego Wajda miał wątpliwości co do obsadzenia Cybulskiego w roli Maćka?*
 - a. *Cybulski nie miał doświadczenia aktorskiego;*
 - b. *Cybulski był za młody;*
 - c. *Cybulski był już po trzydziestce.*
3. *Który zagraniczny aktor miał być natchnieniem dla Cybulskiego przy tworzeniu roli Maćka?*
 - a. *Marlon Brando;*
 - b. *James Dean;*
 - c. *Paul Newman.*

4. Czym Cybulski zaskoczył ekipę filmową podczas zdjęć?
 - a. Odmówił wypowiedzenia dialogów;
 - b. Wystąpił w scenach bez scenariusza;
 - c. Zagrał w swoim własnym stroju.
5. Gdzie realizowano zdjęcia do filmu *Popiół i diament*?
 - a. W Warszawie;
 - b. W Krakowie;
 - c. W Wytwórni Filmów Fabularnych we Wrocławiu.

- 7. Przeczytaj artykuł na temat Żołnierzy Wyklętych, żołnierzy Armii Krajowej, którzy pod koniec wojny i po wojnie walczyli z komunistycznym rządem na ziemiach polskich. Następnie podkreśl właściwe odpowiedzi na pytania.**

Kim byli Żołnierze Wyklęci

Żołnierze Wyklęci byli żołnierzami polskiego powojennego podziemia niepodległościowego i antykomunistycznego, którzy stawiali opór sowietyzacji Polski i podporządkowaniu jej ZSRR. Walcząc z siłami nowego agresora, musieli zmierzyć się z ogromną, wymierzoną w nich propagandą Polski Ludowej, która nazywała ich „bandami reakcyjnego podziemia”. Z kolei osoby działające w antykomunistycznych organizacjach i oddziałach zbrojnych, które znalazły się w kartotekach aparatu bezpieczeństwa, określono mianem „wrogów ludu”. Mobilizacja i walka Żołnierzy Wyklętych była pierwszym odruchem samoobrony społeczeństwa polskiego przeciwko sowieckiej agresji i narzuconym siłą władzom komunistycznym, ale też przykładem najliczniejszej antykomunistycznej konspiracji zbrojnej w skali europejskiej, obejmującej teren całej Polski, w tym także utracone na rzecz Związku Sowieckiego Kresy Wschodnie II RP.

Uczestników ruchu partyzanckiego określa się też jako „żołnierzy drugiej konspiracji” lub „Żołnierzy Niezłomnych”. Sformułowanie „Żołnierze Wyklęci” powstało w 1993 roku – po raz pierwszy użyto go w tytule wystawy *Żołnierze Wyklęci – antykomunistyczne podziemie zbrojne po 1944 r.*, zorganizowanej przez Ligę Republikańską na Uniwersytecie Warszawskim. Jego autorem był Leszek Żebrowski.

Liczbę członków wszystkich organizacji i grup konspiracyjnych szacuje się na 120–180 tysięcy. Większość akcji oddziałów podziemia antykomunistycznego była wymierzona w oddziały zbrojne UB, KBW czy MO. Podziemie niepodległościowe aktywnie działało też na Kresach Wschodnich, szczególnie na ziemi grodzieńskiej, nowogródzkiej i wileńskiej. Ostatnim członkiem ruchu oporu był Józef Franczak ps. „Lalek”, który zginął w obławie w Majdanie Kozic Górnych pod Piaskami (woj. lubelskie) osiemnaście lat po wojnie – 21 października 1963 roku. Żołnierze Wyklętych dotknęły ogromne prześladowania. W walkach podziemia z władzą zginęło około 9 tys. konspiratorów. Kolejnych kilka tysięcy zostało zamordowanych na podstawie wyroków komunistycznych sądów lub zmarło w więzieniach. Wciąż są to szacunki. Wysiłek zbrojny i martyrologia drugiej konspiracji nadal wymagają badań.

Fenomen powojennej konspiracji niepodległościowej polega m.in. na tym, że była ona – aż do powstania Solidarności – najliczniejszą formą zorganizowanego oporu społeczeństwa polskiego wobec narzuconej władzy. Żołnierze Wyklęci dzięki swojej działalności przyczynili się do opóźnienia kolejnych etapów utrwalania systemu komunistycznego, pozostając dla wielu środowisk wzorem postawy obywatelskiej.

Źródło: <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/polityka-historyczna/zolnierze-wykleci/kim-byli-zolnierze-wykleci> [dostęp: 9.07.2025].

1. *Kto był głównym przeciwnikiem Żołnierzy Wyklętych po II wojnie światowej?*
 - a. *Wojska niemieckie;*
 - b. *Władze sanacyjne;*
 - c. *Komunistyczny aparat państwowy i ZSRR.*
2. Jak nazywano osoby z konspiracji antykomunistycznej w propagandzie PRL?
 - a. Bohaterowie wojny;
 - b. Wrogowie ludu;
 - c. Ocaleni świadkowie.
3. Jak inaczej określano Żołnierzy Wyklętych?
 - a. Legiony Podziemne;
 - b. Białe Wilki;
 - c. Żołnierze Niezłomni.

4. Kiedy po raz pierwszy użyto terminu „Żołnierze Wyklęci”?
 - a. W czasie wojny;
 - b. W 1993 roku;
 - c. W 1981 roku.
5. Kto był autorem określenia „Żołnierze Wyklęci”?
 - a. Ryszard Kukliński;
 - b. Leszek Żebrowski;
 - c. Lech Kaczyński.
6. Ilu członków mogło liczyć całe antykomunistyczne podziemie?
 - a. 50–70 tysięcy;
 - b. 90–110 tysięcy;
 - c. 120–180 tysięcy.

8.

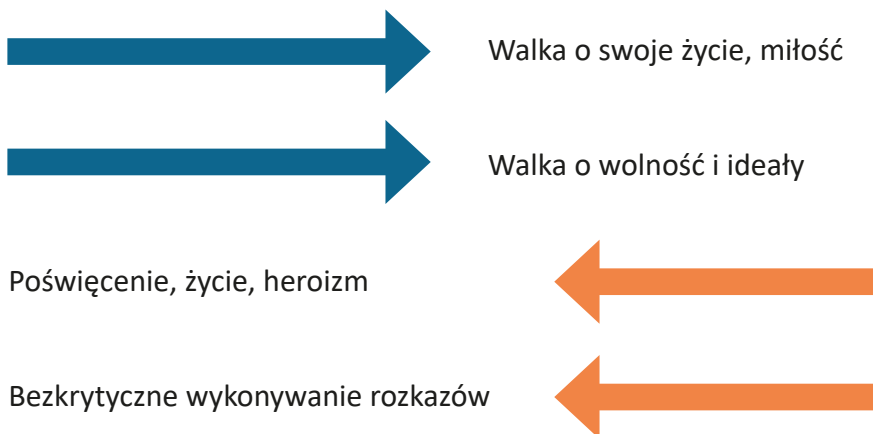
Po obejrzeniu filmu *Popiół i diament* Andrzeja Wajdy i przeczytaniu informacji na temat Żołnierzy Wyklętych zastanów się w grupie:

- a. W jaki sposób Maciek Chełmicki symbolizuje zagubienie i dylemat moralny Żołnierzy Wyklętych po zakończeniu II wojny światowej?
- b. Czy postawa Maćka – chęć rozpoczęcia „normalnego życia” – była dla Żołnierzy Wyklętych realną opcją, czy raczej niedostępnym luksusem?
- c. Czy film *Popiół i diament* – tworzony w latach 50. – można uznać za jedną z pierwszych prób przedstawienia doświadczenia Żołnierzy Wyklętych, zanim termin ten wszedł do języka publicznego?

ANALIZA INTERPRETACYJNA

- 9.** Bohaterowie filmu *Popiół i diament* stają przed pytaniem: czy warto nadal walczyć, gdy ceną jest człowieczeństwo, życie i miłość? Przedyskutujcie ten problem w kontekście filmu i realiów współczesnego świata. Wnioski zapisz w poniższym schemacie.

- 10.** Przeczytaj krótki tekst na temat fabuły filmu. Jak reżyser skonstruował swój film? Jak oceniasz muzykę, która towarzyszy filmowi?

Ekranizacja powieści, która powstawała jako mit założycielski PRL, nie tylko zmieniła wymowę utworu, ale mogła być interpretowana jako tego mitu zaprzeczenie.

Filmowy *Popiół i diament* jest dość swobodną adaptacją głośnej powieści Jerzego Andrzejewskiego z 1947 roku, zamierzonej epicko jako panorama ówczesnego życia społecznego i konfliktów politycznych, wywołującej wielokrotnie kontrowersje i gorące polemiki. Film zrealizowany według wspólnego scenariusza pisarza i reżysera, stał się w drugiej połowie lat pięćdziesiątych jednym z najważniejszych dzieł polskiej kultury odwołujących się do naszej narodowej świadomości. Uznany został za utwór w obrębie „polskiej szkoły filmowej” o szczególnych cechach reprezentatywności. W rankingu artystów i krytyków, w ankiecie rozpisanej w stulecie kina przez „Kwartalnik Filmowy” (nr 17/1997),

znalazł się na pierwszym miejscu jako najwybitniejsze dzieło w historii polskiej kinematografii.

Akcja filmu rozgrywa się w czasie jednej doby – 8/9 maja 1945 r. i skupia się głównie na postaci Maćka Chełmickiego, młodego partyzanta z poakowskiego podziemia niepodległościowego. Bohater w niezwykle dramatycznych okolicznościach staje przed wielkim wyborem – czy wobec braku wiary w zwycięstwo oraz zmęczenia wojną wystąpić z organizacji i pójść za pragnieniem miłości i normalności; czy też pozostać wiernym ideałom i współtowarzyszom, wykonać wyrok śmierci na sekretarzu Komitetu Powiatowego PPR – Szczuce i powrócić do lasu.

Utwór Wajdy w sposób niezwykle emocjonalny wkracza w obręb procesu historycznego i przedstawia problemy wielkiej wagi dotyczące ludzkich postaw i psychicznego życia narodu. Maciek ze swymi dylematami staje się reprezentantem młodej generacji – często określanej mianem „tragicznego pokolenia” – hołdującej tradycji romantycznej, ideom niepodległościowo-demokratycznym i często conradowskiej wierności pryncypiom za wszelką cenę. To właśnie tych ludzi – po pięcioletniej okupacyjnej konspiracji – najboleśniej dotknęła rozbieżność ideałów i dążeń z aktualną, kształtowaną przez PPR, rzeczywistością.

Postać Maćka Chełmickiego kreuje Zbigniew Cybulski, którego rola – wielce sugestywna i szczerze wzruszająca – stała się wielkim mitem polskiego kina. Sztuka aktorska Cybulskiego – bliska wówczas najnowocześniejszym aktorom i idolom ekranu Jamesowi Deanowi i Marlonowi Brando – oparta była na introspektywności i spontaniczności zachowań, pozwalała stworzyć bohatera bardzo autentycznego, tyleż ekspresyjnego, co intymnego, z którym szczerze identyfikowały się miliony widzów. Ponadto aktor proponował reżyserowi rezygnację z kostiumu i grę we własnym stroju – w ciemnych okularach, modnej kurtce wojskowego typu i wąskich spodniach – co zbliżyło jeszcze bardziej postać ekranową do odbiorcy.

Fenomen kreacji Cybulskiego miał kluczowe znaczenie dla – zamierzonego przez Wajdę – współczesnego i uniwersalnego sensu dzieła. Wszak w Polsce po październikowym przełomie 1956 roku narosła – podjęta przez filmowców – potrzeba rozliczeń z czasem minionym, lecz tkwiącym w społecznej świadomości, jak też przekonanie o aktualności wielu z tamtych dylematów w przeżywanej rzeczywistości. Natomiast przy odczytywaniu filmu w wymiarze ponadczasowym – co było charakterystyczne dla

prasy zachodniej – sytuacja bohatera traktowana była jako dramat egzystencjalny, w którym fundamentalne racje społeczne i destabilizacja psychiczna w sposób nieuchronny prowadzą ku zagładzie.

„Andrzej Wajda dostrzegł w powieści szansę stworzenia współczesnej tragedii” – pisał Tadeusz Lubelski. Istotnie, film posiada podstawowe cechy tego wywodzącego się z antyku gatunku. Maciek Chełmicki jest w pełnym tego słowa znaczeniu bohaterem tragicznym, którego niczym odwieczne Fatum niszczy Historia. Dramat bohaterów – jak nieunikniony splot przeznaczeń – rozgrywa się w ciągu jednej doby, a miasto – w tym głównie hotel z restauracją – jest miejscem, w którym zamykają się ludzkie losy. W rezultacie – jak się wydaje – to odniesienie do struktury i atmosfery tragedii nie tylko uniwersalizuje dzieło, ale też uwypukla i kondensuje dramatyzm i emocjonalność wydarzeń. Styl artysty, znajdujący w *Popiele i diamentach* szczególną wyrazistość, najlepiej chyba określa się mianem: romantyczny. Punktem wyjścia dla Wajdy jest wprawdzie rzetelna realistyczna inscenizacja, ale istotą – skłonność do ekspresji, emocjonalności i bogatej symboliki, pełnej nawiązań do narodowych mitów oraz literackich i plastycznych asocjacji.

Świat przedstawiony w utworze odznacza się jednolitością i ukazuje zniszczoną i zaburzoną rzeczywistość tuż po wojnie, pełną konfliktów i wewnętrznej destabilizacji. Jakby w środku tego świata znajduje się – jak pisał Wajda, wyraźnie odwołując się do *Wesela* Wyspiańskiego – „[...] obraz Polski zamkniętej w tę noc w hotelu i knajpie [...]”. Ta Wajdowska wizja kraju jest wielce sugestywna, w czym też nie mała zasługa zdjęć Jerzego Wójcika, posiadających niezwykłą intensywność i siłę wyrazu artystycznego. Film zawiera szereg słynnych, bardzo poruszających scen symbolicznych, artystycznie ryzykownych, lecz w rezultacie znakomitych. Przypomnijmy spośród nich trzy najgłośniejsze. Scena ze „zniczami” ukazuje transformację trywialnej knajpianej rzeczywistości i zwykłych szklaneczek ze spirytusem we wspominki poległych towarzyszy broni przy płonących zniczach, z akompaniamentem patriotycznej pieśni *Czerwone maki na Monte Casino*. Scena w zniszczonej (jak kraj) kaplicy z odwróconym krucyfiksem (symbol zaburzonych idei), z odczytywaniem z nagrobka (symbol tradycji) wiersza Norwida, korespondującego z główną ideą dzieła. Wreszcie scena śmierci Maćka na „śmietniku historii” (nawiązująca do noweli S. Żeromskiego *Rozdziobią nas kruki, wrony...*) z paralelnymi ujęciami „chocholego tańca” (inspirowanego *Weselem* S. Wyspiańskiego) karierowiczów i „strasznych mieszczan”, w takt

najpierw fałszywie granego poloneza A-dur Chopina, a następnie poloneza *Pożegnanie ojczyzny* Ogińskiego.

Źródło: <https://www.akademiafilmowa.pl/film,17,157,0,Popiol-i-diament.html> [dostęp: 9.07.2025].

Zaznacz kolorami fragmenty artykułu,
które odnoszą się do:

- Opisu Macieja jako bohatera romantycznego – **na zielono**
- Symboliki sceny zniczy w barze – **na czerwono**

Zaznacz kolorami fragmenty artykułu,
które odpowiadzą na pytania:

- Dlaczego film jest współczesną tragedią, opisującą tragedię pokolenia? – **na żółto**
- Jak pokazany został świat przedstawiony w filmie? – **na niebiesko**

11.

Wyjaśnij symboliczne znaczenie ostatnich scen filmu, gdzie Maciej zabija sekretarza, ale uciekając, zostaje postrzelony i umiera na wysypisku śmieci.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zastanów się i przedyskutuj, jak film *Popiół i diament* wpłynął na świadomość polskiego społeczeństwa w temacie losów żołnierzy Armii Krajowej pod koniec wojny.

13.

Napisz rozprawkę na 250–300 słów na temat: „Czy warto poświęcić życie w imię idei?”.

This image shows a full page of white paper with horizontal green dashed lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a guide for handwriting practice. There are no margins, text, or other markings on the paper.

BIBLIOGRAFIA

- Lubelski T., 2009, *Historia kina polskiego. Twórcy, filmy, konteksty*, Kraków, Universitas.
- Helman A., 1981, *Andrzej Wajda*, Warszawa, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe.
- Hendrykowski M., 1999, *Leksykon polskich filmów fabularnych*, Poznań, Wydawnictwo Kurpisz.
- <https://www.akademiafilmowa.pl/film,17,157,0,Popiol-i-dia-ment.html> [dostęp: 9.07.2025].
- <https://culture.pl/pl/dzielo/popiol-i-dia-ment-rez-andrzej-wajda> [dostęp: 9.07.2025].

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla Ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

ROZDZIAŁ 10.

ANDRZEJ WAJDA, *KATYŃ* ANALIZA FILMU I JEGO ZNACZENIE DLA POLSKIEJ KULTURY

Katarzyna Duda

SŁOWNICZEK

1.

Napisz w tabeli definicje słów. Pomoże ci to zrozumieć film.

Słowo	Definicja
NKWD	<i>Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR</i>
zbrodnia katyńska	
kłamstwo katyńskie	
rotmistrz	
egzekucja	
reżyser	
onuce	

WPROWADZENIE DO ANALIZY FILMU. DYSKUSJA

- 2.** Przeczytaj opis pierwszych scen filmu. Porozmawiajcie w grupie o tym, jaki obraz kraju pokazuje nam reżyser w tych początkowych minutach. Jak przedstawia polskich oficerów?

Na początku filmu Anna, która szuka swojego męża – rotmistrza Andrzeja, dostrzega leżące na ziemi ciało przykryte wojskowym płaszczem. Okazuje się, że okryta została figura Chrystusa. Następnie widzi sowieckich żołnierzy, którzy rozrywają polską flagę i z jej części robią onuce. Następnie widzimy rozstanie Anny i Andrzeja. Honor oficera nie pozwolił mężczyźnie opuścić swoich podkomendnych.

- 3.** W filmie Andrzeja Wajdy zbrodnia katyńska pokazana została z perspektywy kobiet, które przeżywają utratę swoich bliskich. Każda z pań ma określoną rolę społeczną: matki, córki, żony i siostry. Na podstawie filmu spróbuj określić, jaką rolę pełni w filmie. Opisz, kim jest dana postać.

	Anna	
	Generalowa	

Agnieszka

Źródło zdjęć: <https://www.filmweb.pl/film/Katy%C5%84-2007-271956/photos> [dostęp: 4.04.2025].

3. Przeczytaj krótkie streszczenie filmu i wpisz brakujące słowa z ramki.

oddziały, prowizorycznym, żołnierską, wywieźli, pracujących, dociera, tymczasem, ofiar, przeciwną, zmarł, masowo

Po inwazji hitlerowskich Niemiec na Polskę na rozkaz Stalina na ziemie polskie wkraczają oddziały Armii Radzieckiej.

Wszyscy polscy oficerowie trafiają do niewoli.

17 września 1939 roku. Trwa exodus ludności cywilnej na wschód w nadziei na ocalenie przed hitlerowską nawałą.

Na moście zdumieni uciekinierzy spotykają innych, uciekających w stronę przed wkraczającą właśnie do Polski Armią Czerwoną. W zajmowanych wsiach i miastach bolszewicy ogłaszają, że przychodzą jako wyzwoliciele mas od ucisku burżuazji.

Reprezentantem tej ostatniej jest według nich także Wojsko Polskie, więc żołnierze brani są do niewoli.

Taki los spotyka m.in. Andrzeja, rotmistrza 8. Pułku Ułanów z Krakowa. W obozie jenieckim odnajduje go żona Anna z małą córeczką Niką. Anna ze łzami

w oczach błaga, by przebrał się w cywilne ubranie i uciekł. Andrzej odmawia, powołując się na przysięgę Wkrótce wraz ze swoim pułkiem zostaje wywieziony do znacznie silniej strzeżonego obozu w Kozielsku. Anna po wielu perypetiach, niemal cudem ocalając życie swoje i dziecka, do Krakowa, znajdującego się teraz pod jurysdykcją niemiecką. Zatrzymuje się u matki Andrzeja. Jego ojca, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, wraz z innymi pracownikami tej uczelni hitlerowcy podstępnie uwięzili i do obozu w Sachsenhausen. Obu kobietom nie pozostaje nic innego, jak czekać na swoich mężów. Po kilku miesiącach przychodzi wiadomość, że ojciec Andrzeja W kwietniu 1943 roku Kraków obiega sensacyjna wiadomość o odnalezieniu zbiorowych mogił polskich oficerów w Katyniu. Wbrew wszelkiemu prawdopodobieństwu Anna nie chce dać wiary, że pośród jest Andrzej.

Źródło: <https://www.sfp.org.pl/film,5521,1,Katyn-.html#opis> [dostęp: 5.04.2025].

4.

Ułóż wydarzenia w filmie w poprawnej kolejności. Możesz to zrobić w trakcie oglądania filmu *Katyn*.

- ☒ 1 *Na moście spotykają się ludzie uciekający przed Niemcami z zachodniej Polski oraz ludzie uciekający przed Sowietami ze wschodniej Polski.*
- ☐ 2 Temat Katynia zostaje zakazany. Sowietci twierdzą, że zbrodni dokonali Niemcy.
- ☐ 3 Rozdzielenie rodzin – Anna żegna męża na stacji kolejowej.

- ☐ Niemcy odkrywają masowe groby w 1943 roku.
- ☐ Anna ucieka z córką do Polski.
- ☐ Wigilia w obozie jenieckim i wigilia w okupowanej Polsce.
- ☐ Sowieckie władze wywożą jeńców.
- ☐ Profesorowie Uniwersytetu Jagiellońskiego zostają wywiezieni do obozów koncentracyjnych.

5. Przeczytaj notatkę o Andrzeju Wajdzie i odpowiedz na pytania poniżej.

Reżyser filmowy i teatralny, także scenarzysta i scenograf

Andrzej Wajda urodził się w 1926 roku. Dzieciństwo i wczesną młodość spędził w Suwałkach, a następnie w Radomiu, dokąd został przeniesiony jego ojciec, zawodowy oficer Wojska Polskiego. Lata wojny spędził w Radomiu, gdzie uczęszczał na tajne komplety i krótko uczył się w prywatnej szkole malarskiej, pracując jednocześnie na kolei jako magazynier, tragarz, bednarz, ślusarz i kreślarz w biurze kolejowym. Studiował malarstwo na ASP w Krakowie (1946–1950), następnie reżyserię w PWSF w Łodzi. W latach 1972–1983 kierownik Zespołu Filmowego „X”, 1978–1983 prezes Stowarzyszenia Filmowców Polskich, później jego honorowy przewodniczący. W latach 1978–1981 przewodniczący Rady Polskiej Federacji Dyskusyjnych Klubów Filmowych, od roku 1981 jej honorowy przewodniczący. Od 1977 honorowy członek Związku Polskich Artystów Plastyków (ZPAP). Od 1989 roku członek Komitetu Kinematografii.

W latach 60. wykładowca na Wydziale Reżyserii PWSTiF w Łodzi. Założyciel działającej od 2002 w Warszawie Mistrzowskiej Szkoły Reżyserii Filmowej Andrzeja Wajdy.

Jako reżyser teatralny szczególnie mocno związany był z krakowskim Starym Teatrem. W latach 1989–1990 kierował warszawskim Teatrem Powszechnym.

W 1988 został członkiem Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie, gdzie przewodniczył komisji do spraw kultury i środków przekazu. W latach 1989–1991 senator RP. W 1994 roku, dzięki japońskiej Nagrodzie Kyoto, uruchomił w Krakowie Centrum Sztuki i Techniki Japońskiej „Manggha”. W 2000 roku Andrzej Wajda zdobył nagrodę Amerykańskiej Akademii Filmowej – Oscara, za całokształt twórczości. Odszedł w wieku 90 lat.

Źródło: <https://www.filmpolski.pl/fp/index.php?osoba=111632> [dostęp: 13.09.2025].

- a. a. Jakie zawody wykonywał Andrzej Wajda we wczesnej młodości?
... *Andrzej Wajda we wczesnej młodości*
pracował na kolei jako magazynier, tragarz,
bednarz, ślusarz i kreślarz w biurze kolejowym ...
- b. b. Jakie wykształcenie odebrał Andrzej Wajda? ...
.....
.....
.....
- c. c. Z jakim teatrem związany był Andrzej Wajda, a jakim kierował?
.....
.....
.....
- d. d. Dlaczego Andrzej Wajda jest nazywany przez wielu „mistrzem”?
.....
.....
.....
- e. e. Dlaczego Andrzej Wajda zdobył Oscara?
.....
.....
.....

- 6.** Czy znasz inne filmy Andrzeja Wajdy? Sprawdź w internecie tytuły jego filmów. Czy widziałeś(-aś) któryś z nich?

ANALIZA FILMU I NARRACJI ORAZ STRUKTURY FILMU *KATYŃ*.

Co powinna zawierać dobra recenzja filmu?

1. Wprowadzenie

Podaj tytuł filmu, reżysera, rok produkcji i gatunek. Zaznacz krótko, czy film ci się podobał.

2. Rozwinięcie

Opisz krótko fabułę filmu, ale nie zdradzaj zakończenia i sposobu rozwiązania.

Odpowiedz na pytania: Czy historia jest przekonująca? Jak wypadli aktorzy? Jaka była atmosfera filmu? Czy muzyka pasuje do filmu i wpływa na odbiorcę?

Wyraź swoją opinię na temat filmu, możesz porównać go z innymi dziełami tego reżysera lub innymi utworami tego gatunku.

3. Zakończenie

Opisz, czy warto obejrzeć ten film.

TIP

- 7.** Przeczytaj recenzję filmu Andrzeja Wajdy i wykonaj polecenia poniżej.

Nominowane do Oscara dla najlepszego filmu nieanglojęzycznego, uhonorowane Europejską Nagrodą Filmową (za kostiumy), obsypane Orłami (Polskimi Nagrodami Filmowymi) dzieło Andrzeja Wajdy, które sam reżyser uznał za bodaj najważniejsze w swoim dorobku.

Jest w tym filmie wątek osobisty, i to niezwykle ważny. Jedną z ofiar bolszewickiej zbrodni katyńskiej z wiosny 1940 r. był ojciec reżysera. Wajda wielokrotnie w swoich wypowiedziach i wywiadach

wspominał, że nieobecność zaginionego ojca i matka nietracąca nadziei na jego powrót (pomimo nieoficjalnych informacji o tym, co się stało) odcisnęły silny ślad na jego psychice. A zaczynając prace przy *Katyniu*, przyznawał wprost, że jest to rodzaj hołdu oddanego nie tylko ojcu i tysiącom pomordowanych, ale także matce i wszystkim oczekującym wieści od bliskich wywiezionych do Starobielska, Ostaszkowa i Kozielska.

Podejmując ten temat, powracał Wajda do jednego z kluczowych nurtów swojej twórczości: w *Katyniu*, podobnie jak w *Kanale* (1956) czy *Popiele i diamentach* (1958), a także w będącym jego dopełnieniem *Człowieku z marmuru* (1976) oraz nie tak dawnym, ale całkowicie nieudanym *Pierścieniu z orłem w koronie* (1992) Wajda ukazał tragiczny wymiar najnowszej historii Polski. Wprawdzie panorama losów zamordowanych w Katyniu polskich oficerów oraz ich bliskich (oparta na motywach powieści Andrzeja Mularczyka *Post Mortem*) epickim rozmachem odbiega od kameralnych opowieści o powstańcach Warszawy i pogubionym w tuż powojennej rzeczywistości akowcu Maćku Chetnickim, ale przypomina je pod innymi względami. Jak w tamtych filmach, bohaterowie muszą dokonywać trudnych wyborów, znajdując się w sytuacjach, z których nie ma dobrego wyjścia, a śmierć pisana jest często bardzo młodym ludziom. Pojawiają się odniesienia do tradycji literackiej (*Antygona*) i obrazy o znaczeniu metaforycznym. Z całości wyłania się dramat narodu, najpierw wziętego w kleszcze dwóch totalitarnych okupantów (*Katyń* Wajdy nie ma wymowy antyrosyjskiej i nie pomija zbrodni hitlerowskich), a następnie postawionego wobec tragicznej alternatywy, w której zgoda na kłamstwo katyńskie oznaczała sprzeniewierzenie się ofiarom, a niezgoda rodziła kolejne ofiary, odbierając wolność, a czasem i życie tym, którzy byli potrzebni dźwigającemu się z ruin krajowi.

Finałowa scena zbrodni katyńskiej to najbardziej wstrząsająca sekwencja w kinie wojennym od czasów rosyjskiej ruletki z *Łowcy jeleni* Michaela Cimino. A oszczędne i dzięki temu przejmujące wykorzystanie muzyki Krzysztofa Pendereckiego, nastrojowe, przygaszone zdjęcia Pawła Edelmana oraz mistrzowska gra wielu znanych aktorów z Andrzejem Chyrą, Janem Englertem, Mają Komorowską, Mają Ostaszewską, Danutą Stenką i Arturem Żmijewskim na czele, to kolejne zalety *Katynia* Andrzeja Wajdy.

Źródło: <https://telemagazyn.pl/katyn-jedno-z-najwazniejszych-dziel-andrzeja-wajdy-recenzja/ar/c13-16566199> [dostęp: 20.04.2025].

- a. **W tekście recenzji zaznacz:**
- **na żółto** – tytuł filmu, reżysera, rok produkcji i gatunek,
 - na zielono** – fabułę filmu,
 - na czerwono** – ocenę gry aktorskiej,
 - na niebiesko** – ocenę filmu.

- b. **Odpowiedz na pytania:**

Czy autor recenzji zdradził zakończenie filmu?

.

.

.

Co myślisz o tej recenzji? Czy zachęca do obejrzenia filmu?

.

.

.

Jaka jest twoja opinia na temat filmu *Katyń*?

.

.

.

- 8.** Po obejrzeniu filmu *Katyń* Andrzeja Wajdy przeczytaj słowa na temat osobistego wymiaru filmu dla reżysera. Jak myślisz, jak osobista tragedia Wajdy wpłynęła na sposób przekazania zbrodni w jego filmie? Napisz na ten temat krótką wypowiedź.

[...] Akcja filmu rozgrywa się po wojnie. Matka, żona i córka polskiego oficera czekają na jego powrót z obozu. Zaniepokojone przedłużającą się nieobecnością, postanawiają rozpocząć poszukiwania. Choć film Wajdy podejmuje jeden z najbardziej bolesnych dla wszystkich Polaków wątków historycznych, to jednak, jak

napisał w swoim przesłaniu reżyser (fragment pochodzi z oficjalnej strony filmu: www.katyn.netino.pl):

„[...] film o Katyniu nie może stawiać sobie za cel odkrycia całej prawdy o tym wydarzeniu, gdyż została ona już dokonana zarówno w historycznym, jak i politycznym aspekcie. Te fakty dla dzisiejszego widza stanowić mogą tylko tło wydarzeń, jakimi są ludzkie losy, gdyż tylko one pokazane na ekranie mogą poruszyć widza w przeciwieństwie do relacji z naszej historii, dla której jest miejsce w spisanych dziejach tamtych czasów. Dlatego widzę mój [...] film o Katyniu jako opowieść o Rodzinie rozłączonej na zawsze, o wielkich złudzeniach i brutalnej prawdzie katyńskiej zbrodni. [...] Film o indywidualnym cierpieniu, które wywołuje obrazy mające znacznie większą uczuciową pojemność niż historyczne fakty. Film ukazujący do bólu okrutną prawdę, której bohaterami nie są zamordowani oficerowie, lecz kobiety, które czekają na ich powrót każdego dnia, o każdej godzinie, przeżywając nieludzką niepewność [...]”.

Dla reżysera jest to jeden z najbardziej osobistych filmów – przez wiele lat wraz z rodziną był przekonany, że „może ojciec nasz żyje, skoro na liście katyńskiej pojawiło się nazwisko Wajda, ale z imieniem Karol. Matka niemal do końca życia wierzyła w powrót męża i mego ojca Jakuba Wajdy [...]”.

Źródło: <https://culture.pl/pl/dzieło/katyn-rez-andrzej-wajda> [dostęp: 29.04.2025].

Andrzej Wajda był synem ofiary zbrodni katyńskiej, w związku z tym

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ANALIZA INTERPRETACYJNA

9.

Oceń postawy moralne bohaterów filmu. Jak ich zachowanie, patriotyzm oraz zaangażowanie wpływa na losy bohaterów?

Postać		Postawa
	Tadeusz	
	Porucznik	
	Generał	

Źródło zdjęć: <https://www.filmweb.pl/film/Katy%C5%84-2007-271956/photos> [dostęp: 29.04.2025].

- 10.** Kluczowym elementem filmu była scena wigilii w obozie w Kozielsku i na terenach Generalnego Gubernatorstwa. Przeczytaj krótki opis sceny i napisz, co miał na celu reżyser, zestawiając w tej scenie dwa światy i dwie znaczące postacie. Użyj słów z ramki w swojej wypowiedzi.

[...] Wcześniej jednak spadła na nas jeszcze potężniejsza nawałnica – druga wojna światowa. Andrzej Wajda powrócił do niej *Katyniem* (2007) i jeden z epizodów filmu poświęcił właśnie Wigilii, a w zasadzie – jak Bolesławski w *Cudzie nad Wisłą* – dwóm Wigiliom. Podczas gdy generałowa Róża (Danuta Stenka) 24 grudnia 1939 roku nakrywa ze służącą (Stanisława Celińska) do wigilijnego stołu i przeznacza jedno nakrycie dla nieobecnego męża, on (Jan Englert) – polski oficer w niewoli jenieckiej u sowietów – pociesza rzeszę towarzyszy niedoli i śpiewa z nimi kolędę. Tę słynną scenę, w której unosząca się na kranie kamera pokazuje coraz więcej i więcej ludzi w polskich mundurach, w większości przyszłych ofiar zbrodni katyńskiej, połączonych wigilijnym uniesieniem, poprzedza inna, też bardzo piękna. [...]

Źródło: <https://www.sfp.org.pl/2016/wydarzenia,5,4181,0,1,Polskie-Wigilie-filmowe.html> [dostęp: 29.04.2025].

zamyślona, zasepiony, uśmiechać się,
bliskość, odległość, duchowość

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. Przeczytaj krótki tekst na temat fabuły filmu. Napisz, jak reżyser skonstruował swój film. Jak oceniasz muzykę, która towarzyszy filmowi?

Fabuła obejmuje całość zdarzeń uszeregowanych myślowo przez odbiorcę w ciąg przyczynowo-skutkowy na podstawie informacji dostarczonych przez tekst (w przypadku filmu – na podstawie wydarzeniach pokazanych w obrazie, ale też na przykład zasugerowanych przez dialogi czy napisy).

W historii kultury ukształtował się klasyczny schemat opowiadania, który po raz pierwszy opisany został w Arystotelejskiej *Poetyce*. Ogólnie rzecz ujmując, opowieść składa się z trzech zasadniczych części, najczęściej wyróżnianych umownie. Pierwszą z nich jest zawiązanie akcji, czyli ekspozycja – tu przedstawieni zostają główni bohaterowie, zaś ich świat istnieje początkowo w stanie równowagi, którą zakłóca punkt zwrotny – wydarzenie kluczowe, które prowadzi akcję na nowe tory. Inicjuje ono rozwinięcie akcji – rozmaite perypetie (konflikty, kryzysy, komplikacje), jakim poddani zostają bohaterowie. Pomiedzy aktem drugim i trzecim pojawia się najczęściej punkt kulminacyjny; po nim zazwyczaj jest jeszcze miejsce na wyciszenie akcji, pokazujące zmianę, jaka zaszła w świecie przedstawionym (lub powrót do stanu inicjalnego).

Kompozycja zdarzeń fabularnych w filmie może być chronologiczna lub niechronologiczna. W pierwszym przypadku sceny prezentowane są w układzie pokrywającym się z rozwojem fabuły (co można przedstawić numerycznym schematem: 1–2–3). W drugim przypadku, film może zawierać retrospekcje (2–1–3; zazwyczaj przybierają one postać wspomnień) lub – co zdarza się znacznie rzadziej – futurospekcje (1–3–2; na przykład wizyjne sceny zapowiadające wydarzenia, które mają się bohaterom dopiero przytrafić). W klasycznym kinie zarówno retrospekcje, jak i futurospekcje bywały najczęściej wyraźnie oznaczone (na przykład przenikaniem); dziś rozwiązania takie uznawane są za archaiczne, toteż retrospekcje wprowadza się często „znienacka”. Zdarza się też niekiedy, że przedstawione wydarzenia nie poddają się ułożeniu w logiczne zależności czasowe – dzieje się tak na przykład w filmach awangardowych.

12.

Spójrz na zdjęcie. Opisz warszawski Pomnik Poległym i Pomordowanym na Wschodzie. Napisz, dlaczego wygląda w ten sposób.

13.

Kluczowym elementem filmu Andrzeja Wajdy jest kłamstwo katyńskie. Napisz, na czym polegała ta manipulacja w komunistycznej Polsce i jak odbiła się na życiu bohaterów filmu *Katyń*.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

14.

Przeczytaj wiersz Zbigniewa Herberta pt. *Guziki*, który napisał dla swojego kuzyna Edwarda Herberta – ofiary zbrodni katyńskiej. Napisz, w jaki sposób wiersz odnosi się do filmu Andrzeja Wajdy.

Zbigniew Herbert

Guziki

(Pamięci kapitana Edwarda Herberta)

Tylko guziki nieugięte
przetrwały śmierć świadkowie zbrodni
z głębin wychodzą na powierzchnię
jedyne pomniki na ich grobie

są aby świadczyć Bóg policzy
i ulituje się nad nimi
lecz jak zmartwychwstać mają ciałem
kiedy są lepką cząstką ziemi

przeleciał ptak przeptywa obłok
upada liść kietkuje ślaz
i cisza jest na wysokościach
i dymi mgłą katyński las

tylko guziki nieugięte
potężny głos zamkniętych chórów
tylko guziki nieugięte
guziki z płaszczy i mundurów

Źródło: <http://www.2399.vu.lt/Aktualia09/katyn.pdf> [dostęp: 27.08.2025].

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

15.

Zastanów się i przedyskutuj w grupie, jak film *Katyn* wpłynął na świadomość polskiego społeczeństwa na temat zbrodni katyńskiej. Weź pod uwagę fakty historyczne.

Napisz rozprawkę na 250–300 słów na temat: „W jaki sposób należy kształtować postawy młodych ludzi, żeby nie zapomnieli o tak ważnych wydarzeniach w historii swojego narodu?”. Odpowiedz na pytanie, analizując film *Katyń*.

[illegible]

ROZDZIAŁ 11.

KRZYSZTOF KIEŚŁOWSKI, *PRZYPADEK* DYLEMATY MORALNE I ROLA PRZYPADKU W ŻYCIU CZŁOWIEKA

Dorota Hrycak-Krzyżanowska

SŁOWNICZEK

1.

Przetłumacz słowo lub określenie na język angielski i podaj definicję w języku polskim.

słowo	język angielski	definicja
kino moralnego niepokoju	<i>cinema of moral anxiety</i>	<i>Kino moralnego niepokoju poruszało problemy wszystkim znane, nie było więc w nim nic odkrywczego, ale były to problemy, o których nie mówiło się dotychczas głośno. Na tym właśnie polegała jego innowacyjność. Przewrotność reżyserów objawiała się tym, że z jednej strony mówili o prawdach oczywistych, co do których słuszności ówczesna władza nie mogła mieć zastrzeżeń (np. o dążeniu do poprawy warunków życia społeczeństwa), z drugiej strony starali się przemycić w swoich filmach wiele haseł, symboli, które były jawną krytyką władzy. Dlatego wiele ważnych filmów nie zostało dopuszczonych przez cenzurę do projekcji w kinach. Jednym z nich był „Przypadek” Kieślowskiego z 1981 roku, wyświetlany w 1987 roku.</i>
opozycja		

nietuzinkowy		
cenzura		
konformizm		

WPROWADZENIE DO ANALIZY FILMU DYSKUSJA

2.

Na początku filmu reżyser pokazuje krzyczącego bohatera. Jak rozumiesz tę scenę? Co według ciebie symbolizuje krzyk? Porozmawiajcie o tym w grupach.

3. Popatrz na zdjęcie i przeczytaj krótki opis filmu. Porozmawiaj w parach, w jaki sposób zdjęcie oddaje opis filmu. Uruchom swoją wyobraźnię.

Źródło zdjęcia: <https://video.search.yahoo.com/search/video?p=przypadek+film+youtube#id=6&vid=3ac-c034683727aabceecadb4bcf24fd&action=click> [dostęp: 23.07.2025].

Przypadek to film z 1981 roku, który został wyreżyserowany przez Krzysztofa Kieślowskiego, jednego z najbardziej wpływowych polskich reżyserów okresu PRL-u. Film ten jest częścią refleksji nad rolą przypadku w ludzkim życiu i stanowi wyraz głębokiego zainteresowania Kieślowskiego losami jednostki wobec nieprzewidywalnych sił kształtujących życie społeczne i osobiste. Film spotkał się z mieszanymi reakcjami, zarówno ze względu na swoją kontrowersyjną tematykę, jak i nietypową formę narracyjną. *Przypadek* był również krytykowany i cenzurowany przez komunistyczne władze, co doprowadziło do zakazu jego dystrybucji w Polsce na kilka lat. Mimo to z czasem zdobył uznanie zarówno w kraju, jak i za granicą, stając się ważnym dziełem w dorobku Kieślowskiego i klasykiem polskiego kina.

TIP

Kontekst polityczny i społeczny

W momencie tworzenia filmu *Przypadek* Polska znajdowała się w stanie głębokiego kryzysu politycznego i ekonomicznego. Był to czas tuż przed wprowadzeniem stanu wojennego w grudniu 1981 roku, co miało ogromny wpływ na społeczeństwo

TIP

polskie, w tym na środowisko artystyczne. Film analizuje możliwości wyboru jednostki w systemie totalitarnym, pokazując różne scenariusze życiowe głównego bohatera, które symbolizują różne drogi, jakimi może podążać człowiek w zależności od swoich decyzji i przypadku.

Kontekst kulturalny

Przypadek wpisuje się w nurt kina moralnego niepokoju, który charakteryzował się chęcią ukazania trudnych, często dramatycznych aspektów życia w Polsce tamtych czasów. Filmy tego nurtu skupiały się na analizie moralności, wolności wyboru i alienacji, co było odpowiedzią na represyjny charakter ówczesnego reżimu. Kieślowski w swoim filmie bada, jak los, przypadek oraz wybory moralne wpływają na kształtowanie się tożsamości jednostki.

Filozoficzny i psychologiczny wymiar

Kieślowski nie ogranicza się tylko do kontekstu politycznego, ale stawia szersze pytania o naturę przypadku i determinizmu w życiu człowieka. *Przypadek* prowokuje do zastanowienia nad pytaniem, czy i w jakim stopniu jesteśmy panami własnego losu oraz jak nasze decyzje wpływają na przyszłe wydarzenia. Film skłania do refleksji nad przypadkiem jako potencjalnie decydującym czynnikiem w życiu, a także do rozważenia, czy możliwe jest prawdziwe zrozumienie i kontrolowanie przyszłości.

FILM JAKO OKNO NA RZECZYWISTOŚĆ PRL. KRÓTKIE STRESZCZENIE FILMU

Źródło: https://youtu.be/iFh_bdS-CBY?si=mq3Bn-YxiunpOgA8
[dostęp: 5.05.25].

4.

Obejrzyj krótki opis filmu po angielsku.

5.

Przeczytaj krótkie streszczenie filmu i wpisz brakujące słowa z ramki.

konformizmu, trzy, refleksją, *cenzury*, wyborów, pociągu, opozycję, narracją, systemu

Przypadek to dramat psychologiczny Krzysztofa Kieślowskiego, powstały w 1981 roku, ale przez lata niedostępny dla szerokiej publiczności z powodu ... *cenzury* ... w Polsce. Film opowiada historię Witka Długosza, młodego człowieka, którego życie rozwidła się na różne ścieżki w zależności od tego, czy zdąży wsiąść do jadącego do Warszawy. Każda z tych ścieżek symbolizuje odmienne postawy wobec życia i politycznego w realiach PRL – od , przez , po wycofanie z aktywności społeczno-politycznej. Film, poza swoją nietuzinkową , jest uniwersalną nad rolą przypadku i w życiu człowieka.

ZNACZENIE KRZYSZTOFA KIEŚŁOWSKIEGO JAKO REŻYSERA FILMOWEGO I JEGO WPŁYW NA KINO ŚWIATOWE

6. Przeczytaj notatkę o reżyserze i odpowiedz na pytania.

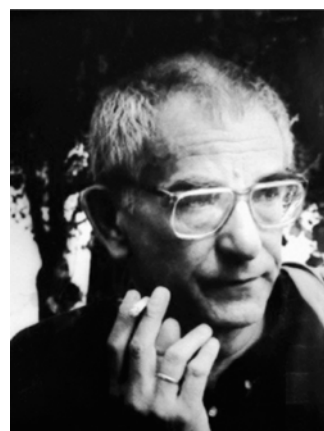
Krzysztof Kieślowski (1941–1996) jest jednym z najbardziej cenionych polskich reżyserów, a jego twórczość odcisnęła trwałe piętno na światowym kinie. Reżyserowane przez niego filmy, zarówno te z czasów PRL, m.in. *Przypadek*, jak i późniejsze dzieła międzynarodowe, np. trylogia *Trzy kolory* (1993–1994), łączą głębokie tematy egzystencjalne z mistrzowską formą filmową.

Filmy z czasów PRL

W swoich wczesnych dziełach Kieślowski poruszał kwestie moralne i społeczne, często konfrontując bohaterów z realiami systemu totalitarnego. *Przypadek* to przykład filmu, którego premierę cenzura PRL zablokowała ze względu na krytykę systemu i pokazanie wielowymiarowych postaw obywatelskich.

Uniwersalny język kina

Kieślowski był mistrzem w przedstawianiu tematów uniwersalnych, takich jak wolność, moralność, wiara i przypadek, co czyni

Źródło zdjęcia: https://en.wikipedia.org/wiki/Krzysztof_Kie%C5%9Bowski [dostęp: 23.07.2025].

jego filmy zrozumiałymi i wartościowymi dla widzów na całym świecie.

Wpływ na kino światowe

Jego późniejsze prace, w szczególności *Trzy kolory*, zdobyły międzynarodowe uznanie, a Kieślowski stał się inspiracją dla wielu reżyserów na świecie. *Przypadek* był ważnym krokiem na drodze do jego kariery międzynarodowej, pokazując, że polskie kino może poruszać tematy o globalnym znaczeniu.

Na podstawie: Insdorf A., 1999, *Double Lives, Second Chances: The Cinema of Krzysztof Kieślowski*, New York, Hyperion Books; <https://culture.pl/pl/tworca/krzysztof-kieslowski> [dostęp: 23.07.2025].

- a. *Jakie tematy poruszane w filmach Krzysztofa Kieślowskiego sprawiają, że są one zrozumiałe i wartościowe dla widzów na całym świecie?*
... Kieślowski poruszał tematy dotyczące życia każdego człowieka, takie jak wolność, moralność, wiara
- b. Dlaczego premiera filmu *Przypadek* została zablokowana przez cenzurę PRL?
- c. W jaki sposób trylogia *Trzy kolory* wpłynęła na międzynarodowe uznanie twórczości Kieślowskiego?
- d. Jakie kwestie społeczne i moralne były charakterystyczne dla filmów Kieślowskiego z okresu PRL?
- e. Dlaczego film *Przypadek* można uznać za ważny krok w karierze międzynarodowej Kieślowskiego?

ANALIZA FILMU I NARRACJI ORAZ STRUKTURY FILMU PRZYPADEK KRZYSZTOFA KIEŚŁOWSKIEGO

Analiza filmu to proces badawczy, który polega na szczegółowym rozpatrywaniu różnych aspektów filmu w celu zrozumienia jego struktury, technik narracyjnych oraz innych elementów składających się na całość dzieła.

Analiza filmu jest kluczowym narzędziem w filmoznawstwie, które pozwala krytykom, studentom i badaczom głębiej zrozumieć i docenić film jako medium artystyczne i komunikacyjne.

Źródło: Giannetti L., 2018, *Understanding Movies*, London, Pearson Education.

TIP

Techniki narracyjne – Sposób, w jaki historia jest opowiadana – zalicza się tu wybór perspektywy, strukturę opowieści i sposób przedstawienia czasu. Analiza tej sfery może uwzględniać, jak twórcy filmu budują napięcie, rozwijają postacie i jak wykorzystują dialogi czy monologi wewnętrzne.

Struktura filmu – Organizacja fabuły, która może być liniowa, nieliniowa lub cykliczna. Struktura filmu decyduje o tym, jak poszczególne sceny są ułożone i jak przyczyniają się do ogólnego przekazu.

Motywy i tematy – Główne idee i powtarzające się elementy, które niosą znaczenie symboliczne lub dosłowne, wpływając na interpretację i odbiór filmu przez widza.

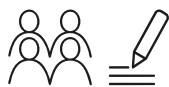
Estetyka wizualna – Wybór i zastosowanie elementów wizualnych, takich jak scenografia, kostiumy, oświetlenie i kolorystyka, które wspomagają atmosferę i ton filmu.

Ścieżka dźwiękowa – Analiza, jak muzyka, dźwięki otoczenia i dialogi wpływają na emocjonalne i narracyjne aspekty filmu.

Kontekst kulturowy i społeczny – Rozważenie, jak otoczenie historyczne, społeczne i kulturowe, w którym film został stworzony i jest odbierany, wpływa na jego treść i recepcję.

Źródło: <https://edukacjafilmowa.pl/u-podstaw-interpretacji/> [dostęp: 27.08.2025].

TIP

7.

Po obejrzeniu filmu *Przypadek* Krzysztofa Kieślowskiego przeanalizuj trzy alternatywne wersje życia Witka. Podzielcie się na grupy, a każda z nich niech skupi się na jednej wersji wydarzeń. Wypełnijcie tabelę, odpowiadając na poniższe pytania.

- Jakie kluczowe wydarzenia definiują tę wersję życia Witka?
- Jaką postawę obywatelską przyjmuje Witek w tej wersji (np. konformizm, opozycja, neutralność)?
- Jakie postacie odgrywają kluczową rolę w tej wersji życia? Jak wpływają na decyzje Witka?
- Co w tej wersji życia można odczytać jako symboliczne (np. pociąg, zawód, wybory)?

Wersja życia	Kluczowe wydarzenia	Postawa obywatelska	Relacje z postaciami	Symbolika
Wersja 1	Witek zdąża na pociąg do Warszawy. – Spotyka w pociągu Wenera, działacza komunistycznego, który wprowadza go w struktury partii. – Witek angażuje się w działalność partyjną i wierzy w możliwość zmiany systemu od środka. – Interwencja w ośrodku narkomanów. – Witek nawiązuje relację z Czuszką, członkinią opozycji. – Zdradza Czuszkę i ruch oporu, przekazując informacje Adamowi, co kończy się rozpadem ich relacji.	Konformizm – akceptacja systemu i współpraca z partią.	Werner: mentor Witka, reprezentuje lojalność wobec partii i ideologię systemu. Krystyna (z opowieści Wenera): symbolizuje trudne wybory i koszty emocjonalne związane z życiem w systemie komunistycznym. Adam: przyjaciel Wenera, komunista, wzmacnia w Witku wiarę w system. Czuska: członkini opozycji, symbolizuje opór wobec systemu. Relacja z nią ukazuje moralny konflikt Witka i jego zdradę ideałów.	Pociąg: symbol zmiany kierunku życia, punkt zwrotny. Partia: reprezentuje system, który narzuca wybory życiowe. Werner: uosobienie ideologii i wpływu systemu na młodych ludzi. Warszawa: centrum władzy i kontroli w PRL. Czuska: symbol oporu, wartości moralnych i lojalności wobec idei. Zdrada: akt zdrady Witka symbolizuje kompromis moralny i cenę konformizmu.

Wersja życia	Kluczowe wydarzenia	Postawa obywatelska	Relacje z postaciami	Symbolika
Wersja 2				
Wersja 3				

ANALIZA INTERPRETACYJNA

Analiza interpretacyjna – Jest to proces, który łączy w sobie elementy analizy i interpretacji. Jego celem jest głębsze zrozumienie danego dzieła, takiego jak tekst literacki, film, dzieło sztuki czy wydarzenie historyczne. Analiza polega na dokładnym badaniu i rozkładaniu struktury dzieła, natomiast interpretacja skupia się na wyjaśnianiu znaczeń i związków, które te elementy mogą wnosić.

Główne cechy analizy interpretacyjnej:

Dokładność – Analiza interpretacyjna wymaga szczegółowego badania materiału źródłowego. Dotyczy to zarówno formy (struktura, język, techniki narracyjne), jak i treści (tematy, motywy, postacie).

Zrozumienie kontekstu – Interpretacja zawsze uwzględnia kontekst, w którym dzieło zostało stworzone lub jest odbierane. Może to obejmować kontekst historyczny, kulturowy, społeczny, a także intencje autora i oczekiwania odbiorcy.

Wnioskowanie – Proces ten zakłada, że każda część dzieła ma potencjalne znaczenie. Interpretując, analityk próbuje wnioskować, jak różne elementy dzieła współgrają ze sobą, aby przekazać określone przesłanie lub emocje.

Subiektywność – Chociaż analiza powinna być obiektywna, interpretacja często jest subiektywna. Oznacza to, że różni odbiorcy mogą dostrzegać różne znaczenia w tym samym dziele, zależnie od własnych doświadczeń, wiedzy i przekonań.

Dialog z tekstem – Analiza interpretacyjna jest formą dialogu między analitykiem a dziełem. Analityk zadaje pytania, na które dzieło może dostarczać odpowiedzi, co często prowadzi do dalszych pytań i głębszego zrozumienia.

Źródło: Giannetti L., 2018, *Understanding Movies*, London, Pearson Education; <https://edukacjafilmowa.pl/u-podstaw-interpretacji> [dostęp: 27.08.2025].

8.

Przyjrzyj się trzem alternatywnym ścieżkom życia Witka Długosza ukazanym w filmie. Odpowiedz na pytania:

	Jakie decyzje podejmuje Witek w każdej z wersji?	Jak kontekst polityczny wpływa na jego wybory?
Wersja 1	Witek podejmuje decyzję, aby zdążyć na pociąg jadący do Warszawy, co determinuje rozwój tej ścieżki życia. W stolicy spotyka Wernera, aktywnego działacza komunistycznego, i pod jego wpływem decyduje się zaangażować w działalność partyjną. Witek wierzy, że może zmieniać rzeczywistość, działając w ramach systemu komunistycznego. Ta decyzja prowadzi do jego głębszego wciągnięcia w struktury partii i lojalności wobec niej. Wybiera współpracę z systemem, co symbolizuje postawę konformistyczną i wiarę w możliwość działania od wewnątrz.	Kontekst polityczny PRL ma kluczowy wpływ na wybory Witka. Był to czas, gdy system komunistyczny dominował nad wszystkimi sferami życia, a lojalność wobec partii była często jedyną drogą do jakiegokolwiek kariery lub względnego spokoju. Spotkanie Wernera, działacza komunistycznego, odzwierciedla presję ideologiczną i propagandę, która zachęcała młodych ludzi do zaangażowania w budowę systemu. Witek decyduje się współpracować z Wernerem i partią, ponieważ wierzy, że może działać konstruktywnie w ramach istniejącego systemu.
Wersja 2		
Wersja 3		
Która z postaw Witka wydaje ci się najbliższa i dlaczego?		

9.

Napisz, dlaczego warto wybrać film *Przypadek* do analizy. Podaj plusy i minusy wyboru.

Plusy	Minusy
<i>Historyczne tło filmu – wprowadzenie do realiów PRL.</i>	<i>Fragmentaryczność narracji, wymagająca od widza aktywnej interpretacji.</i>

10.

Uzupełnij tabelę.

Zagadnienie	Polecenie	Odpowiedź
Refleksja nad rolą losu	Omów, w jaki sposób Kieślowski przedstawia rolę losu w życiu głównego bohatera. Czy uważasz, że los ma decydujący wpływ na jego życiowe wybory? Podaj przykłady z filmu.	<i>Witek staje się działaczem komunistycznym po przypadkowym spotkaniu z byłym profesorem.</i>
Wolna wola vs przeznaczenie	Zastanów się nad koncepcją wolnej woli i przeznaczenia w kontekście filmu. Jak reżyser balansuje między tymi dwoma ideami? Przedstaw swoje wnioski.	
Wpływ kontekstu historyczno-politycznego	Dokonaj analizy, jak kontekst historyczno-polityczny wpływa na życie i decyzje bohatera. Czy jego wybory mogłyby być inne w innym kontekście historycznym?	

Napisz rozprawkę (250–300 słów), w której przedstawisz swoje przemyślenia na temat roli losu, wolnej woli i predestynacji w filmie *Przypadek*. Odniesienie do kontekstu historyczno-politycznego jest obowiązkowe.

12.

Wykonaj polecenia, które są podane w tabeli, osobno do pierwszego, drugiego i trzeciego scenariusza. Napisz argumenty do swojej wypowiedzi.

Pierwszy scenariusz	Opisz, jakie mogły być motywy Witka do zaangażowania się w świat komunizmu. Czy uważasz, że działał z przekonania, czy jego działanie było wynikiem przypadku? Uzasadnij swoją odpowiedź.	
Drugi scenariusz	Opisz dylematy moralne i etyczne, z którymi Witek mógł się zmagać podczas swojej działalności w opozycji. Jakie były jego główne motywacje do walki z systemem? Jak jego związek z Werą wpłynął na jego decyzje?	
Trzeci scenariusz	Zanalizuj, czy Witek mógł rzeczywiście pozostać apolityczny, będąc lekarzem. Czy uważasz, że życie poza systemem politycznym jest w takich realiach możliwe?	

13.

Porównaj trzy wersje życia Witka. Który scenariusz życia

uważasz za najbardziej prawdopodobny? Który (według ciebie) najlepiej odzwierciedla jego charakter i wartości? Wyjaśnij dlaczego.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

14.

Zanalizuj rolę kobiet w filmie *Przypadek* Krzysztofa Kieślowskiego.

Przeprowadź analizę postaci Wery, Olgi i Czuski w filmie *Przypadek*. Skup się na tym, jakie reprezentują wartości moralne

i historyczne. Opisz, jakie cechy i decyzje kobiet wpływają na życie Witka oraz jak są one przedstawione przez reżysera jako nośniki tych wartości.

Olga	Wera	Czuszka
		
		<i>Występuje w scenariuszu, w którym Witek zostaje opozycjonistą, reprezentuje odwagę i determinację w walce o sprawiedliwość. Jej postać jest ściśle związana z historią Polski z okresu PRL, symbolizując opór przeciwko opresyjnym strukturom władzy.</i>

Źródło zdjęć:

<https://www.filmweb.pl/film/Przypadek-1981-897/photos>
[dostęp: 23.07.2025].

Zastanów się, jak postaci kobiece w filmie odzwierciedlają społeczne i polityczne zmiany w Polsce okresu PRL. Omów, w jaki sposób ich obecność i działania symbolizują te zmiany. Jakie konkretnie aspekty ich życia i interakcje z Witkiem je ilustrują?

Olga	Wera	Czuszka
<i>Olga konfrontuje widza z ważnymi dylematami moralnymi. Jej decyzje, relacje i osobiste wybory rzucają światło na indywidualne zmagania z własnymi zasadami i wartościami w skomplikowanej rzeczywistości.</i>		

15.

Napisz rozprawkę na 250–300 słów, w której przedstawisz swoje wnioski na temat roli kobiet w życiu Witka oraz ich symboliki w kontekście społecznych i politycznych zmian w Polsce. Użyj przykładów z filmu na poparcie swojej opinii.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

16.

Kontekst historyczny i polityczny. Napisz krótkie streszczenie (200 słów) najważniejszych faktów z historii Polski w okresie, który może mieć związek z fabułą filmu.

Skorzystaj z dostępnych źródeł (książki, artykuły, dokumenty filmowe), aby zgłębić wiedzę na temat represji, propagandy i kryzysu gospodarczego w Polsce lat 70. i 80. Zwróć uwagę na wydarzenia takie jak Poznański Czerwiec 1956 oraz na epokę stalinizmu.

17.

Dokonaj analizy postaw obywatelskich Witka. Pracuj w jednym z dwóch zespołów. Każdy zespół przygotowuje prezentację z argumentami, dlaczego Witek wybrał daną postawę, oraz z analizą, jakie są plusy i minusy każdej z nich w kontekście filmu.

Postawa	Opis
Obywatel wierny systemowi (kolaborant/ideolog)	W tym scenariuszu Witek angażuje się w działalność na rzecz panującego reżimu. Decyduje się na współpracę z władzami i staje się częścią systemu, działając z przekonania lub z powodów pragmatycznych.
Plusy <i>Stabilność i bezpieczeństwo. Witek, angażując się w działalność na rzecz reżimu, może korzystać z ochrony i wsparcia systemu, co przekłada się na stabilność zawodową i osobistą.</i>	Minusy <i>Kompromitacja moralna. Współpraca z represyjnym systemem może być postrzegana jako moralnie wątpliwa, co może prowadzić do konfliktów wewnętrznych i społecznej stygmatyzacji.</i>

Postawa	Opis
Obywatel w opozycji (buntownik/idealista)	W tej roli Witek wybiera drogę oporu przeciwko systemowi. Jego działania są kierowane przez ideały i przekonania o potrzebie zmiany i walki z niesprawiedliwością. Witek bierze udział w działalności opozycyjnej, co oznacza konfrontację z rządzącymi strukturami i ryzyko osobiste wynikające z takiego wyboru.
Plusy	Minusy
Obywatel neutralny (konformista/ pragmatyk)	W tej opcji Witek wybiera życie poza głównymi nurtami politycznymi, koncentrując się na karierze zawodowej i życiu osobistym. Jego postawa jest próbą uniknięcia konfrontacji politycznej, co w niektórych interpretacjach może być postrzegane jako pragmatyczne dostosowanie się do otoczenia lub jako oznaka konformizmu.
Plusy	Minusy

18.

Na podstawie analizy postaw Witka w filmie odpowiedz na pytanie: „Które postawy obywatelskie przedstawione w filmie są aktualne dzisiaj i dlaczego?”.

.....

.....

.....

.....

19.

Napisz rozprawkę na 250–300 słów na temat: „W jaki sposób Krzysztof Kieślowski w filmie *Przypadek* ukazuje uniwersalność ludzkich wyborów w kontekście konkretnych realiów historycznych Polski?”. Przedstaw swoje wnioski, odnosząc się do wyborów głównego bohatera oraz wpływu historyczno-politycznego tła na te wybory.

BIBLIOGRAFIA

- Insdorf A., 1999, *Double Lives, Second Chances: The Cinema of Krzysztof Kieślowski*, New York, Hyperion Books.
- Mazurek I., 2025, *Krzysztof Kieślowski: nie mam recepty na życie. W nas samych są rzeczy dobre, ale też dużo jest tych przykrych*, <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/2331948,Krzysztof-Kieslowski-nie-mam-recepty-na-zycie-W-nas-samych-sa-rzeczy-dobre-ale-tez-duzo-jest-tych-przykrych> [dostęp: 15.12.2024].
- Bez P., 2013, *Cyfrowa premiera „Przypadku”*, <https://pisf.pl/aktualnosci/cyfrowa-premiera-przypadku/> [dostęp: 11.11.2023].
- Zawiśliński S., 2014, *Co by było, gdyby... O „Przypadku”*, „Magazyn Filmowy SFP”, nr 31, https://www.sfp.org.pl/2016/baza_wiedzy,307,18840,0,1,Co-by-bylo-gdyby-O-Przypadku.html [dostęp: 9.10.2022].
- Lim D., 2015, *„Blind Chance”: The Conditional Mood*, <https://www.criterion.com/current/posts/3706-blind-chance-the-conditional-mood> [dostęp: 10.01.2025].
- Lubelski T., 2015, *Historia kina polskiego*, Kraków, Wydawnictwo Literackie.
- Stachówna G., 2004, *Kieślowski po latach*, Kraków, Wydawnictwo Literackie.

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

DZIAŁ

04

**PROJEKT BADAWCZY:
POLSKA HISTORIA I KULTURA**

ROZDZIAŁ 12.

RUCH OPORU W POLSCE PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ ORGANIZACJA, FORMY DZIAŁAŃ I BOHATERSTWO POLAKÓW

Katarzyna Duda

1.

W jaki sposób Polacy mogli manifestować swoje dążenie do niepodległości podczas okupacji niemieckiej i sowieckiej w trakcie II wojny światowej? Porozmawiaj z kolegą/koleżanką na ten temat.

SŁOWNICZEK

2.

Uzupełnij tabelę.

Pojęcie	Definicja
działalność wywiadowcza	<i>potajemne zbieranie informacji na temat okupanta</i>
działania zbrojne	<i>walka z okupantem</i>
działalność sabotażowa	<i>wysadzanie mostów, działania mające na celu niszczenia infrastruktury</i>
ruch oporu	<i>działalność mająca na celu walkę przeciwko okupantowi</i>
kolaboracja	
rząd emigracyjny	
Armia Krajowa	
Gestapo	
Polskie Państwo Podziemne	
podziemie	
konspiracja	
Związek Walki Zbrojnej (ZWZ)	
Bataliony Chłopskie (BCh)	
Pracuj Polaku powoli	

3. Obejrzyj fragment filmu i odpowiedz na pytania.

Źródło: https://www.youtube.com/watch?v=l_k5ajlJSIs
[dostęp: 5.05.25].

- a. Kto tworzył organizacje konspiracyjne na terenach okupowanej Polski?
- b. Jaki był stosunek Polaków do hitlerowców?
- c. Co stało się z pierwszym oddziałem partyzanckim na terenach Polski?
- d. Jak nazywała się pierwsza ogólnopolska organizacja konspiracyjna?
- e. Czym zajmował się Kedyw?
- f. Kim byli cichociemni?

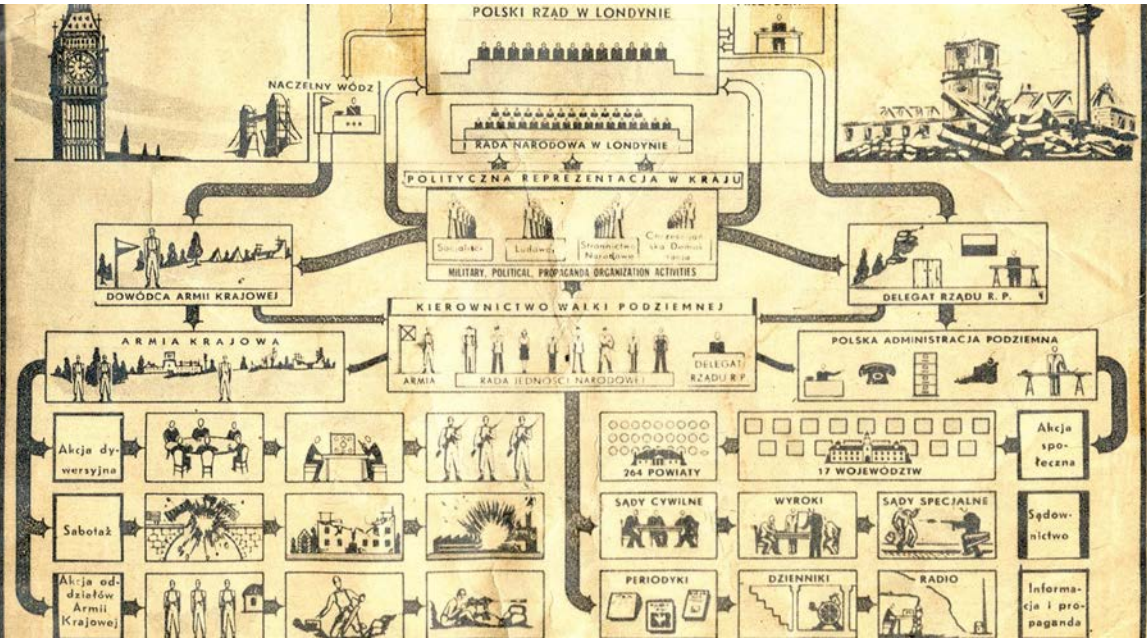
4. Przeczytaj tekst i zrób notatkę.

Polskie Państwo Podziemne – zespół struktur prawno-państwowych, organizacyjnych i obywatelskich, które w latach II wojny światowej miały zapewnić ciągłość działalności państwa polskiego na jego własnym terytorium w warunkach okupacji tego terytorium przez wrogów.

IX 1939 utworzono ogólnopolską polityczno-wojskową organizację konspiracyjną Służba Zwycięstwu Polski (SZP), kierowaną przez dowództwo wojskowe, wspieraną przez główne partie polityczne reprezentowane w Radzie Głównej Obrony Narodu, później Głównej Radzie Politycznej; XI 1939 rząd RP na uchodźstwie powołał Związek Walki Zbrojnej (ZWZ), II 1942 przekształcony w Armję Krajową (AK), konspiracyjną część Polskich Sił Zbrojnych; rozdzielono pion wojskowy i cywilny, II 1940 utworzono Polityczny Komitet Porozumiewawczy (PKP), w skład którego weszli przedstawiciele stronnictw politycznych i komendant główny ZWZ; XII 1940 premier rządu RP na uchodźstwie mianował Pełnomocnika Rządu RP na Kraj, który zorganizował Delegaturę Rządu RP na Kraj (podziemną administrację państwową); III 1943 PKP został przekształcony w Krajową Reprezentację Polityczną (KRP), a I 1944 w Radę Jedności Narodowej (RJN), w której skład weszli przedstawiciele: PPS-WRN, SL, SP, SN, Zjednoczenia Demokratycznego, Chłopskiej Organizacji Wolności „Racławice”, Ojczyzny, Kościoła katolickiego i spółdzielczości; V 1944 Pełnomocnik Rządu RP został mianowany wicepremierem i wspólnie z zastępcami (ministrami) tworzył Krajową Radę Ministrów (KRM); 1944 zakończył się proces kształtowania instytucji Polskiego Państwa Podziemnego: załóżka parlamentu – RJN, siły zbrojnej – AK, policji (Państwowy Korpus Bezpieczeństwa) i sądownictwa (Wojskowe i Cywilne Sądy Specjalne); organy państwa podziemnego (AK, Delegatura) kierowały organami lokalnymi (wojewódzkimi i powiatowymi); podporządkowały mu się instytucje opiekuńcze i gospodarcze, m.in. Rada Główna Opiekuńcza, PCK, Związek Spółdzielni Spożywców „Społem”; w okresie powstania warszawskiego władze Polskiego Państwa Podziemnego działały jawnie, po jego upadku uległy dezorganizacji; I 1945 rozwiązano AK; III 1945 niemal całe kierownictwo państwa podziemnego (przewodniczący i członkowie RJN, Delegat Rządu RP na Kraj, ostatni dowódca AK) zostało aresztowane przez NKWD i VI 1945 w procesie szesnastu skazane na kary więzienia; odtworzone RJN i Delegatura Rządu RP zostały

rozwiązane 1 VII 1945 (opublikowały odezwę programową: *Testament Polski Walczącej*); ostatnią strukturą państwa podziemnego była powołana IV 1945 Delegatura Sił Zbrojnych na Kraj, którą rozwiązano 6 VIII 1945.

Źródło: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Polskie-Panstwo-Podziemne;3959896.html>
[dostęp: 30.04.2025].

Źródło: <https://muzhp.pl/wiedza-on-line/polskie-panstwo-podziemne-fenomen-w-skali-swiatowej-1> [dostęp: 30.04.2025].

Notatka:

5.**Dokończ zdania na podstawie tekstu i ryciny.**

Związek Walki Zbrojnej został przekształcony

.....

Na czele Polskiego Państwa Podziemnego stał

.....

Delegat Rządu RP zajmował się

.....

Do zadań Armii Krajowej należało

.....

Ostatnią strukturą Państwa Podziemnego była

.....

6.**Zaznacz właściwą odpowiedź (może być więcej niż jedna) na podstawie powyższych materiałów.**

Lp.		Tak	Nie
a.	<i>Polacy nigdy nie kolaborowali z okupantem.</i>		✓
b.	Armia Krajowa była odpowiedzialna za niszczenie infrastruktury miast.		
c.	Kierownictwo Walki Podziemnej wykonywało wyroki na Niemcach i kolaborantach.		
d.	Kedyw zajmował się akcjami wywiadowczymi.		
e.	Na czele Polskiego Państwa Podziemnego stał Naczelnny Wódz.		
f.	Polskie Państwo Podziemne funkcjonowało niezmiennie nawet po upadku Powstania Warszawskiego.		

7. Obejrzyj fragment filmu *Kamienie na szaniec*. Następnie odpowiedz na pytania.

a. Jaki wpływ na rzeczywistość w okupowanej Polsce miały akcje małego sabotażu?

.....

.....

.....

b. Dlaczego tajne nauczanie i szkolenie młodzieży były ważne dla funkcjonowania państwa?

.....

.....

.....

.....

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=ne1atJojsQ>
[dostęp: 5.05.25].

8. Przeczytaj fragment rozmowy na temat Polskiego Państwa Podziemnego i wykonaj polecenia.

[...] Co Niemcy wiedzieli o polskim podziemiu? Jak je zwalczali?

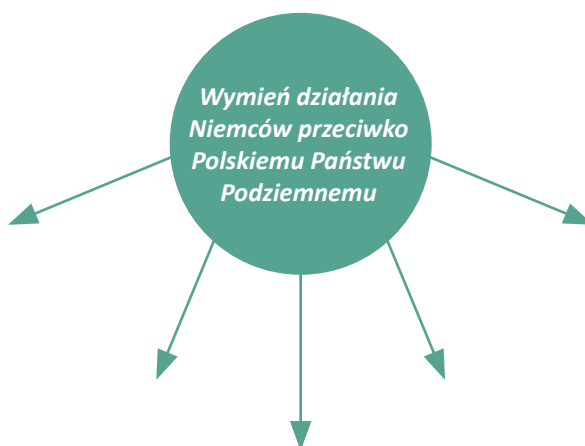
Wobec zdekompletowania dokumentacji niemieckich sił bezpieczeństwa nie możemy obecnie z całą odpowiedzialnością stwierdzić „co Niemcy wiedzieli o polskim podziemiu”. Niemniej jednak ich wiedza na temat PPP wraz z kolejnymi latami okupacji była coraz większa. Świadczą o tym dość liczne aresztowania zarówno żołnierzy, jak i pracowników PPP. Do najgłośniejszych należą aresztowania w 1943 r. – Delegata Rządu na Kraj prof. Jana Piekałkiewicza oraz Dowódcy Armii Krajowej gen. Stefana Roweckiego. W celu rozbicia PPP Niemcy stosowali całą gamę działań, od wymuszania torturami zeznań od aresztowanych żołnierzy konspiracji do tworzenia fikcyjnych struktur konspiracyjnych. Dodajmy, że takie same metody stosowała komunistyczna bezpieka wobec Żołnierzy Niezłomnych. [...]

Na czym polegała wyjątkowość Polskiego Państwa Podziemnego?

Polskie Państwo Podziemne było fenomenem w skali europejskiej, a nawet światowej, z uwagi na rozbudowane struktury, które objęły całe terytorium II Rzeczypospolitej (a nawet wychodziły poza ziemie przedwojennej Polski) oraz zakres prowadzonych w konspiracji prac. PPP nie ograniczało się bowiem do bieżącej walki z okupantami, ale prowadziło także w szerokim zakresie prace przygotowawcze na okres „przełomu” (powstania powszechnego) oraz na okres powojenny. Wystarczy odnotować tylko fakt przygotowania przez Departament Skarbu Delegatury Rządu na pierwszy rok po wojnie. Również inne komórki organizacyjne przygotowały plany odbudowy różnych dziedzin życia gospodarczego i społecznego na okres 10 lat po wojnie. Do tego dodajmy jeszcze prowadzoną szeroko w czasie okupacji akcję tajnego nauczania na wszystkich szczeblach od szkół powszechnych po uniwersytety, w którym brało udział wiele tysięcy młodych ludzi (niektórzy twierdzą, że było to około miliona osób).

Źródło: <https://muzhp.pl/wiedza-on-line/polskie-panstwo-podziemne-fenomen-w-skali-swiatowej-1> [dostęp: 30.04.2025].

Burza mózgów

Zaprojektuj pomnik dla nauczycieli, którzy podczas wojny zajmowali się tajnym nauczaniem. Możesz również przygotować opis.

9.

Zastanów się, jakie represje mogły czekać członków Polskiego Państwa Podziemnego. Weź pod uwagę filmy i teksty, które przeczytałeś(-aś). Jaką cenę zapłaciło to pokolenie ludzi za walkę za ojczyznę?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10.

Praca z tekstem źródłowym. Obejrzyj i wykonaj polecenia.

Podczas oglądania filmu zanotuj na osi czasu najważniejsze momenty Powstania Warszawskiego.

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=Iljg9bPm438>
[dostęp: 5.05.25].

a. W jaki sposób hitlerowcy walczyli z powstańcami?
Jakie metody walki stosowali? Czym była Rzeź
Woli?

.....

.....

.....

b. Dlaczego Powstanie Warszawskie upadło?

.....

.....

.....

.....

- c. Wypisz skutki Powstania Warszawskiego. Jakie straty ponieśli powstańcy oraz Warszawa i ludność stolicy?

.....
.....
.....
.....

- 11.** Na podstawie zdjęć i filmów odpowiedz na pytanie, w jaki sposób Polacy dbają o pamięć o Polskim Państwie Podziemnym i jego momencie kulminacyjnym, czyli Powstaniu Warszawskim.

TIP

Pytania dodatkowe do realizacji projektu;

1. Czym są *Zakazane piosenki*?
2. Gdzie w Warszawie można odnaleźć ślady Polskiego Państwa Podziemnego?
3. Dlaczego i kiedy powstało Muzeum Powstania Warszawskiego?
4. Co stało się z Armią Krajową po zakończeniu wojny?
5. Kim byli Żołnierze Wyklęci?
6. Co wiesz na temat Muzeum Żołnierzy Wyklętych?

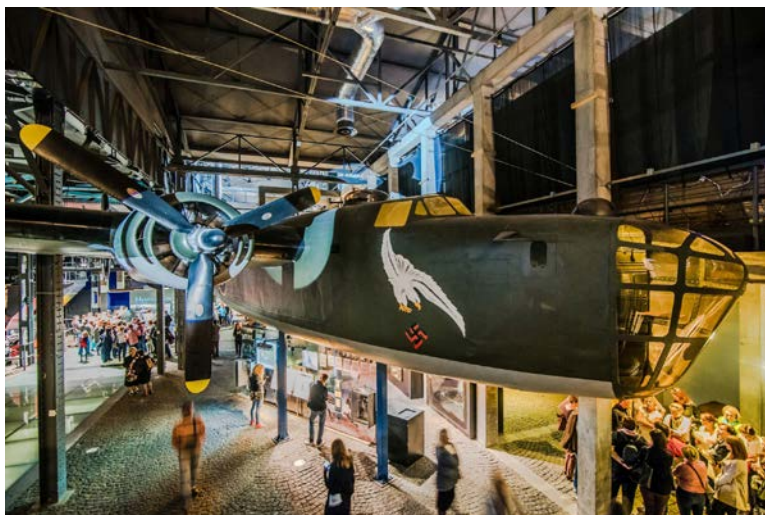

Godzina „W”

Źródło: <https://polskieradio24.pl/artykul/2782285,godzina-w-w-stolicy-miasto-oddalo-hold-powstancom-warszawskim> [dostęp: 12.05.2025].

Reduta Banku Polskiego w Warszawie

Muzeum Powstania Warszawskiego

Źródło: <https://modanamazowsze.pl/muzeum-powstania-warszawskiego>

Pomnik Powstania Warszawskiego przed gmachem Sądu Najwyższego w Warszawie

Filmografia:

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=lpQZzl6zszc>
[dostęp: 5.05.25].

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=Kp6x3r6817g>
[dostęp: 5.05.25].

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=HHYo8HBTHVA>
[dostęp: 5.05.25].

10.

Napisz wypowiedź pisemną na temat: „Polskie Państwo Podziemne to fenomen na skalę światową”. Twoja praca powinna mieć objętość około 200–250 słów.

TIP

Przykładowe zwroty i wyrażenia wprowadzające argumenty:

- Po pierwsze / Po drugie / Po trzecie...
- Jednym z głównych argumentów jest...
- Kolejnym istotnym dowodem na to jest...
- Nie można pominąć faktu, że...

Przykładowe zwroty i wyrażenia uzasadniające argumenty:

- Świadczy o tym fakt, że...
- Potwierdza to sytuacja, gdy...
- Dowodem na to może być...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. Przeczytaj tekst i wykonaj polecenie poniżej.

Polskie Państwo Podziemne wobec Zagłady (1942–1945)

Autor: Jan Żaryn

Czas „Żegoty”

[...] Ucieczki z getta na stronę „aryjską” – coraz bardziej masowe od jesieni 1942 r., także z racji zbliżających chłódów – spotkały

się z natychmiastową reakcją administracji cywilnej Polskiego Państwa Podziemnego. Z inicjatywy Kossak-Szczuckiej już we wrześniu 1942 r. powstał Tymczasowy Komitet Pomocy Żydom, przemianowany ostatecznie trzy miesiące później w Radę Pomocy Żydom „Żegota”, w skład której weszli przedstawiciele zarówno strony żydowskiej, jak i część środowiska Polski Podziemnej, głównie socjaliści i ludowcy oraz działacze FOP. Była to jedyna taka organizacja w skali całego świata, a jej cel stanowiło ratowanie Żydów i Polaków pochodzenia żydowskiego, według definicji wyznaczonej przez rasistowskie prawo okupanta. Rada została afiliowana przy Departamencie Spraw Wewnętrznych Delegatury Rządu na Kraj, stanowiąc kolejną część cywilną PPP. W kierownictwie RPŻ nie znalazła się ani Kossak-Szczucka, ani Wanda Krahelska – główne twórczynie Komitetu. Powodem – sądząc po zachowanych materiałach RPŻ w Archiwum Akt Nowych – był spór co do formy działania „Żegoty”. Pisarka katolicka widziała powołaną przez siebie organizację jako strukturę konspiracyjną i obywatelską zarazem, która nie miałaby żadnych celów politycznych. Obawiała się, że zinstytucjonalizowanie organizacji stworzy wiele komplikacji i napięć, nie tylko na linii polsko-żydowskiej, lecz także wewnątrz polskich ugrupowań politycznych. Jednak naciski strony brytyjskiej, uzależniającej dopływ pieniędzy od sprawności państwa podziemnego, okazały się skuteczne. Jak słusznie pisał Waldemar Piasecki, autor monografii o Janie Karskim:

„Fakt, iż to polski rząd instytucjonalnie zajmuje się pomocą Żydom, a nie struktury spontanicznie działające z porywu serca i sumienia, był oczywiście wykorzystywany w relacjach rządu Władysława E. Sikorskiego z ekipą [premiera Wielkiej Brytanii Winstona] Churchilla”.

Rada za pośrednictwem Delegatury Rządu na Kraj otrzymywała pieniądze z budżetu państwa podziemnego, a także – poprzez rząd RP na uchodźstwie – od międzynarodowych organizacji żydowskich. Strona żydowska, czyli syjoniści z Żydowskiego Komitetu Narodowego oraz przedstawiciele Bundu pozostający w konspiracji, podporządkowała się wówczas po raz pierwszy polskim władzom cywilnym i wojskowym w podziemiu. Współpraca środowisk polskich i żydowskich, choć niepozbawiona napięć – przede wszystkim z racji ograniczonych środków przeznaczanych na pomoc – była zbudowana na wspólnej świadomości ogromu potrzeb:

„Jak wielkich na to potrzeba środków finansowych, niechaj przykładowo zaświadczy fakt, że na utrzymanie tylko 10 000 dzieci

pozostałych w getcie warszawskim, licząc na każde nieprawdopodobnie niską kwotę 500 zł miesięcznie, potrzeba przynajmniej 5 000 000 zł miesięcznie. A tu przecież chodzi o pomoc dla kilku setek tysięcy ludzi w całym kraju. Dotację miesięczną w kwocie 50 000 zł przyznaną Radzie przez Delegaturę uważać należy wobec ogromu potrzeb tylko jako symbol pomocy”

– alarmowali Witolda Bieńkowskiego, „Jana”, „Kalskiego”, przedstawiciela Delegatury Rządu na Kraj, działacze RPŻ w styczniu 1943 r. Tenże z kolei dopisywał od siebie, kierując tajne pismo do Pełnomocnika Rządu RP i dalej do władz na uchodźstwie: „Rada prosi o przekazanie pośpieszną drogą iskrową do Londynu”. Stałe monitorowanie i przynaglanie rządu RP o kolejne środki świadczyło m.in. o mobilizacji struktur podziemnego państwa w realizacji kolejnego celu wojny, który ujawnił się w momencie rozpoczęcia przez Niemców w GG akcji likwidacyjnej polskich Żydów. „Ponadto nawiązany został kontakt z obozem w Skarżysku, gdzie przebywa 8 tys. Ż[ydów], którym można by udzielić potrzebnej im pomocy” – prosił kolejny raz o niezbędne środki finansowe Bieńkowski, zwracając się do dyrektora Departamentu Spraw Wewnętrznych Delegatury Leopolda Rutkowskiego.

Misja Karskiego

Równolegle z powstawaniem nowej struktury konspiracyjnej, umocowanej organizacyjnie i finansowo przy Pełnomocniku (Delegacie) Rządu na Kraj, dotychczasowa siatka kurierska (m.in. cichociemni przybywający do kraju od 1941 r.) została obarczona nowymi zadaniami. Realizował je również kurier podziemia por. Jan Karski, pracujący w Biurze Informacji i Propagandy Komendy Głównej AK, a następnie w wydziale spraw zagranicznych Delegatury, kierowanym przez Romana Knolla. Karski, tak jak Kossak-Szczucka, należał do katolickiego FOP. Z inicjatywy Cyryla Ratajskiego, Delegata Rządu na Kraj, przed akcją likwidacyjną w getcie warszawskim z lipca 1942 r. Karski zaczął się przygotowywać do swej historycznej wyprawy londyńskiej. Przede wszystkim należało się spotkać ze wszystkimi przedstawicielami znaczących sił politycznych w podziemiu (od Stronnictwa Narodowego po PPS), z delegatem Ratajskim i kolegami z BIP-u, by otrzymać instrukcje i raporty z misją przekazania ich licznym odbiorcom w polskim Londynie – rządowi, działaczom partii politycznych itd.

Przetłumacz na język angielski poniższe fragmenty tekstu, zachowując poprawność językową oraz stylistyczną.

„Z inicjatywy Kossak-Szczuckiej już we wrześniu 1942 r. powstał Tymczasowy Komitet Pomocy Żydom, przemianowany ostatecznie trzy miesiące później w Radę Pomocy Żydom „Żegota”, w skład której weszli przedstawiciele zarówno strony żydowskiej, jak i część środowiska Polski Podziemnej, głównie socjaliści i ludowcy oraz działacze FOP”.

.....

„Była to jedyna taka organizacja w skali całego świata, a jej cel stanowiło ratowanie Żydów i Polaków pochodzenia żydowskiego, według definicji wyznaczonej przez rasistowskie prawo okupanta”.

.....

„Fakt, iż to polski rząd instytucjonalnie zajmuje się pomocą Żydom, a nie struktury spontanicznie działające z porywu serca i sumienia, był oczywiście wykorzystywany w relacjach rządu Władysława E. Sikorskiego z ekipą [premiera Wielkiej Brytanii Winstona] Churchilla”.

12.

Gra. Wylosuj kartę i zdecyduj, czy dane stwierdzenie jest prawdziwe, czy fałszywe.

Na obrazku jest symbol Polskiego Państwa Podziemnego		Na obrazku widnieje Pomnik Małego Powstańcy.		Polacy nie upamiętniają wybuchu Powstania Warszawskiego.	
Prawda	Fałsz	Prawda	Fałsz	Prawda	Fałsz

Polskie Państwo Podziemne posiadało własne sądy i tajne szkolnictwo.		PPP było jedynym tego typu ruchem oporu w okupowanej Europie.		Po wojnie wielu członków PPP było represjonowanych przez komunistyczne władze PRL.	
Prawda	Fałsz	Prawda	Fałsz	Prawda	Fałsz

Głównym celem Polskiego Państwa Podziemnego była współpraca z niemieckim okupantem.		Cichociemni to agenci Gestapo infiltrujący Armię Krajową.		Polskie Państwo Podziemne działało na terenie okupowanej Polski w czasie II wojny światowej.	
Prawda	Fałsz	Prawda	Fałsz	Prawda	Fałsz

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

ROZDZIAŁ 13.

POLSKA W CZASACH KOMUNIZMU WPŁYW KOMUNIZMU NA ŻYCIE CODZIENNE, KULTURĘ I RELIGIĘ

Dorota Hrycak-Krzyżanowska

1. Przedyskutuj w parze poniższe problemy.

- a. Czy możliwe jest stworzenie społeczeństwa całkowicie równego i sprawiedliwego przy użyciu przymusu państwowego?
- b. Jakie zagrożenia i wyzwania wiążą się z próbą narzucenia równości przez państwo?

SŁOWNICZEK

2. Uzupełnij tabelę.

Pojęcie	Definicja
Milicja Obywatelska	organ porządkowy państwa komunistycznego, pełniący funkcje policyjne

Pojęcie	Definicja
demobilizacja	<i>proces zwalniania żołnierzy z czynnej służby wojskowej po zakończeniu wojny</i>
szaber	<i>grabież mienia pozostawionego po wojnie, szczególnie nasilona tuż po 1945 roku</i>
Polska Partia Robotnicza	<i>partia komunistyczna działająca podczas wojny</i>
Polska Partia Socjalistyczna (PPS)	<i>partia o tradycjach lewicowych, wcielona do PZPR</i>
Stronnictwo Ludowe	<i>partia polityczna reprezentująca interesy wsi</i>
antysemityzm	
komunizm	
klasa robotnicza	
cenzura	
internowanie	
kolektywizacja wsi	
konkordat	
Radio Wolna Europa	

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=9U2ffMDLOzI>
[dostęp: 5.05.25].

3. Obejrzyj film i odpowiedz na pytania.

- a. Wymień trzy najważniejsze wydarzenia, które doprowadziły do przejęcia władzy przez

komunistów w Polsce po II wojnie światowej.

Opisz krótko, na czym polegało każde z tych wydarzeń.

.....
.....
.....
.....

- b. Wypisz najważniejsze metody, jakie stosowali komuniści, aby umocnić swoją władzę w Polsce. . .

.....
.....
.....
.....
.....

- c. Podaj przykłady represji wobec opozycji politycznej.

.....
.....
.....
.....

- d. Opisz, jakie były reakcje społeczeństwa polskiego na działania komunistów.

.....
.....
.....
.....
.....

- e. Powiedz, czy istniał opór społeczeństwa wobec nowej władzy. Jeśli tak, to w jakiej formie się przejawiał?

.....
.....
.....
.....

4. Przeczytaj tekst i zrób notatkę.

Sytuacja polityczna w Polsce w latach 1944–1956

Po 1947 r. nastąpił w Polsce okres stalinizmu charakteryzujący się m.in. pełnym podporządkowaniem życia społeczno-politycznego władzy komunistycznej. Jednak komuniści, by przejąć pełnię władzy w Polsce, musieli wyeliminować wszelkie niezależne partie polityczne. Najtrudniejszym przeciwnikiem okazało się Polskie Stronnictwo Ludowe na czele ze Stanisławem Mikołajczykiem. „Ludowcy” posiadali ogromne poparcie społeczne i do ich rozbicia komuniści musieli wykorzystywać terror i represje sądowe.

Likwidacja „legalnej” opozycji przez władze komunistyczne

Po utworzeniu TRJN Polskie Stronnictwo Ludowe (do 22 sierpnia 1945 r. Stronnictwo Ludowe) rozpoczęło starania o przeprowadzenie wyborów w możliwie najbliższym terminie. Wiązało się to z ogromną popularnością ludowców po powrocie do kraju S. Mikołajczyka, w którym to społeczeństwo upatrywało ostatnią nadzieję na zachowanie suwerenności kraju i demokratyzację życia publicznego. Legalne funkcjonowanie stronnictwa spowodowało, że próbę jawnej działalności podjęły również inne partie Polskiej Podziemnej, w tym największa przedwojenna partia w Polsce – Stronnictwo Narodowe. 23 sierpnia zawiązano Komitet Legalizacyjny SN i wysłano do KRN memoriał z wnioskiem o legalizację partii. Został on jednak odrzucony, a wielu członków Komitetu później aresztowano. SN postanowiło kontynuować swoją działalność w podziemiu. Władze stronnictwa zostały ostatecznie rozbite w grudniu 1946 r.

Przebieg wydarzeń spowodował, że jedyną liczącą się partią opozycyjną było PSL. Również wobec niej istniała konkurencyjna partia ludowa – powstałe jeszcze w 1944 r. „lubelskie” Stronnictwo Ludowe. W partii tej znalazło się wielu podziemnych działaczy ludowych, ale samo SL było podporządkowane komunistom i nie miało dużego poparcia społecznego, a po przybyciu S. Mikołajczyka do Polski partia ta została praktycznie zmarginalizowana. Działalność PSL, jej popularność oraz dążenie do jak najszybszych wyborów były nie do zaakceptowania dla władz. Po porażce wyborczej komunistów na Węgrzech PPR starała się opóźnić wyznaczenie ich terminu w Polsce. W tym czasie rozbudowywano

struktury partii i MBP oraz przystosowywano wymiar sprawiedliwości do rozprawy z przeciwnikami politycznymi.

Wszystko to miało zapewnić w przyszłości kontrolę nad przebiegiem wyborów. Jesienią 1945 r. bezpieka liczyła już ponad 50 tys. ludzi. Wydano szereg dekretów, które dały podstawę prawną do represjonowania społeczeństwa. Najważniejsze z nich to dekret z 16 listopada 1945 r. „O przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa”, stanowiący część tzw. „Małego Kodeksu Karnego”, oraz „O odpowiedzialności za klęskę wrześniową i faszyzację życia państwowego” z 22 stycznia 1946 r.

Źródło: https://historia.org.pl/2017/09/22/sytuacja-polityczna-w-polsce-w-latach-1944-1956-czesc-2/#google_vignette [dostęp: 24.04.2025].

Notatka:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5.

Uzupełnij brakujące informacje na podstawie tekstu:

- a. Po 1947 roku w Polsce rozpoczął się okres, charakteryzujący się pełnym podporządkowaniem życia społeczno-politycznego władzy komunistycznej.

- b. Najtrudniejszym przeciwnikiem komunistów było kierowane przez
- c. W 1945 roku ludowcy złożyli wniosek o Stronnictwa Narodowego, który został
- d. Aby kontrolować społeczeństwo, komuniści rozbudowali struktury partii i

6.

Pytania wielokrotnego wyboru. Zaznacz właściwą odpowiedź (może być więcej niż jedna).

Jakie działania podejmowali komuniści, aby zdobyć pełnię władzy?	Tak	Nie
Organizowali demokratyczne wybory.		
Stosowali terror i represje sądowe.		
Tworzyli własne partie zależne od siebie.		
Zapraszali wszystkie partie do rządzenia na równych warunkach.		
Co miało zapewnić komunistom kontrolę nad wyborami?	Tak	Nie
Obietnice reform społecznych		
Rozbudowa MBP i zmiany w wymiarze sprawiedliwości		
Dekrety prawne umożliwiające represje		
Rozwój gospodarki prywatnej		

7.

Napisz odpowiedzi na podstawie tekstu:

- a. Dlaczego Polskie Stronnictwo Ludowe było największym zagrożeniem dla komunistów?
(2–3 zdania)
.....
.....
.....

-
-
- b. Wyjaśnij, czym był „Mały Kodeks Karny” i jakie pełnił funkcje. (2–3 zdania)
-
-
-
-
-

- 8.** Porozmawiaj z koleżanką/kolegą na temat:
„Konsekwencje wyeliminowania wszystkich legalnych partii opozycyjnych w Polsce w okresie stalinizmu”.

- 9.** Przeczytaj tekst źródłowy i wykonaj polecenia.

Walka z Kościołem katolickim

Władza ludowa w pierwszych latach swoich rządów w Polsce unikała drastycznych ataków na Kościół. Czołowi działacze partyjni uczestniczyli w uroczystościach religijnych, a obchodom państwowym towarzyszyli księża. Nawet przywódca Polskiej Partii Robotniczej (PPR) Bolesław Bierut wziął w 1945 r. udział w odsłonięciu figury Chrystusa przy kościele św. Krzyża na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie, a dwa lata później kończył swoją przysięgę prezydencką słowami „Tak mi dopomóż Bóg”. Na dłuższą metę ateistyczny reżim komunistyczny nie mógł sobie jednak pozwolić na tolerowanie Kościoła katolickiego, od 1947 r. jedynej niezależnej masowej instytucji w kraju. Starcie Kościoła z potężną i bezwzględną machiną państwową wydawało się nieuchronne.

Przed próbą sił

Kościół katolicki w Polsce poniósł podczas II wojny światowej niezwykle bolesne straty.

Spośród 12 tys. księży okupanci niemieccy i sowieccy wymordowali ok. 20 proc. Pomimo represji duchowni aktywnie wspierali podziemie niepodległościowe i udzielali pomocy Żydom. Księża dzielili z rodakami tragedie, ból i niedole czasów wojennych, umacniając w ten sposób tradycyjnie silne więzi ze społeczeństwem. Niezlomna postawa kleru wobec obu totalitaryzmów dodatkowo wzmocniła autorytet całej instytucji Kościoła katolickiego. Do wzrostu jego pozycji przyczyniły się także powojenne zmiany granic, w wyniku których Polska stała się krajem niemal jednolitym religijnie. Pomimo bolesnych strat wojennych Kościół zachował mocne struktury, a na jego czele znaleźli się charyzmatyczni przywódcy, m.in. August Hlond (1881–1948) oraz „książę niezłomny”, biskup krakowski Adam Sapieha (1867–1951).

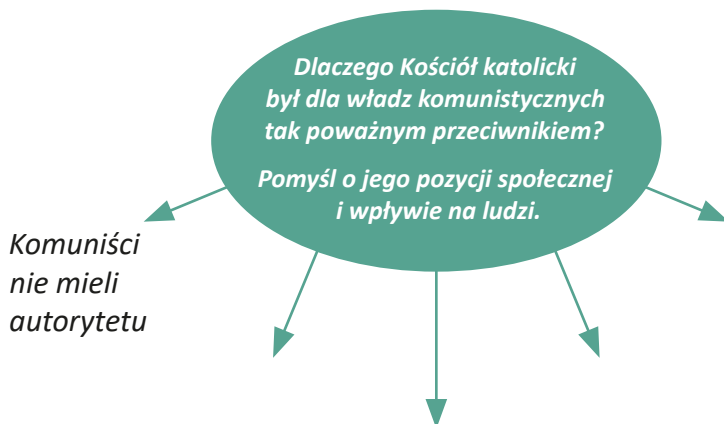
W przeciwieństwie do Kościoła komuniści nie cieszyli się autentycznym autorytetem i poparciem Polaków. Swoją władzę zdobyli i utwierdzili siłą. Do 1947 r. władzy ludowej z pomocą Sowietów udało się przejąć pełną kontrolę nad kluczowymi instytucjami państwowymi, zlikwidować legalną opozycję oraz złamać siłę zbrojnego podziemia niepodległościowego. Do tego czasu reżim unikał ostrych sporów z Kościołem, licząc się z ogromnym autorytetem i wpływem tej instytucji na postawy i poglądy Polaków.

W 1947 r. skończył się jednak okres tolerancji wobec katolików. Władzom zależało na przejęciu kontroli nad Kościołem oraz zerwaniu więzi łączącej wiernych z Watykanem. Komuniści bezpardonowo zaatakowali instytucje katolickie i przystąpili do intensywnej ateizacji społeczeństwa. W odpowiedzi papież zagroził ekskomuniką katolikom wstępującym do partii komunistycznej. Władza zareagowała na to ograniczeniem swobody kultu, zapowiadając kary więzienia za „zmuszanie do udziału w praktykach religijnych”, „nadużywanie wolności wyznania i sumienia w celach wrogich ustrojowi” oraz „udział w zbiorowiskach publicznych”. Komuniści przejęli katolicką organizację charytatywną Caritas oraz skonfiskowali dobra kościelne. Starali się także rozbić jedność polskiego Kościoła. W 1949 r. przy lojalnej wobec władz kombatanckiej organizacji Związku Bojowników o Wolność i Demokrację (ZBoWiD) powstała Komisja Księży zrzeszająca duchownych. Komuniści werbowali jej członków, tzw. księży patriotów, wykorzystując różnorodne metody: przekupstwo, szantaż lub też ludzką naiwność. Do ruchu księży patriotów przystąpiło ok. 10 proc. duchownych. Współpracę z komunistami podjął także przedwojenny działacz narodowej prawicy Bolesław Piasecki. Skupił on wokół siebie

grono „postępowych katolików” oraz powołał do życia Instytut Wydawniczy PAX.

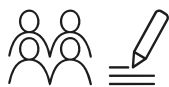
Źródło: <https://zpe.gov.pl/a/przeczytaj/DSmliqKD5> [dostęp: 23.04.2025].

Burza mózgów

Uzupełnij zdania wyrazami z tekstu.

- Kościół katolicki w Polsce poniósł podczas II wojny światowej niezwykle ... *bolesne straty* ...
- Władza ludowa w pierwszych latach swoich rządów w Polsce ataków na Kościół.
- Po II wojnie światowej Kościół katolicki zachował struktury i cieszył się dużym społecznym.
- Władze komunistyczne chciały przejąć kontrolę nad Kościołem i zerwać jego więzi z
- Organizacją kontrolowaną przez komunistów, zrzeszającą część duchowieństwa, była Komisja
- Przejęto też katolicką organizację charytatywną

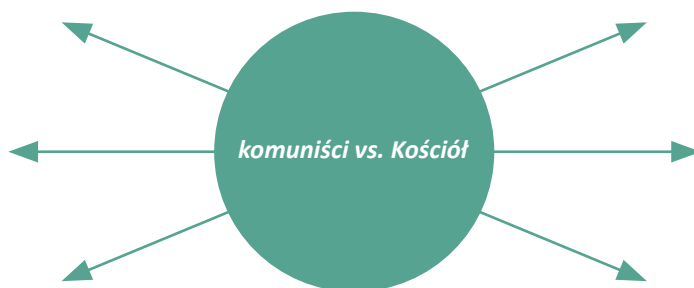
10.

W grupach wykonajcie mapę myśli, która zilustruje konflikt między władzami komunistycznymi a Kościołem katolickim po 1945 roku.

TIP

Na mapie myśli uwzględnij:

- najważniejsze postacie (np. Bolesław Bierut, August Hlond, Adam Sapieha),
- kluczowe wydarzenia (np. przejęcie Caritas, powstanie Komisji Księży),
- działania władz wobec Kościoła,
- reakcje Kościoła i wiernych.

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=c8cPSh4Ldco>
[dostęp: 5.05.25].

11.

Obejrzyj film i wykonaj polecenia.

- Podczas oglądania filmu zanotuj na osi czasu najważniejsze daty oraz związane z nimi wydarzenia dotyczące przejęcia władzy przez komunistów w Polsce po II wojnie światowej.
- Wymień i krótko opisz rolę głównych postaci historycznych przedstawionych w filmie, które odegrały istotną rolę w ustanawianiu władzy komunistycznej w Polsce.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- c. Wypisz działania podjęte przez komunistów w celu przejęcia pełni władzy w Polsce, takie jak eliminacja opozycji czy kontrola nad instytucjami państwowymi.
-
-
-
-
-
-
-

ZADANIE PROJEKTOWE

- 12.** Przygotuj prezentację multimedialną, która w ciekawy i przystępny sposób przedstawi wybrane aspekty życia w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (PRL). Oprzyj się na materiale wideo *Czar PRL – 102 fakty o PRL* oraz na dodatkowych źródłach.

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=mHWYMYffL6o>
[dostęp: 5.05.25].

Wybierz temat przewodni: Zdecyduj, który aspekt życia w PRL chciałbyś/chciałabyś przedstawić. Może to być np. edukacja, życie codzienne, kultura, transport itp.

Zbierz informacje: Z filmu wypisz najciekawsze fakty związane z wybranym tematem. Uzupełnij prezentację o informacje z innych źródeł, takich jak książki, artykuły czy inne filmy dokumentalne.

TIP

Stwórz prezentację: Użyj programu PowerPoint, Google Slides lub innego narzędzia do tworzenia prezentacji. Zadbaj o czytelność slajdów, dodaj zdjęcia, grafiki i krótkie opisy. **Na końcu prezentacji umieść listę źródeł, z których korzystałeś(-aś).** Zwróć uwagę na czas prezentacji – powinna trwać od 5 do 10 minut.

13.

Przygotuj wypowiedź pisemną na temat: „Jak komunizm wpłynął na życie codzienne, kulturę i religię w Polsce?”. Twoja praca powinna mieć około 200–250 słów.

TIP

Sformułuj jasną tezę, od której rozpoczniesz swoją wypowiedź pisemną.

W rozwinięciu **przedstaw co najmniej 3 argumenty** poparte konkretnymi przykładami (dotyczącymi życia codziennego, kultury i religii w czasach komunizmu).

Zadbaj o spójność i logiczny układ wypowiedzi:
wstęp, rozwinięcie, zakończenie.

W zakończeniu podsumuj swoje rozważania lub zaproponuj pytanie skłaniające do refleksji.

Staraj się używać zdań złożonych i precyzyjnego słownictwa.

Pamiętaj! **Zwróć uwagę na poprawność językową, ortograficzną i interpunkcyjną.**

TIP

Przygotowanie wypowiedzi pisemnej (około 150–200 słów)

Wstęp: Sformułuj tezę (np. „Komunizm znacząco wpłynął na życie codzienne Polaków, ich kulturę oraz religijność, ograniczając wolność i kształtując nowe realia społeczne”).

Rozwinięcie: Przedstaw 2–3 argumenty poparte przykładami.

- Życie codzienne: np. kolejki do sklepów, niedobory produktów, kartki na żywność.
- Kultura: np. cenzura, obowiązkowe promowanie treści zgodnych z ideologią komunistyczną.
- Religia: np. ograniczenia działalności Kościoła, kontrola państwowa nad uroczystościami religijnymi.

Zakończenie: Podsumuj swoje przemyślenia lub postaw pytanie skłaniające do refleksji (np. „Jak dzisiaj oceniamy wartość wolności słowa i wolności wyznania, których brakowało w czasach PRL?”).

Wykorzystaj przykładowe zwroty do rozpoczęcia wypowiedzi:

- W czasach komunizmu życie codzienne Polaków uległo dużym zmianom.
- Komunizm odcisnął trwałe piętno na polskiej kulturze i religijności.
- W niniejszej wypowiedzi postaram się ukazać wpływ komunizmu na życie społeczne w Polsce.

Przykładowe zwroty do zakończenia wypowiedzi:

- Podsumowując, komunizm znacząco ograniczył wolności obywatelskie w Polsce.
- W związku z powyższym warto zastanowić się, jak ważną rolę odgrywa dziś wolność i niezależność kulturowa.
- Czasy komunizmu uczą nas, jak cennymi wartościami są wolność słowa i wolność religijna.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

jednak respektować porozumienia. Na początku lat 50. sytuacja Kościoła stała się już dramatyczna. Komuniści narzucali własnych kandydatów na urzędy kościelne, cenzurowali katolickie wydawnictwa, likwidowali niższe seminaria duchowne, utrudniali pielgrzymowanie, wycofywali nauczanie religii ze szkół, zamykali w więzieniach niepokornych księży. Represje dotknęły także najwyższych dostojników Kościoła. Pod zarzutem kolaboracji z Niemcami oraz szpiegostwa na rzecz Stanów Zjednoczonych aresztowano biskupa kieleckiego Czesława Kaczmarka. Podczas śledztwa ksiądz był torturowany. W trakcie pokazowego procesu przyznał się do zarzucanych mu czynów, a sąd skazał go na karę 12 lat więzienia. W innym procesie księży kurii krakowskiej, również oskarżonych o szpiegostwo, zapadł wyrok śmierci na ks. Józefa Lelitę, zamieniony ostatecznie na dożywocie.

Fragmenty tekstu: <https://zpe.gov.pl/a/przeczytaj/DSmliqKD5> [dostęp: 12.05.2025].

Przetłumacz na język angielski poniższe fragmenty tekstu, zachowując poprawność językową oraz odpowiedni styl.

„Początki starcia państwa z Kościołem zbiegły się w czasie ze śmiercią kardynała Hlonda w roku 1948”.

... The beginnings of the conflict between the state and the Church coincided with the death of Cardinal Hlond in 1948

„Władza zagwarantowała mu prawo do nauczania religii w szkołach, wydawania czasopism, swobodnej działalności Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego oraz seminariów duchownych i zakonów”

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

„Komuniści narzucali własnych kandydatów na urzędy kościelne, cenzurowali katolickie wydawnictwa, likwidowali niższe seminaria duchowne”.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

„Pod zarzutem kolaboracji z Niemcami oraz szpiegostwa na rzecz Stanów Zjednoczonych aresztowano biskupa kieleckiego Czesława Kaczmarka”.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

TIP

Zwróć uwagę na **czasy gramatyczne** (najczęściej używamy Past Simple lub Past Perfect).

Staraj się utrzymać **neutralny, formalny styl** charakterystyczny dla tekstów historycznych.

Zadbaj o **poprawne tłumaczenie nazw własnych** (np. Catholic University of Lublin, Episcopal Conference).

Przetłumacz tekst na język angielski, uzupełniając brakujące słowa w lukach.

- a. Początki starcia państwa z Kościołem zbiegły się w czasie ze śmiercią kardynała Hlonda w roku 1948.
The beginnings of the conflict between the state and the Church ... *coincided* ... (*zbiegły się*) with the death of Cardinal Hlond in 1948.
- b. Nowym przewodniczącym Konferencji Episkopatu Polski został prymas Stefan Wyszyński.
The new chairman of the Polish Episcopal Conference (*został*) Primate Stefan Wyszyński.
- c. W kwietniu 1950 roku komuniści zgodzili się zawrzeć porozumienie z Kościołem.
In April 1950, the communists (*zgodzili się*) to sign an agreement with the Church.
- d. Władze zagwarantowały Kościołowi prawo do nauczania religii w szkołach.
The authorities (*zagwarantowały*) the Church the right to (*nauczać*) religion in schools.
- e. W zamian Episkopat potępił działalność „band podziemia” antykomunistycznego.
In return, the Episcopate (*potępił*) the activities of the anti-communist “underground bands”.
- f. Rządzący nie zamierzali jednak respektować porozumienia.
However, the rulers did not (*zamierzali*) to (*respektować*) the agreement.

- g. Na początku lat 50. sytuacja Kościoła stała się dramatyczna.
At the beginning of the 1950s, the situation of the Church (*stała się*) dramatic.
- h. Komuniści narzucali własnych kandydatów na urzędy kościelne i cenzurowali katolickie wydawnictwa.
- i. The communists (*narzucali*) their own candidates for church offices and (*cenzurowali*) Catholic publications.

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla Ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

ROZDZIAŁ 14.

RUCH SOLIDARNOŚĆ HISTORIA I ZNACZENIE SOLIDARNOŚCI W WALCE O WOLNOŚĆ

Dorota Hrycak-Krzyżanowska

1.

Porozmawiaj z koleżanką/kolegą o tym, co oznacza ten symbol.

SŁOWNICZEK

2.

Uzupełnij tabelę.

SŁOWO	DEFINICJA
PRL	<i>Polska Rzeczpospolita Ludowa, oficjalna nazwa państwa polskiego w latach 1952–1989 rządzonego przez partię komunistyczną. Okres PRL cechował się brakiem pełnej suwerenności (zależność od ZSRR), ograniczeniem wolności obywatelskich i represjami wobec opozycji.</i>
SB	

SŁOWO	DEFINICJA
Opozycja demokratyczna	
Solidarność	
	Zorganizowana przerwa w pracy podjęta przez pracowników w celu wywarcia nacisku na pracodawcę lub władzę. Jest to forma protestu, często stosowana w obronie praw pracowniczych lub w przypadku żądań społecznych (np. strajki sierpniowe 1980 r. przeciwko władzy PRL).
Cenzura	

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=qGlb3uH3dY4>
[dostęp: 5.05.25].

3. Obejrzyj fragment filmu dokumentalnego *Solidarność. Narodziny wolności* i wykonaj polecenia.

- a. Wypisz z filmu 5 faktów, które pokazują znaczenie Solidarności w historii Polski.
.....
.....
.....
.....
.....
.....
- b. Jakie były żądania Solidarności?
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Przeczytaj tekst i zrób notatkę.

Powstanie NSZZ Solidarność

Solidarność powstała w wyniku masowych protestów przeciw poniżającym warunkom życia. Jako związek zawodowy domagała się poprawy warunków pracy i płacy. Będąc jednocześnie wielkim ruchem społecznym, upominała się o podstawowe prawa człowieka, takie jak wolność słowa i możliwość wpływania na losy kraju przez społeczeństwo. Działała w sposób pokojowy.

Do Solidarności wstąpiło ok. 9,5 mln Polaków. Była jedyną tego typu organizacją na całym obszarze rządzonego przez komunistów – potężną, legalną i niezależną od władz. Zakwestionowała hasło, głoszone przez partie komunistyczne, że tylko one reprezentują interes robotników. Stała się inspiracją dla innych narodów. Przyczyniła się do upadku komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej oraz rozpadu bloku wojskowego państw komunistycznych, oddalając w ten sposób groźbę wojny atomowej.

Źródło: <https://zpe.gov.pl/b/powstanie-nszz-solidarnosc/P12G36ctF> [dostęp: 10.04.2025].

Zwycięski strajk

W wyniku fali strajków, które przetoczyły się przez Polskę w sierpniu 1980 r. władze PRL zaakceptowały szereg żądań stocznego komitetu strajkowego. Po wielu rundach rokowań 31 sierpnia Lech Wałęsa i wicepremier Mieczysław Jagielski podpisali w Sali BHP Stoczni Gdańskiej porozumienie, w którym władze zgadzały się na postulaty stoczniowców, w tym na najważniejszy z nich: powstanie niezależnych związków zawodowych.

Wśród zaakceptowanych postulatów najważniejsza była zgoda na powstanie niezależnych związków zawodowych. Władze twierdziły, że mogą one tworzyć się tylko w tych regionach, w których odbywały się strajki. Znacznie osłabiałoby to nowe organizacje pracowników, więc przedstawiciele strajkujących nie godzili się na takie rozwiązanie. Władze musiały ustąpić i 11 września 1980 r. w Dąbrowie Górniczej, w Hucie Katowice podpisały dodatkowe porozumienie (katowickie), sygnowane przez członka

Międzyzakładowego Prezydium Huty Zbigniewa Kupisiewicza i ministra hutnictwa Franciszka Kaima.

W tej sytuacji władze zaczęły żądać, aby nowe związki podporządkowywały się Centralnej Radzie Związków Zawodowych. Była to organizacja podlegająca partii i reprezentowała jej interes, więc rozwiązanie takie było nie do przyjęcia.

Organizatorzy strajków chcieli, aby jak najszybciej powstał związek zawodowy, który będzie mógł rozpocząć legalną działalność. Do tego była konieczna jego rejestracja przez Sąd Wojewódzki w Warszawie. Wniosek wraz ze statutem związku złożono 24 września 1980 roku.

Do tego czasu w zakładach pracy powstały setki komitetów założycielskich nowego związku. Chęć wstąpienia do niego zgłosiło około 3 mln osób. Jednak władze, szczególnie w mniejszych miejscowościach, przeszkadzały w tworzeniu komitetów. Był to jeden z powodów, obok utrudniania przedstawicielom związku dostępu do mediów, zwołania 3 października 1980 r. udanego, jednogodzinnego strajku ostrzegawczego.

Dnia 24 października Sąd Wojewódzki w Warszawie zarejestrował NSZZ Solidarność, ale dopisał do statutu, że związek uznaje „kierowniczą rolę PZPR”. Solidarność ponownie zagroziła strajkiem. Aby wyjść z klinczu, władze i Solidarność zawarły kompromis. Sąd 10 listopada 1980 r. zarejestrował statut bez zmian, natomiast dołączył fragment porozumienia gdańskiego mówiący, że „PZPR sprawuje kierowniczą rolę w państwie”.

Aby skłonić władze do zawarcia kompromisu, związkowcy byli zmuszeni grozić strajkiem. Podobnie było z wieloma innymi postulatami, na które władze PRL zgodziły się w porozumieniach – o realizację każdego trzeba było oddzielnie walczyć.

Więcej niż związek zawodowy

Solidarność zaczęła pełnić funkcję znacznie szerszą niż związek zawodowy. Nie ograniczała się do żądania poprawy warunków pracy i podwyższenia wynagrodzeń, lecz wypowiadała się w sprawach dotyczących dużej części społeczeństwa i ważnych dla wielu ludzi, takich jak zaopatrzenie sklepów lub transmitowanie w radiu i telewizji mszy świętej.

Solidarność działała w państwie rządzonym w sposób dyktatorski, więc musiała poruszać kwestie polityczne. Nie chciała jednak obalać PZPR i przejmować władzy w państwie. Przywódcy Solidarności zdawali sobie sprawę, że w ówczesnych warunkach nie mieli możliwości, aby rządzić krajem, a obalenie partii komunistycznej oznaczałoby interwencję ZSRS.

Fragment tekstu: <https://zpe.gov.pl/a/przeczytaj/D17tFYDCe> [dostęp: 10.04.2025].

Wypisz najważniejsze informacje dotyczące:

- przyczyn powstania Solidarności,
- roli Lecha Wałęsy,
- znaczenia Porozumień Sierpniowych.

TIP

Notatka:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Przeprowadź dyskusję w parach na podane tematy:

- Dlaczego Solidarność zyskała tak szerokie poparcie społeczne?
- Jakie wartości reprezentował ten ruch?
Czy są aktualne dzisiaj?
- Czy możliwa byłaby pokojowa zmiana ustroju bez Solidarności?

6. Przeczytaj tekst źródłowy i wykonaj polecenia.

Stosunek władz PRL do NSZZ Solidarność

PZPR dąży do konfrontacji

Już od samego początku istnienia Solidarności komunistyczne władze utrudniały jej działalność. Nie były jednak dość silne, aby od razu zlikwidować związek, dlatego początkowo starały się go osłabić. Wywoływały drobne, ale częste konflikty. Nazwano to „tatyka odcinkowych konfrontacji”. Był to rodzaj wojny nerwów z działaczami Solidarności. [...]

Efektom komunistycznej tatyki skłócania różnych grup opozycyjnych było stopniowe pozbawianie społeczeństwa nadziei na zmiany na lepsze. Od października 1980 r. władze PRL przygotowywały się też do siłowego pokonania Solidarności, czyli do wprowadzenia stanu wojennego. Nadal też stosowały represje polityczne wobec opozycji. Dnia 21 listopada 1980 r. aresztowały działacza związku Jana Narożniaka. Solidarność stanęła w jego obronie i zagroziła strajkami. Władze zastanawiały się, czy wprowadzić stan wojenny. Uznały jednak, że nie są do tego przygotowane, i uwolniły Narożniaka. Chociaż w porozumieniu zawartym 3 września 1980 r. w Jastrzębiu-Zdroju komuniści zgodzili się, że wszystkie soboty będą wolne od pracy, to pod koniec grudnia 1980 r. zdecydowali, że wolna będzie tylko połowa z nich. W styczniu rozpoczęły się strajki, ale dopiero groźba strajku ogólnopolskiego sprawiła, że rząd poszedł na kompromis. Uzgodniono, że pracująca będzie co czwarta sobota.

Solidarność była potężną siłą, ponieważ mogła zagrozić masowymi strajkami w zakładach przemysłowych. Takim argumentem nie mogły posłużyć się inne grupy społeczne, które chciały utworzyć własne niezależne organizacje: rolnicy i studenci. Władze PRL podjęły decyzję polityczną, żeby nie legalizować Solidarności Wiejskiej oraz Niezależnego Zrzeszenia Studentów i Sąd Wojewódzki w Warszawie jesienią 1980 r. odmówił ich rejestracji. Lokalne strajki sprawiły jednak, że w lutym następnego roku rządzący zawarli wstępne porozumienie w sprawie reprezentacji rolników oraz zgodzili się na rejestrację NZS.

Źródło: <https://zpe.gov.pl/a/przeczytaj/DtOgRgUJk> [dostęp: 20.04.2025].

- a. Wypisz trzy działania władz PRL, które miały na celu osłabienie Solidarności.
.....
.....
.....
- b. Wyjaśnij, co oznacza określenie „taktyka odcinkowych konfrontacji”.
.....
.....
.....
- c. Zinterpretuj wypowiedź Andrzeja Żabińskiego – jaki był główny cel działań wobec nowych związków zawodowych i KOR-u?
.....
.....
.....
.....
- d. Jakie formy oporu stosowała Solidarność w odpowiedzi na represje? Podaj konkretne przykłady.
.....
.....
.....
- e. W jaki sposób władze próbowały ograniczyć prawa pracownicze, mimo wcześniejszych porozumień?
.....
.....
.....
.....

- f. Dlaczego Solidarność miała większą siłę przebicia niż inne grupy społeczne?
-
-
-
-
-
- g. Jakie były skutki nielegalizowania Solidarności Wiejskiej i NZS?
-
-
-
-
-
-

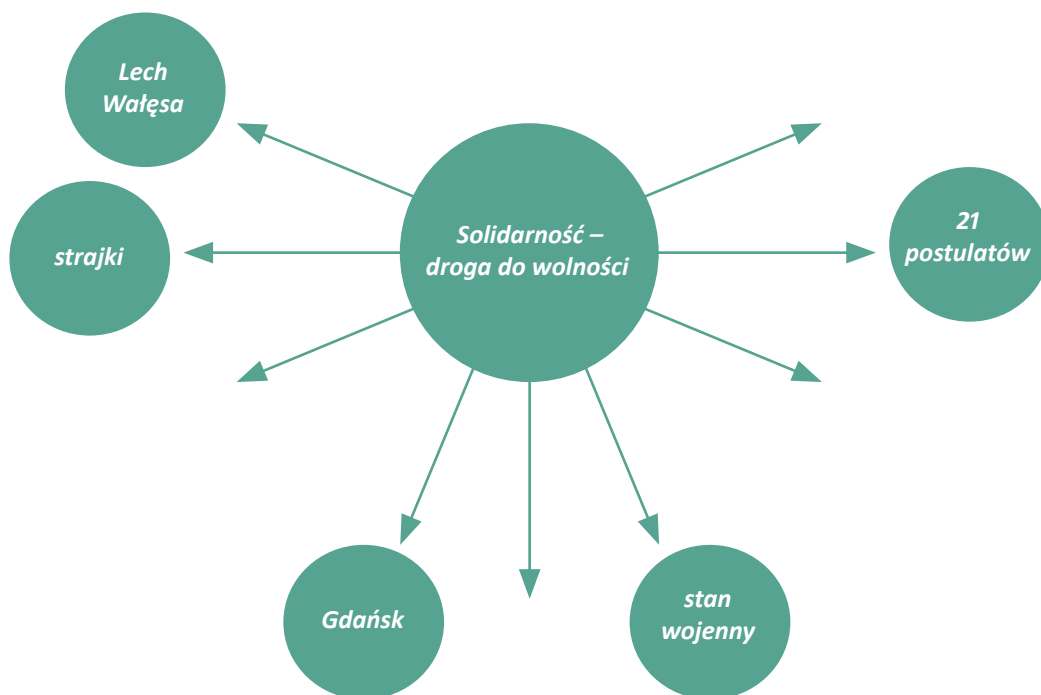
7.

Porównaj sytuację w PRL przed powstaniem Solidarności i po nim. Opis różnic wpisz do tabeli.

Aspekt życia	Przed 1980 r.	Po powstaniu Solidarności
Wolność słowa		
Pozycja Kościoła		
Ruchy społeczne		
Reakcje władz		

8. Zrób mapę myśli na temat: „Solidarność – droga do wolności”.

9. Przeczytaj tekst i odpowiedz na pytania.

Obrady Okrągłego Stołu

6 lutego 1989 r. rozpoczęły się rozmowy Okrągłego Stołu. Przy stole, którego obrady poprzedziło kilka tur negocjacji zespołowych, zasiadło 58 osób – 29 reprezentowało stronę koalicyjno-rządową (m.in. PZPR, ZSL, SD i OPZZ), 26 – stronę opozycyjno-solidarnościową, a w roli obserwatorów uczestniczyło trzech duchownych (dwóch z Kościoła katolickiego i jeden z Kościoła ewangelicko-augsburskiego). Współprzewodniczącymi obrad byli: ówczesny minister spraw wewnętrznych gen. Czesław Kiszczak i przewodniczący nielegalnej jeszcze Solidarności – Lech Wałęsa. Obrady zakończyły się oficjalnie drugim plenarnym posiedzeniem Okrągłego Stołu 5 kwietnia 1989 r.

Ustalenia Okrągłego Stołu

Ustalono wtedy między innymi:

- relegalizację obu Solidarności, tj. Solidarności i Solidarności Rolników Indywidualnych;
- przyjęcie do pracy osób zwolnionych za działalność związkową po 1981 r.;
- system indeksacji płac, tj. podwyżek zależnych od stopnia inflacji;
- ograniczenie cenzury, odideologizowanie oświaty i zezwolenie na szerszy dostęp opozycji do środków masowego przekazu.

Ponadto sejm miał się przedterminowo rozwiązać i miano rozpisać wybory do nowego, tym razem dwuizbowego parlamentu. Likwidacji ulec miała również Rada Państwa, a jej miejsce zająć miał wybierany przez parlament prezydent. Ordynacje wyborcze do sejmu i senatu, w kształcie wynegocjowanym przy Okrągłym Stole, zostały uchwalone 7 kwietnia 1989 r.

Wybory '89

Już 13 kwietnia Rada Państwa określiła kalendarz wyborczy, wyznaczając datę pierwszej tury wyborów na 4 czerwca, drugiej zaś na 18 czerwca. Kierownictwu PZPR bardzo zależało na przeprowadzeniu wyborów w jak najkrótszym terminie. Chciano w ten sposób wykorzystać szybko topniejące poparcie części społeczeństwa dla rządu Rakowskiego oraz dać opozycji jak najmniej czasu na zorganizowanie kampanii. Równocześnie z wyznaczeniem daty wyborów Rada Państwa powołała 21-osobową Państwową

Komisję Wyborczą, w skład której weszło sześciu przedstawicieli Komitetu Obywatelskiego – jeden z nich, prawnik Andrzej Zoll, został nawet wiceprzewodniczącym PKW.

Ustalono, że wybory do senatu będą całkowicie wolne. W przypadku sejmu natomiast 65% miejsc miało zostać obsadzonych przez dotychczasowy obóz rządzący (PZPR, ZSL, SD oraz koncesjonowane przez władze komunistyczne organizacje katolickie: PAX, UChS i PZKS). O pozostałe 35% mandatów mogli się ubiegać kandydaci bezpartyjni.

Łącznie ordynacja zapewniała kandydatom wywodzącym się z obozu rządzącego 299 miejsc w sejmie. Dodatkowo władze mogły wysunąć własnych (bezpartyjnych) kandydatów do walki o pozostałe 161 mandatów, na uzyskanie których szansę – ale nie gwarancję – miała Solidarność. Wyboru stu senatorów miano dokonać w 49 okręgach, których granice pokrywały się z obszarem województw – w 47 z nich można było zdobyć po 2 mandaty, a w dwóch (katowickim i warszawskim) po 3 mandaty. W przypadku wyborów do senatu, które zgodnie z kontraktem zawartym przy Okrągłym Stole miały być wolne, przynależność partyjna kandydata nie miała znaczenia.

Źródło: <https://zpe.gov.pl/a/przeczytaj/DMDV54xSi?prevProjects=P15vGL1SV> [dostęp:15.04.2025].

- a. Kto zasiadł do obrad Okrągłego Stołu?
... Zasiadło 58 osób – 29 reprezentowało stronę koalicyjno-rządową (m.in. PZPR, ZSL, SD i OPZZ), 26 – stronę opozycyjno-solidarnościową, a w roli obserwatorów uczestniczyło trzech duchownych.
.....
- b. Kiedy rozpoczęły się i zakończyły obrady Okrągłego Stołu?
-
-
-
-
-
-

- c. Wymień trzy najważniejsze ustalenia Okrągłego Stołu.
.....
.....
.....
.....
.....
- d. Kto reprezentował stronę rządową, a kto opozycyjną podczas obrad?
.....
.....
.....
.....
.....
.....
- e. Jaką rolę odegrał Kościół podczas Okrągłego Stołu?
.....
.....
.....
.....
.....
.....
- f. Co oznaczało „relegalizowanie Solidarności”?
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ZADANIE PROJEKTOWE

10.

Przygotuj prezentację na temat historii ruchu Solidarność.

Możesz zrobić:

- oś czasu przedstawiającą najważniejsze wydarzenia Sierpnia '80 i dalsze losy Solidarności lub
- prezentację multimedialną (slajdy) ilustrującą drogę Polski od strajków w 1980 r. do odzyskania wolności w 1989 r.

W prezentacji uwzględnij:

- daty, miejsca i postacie (np. strajk w Stoczni Gdańskiej, Porozumienia Sierpniowe, wprowadzenie stanu wojennego, obrady Okrągłego Stołu, wybory 4 czerwca 1989);
- poszukaj archiwalnych zdjęć i cytatów z tamtego okresu, aby uatrakcyjnić swoją pracę.

Gotową prezentację lub plakat zaprezentuj klasie, omawiając krok po kroku przebieg wydarzeń.

TIP

Dodatkowe zadanie. Przygotuj prezentację multimedialną na wybrany temat:

- a. Lech Wałęsa – lider i symbol oporu.
- b. Życie codzienne podczas stanu wojennego.
- c. Solidarność kobiet – rola Anny Walentynowicz i Aliny Pieńkowskiej.
- d. Wybory 4 czerwca 1989 r. – koniec komunizmu w Polsce?

11.

Przygotuj wypowiedź ustną (2–3 minuty), argumentacyjną na temat: „Dlaczego ruch Solidarność to ważna lekcja historii dla młodego pokolenia?”

TIP

Sformułuj jasną tezę (np. Ruch Solidarność jest symbolem walki o wolność i godność człowieka).

- Podaj 2–3 argumenty poparte przykładami (np. strajki, Porozumienia Sierpniowe, wybory 1989 r.).
- Zakończ wypowiedź podsumowaniem lub pytaniem do refleksji.

Czas trwania wypowiedzi: ok. 2–3 minuty.

Notatka do wypowiedzi:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12.

Napisz rozprawkę na temat: „Czy Solidarność może być ważną lekcją historii dla młodego pokolenia?”. W swojej pracy sformułuj tezę i uzasadnij ją, odwołując się do faktów historycznych oraz własnych przemyśleń.

Przykładowy plan:

Wstęp:

Historia uczy nas, jak cenna jest wolność i jak wielką siłę może mieć społeczeństwo zjednoczone wokół wspólnych wartości.

Ruch Solidarność, który narodził się w Polsce w 1980 roku, to nie tylko wydarzenie polityczne, ale przede wszystkim symbol odwagi, determinacji i dążenia do prawdy.

Teza:

Solidarność jest ważną lekcją historii dla młodego pokolenia, ponieważ pokazuje, że zmiana jest możliwa nawet w najbardziej niesprzyjających warunkach.

Argumenty:

*1. Solidarność jako przykład pokojowej walki o prawa człowieka
Ruch ten narodził się w odpowiedzi na łamanie praw pracowniczych i brak wolności słowa. Dzięki determinacji milionów Polaków udało się*

doprowadzić do zmian systemowych bez użycia przemocy. To ważna lekcja, że dialog i solidarność społeczna mogą być skuteczne.

2. Upadek komunizmu w Polsce i inspiracja dla innych narodów.

3. Przykład odwagi i zaangażowania zwykłych ludzi.

Zakończenie (podsumowanie):

Ruch Solidarność to żywa lekcja historii – o wolności, odpowiedzialności i sile wspólnoty. W świecie, w którym młode pokolenie często zмага się z obojętnością, brakiem celu i zagubieniem w wartościach, historia Solidarności przypomina, że warto być aktywnym obywatelem. To dziedzictwo, z którego możemy być dumni – i które powinniśmy pielęgnować.

13. Tłumaczenie i analiza tekstu źródłowego. Przeczytaj i wykonaj polecenia poniżej.

Poland's Solidarity Movement (1980–1989)

Nonviolent struggle against the authoritarian communist government in Poland began soon after the communists stole parliamentary elections in 1946. However, it took over three decades of civil resistance—waged over time with varying tactics and degrees of intensity—for Polish society to begin organizing and consolidating itself in a broad coalition of social forces that climaxed in the establishment of the Solidarność (“Solidarity”) as an organization and a movement in August 1980. Solidarity, with its roots in trade unionism, shook and delegitimized the communist regime by exposing its ideological but false claims of being a free “workers’ state”. This popular movement created an independent political space where alternative institutions, activities, and discourses could develop and flourish. Solidarity always pursued its political objectives with a high degree of nonviolent discipline as well as self-imposed limitations. Both of these elements played a crucial role in a national compromise and peaceful transfer of power in 1989. This negotiated transition ushered Poland onto the path of a successful democratization that also carried important hallmarks of its civil resistance legacy.

Źródło: https://www.nonviolent-conflict.org/polands-solidarity-movement-1980-1989/?utm_source=chatgpt.com [dostęp: 10.04.2025].

Z poniższego tekstu wypisz i przetłumacz na język polski 5 wyrażeń lub zdań, które uważasz za trudne lub interesujące. Następnie napisz, dlaczego je wybrałeś(-aś).

Wyrażenie z tekstu (ang.)	Tłumaczenie (pl)	Dlaczego wybrałem(-am)?

Przetłumacz poniższy fragment tekstu na język polski:

Solidarity, with its roots in trade unionism, shook and delegitimized the communist regime by exposing its ideological but false claims of being a free “workers state”.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Uzupełnij zdania na podstawie tekstu

- a. Ruch Solidarność rozpoczął się jako forma
-
-
-
- b. Jego celem było
-
-
-
- c. Kluczową cechą Solidarności była
-
-
-
- d. Ruch doprowadził do
-
-
-

14.

Odpowiedz na pytania sprawdzające.

- a. Jak wyglądała sytuacja polityczna i społeczna w Polsce przed sierpniem 1980 roku? Opisz realia życia w PRL, które sprzyjały powstaniu ruchu oporu.
-
-
-
-

- b. Co wydarzyło się w Stoczni Gdańskiej w sierpniu 1980 roku i jaką rolę odegrał w tym Lech Wałęsa?

.....

.....

.....

.....

.....

- c. Wymień 3 spośród 21 postulatów strajkujących robotników z Sierpnia '80. Wyjaśnij, dlaczego te żądania były ważne.

.....

.....

.....

.....

.....

- d. W jaki sposób ruch Solidarności przyczynił się do upadku komunizmu w Polsce i innych krajach Europy Środkowo-Wschodniej?

.....

.....

.....

.....

.....

- e. Jakie formy upamiętnienia i kontynuacji idei Solidarności możemy zaobserwować współcześnie? Podaj przykłady świąt, instytucji lub inicjatyw nawiązujących do dziedzictwa Solidarności.

.....

.....

.....

.....

.....

BIBLIOGRAFIA

- Holzer J., 1984, *„Solidarność” 1980–1981. Geneza i historia*, Paryż.
- Paczkowski A., 2002, *Droga do „mniejszego zła”. Strategia i taktyka obozu władzy. Lipiec 1980 – styczeń 1982*, Kraków.
- Kamiński Ł. (red), 2006 (t. 1), 2007 (t. 2), *Przed i po 13 grudnia. Państwa bloku wschodniego wobec kryzysu w PRL 1980–1982*, Warszawa.
- *PZPR a „Solidarność” 1980–1981. Tajne dokumenty Biura Politycznego*, 2013, Kozłowski T. (wstęp), Warszawa.
- Roszkowski W., 2003, *Najnowsza historia Polski, 1980–2002*, Warszawa.
- Skórzyński J., 2014, *Krótką historia Solidarności 1980–1989*, Gdańsk.

Źródła ikonograficzne i dodatkowe materiały

- Europejskie Centrum Solidarności w Gdańsku (ECS) – strona internetowa ECS (ecs.gda.pl) zawiera bogate materiały multimedialne, zdjęcia z wystaw oraz kalendarium wydarzeń związanych z Solidarnością. Można tam odbyć wirtualny spacer po wystawie i zobaczyć oryginalne pamiątki (np. suwnicę, na której pracowała Anna Walentynowicz).
- Narodowe Archiwum Cyfrowe (NAC) – udostępnia online archiwalne fotografie z okresu PRL i działalności Solidarności. W zasobach NAC znaleźć można zdjęcia ze strajków, portrety działaczy opozycji czy skany dokumentów (audiovis.nac.gov.pl, wyszukaj hasło „Solidarność 1980”).
- Filmy dokumentalne i fabularne: warto obejrzeć filmy poświęcone tamtym wydarzeniom, np. *Człowiek z żelaza* w reż. Andrzeja Wajdy (fabularny film osadzony w realiach strajków 1980 r.) czy dokument *Droga do wolności* (cykl dokumentalny o historii Solidarności). Ukazują one klimat epoki i pozwalają lepiej zrozumieć emocje towarzyszące walce o wolność.
- Muzea i miejsca pamięci: oprócz ECS w Gdańsku, miejsca takie jak Sala BHP Stoczni Gdańskiej (gdzie podpisano Porozumienia Sierpniowe), Pomnik Poległych Stoczników 1970 w Gdańsku czy Muzeum Historii PRL (oddział Muzeum Historii Polski) oferują ekspozycje i informacje

dotyczące Solidarności. Odwiedzenie takich miejsc lub ich stron internetowych może pogłębić twoją wiedzę o ruchu Solidarności i realiach życia w PRL.

SAMOOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

ROZDZIAŁ 15.

RASIZM W POLSCE – GENEZA I WALKA ANALIZA ZJAWISKA RASIZMU W POLSCE I DZIAŁANIA NA RZECZ RÓWNOŚCI

Marlena Olechowska

1. Przeczytaj opisy książek, a następnie:

- Wskaż, jakie problemy poruszają.
- Wyraź opinie na ich temat.
- Powiedz, którą chciałbyś/chciałabyś przeczytać. Uzasadnij dlaczego.

***Halka/Haiti*, C. T. Jasper, Joanna Malinowska**

W lutym 2015 roku w haitańskiej wiosce Cazale wystawiono operę Stanisława Moniuszki *Halka*. Miejsce to jest nieprzypadkowe, ponieważ do dzisiaj mieszkają tam potomkowie polskich żołnierzy z legionów napoleońskich. Na początku XIX wieku Napoleon wysłał na Haiti polskich żołnierzy, aby zdusić bunt czarnych niewolników w Saint-Domingue. Ci jednak przeszli na stronę powstańców.

***Czarna skóra, białe maski*, Frantz Fanon**

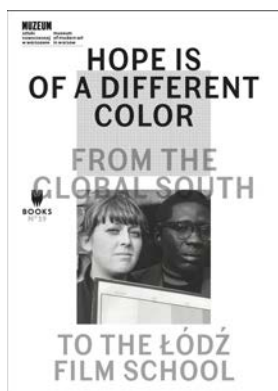
Książka *Czarna skóra, białe maski* Frantza Fanona to esej o dzieństwie kolonialnym napisany pod kątem psychologicznym. Autor, który był psychiatrą i filozofem, skupił się na analizie języka w relacji ludzi o białym i czarnym kolorze skóry. Odnosząc się do historii, literatury oraz własnego doświadczenia, pokazał, że kolonializm odcisnął się w kulturze w formie zbiorowej neurozy, mechanizmu poczucia niższości i wyższości, reprodukującej świadome i nieświadome postawy oraz lęki. Oprócz analizy psychologicznej Fanon szukał także sposobów na uleczenie stereotypów i uprzedzeń.

***Odejdź. Rzecz o polskim rasizmie*, Agnieszka Kościańska, Michał Petryk**

Agnieszka Kościańska i Michał Petryk prowadzą historyczno-antropologiczne śledztwo, aby sprawdzić, czy częścią polskości jest rasizm. Badają, w jaki sposób polski system wyklucza czarnych migrantów i Romów. Sprawdzają przedwojenne kolonialne ścieżki oraz PRL-owską politykę wobec przybyszów z zaprzyjaźnionych afrykańskich krajów. Jak te wszystkie doświadczenia i lata praktyk wpłynęły na dzisiejszych niebiałych Polaków oraz imigrantów?

***Hope Is of a Different Color*, Magda Lipska, Monika Talarczyk**

W latach 50. Łódzka Szkoła Filmowa należąca do Międzynarodowego Stowarzyszenia Szkół Filmowych i Telewizyjnych (CILECT) była chętnie wybierana przez studentów placówką na drodze artystycznych podróży. Jedna trzecia studentów zagranicznych pochodziła z krajów Afryki, Ameryki Łacińskiej i Bliskiego Wschodu. Książka *Hope Is of a Different Color* przedstawia relacje między przybyszami z krajów rozwijających się a Polską Rzeczpospolitą Ludową w czasach zimnej wojny. Autorzy ukazują ich doświadczenia z perspektywy socjologicznej, politologicznej oraz z punktu widzenia historii sztuki i filmu.

Źródło: <https://sklep.beczmania.pl/ksiazki-o-rasizmie> [dostęp: 12.05.2025]

SŁOWNICZEK

2.

Uzupełnij tabelę.

Słowo	Definicja
etnocentryzm	<i>nieufność wobec osób nienależących do danej kultury, połączona ze skłonnością do oceniania kultur innych ludzi w kategoriach własnej kultury</i>
dystans	

stereotypy	
typizacja	
stygmatyzacja	
dyskryminacja	
socjologia	
rasizm	<i>przekonanie o wyższości rasy, religii czy grupy etnicznej; jego najczęstszym przejawem jest nierówne traktowanie, obraźliwa mowa lub praktyki, które przyczyniają się do powstania nierówności</i>
klasizm	
ksenofobia	<i>intensywny, nieracjonalny strach lub niechęć wobec obcych</i>
chamofobia	
rasizm kulturowy	
ucisk	

3.

Wykorzystując narzędzie WordArt (<https://wordart.com/>), stwórz własną chmurę wyrazową ze słowami, które kojarzą ci się z rasizmem w Polsce.

4.

Przeczytaj tekst i zrób notatkę (60–90 słów).

Rasizm to zespół poglądów, według których istnieją naturalne i wrodzone różnice między rasami ludzkimi, co musi prowadzić do dominacji jednej nad pozostałymi.

Były one popularne zarówno wśród badaczy, jak i polityków, zwłaszcza przed II wojną światową, kiedy to stwierdzono, że jedna rasa kreuje pełnowartościowe pod względem fizycznym i psychicznym jednostki, których przeznaczeniem jest panowanie nad rasami niższymi (gorszymi). Teoretycznych uzasadnień dostarczył rasizmowi francuski polityk i etnolog J. A. Gobineau. W *Essai sur l'inégalité des races humaines* (1853–55) sformułował tezę o istnieniu rasy aryjskiej i jej wyższości nad innymi. Twierdził, że rasa ta zachowała się w najczystszej postaci wśród arystokracji, zwłaszcza francuskiej i niemieckiej. Jako jeden z pierwszych stworzył rozbudowaną teorię zachowania czystości ras, przestrzegając przed zgubnymi

dla rasy białej skutkami mieszania ras (m.in. groźba degeneracji i upadku cywilizacji). Koncepcjom tym nadał zabarwienie wyrażenie nacjonalistyczne H. S. Chamberlain (*Die Grundlagen des XIX. Jahrhunderts* 1899). Głównym zagrożeniem dla rasy „panów świata” stali się – według Chamberlaina – Żydzi, choć i Słowianie byli traktowani jako potencjalni wrogowie. Tezy Chamberlaina trafiły na szczególnie podatny grunt w III Rzeszy.

W latach 80. XX w. pojawił się tzw. nowy rasizm, akcentujący przede wszystkim kulturowe odmienności między grupami ludzi. Dzieli ludzi na „my” i „oni”, zakłada istnienie różnic biologicznych, a wynika z chęci obrony tradycji i uświęconych zwyczajów, z dążenia do ochrony własnego stylu życia. Obcy nie są gorsi, ale są częścią odmiennej kultury i dlatego nie mogą przysługiwać im takie prawa i przywileje, jak członkom kultury rodzimej. Po drugie, w nowym rasizmie podstawowym kryterium odróżniającym grupy jest kultura, natomiast w klasycznym – wyłącznie rasa.

Rasizm został potępiony przez wiele organizacji międzynarodowych. W 1975 Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło rezolucję w sprawie wzmożenia działalności ONZ przeciw wszelkim formom rasizmu i dyskryminacji rasowej; potępienie rasizmu zawiera *Deklaracja praw człowieka*, uchwalona 1948 przez Zgromadzenie Ogólne ONZ.

Źródło: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/rasizm;3966134.html> [dostęp: 14.05.2025].

Notatka to krótka forma pisemna, napisana w celu streszczenia lub zapamiętania czegoś. Notatka musi być logiczna, powinna zawierać najważniejsze informacje, daty, kluczowe słowa.

- nadaj tytuł,
- pisz krótkimi zdaniami,
- używaj własnych słów,
- pisz chronologicznie.

TIP

Notatka:
.....
.....
.....
.....
.....

5. Przeczytaj wypowiedzi Agnieszki Kościańskiej i Michała Petryka, autorów książki *Odejść. Rzecz o polskim rasizmie* i odpowiedz na pytania zgodnie z podanym przykładem.

A. K.: Cała XX-wieczna historia Polski oraz dwie pierwsze dekady XXI wieku są naznaczone polską ciążotą do Zachodu, pragnieniem bycia częścią kultury zachodniej. [...] Zachód to nie tylko wspaniałe demokratyczne rozwiązania, emancypacja, ale też dominacja nad resztą świata. Nie możemy przecież mówić, że zachodnia demokracja jest niewinna, że nie ma sobie nic do zarzucenia i nikt z jej powodu nie ucierpiał. [...]

Nie mówi się o tym powszechnie, ale przecież i Polacy, na przykład w zaborze pruskim, doświadczali ucisku właśnie kolonialnego. Różne metody „cywilizowania” Polaków przypominały sposób traktowania Afrykanów przez Niemców w ich koloniach. A ponieważ doświadczaliśmy ucisku kolonialnego tu, w środku Europy, mogliśmy jako naród stać się właśnie pionierami równości i antyrasizmu. Tak się niestety nie stało. [...]

To jest też ciekawe w kontekście stosunków z Niemcami: że tym pożądanym przez polskich rasistów materiałem genetycznym jest materiał nordycki, można powiedzieć, północnoeuropejski, czyli po prostu Niemcy, Anglicy. Natomiast materiał genetyczny z szeroko rozumianego Wschodu, do którego zaliczano też Żydów, widziano jako niepożądany, antypaństwowy, antypolski. Obawiano się, że jego nadmiar doprowadzi do zniszczenia narodu, a co za tym idzie – państwa polskiego.

[...] Z jednej strony to jest niedopowiedziane, a z drugiej – systemowe, wszechobecne, bo kiedy państwo buduje mur, płot na granicy, po to, żeby nie wpuścić czarnych, to jest systemowe. Jeżeli dzieci romskie w polskich szkołach są po prostu masowo prześladowane na różnych poziomach przez rówieśników, przez nauczycieli i jeszcze się im mówi, że dyskryminują się same, bo ich

rodzice są niewykształceni, głupi, leniwi i nie potrafią im pomóc, to jest to systemowe. A jednocześnie na poziomie deklaracji słysząc zapewnienia, że my żadnymi rasistami nie jesteśmy, że to w ogóle nas nie dotyczy. [...]

A może kluczem do zrozumienia jest kategoria białości, czyli tego, co decyduje o tym, czy ktoś jest zakwalifikowany jako biały? Polacy, jak piszemy we wstępie, niekoniecznie w oczywisty sposób są odbierani jako biali, ani historycznie, ani współcześnie. Kto był trochę dłużej za granicą, na przykład pracował w Wielkiej Brytanii, ma rozmaite doświadczenia dyskryminacji, rozumie, że jest migrantem z Europy Wschodniej, w jednym worku z migrantami niebiałymi. [...] W książce pokazujemy, że rasizm jest zjawiskiem politycznym, elementem władzy i kultury, która ją legitymizuje.

M. P.: Tak rozumianej kulturze zawsze sprzeciwiała się kontrkultura – antyrasistowska i równościowa. Wielu i wiele z nas się na niej wychowało. Dla mnie naturalny jest antyrasizm. Kiedy jako nastolatki uciekaliśmy przed skinheadami, doskonale wiedzieliśmy, kto stoi po której stronie. Dorośli wtedy chętnie opisywali konflikt między subkulturami jako błaży, a przecież dotyczył spraw zasadniczych. Chyba już wtedy rozumiałem, że nawet jeśli nie jesteśmy w stanie zmienić wielkiej polityki czy struktur władzy, możemy mieć wpływ na poziomie osobistym: zmienić siebie, nie dyskryminować, nie obrażać, zacząć innych traktować z szacunkiem. A jeśli powiemy lub zrobimy coś, co krzywdzi, po prostu przeprosić i przynajmniej spróbować naprawić szkodę.

Źródło: <https://krytykapolityczna.pl/kultura/czytaj-dalej/przyborska-koscianska-petryk-rasizm-w-polsce-kolonializm-skrajna-prawica> [dostęp: 11.09.2025].

- a. *Dlaczego polskie społeczeństwo jest zafascynowane kulturą Zachodu?*
... Zachód kojarzony jest przede wszystkim z demokracją i władzą nad światem
- b. *Dlaczego Polska mogła stać się państwem głoszącym poglądy antyrasistowskie?*
.....
.....
.....
.....

- c. Dlaczego rasiści z Polski widzieli zagrożenie w imigrantach przybywających ze Wschodu?.....
.....
.....
.....
- d. Wyjaśnij, na jakiej podstawie autorzy książki uważają, że rasizm jest działaniem systemowym. .
.....
.....
.....
.....
- e. Jak autorzy książki rozumieją „kategorię białości”?
.....
.....
.....
.....
.....
- f. Na jakie zachowania, według Michała Petryka, ma wpływ każdy człowiek?
.....
.....
.....
.....

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=drIFve-JWYU>
[dostęp: 5.05.25].

6. Obejrzyj filmik i odpowiedz na pytania.

- a. Jak według autorki ludzie rozumieją pojęcie rasy?
... *Ludzie rozumieją pojęcie rasy błędnie jako różnice w naszym wyglądzie.*
- b. Na jakie rasy podzielił *homo sapiens* Johann Blumenbach?.....
.....

-
-
-
- c. Czego dowiedzieliśmy się z badań Richarda Lewontina?
-
-
-
-
- d. Dlaczego podział na rasy nie ma uzasadnienia w nauce?
-
-
-
-

7.

Wyraź swoją opinię na tematy poruszone w filmie według podanego schematu.

W filmie został poruszony temat ... /
Autorka filmiku poruszyła temat ...

(Nie) Zgadzam się z autorką wypowiedzi, że ..., ponieważ ...

Najpierw autorka mówi o ...

Potem autorka porusza problem ...

To ciekawe, że ...

Według mnie / Moim zdaniem / Sądzę, że /
Jestem pewna/pewny, że ...

Trudno stwierdzić, czy ... / Przypuszczam, że /
Wydaje mi się, że ...

Nie zgadzam się z autorką wypowiedzi, ponieważ ...

Podsumowując ...

TIP

8. Przeczytaj tekst, a następnie przeprowadź debatę na temat: „Rasizm w Polsce wiąże się z sytuacją ekonomiczną społeczeństwa”.

Badania postaw wobec ludzi odmiennych ras i kultur, przeprowadzane w kilku polskich miastach, między innymi w Białymstoku, wykazywały, że wszystko szło dobrze, widać było postęp, rosnącą tolerancję. I nagle, pod koniec ubiegłej dekady, nastąpiło jakieś „niewytłumaczalne” tąpnięcie. Jeśli jednak zestawień te wyniki z badaniami nad polskim ubóstwem, wszystko staje się jasne. Okazuje się, że krzywe się pokrywają. Od 2006 roku zaczął systematycznie rosnąć, malejący uprzednio, wskaźnik biedy. I jednocześnie zaczął rosnąć wskaźnik ekonomicznego rozwarstwienia. [...]

Przedsiębiorca, nawet jeśli płaci podatki za granicą, i tak jest dobroczyńcą. A jeśli nie płaci pensji – to zapewne dlatego, że polski pracownik jest zbyt roszczeniowy. Taka logika była usprawiedliwieniem dla prowadzenia „kosmetycznej” polityki społecznej, poszerzającej *de facto* strefę ubóstwa. Dla ludzi, którzy żyją w skrajnej biedzie, wojenny uchodźca jawi się jako zagrożenie, bo dla polityków może być pretekstem do okrojenia już i tak skromnego systemu zabezpieczeń społecznych. Statystyczny Polak przeciwny migrantom nie boi się zamachów terrorystycznych czy gwałtów, nie drży o „katolickie dziedzictwo”. Mieszka w małym mieście, ma niskie dochody i jest słabo wykształcony. Boi się – jak wynika z danych Centrum Badań nad Uprzedzeniami – kłopotów ze znalezieniem pracy czy bliżej nieokreślonego „ciosu dla gospodarki”. Jednocześnie w zdecydowanej większości dostrzega, że tacy przybysze to szansa na wzbogacenie kultury. Ale cóż że kultura – skoro jutro może nie być czym nakarmić dzieci. Dlatego populistyczne hasła prawicy wymierzone przeciwko obcym znajdują u niego posłuch.

Oczywiście, ważne są działania doraźne – obowiązkiem państwa jest zwalczanie wszelkich przejawów rasizmu, zwłaszcza w przestrzeni publicznej. Jako społeczeństwo nie możemy dopuszczać „tolerancji dla braku tolerancji” w imię wolności słowa. Jednocześnie jednak powinniśmy przyjrzeć się korzeniom tej polskiej ksenofobii. Nie jest tak, że Polak, zwłaszcza ten biedny i małomiasteczkowy – „wysysa ją z mlekiem matki”. Lęk przed obcymi, erupcja islamofobii, z jaką mamy do czynienia w ostatnich

miesiącach, to prosta konsekwencja polityki gospodarczej i społecznej ostatnich dekad. I obawiam się, że w nastawieniu polskiego społeczeństwa nic się nie zmieni lub zmieni się niewiele, jeśli nie przejdziemy do aktywnej polityki społecznej. Takiej, która dąży do trwałego, systemowego zniwelowania nierówności społecznych.

Źródło: https://www.nigdywiecej.org/pdf/pl/pismo/22/o_nierownosciach_spoecznych_i_rasizmie.pdf [dostęp: 16.05.2025].

Debata

Rozpoczynanie rozmowy:

- Chciałabym/Chciałbym zacząć naszą dyskusję od...
- Przede wszystkim chciałabym/chciałbym zwrócić uwagę na...
- Zgodnie z moimi obserwacjami...

Wyrażanie zgodności/niezgodności:

- Myślę, że zrozumiałem twój/pani/pana punkt widzenia. Pozwól / Proszę pozwolić, że teraz na niego odpowiem...
- Obawiam się, że nie do końca mogę się zgodzić z twoim/pani/pana punktem widzenia...
- Jestem zgodny z tym, że...
- Przeciwnie temu stanowisku można by podać argumenty...

Prezentowanie argumentów:

- Chciałabym podać przykład...
- Można też zauważyć, że...
- Nie można zapomnieć o...

Kończenie wypowiedzi:

- Dziękuję za uwagę.
- Chciałabym w ten sposób zakończyć swoją wypowiedź.
- Zapraszam do dalszych pytań.

TIP

ZADANIE PROJEKTOWE

9.

Poszukaj w internecie plakatu związanego z problemem rasizmu w Polsce, a następnie zaprezentuj go na forum i krótko omów.

- a. Kto jest autorem plakatu?
- b. Jaki jest tytuł plakatu?

- c. Co może oznaczać ten tytuł?
- d. Jaki jest cel plakatu?
- e. Co przedstawia plakat?
- f. Jakie elementy graficzne, tekstowe są na plakacie?
- g. Jakie kolory dominują na plakacie?
- h. Jakie emocje wywołuje plakat?
- i. Dlaczego wybrałeś(-aś) ten plakat?

10. Przeczytaj tekst źródłowy i zanalizuj go.

Since the adoption of ECRI's fifth report on Poland on 20 March 2015, progress has been made and good practices have been developed in a number of fields.

Police training about tackling antisemitism has recently been initiated, as provided by the civil society, and the President of the Republic has on several occasions reacted with counterspeech against antisemitic hate speech. [...]

ECRI commends the city of Gdansk for its immigrant integration model, which was developed in 2015–2016 and which still successfully serves as a basis for the integration of foreigners in the municipality through actions in inter alia the areas of education, culture, health, employment, social assistance and housing, as well as measures against violence and discrimination. Linked to the integration model, Gdansk has created an immigrant council, a consultative body consisting of EU and third country immigrants, to advise the City in immigration and integration matters.

ECRI notes with satisfaction that progress was made in Roma children's attendance and graduation rates. The proportion of Roma children in so-called special schools for children with learning disabilities has dropped significantly.

Źródło: <https://rm.coe.int/sixth-ecri-report-on-poland/1680ac8c62> [dostęp: 17.05.2025].

11.

Wypisz z tekstu i przetłumacz na język polski 5 wyrażeń lub zdań, które uważasz za trudne lub interesujące. Następnie napisz, dlaczego je wybrałeś(-aś).

Wyrażenie z tekstu (ang.)	Tłumaczenie (pl)	Dlaczego wybrałem(-am)

12.

Przetłumacz poniższy fragment tekstu na język polski:

Linked to the integration model, Gdansk has created an immigrant council, a consultative body consisting of EU and third country immigrants, to advise the City in immigration and integration matters.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

13.

Uzupełnij zdania na podstawie tekstu

- a. Według najnowszego raportu Europejskiej Komisji przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji w Polsce
.....
- b. Przeprowadzono szkolenie
.....
- c. W Gdańsku wprowadzono
.....
- d. Władze Gdańska skupiły się na
.....
- e. Ciekawym rozwiązaniem w Gdańsku jest
.....
- f. Coraz więcej
.....

ZADANIE PROJEKTOWE

14.

Porównaj informacje z raportu na temat działań polskiej administracji przeciwko rasizmowi z informacjami na ten temat w twoim kraju. Jakie są podobieństwa? Jakie są różnice? Przygotuj krótką prezentację dla koleżanek/kolegów z grupy.

15.

Napisz rozprawkę na temat: „Czy rasizm jest częścią polskości?”.

Rozprawka – zob. wskazówki na s. 64–65.

TIP

16.

Obejrzyj film i odpowiedz na pytania.

- a. Na czym polegają różnice między rasizmem w Polsce i w innych krajach?
.....
.....
.....
.....
- b. Czym jest rasizm systemowy?
.....
.....
.....
.....
- c. Dlaczego nie powinno się używać słowa Murzyn?
.....
.....
.....
.....
- d. Jakich przykładów rasizmu doświadczył James Omolo?
.....
.....
.....
.....

Źródło: https://www.youtube.com/watch?v=RKCE_7AtWDE
[dostęp: 5.05.25].

- e. Na czym polega rasizm w Polsce według Jamesa Omolo?
-
-
-
-
- f. Dlaczego James pisze swoje książki?
-
-
-
-
- g. Jak Marta rozumie biały przywilej?
-
-
-
-
- h. Czym jest zawłaszczenie kulturowe?
-
-
-
-

17.

Jak rozumiesz słowa Nelsona Mandeli: „Nikt nie rodzi się, nienawidząc innej osoby z powodu koloru skóry, pochodzenia czy religii. Ludzie muszą się nauczyć nienawidzić, a jeśli mogą nauczyć się nienawidzić, mogą być nauczani miłości”? Porozmawiaj o tym z kolegą/koleżanką.

18.

Wyobraź sobie, że byłeś(-aś) świadkiem przedstawionych na zdjęciach sytuacji. Opowiedz koleżance/koledze, co się wydarzyło. Wyraź swoją opinię na temat przedstawionych sytuacji.

BIBLIOGRAFIA

- Ryś P. W., *Rasizm klasowy i terminy pokrewne. Próba uporządkowania pojęć*, <https://dyskursdialog.org/2023/01/18/rasizm-klasowy-i-terminy-pokrewne-proba-uporzadkowania-pojec> [dostęp: 17.05.2025].
- Ohia M., 2015, *Mówienie o „obcym” – opiniotwórcze czy tabloidowe? Analiza przekazów prasowych na temat osób „ciemnoskórych” w Polsce na przykładzie tematów Simona Mola i Maxwella Itoi*, Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej, https://ffrs.org.pl/wp-content/uploads/FRS_Seria-T_201504_Ohia.pdf [dostęp: 17.05.2025].
- Demko A., *Biel ustawia się na pozycji normy. Porozmawiajmy o białym przywileju*, <https://krytykapolityczna.pl/kraj/bialy-przywilej-rasizm-strukturalny> [dostęp: 17.05.2025].

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla Ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

DZIAŁ

05

**TURYSTYKA
W POLSCE**

ROZDZIAŁ 16.

ROZWÓJ INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ NOWOCZESNOŚĆ I DOSTĘPNOŚĆ POLSKICH OBIEKTÓW TURYSTYCZNYCH

Katarzyna Duda

1.

Obejrzyj i omów w parze z koleżanką/kolegą poniższe zdjęcia. Czego potrzebujesz w trakcie swoich wakacji?

SŁOWNICZEK

2.

Napisz swoimi słowami znaczenie słów oraz ich tłumaczenie na język angielski. Możesz skorzystać z *Wielkiego słownika języka polskiego* (<https://wsjp.pl/>).

Nazwa	Definicja w języku polskim	Język angielski
recepcja hotelowa		
kurort		
biwak		
pensjonat		
szlak		
wyciąg narciarski		
park wodny	<i>obiekt sportowo-rekreacyjny, w skład którego wchodzi baseny, zjeżdżalnie, sauny, jacuzzi i inne udogodnienia służące relaksowi oraz pielęgnacji ciała (https://wsjp.pl/haslo/podglad/867/park-wodny)</i>	<i>aquapark</i>
atrakcje turystyczne		
wieża widokowa		

3. Przeczytaj artykuł i odpowiedz na pytania.

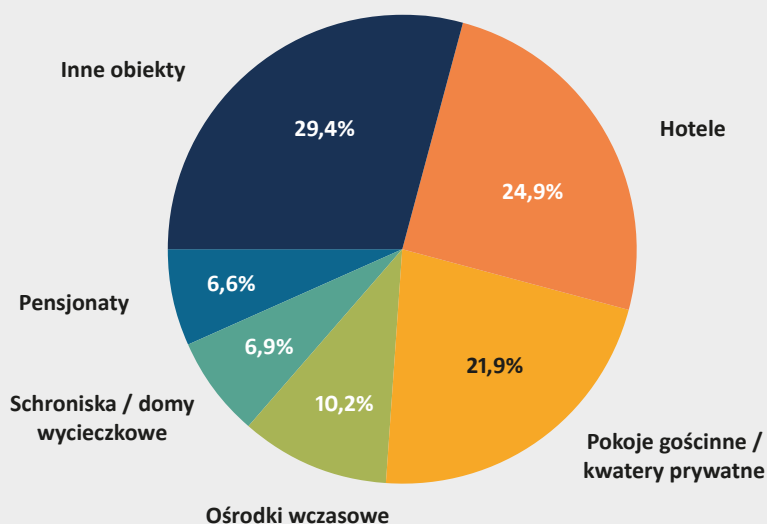
Turystyka w Polsce: więcej obiektów, dłuższe pobyty

Rok 2024 przyniósł istotne ożywienie w polskiej turystyce, a szczególnie dobre wyniki zanotowała branża hotelarska. Według najnowszego raportu GUS *Wykorzystanie turystycznych obiektów noclegowych w 2024 roku*, sektor hotelowy nie tylko powiększył bazę, ale też obsłużył więcej gości niż w latach poprzednich. Wzrosła liczba turystów, wydłużył się przeciętny czas pobytu, a hotele potwierdziły swoją dominację jako najczęściej wybierana forma zakwaterowania w Polsce.

Struktura bazy noclegowej: hotele na czele, ale nie jedyne

Na koniec lipca 2024 roku w Polsce funkcjonowało 10 354 turystycznych obiektów noclegowych, z czego:

- 2583 to hotele (25%)
- 2263 to pokoje gościnne i kwatery prywatne (22%)
- 1058 to ośrodki wczasowe (10%)
- 715 to schroniska i domy wycieczkowe (7%)
- 688 to pensjonaty (7%)
- pozostałe 3047 to inne obiekty, w tym domy wypoczynkowe, zespoły domków turystycznych i inne formy zakwaterowania zbiorowego (29%)

Źródło: *Struktura obiektów noclegowych w Polsce – 2024*. GUS

W porównaniu z 2023 rokiem baza noclegowa wzrosła łącznie o 545 obiektów (5,6%). Największy przyrost odnotowano w:

- pokojach gościnnych i kwaterach prywatnych (+281),
- innych obiektach hotelowych (+105),
- zespołach domków turystycznych (+61).

Liczba hoteli rośnie konsekwentnie, choć wolniej – w 2024 przybyły 92 nowe hotele, podczas gdy w 2023 roku wzrost wyniósł 85. Pensjonaty i schroniska utrzymują się na względnie stałym poziomie, z niewielkimi wahaniami liczby obiektów rok do roku.

Obłożenie hoteli nieznacznie w dół, ale liczby pozostają solidne

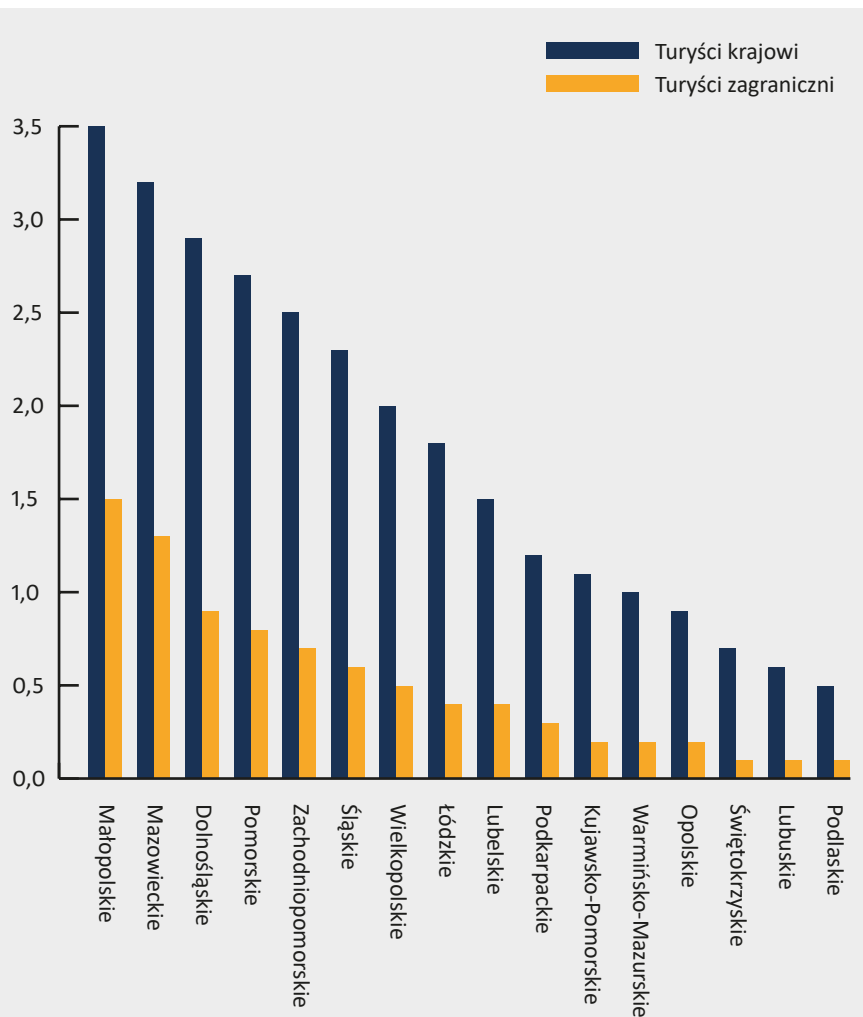
W 2024 roku udzielono łącznie 97,6 mln noclegów, z czego 50,4 mln przypadło na hotele. Choć oznacza to niewielki spadek udziału w stosunku do rekordowego 2023 roku (51,6% wobec 52,3%), w liczbach bezwzględnych jest to wzrost o ponad 2 mln noclegów hotelowych rok do roku. Średnie obłożenie miejsc noclegowych ogółem wyniosło 40,1% (spadek o 0,4 p.p.), jednak w hotelach utrzymało się na wyższym poziomie, przekraczając 47% w sezonie wysokim. Dla porównania, w roku 2022 było to 44,2%, a w pandemicznym 2021 zaledwie 28%.

Goście zagraniczni wracają do polskich hoteli

W 2024 roku z polskich obiektów noclegowych skorzystało 7,9 mln turystów zagranicznych, co stanowi 20,3% wszystkich gości. Dla porównania: w 2023 roku było to 19,5%, a w 2022, 17,8%. Największe wzrosty odnotowano w grupie turystów z Niemiec, Ukrainy, Wielkiej Brytanii i Czech. Co istotne, aż 68% zagranicznych gości wybierało hotele. W niektórych regionach, jak Małopolska czy Dolny Śląsk, odsetek ten przekraczał 75%.

Najpopularniejsze regiony w 2024 roku

Według danych GUS, największą liczbę noclegów w 2024 roku odnotowano tradycyjnie w województwach: małopolskim (13,4 mln), zachodniopomorskim (11,2 mln), pomorskim (10,7 mln) oraz dolnośląskim (9,5 mln). Te cztery regiony odpowiadały za ponad 45% wszystkich noclegów udzielonych w Polsce. Małopolska pozostaje liderem także pod względem liczby turystów zagranicznych, którzy stanowili ponad 30% wszystkich gości w regionie.

Źródło: *Struktura gości hotelowych w Polsce w 2024 r. wg województw*. GUS

Wzrost liczby udzielonych noclegów odnotowano w większości województw, jednak najszybciej rosły regiony o niższej dotąd liczbie obiektów – m.in. podkarpackie, świętokrzyskie i lubuskie. GUS zwraca uwagę na wydłużający się przeciętny czas pobytu, który w hotelach wynosił w 2024 roku średnio 2,4 doby, wobec 2,2 doby w 2023 i 1,9 doby w 2022. W przypadku gości zagranicznych sięgał on nawet 3,1 doby.

Źródło: <https://www.e-hotelarz.pl/artukul/108638/turystyka-w-polsce-wiecej-obiektow-dluzsze-pobyty/> [dostęp: 4.05.2025].

- a. Dlaczego w 2024 roku wzrosła ilość miejsc noclegowych w Polsce?
-
-
-
-
- b. Dlaczego najwięcej przybyło kwater prywatnych?
-
-
-
-
- c. Gdzie najczęściej wyjeżdżają turyści? Do jakich województw podróżują?
-
-
-
-
- d. Czy turyści z zagranicy częściej wybierają Polskę? Jak myślisz dlaczego?
-
-
-
-
-

4.

Przejrzyj ogłoszenia w internecie. Następnie napisz, czym charakteryzują się poszczególne obiekty noclegowe. W tabelę wpisz plusy i minusy obiektów.

Obiekt noclegowy	Plusy	Minusy
hotel		
kwatera prywatna		
ośrodek wczasowy		
pensjonat		
domek turystyczny		
pole namiotowe		

- 5. Przeczytaj definicję infrastruktury turystycznej. Następnie zastanów się i napisz, dlaczego małopolska jest najbardziej popularnym miejscem wśród turystów.**

Na infrastrukturę turystyczną składają się rozmaite komponenty, przede wszystkim obiekty, które mają na celu zaspokajanie potrzeb podróżujących. Można mówić o turystyce zarówno biernej, jak i aktywnej. Każdy podróżujący musi mieć miejsce do przenocowania. Wyróżnia się wiele rodzajów baz noclegowych, które składają się na infrastrukturę turystyczną.

Zaliczają się do nich hotele, hostele, pensjonaty, pokoje gościnne, gospodarstwa agroturystyczne, schroniska, apartamenty, domy wycieczkowe, domki wczasowe, kempingi. Jak widać, opcji do wyboru jest multum, więc każdy znajdzie dla siebie coś odpowiedniego. Infrastruktura turystyczna to również baza gastronomiczna, obiekty sportowe, obiekty kultury, szlaki piesze i rowerowe. Jeśli ktoś zamawia coś w restauracji, spędza czas w zajeździe lub na korcie tenisowym, zwiedza galerię, to również korzysta w ten sposób z infrastruktury turystycznej.

Źródło: <https://polskapodajdalej.pl/co-to-jest-infrastruktura-czego-dotyczy/> [dostęp: 6.05.2025].

Małopolska jest najbardziej popularnym miejscem turystycznym, ze względu na infrastrukturę

.

.

.

.

.

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=IQkqoUnIsAY> [dostęp: 5.05.25].

6. Obejrzyj film, następnie uzupełnij tabelę.

baza noclegowa	<i>hotele, pensjonaty</i>
transport	
atrakcje turystyczne	
przyroda	
jedzenie	

- 7.** Na podstawie zrobionej powyżej tabeli przekonaj koleżanki i kolegów w grupie, że warto odwiedzić Dolny Śląsk. Pamiętaj, żeby opisać kluczowe elementy, takie jak baza noclegowa, jedzenie i atrakcje turystyczne.

- 8.** Przeczytaj artykuł i zdecyduj, które zdanie jest prawdziwe (P), które jest fałszywe (F), a gdzie nie mamy o tym informacji i nie wiadomo (NW).

Gdańsk – miasto nad Motławą

Fantastyczne miejsce do życia, pracy i rozwoju. Największe miasto w północnej Polsce i jedyne takie na świecie.

Choć ma ponad tysiąc lat, zachwyca nowoczesnością. Dumne ze swojej niezwykle bogatej historii, otwarte na świat i na przyszłość. Z widokiem na Bałtyk, port, Motławę, lasy Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. Z półwyspem Westerplatte, który pamięta 1 września 1939 roku, terenami dawnej Stoczni Gdańskiej i historyczną bramą nr 2, z Górą Gradową i Twierdzą Wisłoujście, które przywołują czasy napoleońskie.

Gdańsk – miasto, gdzie historia splata się z nowoczesnością

Gdańsk jest miastem, którego tożsamość kształtowała się na przestrzeni ponad 1000-letniej historii, pod wpływem różnych kultur odwiedzających i mieszkających tutaj nacji. Na przestrzeni wieków istnienia miasto rozwijało się bardzo intensywnie, a w XVI wieku było najbogatszym miastem Rzeczypospolitej. Gdańsk uznawany jest za symboliczne miejsce wybuchu II wojny światowej oraz początku upadku komunizmu w Europie Środkowej. Ta niewątpliwa stolica Pomorza obfituje w liczne zabytki architektury, a powstająca obecnie nowoczesna zabudowa doskonale wpisuje się w otoczenie przesiąkniętych dziejowymi zdarzeniami miejsc.

Odwiedzane atrakcje gdańskie skłaniają do refleksji i zadumy oraz zachwycają swoim architektonicznym pięknem, ale również pozwalają odpocząć na piaszczystych plażach (np. najpopularniejszej z nich – plaży w Jelitkowie) oraz w licznych tu

restauracjach i pubach. Znajdziemy tu również miejsca, gdzie króluje muzyka i imprezowy nastrój, oraz tereny dla organizowanych tu imprez kulturalnych i sportowych.

Gdańsk – co zobaczyć w mieście?

Jednym z najbardziej reprezentacyjnych miejsc dla miasta jest ulica Długa z szeregiem kamienic zamieszkiwanych niegdyś przez bogatych i wpływowych mieszczan oraz gotycko-renesansową budowlą Ratusza. Z około 50-metrowej wieży, udostępnionej do zwiedzania w sezonie letnim, roztacza się wspaniała panorama miasta.

Długie Pobrzeże to nadwodny deptak i idealne miejsce na spacer, pozwalające obserwować przepływające statki oraz kolejni z kluczowych rejonów i atrakcji Gdańska. Przez stojącą tu Bramę Mariacką wchodzimy z Pobrzeża w najbardziej zachwycającą uliczkę, czyli ulicę Mariacką. Ze względu na liczne tu sklepiki z bursztynową biżuterią nazywana jest ona przez mieszkańców ulicą Bursztynową. Zrekonstruowana całkowicie zabudowa kamieniczek z charakterystycznymi przedprożami oddaje klimat dawnego miasta. Bursztynowa uliczka prowadzi do bazyliki Mariackiej, która jest wspaniałym przykładem sztuki gotyckiej.

Źródło: <https://pomorskie.travel/artykuly/odkryj-gdansk-i-jego-atrakcje> [dostęp: 15.05.2025].

Lp.		P	F	NW
a.	<i>Gdańsk to miasto nowoczesne.</i>	✓		
b.	Teren dawnej Stoczni Gdańskiej przywołuje czasy napoleońskie.			
c.	Gdańsk uznawany jest za stolicę Pomorza.			
d.	Plaże w Gdańsku są dostępne tylko w weekendy.			
e.	Ulica Długa zamieszkała była kiedyś przez mieszczan, dzisiaj znajdują się tu kwatery do wynajęcia i restauracje.			
f.	Idealnym miejscem na spacer jest nadwodny deptak.			
g.	Bursztynowa ulica swoją nazwę wzięła od charakterystycznej biżuterii.			
h.	Ulica Bursztynowa prowadzi do Fontanny Neptuna.			

9. Przeczytaj tekst na temat Polskiej Kolei Linowej na Kasprowy Wierch i odpowiedz na pytania.

82 lata temu ruszyła budowa kolei na Kasprowy Wierch

Dokładnie 82 lata temu, 1 sierpnia 1935 r. rozpoczęto budowę pierwszej w Polsce kolei linowej na Kasprowy Wierch. Inwestycję, zrealizowaną w rekordowo szybkim tempie, uznano za cud techniczny przedwojennej infrastruktury. Do dziś jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych symboli Zakopanego i Podhala.

Pomysłodawcą budowy kolei na Kasprowy Wierch był Aleksander Bobkowski – ówczesny dyrektor Polskich Kolei Państwowych, prezes Polskiego Związku Narciarskiego i Minister Komunikacji. Pracę nad pierwszą tego typu koleją w Polsce rozpoczęto 1 sierpnia 1935 r. od przygotowania drogi umożliwiającej dowóz materiałów budowlanych na Myślenickie Turnie. Wyjątkowo trudne warunki atmosferyczne nie przeszkodziły w ukończeniu inwestycji w rekordowo szybkim tempie – w ciągu siedmiu miesięcy.

Ponad 40 mln turystów w 80 lat

Do budowy zatrudniono prawie tysiąc osób. Prace prowadzone były na trzy zmiany. Ambitnym planom nie sprzyjała pogoda – już we wrześniu spadł śnieg. Pod koniec października udało się jednak postawić drewniane podpory do transportu materiałów. W tych samych miejscach już na stalowych konstrukcjach zawieszono liny, po których miały poruszać się dwa wagoniki skonstruowane przez Stocznnię Gdańską. Po 227 dniach budowy, 15 marca 1936 r. pierwsi turyści wjechali na szczyt Kasprowego Wierchu, aby podziwiać uroki tatrzańskiej przyrody. Cud architektoniczny przedwojennej Polski kosztował ponad 3,5 mln ówczesnych złotych. Inwestycja zwróciła się już po trzech latach.

Od ponad 80 lat kolej linowa na Kasprowy Wierch trasę o długości ponad 4200 m pokonuje w około 14 min., z jedną przesiadką na Myślenickich Turniach. Dwa wagoniki, kursujące średnio co 20 min., w ciągu godziny zabierają w jedną stronę 180 osób. Przez 80 lat na jeden z najpiękniejszych tatrzańskich szczytów wjechało ponad 40 mln turystów – mówi Patryk Białokozowicz z Polskich Kolei Linowych.

Atrakcje na szczycie

W 2007 r. Polskie Koleje Linowe otrzymały zgodę na modernizację kolei. Udało się m.in. zwiększyć prędkość, wprowadzić komputerowe sterowanie, dodać dodatkowe liny nośne. Chociaż od lat 30. XX w. budynki stacji kolei (w Kuźnicach, Myślenickich Turniach i na szczycie Kasprowego Wierchu) pozostają te same, to z myślą o odwiedzających zmieniono wnętrza stacji oraz wprowadzono liczne unowocześnienia i dodatkowe atrakcje.

Na szczycie Kasprowego Wierchu jest dostępna wystawa zdjęć z pamiątkowej wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II w Zakopanem. Na turystów czeka także nowo otwarty sklep z unikatową kolekcją pamiątek. Od lipca br. podróżującym wagonikiem towarzyszy audioprzewodnik, któremu głosu użyczył Sebastian Karpiel BułECKA. Lider zespołu Zakopower na bieżąco informuje o kolejnych etapach podróży, opowiada o tatrzańskiej przyrodzie i ciekawostkach związanych z budową i historią kolei – mówi Patryk Białokozowicz z Polskich Kolei Linowych.

Początki narciarstwa

Szczyt Kasprowego Wierchu przyciąga turystów przez cały rok. Zimą jego największą atrakcją są unikalne w Polsce trasy narciarskie, umożliwiające jazdę na naturalnym śniegu w alpejskich warunkach. Miłośnicy narciarstwa z uroków najwyższej położonych w Polsce tras mogli korzystać jeszcze przed wojną, kiedy to na Hali Gąsienicowej uruchomiono wyciąg saniowy. Następnie w latach 60. oddano do użytku pierwszy wyciąg krzesełkowy, który został w kolejnych latach zastąpiony przez czteroosobowe kanapy. Prawie dekadę później, bo w 1969 r., przygotowano również trasy na Hali Goryczkowej, gdzie ruszyła dwuosobowa kolej.

Symbol Zakopanego

Kolej linowa na Kasprowy Wierch jest symbolem Zakopanego dla ponad połowy Polaków. Z przeprowadzonego w 2016 r. badania wynika, że 80 proc. respondentów chciałoby skorzystać z przejażdżki nią, gdyby tylko mieli taką okazję. Najnowsze badanie Polskich Kolei Linowych pokazuje, że tego lata wagonami na Kasprowy Wierch zamierza wjechać aż 54 proc. urlopowiczów odpoczywających na południu Polski.

PKL zapytały również turystów, co przyciąga ich do kolei górskich. Okazuje się, że 35 proc. badanych wybiera je przede wszystkim, aby zaoszczędzić czas. Prawie jedna trzecia ankietowanych wjazd koleją traktuje jako atrakcję turystyczną. Natomiast niemal trzech na dziesięciu wskazało, że taka podróż ułatwia im podziwianie widoków, gdyż nie mają możliwości, żeby samodzielnie wejść na górę – mówi Patryk Białokozowicz z Polskich Kolei Linowych.

Źródło: <https://www.pkl.pl/post/82-lata-temu-ruszyla-budowa-kolei-na-kasprowy-wierch.html> [dostęp: 22.02.2025].

- a. *Kto był pomysłodawcą budowy kolei linowej na Kasprowy Wierch i jakie pełnił funkcje?*
... *Pomysłodawcą budowy kolei był Aleksander Bobkowski, który pełnił funkcję dyrektora Polskich Kolei Państwowych.*
- b. Jakie elementy zostały zmodernizowane podczas przebudowy kolei linowej w 2007 roku?
.....
.....
- c. Jak warunki pogodowe wpłynęły na przebieg budowy kolei w 1935 roku?
.....
.....
- d. Jakie znaczenie miała kolej linowa na Kasprowy Wierch dla przedwojennej Polski?
.....
.....
- e. Jakie były początki narciarstwa na Kasprowym Wierchu?
.....
.....
- f. Kto użyczył głosu do audioprzewodnika na Kasprowy Wierch?
.....
.....

- 10.** Zapoznaj się z ofertą jednego z hoteli w Świętokrzyskiem, następnie przekonaj kolegów lub nauczyciela, że warto spędzić w nim ferie zimowe. Przeczytaj w internecie, co można robić w Górach Świętokrzyskich zimą.

HOTEL BLANKA

Zapraszamy do Hotelu BLANKA, położonego wśród pięknych świętokrzyskich szczytów. To idealne miejsce na relaks, aktywny wypoczynek i bliskość natury – przez cały rok.

Oferujemy:

- Pokoje 1-, 2-, 3-osobowe oraz dwa apartamenty rodzinne.
- Pobyt z pełnym wyżywieniem (śniadanie, obiad i kolacja). Regionalna kuchnia, śniadania w formie bufetu. Na terenie hotelu znajdują się również restauracja, bar oraz kawiarnia z kominkiem.
- Strefę relaksu: saunę fińską i jacuzzi z widokiem na góry, masaże i zabiegi kosmetyczne, leżaki na tarasie widokowym, siłownię.
- Udogodnienia dla najmłodszych: pokój zabaw, animacje w sezonie, zniżki dla dzieci do 12 lat.
- Wyciąg narciarski, wypożyczalnię sprzętu narciarskiego.

Galeria zdjęć:

11.

Dzwonisz do hotelu Blanka i chcesz zarezerwować swój pobyt w lutym. W trakcie rozmowy z recepcjonistą zapytaj o:

- pobyt na 7 dni,
- zniżki,
- pakiety pobytowe,
- atrakcje w okolicy,
- udogodnienia dla niepełnosprawnych.

12. Przeczytaj tekst i przetłumacz fragmenty na język angielski.

Muzeum Powstania Warszawskiego w Warszawie

Zbudowane w nawiązaniu do najlepszych światowych wzorców, takich jak chociażby Holocaust Memorial Museum w Waszyngtonie, otworzyło swoje podwoje dokładnie w 60. rocznicę wybuchu Powstania Warszawskiego, które na zawsze zmieniło historię nie tylko Warszawy, ale i całej II wojny światowej, stając się symbolem walki narodu polskiego o ojczyznę.

Muzeum Powstania Warszawskiego to ponad 3000 m² powierzchni dawnej elektrowni tramwajowej. Można tu podziwiać prawie 1000 eksponatów, 1500 fotografii i filmów. Ale to nie jest zwykłe muzeum, to nie jest muzeum do podziwiania, a do przeżywania. Tutaj czuć klimat i atmosferę zarówno walki, jak i ludzkiej codzienności każdego z tych 63 dni walk, bohaterstwa, poświęcenia... To miejsce niezwykle, harmonijnie łączące bolesne wspomnienia tamtych chwil z nowymi technologiami, światem multimedialnym i komputerów, dzięki któremu każdy, kto do muzeum przyjdzie, wyjdzie z niego odmieniony. Odmieniony prawdziwą historią, historią straszną, ale jakże piękną jednocześnie.

Muzeum Powstania Warszawskiego to miejsce, które powinien zobaczyć każdy z nas, aby docenić to, co mamy dziś, między innymi dzięki tym, którzy już ponad 70 lat temu zdecydowali się walczyć o Warszawę i którzy tę Warszawę dla nas wywalczyli....

Źródło: <https://www.polska.travel/polecamy-10-interaktywnych-muzeow-ktore-trzeba-zobaczyc> [dostęp: 23.04.2025].

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=S68lTpu8lZE>
[dostęp: 5.05.25].

13.

Obejrzyj film, a następnie na jego podstawie utóó plan 5-dniowej wycieczki do Łodzi. Znajdź w internecie hotel lub pensjonat, zaproponuj wyżywienie, atrakcje turystyczne.

Plan wycieczki do Łodzi

Zakwaterowanie:

.....

Wyżywienie:

Atrakcje turystyczne:

Pierwszy dzień

.....

.....

.....

Drugi dzień

.....

.....

.....

Trzeci dzień

.....

.....

.....

Czwarty dzień

.....

.....

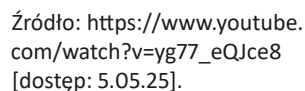
.....

Piąty dzień

.....

.....

.....

[illegible]

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

ROZDZIAŁ 17.

GASTRONOMIA REGIONALNA SMAKI POLSKI, TRADYCYJNE DANIA W RÓŻNYCH REGIONACH

Dorota Hrycak-Krzyżanowska

SŁOWNICZEK

1.

Uzupełnij tabelę.

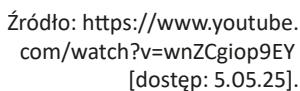
Słowo	Definicja	Język angielski
kulinaria	ogół zagadnień związanych z potrawami (np. potrzebne produkty i sposoby przygotowania)	culinary
potrawa		
sztuka kulinarna	umiejętność przygotowywania jedzenia w sposób smaczny, pożywny i estetyczny	
trywializowanie		
wpływy kulinarne		
kuchnia regionalna		
smaki Polski		

TIP

-

Notatka:

4.

Rozwiąż quiz. Wybierz jedną poprawną odpowiedź.

1. *Jakie były główne składniki pierników w dawnej kuchni?*
 - a. Mąka, cukier, jajka
 - ☒ b. *Mąka, miód, przyprawy korzenne*
 - c. Mąka, kakao, drożdże
 - d. Mąka, mleko, bakalie
2. *Jaką rolę pełniły przyprawy korzenne w piernikach?*
 - a. Dodawały smaku i aromatu.
 - b. Sprawiały, że ciasto szybciej rośło.
 - c. Były używane tylko do dekoracji.
 - d. Nie miały znaczenia, były jedynie ozdobą.
3. *Dlaczego pierniki były uważane za luksusowy produkt w dawnych czasach?*
 - a. Były drogie w produkcji ze względu na przyprawy.
 - b. Ich receptury były tajemnicą cechów pierniarskich.
 - c. Były używane jako środek płatniczy.
 - d. Wszystkie powyższe odpowiedzi są poprawne.
4. *Jakie miasta w Polsce słynęły z produkcji pierników?*
 - a. Kraków i Gdańsk
 - b. Toruń i Nysa
 - c. Poznań i Lublin
 - d. Warszawa i Zakopane
5. *Jakie znaczenie miały pierniki w obrzędach i kulturze dawnej Polski?*
 - a. Były jedzone tylko podczas wesel.
 - b. Używano ich jako prezenty i symbole prestiżu.
 - c. Były traktowane jako zwykłe słodczyce.
 - d. Służyły głównie jako lekarstwo.

6. Co odróżniało pierniki toruńskie od innych regionalnych pierników?
 - a. Były wypiekane z dodatkiem czekolady.
 - b. Miały wyjątkowe kształty i były dekorowane ręcznie.
 - c. Nie zawierały miodu.
 - d. Były sprzedawane tylko w święta.
7. W jaki sposób przechowywano i transportowano pierniki w dawnych czasach?
 - a. W glinianych naczyniach
 - b. W specjalnych drewnianych skrzyniach
 - c. W papierowych torebkach
 - d. W workach płóciennych
8. Jak zmieniał się sposób wytwarzania pierników na przestrzeni wieków?
 - a. Stały się bardziej miękkie i mniej korzenne.
 - b. Były produkowane na coraz większą skalę.
 - c. Przestano używać miodu.
 - d. Nie uległy żadnym zmianom.
9. Jaka była funkcja form piernikarskich i co przedstawiały?
 - a. Służyły tylko do nadawania kształtu ciastkom.
 - b. Przedstawiały motywy religijne, herby i postaci historyczne.
 - c. Były używane jedynie w domach bogaczy.
 - d. Były jednorazowe i wyrzucane po użyciu.
10. Dlaczego pierniki były często używane jako prezenty i symbole prestiżu?
 - a. Były łatwe w transporcie i długo zachowywały świeżość.
 - b. Miały właściwości lecznicze.
 - c. Były produkowane wyłącznie dla szlachty.
 - d. Zawierały składniki pochodzące wyłącznie z Polski.

Podsumowanie wyników

8–9 poprawnych odpowiedzi – Jesteś ekspertem
od dawnych pierników!

5–7 poprawnych odpowiedzi – Dobrze ci idzie,
ale spróbuj jeszcze trochę doszlifować wiedzę!

0–4 poprawne odpowiedzi – Czas na dodatkowy
wykład o historii pierników!

5. Przeczytaj artykuł *Kuchnia polska* i wykonaj polecenia.

Wpływ na polską kuchnię przez wieki miały najróżniejsze grupy narodowościowe zamieszkujące nasz kraj. W kuchni polskiej możemy dostrzec pierwiastek kuchni niemieckiej, ruskiej, tatarskiej czy żydowskiej. Dodatkowy wpływ na kształtowanie się polskiej kuchni regionalnej miała dostępność poszczególnych produktów, obecność ludności o odmiennej kulturze, a także zamożność Polaków zamieszkujących dany region. Swój wkład w polską kuchnię miał również okres zaborów.

Pozostała część artykułu pod linkiem: <https://www.polskatradycja.pl/kuchnia-polska.html> [dostęp: 26.02.2025].

Napisz odpowiedź na pytanie:

Jakie czynniki historyczne i kulturowe miały największy wpływ
na różnorodność i ewolucję polskiej kuchni regionalnej? . . .

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wpisz w mapę konturową Polski 10 potraw z wybranych regionów.

6. Przeczytaj artykuł i wpisz do tabeli dwie potrawy pochodzące z danego regionu.

Źródło: <https://www.polskatradycja.pl/kuchnia-polska/regiony.html> [dostęp: 5.05.25].

Regiony	Potrawy
kuchnia góralska	<i>kwaśnica, fasola ze śliwkami</i>
kuchnia kaszubska i pomorska	
kuchnia kresowa	
kuchnia kujawska	
kuchnia małopolska	
kuchnia wielkopolska	

Regiony	Potrawy
kuchnia podlaska	
kuchnia śląska	
kuchnia warmińska i mazurska	
kuchnia mazowiecka i kurpiowska	

7. Przeczytaj fragment rozmowy z Jarosławem Dumanowskim i Maciejem Nowickim pt. „Dym, kwas i las”, czyli najważniejsze elementy polskiej kuchni i rozwiąż quiz.

Jak zmieniał się polski smak? Jak długo trwało nasze upodobanie do przypraw korzennych?

J.D.: Od dojrzałego średniowiecza po wiek XVIII w polskiej kuchni dominują ostre przyprawy, kwas i słodycz, właśnie ta kompleksowość czy też nadmiarowość smaków. Celem sztuki kulinarnej jest to, by zmienić naturalny smak potraw, który uznawano za zbyt zwyczajny, prosty, prostacki. W połowie XVIII wieku następuje starcie tego średniowieczno-renesansowego podejścia z przeświadczeniem, że smak powinien być naturalny i delikatny. Opowiadamy o tym w odcinku o Paulu Tremo, kuchmistrzu Stanisława Augusta Poniatowskiego, który przygotowywał słynne obiady czwartkowe. Tremo był prawdziwym osiemnastowiecznym kulinarnym celebrytą, budzącym podziw kucharzem królewskim. Propagując nowy model jedzenia, istniejący już wtedy od pewnego czasu, szybko odniósł sukces. Prawie natychmiast zaczął być naśladowany w całej Polsce, w pałacach, dworach, miastach. Myślę, że to wtedy polski smak się radykalnie zmienił.

Gdybyśmy chcieli się pokusić o charakterystykę polskiego smaku – czy jest coś, co pozostawało niezmiennie przez wieki?

J.D.: Myślę, że jest to nasze upodobanie do smaku kwaśnego...

M.N.: Jarek w ostatnim odcinku stworzył nawet jednozdaniowe hasło opisujące kuchnię polską: „dym, kwas i las”. Wydaje mi

się, że jest ono bardzo trafne. W naszej kuchni wciąż jest obecna spora ilość wędzonek, wciąż używamy sporo octu, wciąż żywa jest kultura wykorzystania suszu owocowego i leśnych grzybów.

J.D.: Tak, dym, czyli wędzone, nie tylko mięso, kiełbasy, ale też owoce. Jak mówimy o śliwce wędzonej, to nam się od razu otwiera serce. Kwas, czyli mnóstwo kiszonek i upodobanie do kwaśnego smaku. Ocet, żurek, zupa ogórkowa, kiszone ogórki, które dla nas są oczywiste, dla cudzoziemców bywają zaskoczeniem. I las, element trochę mitologiczny, ale przecież we wrześniu wszyscy nie wiadomo czemu ruszają z koszami do lasu...

M.N.: Warto wspomnieć, że dla przeciętnego Francuza albo Anglika leśne grzyby są towarem absolutnie luksusowym. Ceny prawdziwków są czasami wyższe niż ceny *foie gras*. Podobnie z wędzonymi produktami – na zachodzie Europy są dziś kojarzone z produktami premium.

J.D.: Próbując scharakteryzować kuchnię polską, warto o nią spytać cudzoziemców, ale takich, którzy mają w niej pewną orientację. Kiedyś w grupie badaczy prowadziliśmy długą dyskusję na temat tego, czym jest kuchnia polska. Cały czas ktoś coś dodawał, uzupełniał, mówił, że to czy tamto jest ważne. Było to dość nużące, więc zrobiliśmy pewne doświadczenie. Poprosiliśmy kucharzy pracujących w Polsce, Francuza i Włocha, żeby nam wypunktowali to, co zwróciło ich uwagę. To było bardzo cenne i otwierające oczy. W jednym z odcinków mamy rozmowę z Philippe'em Abrahamem, znanym francuskim kucharzem prowadzącym restaurację w Sopocie. Opowiada w niej, że kiedy pierwszy raz przyjechał do Polski jako szef kuchni, to w luksusowej restauracji, w której pracował, podano mu żurek. Był przekonany, że to prowokacja, że zaserwowano mu jakąś zgniliznę, odpadek, żeby sobie z niego perfidnie zażartować.

A z czego wynikała moda w Europie na kuchnię polską, która pierwszy raz zapanowała w późnym średniowieczu, a potem w wieku XVIII, w czasach Stanisława Leszczyńskiego?

J.D.: Tę pierwszą modę na polskie dania w czasach późnego średniowiecza i renesansu można wytłumaczyć tym, że gdy pewien kraj staje się znany, atrakcyjny wizerunkowo, to nagle okazuje się, że pewne proste rzeczy, typu pizza, hamburger albo coca-cola rozpowszechniają się na świecie. Stają się popularne, bo są nawiązaniem do obowiązującego w tym kraju stylu życia. I tak

było trochę wtedy z Polską w Europie, stąd ówczesna popularność „szczupaka po polsku”. W czasach Stanisława Leszczyńskiego na modę na polską kuchnię wpłynęły, jak się wydaje, przede wszystkim kwestie polityczne. Król Polski, co prawda tylko tytularny, był drugą co do ważności osobą we Francji, oczywiście formalnie, nie praktycznie. Polka była królową Francji. Panowała więc tam moda na dania znad Wisły. Tyle tylko, że były to potrawy mocno zmodyfikowane, z polskimi przepisami mające często niewiele wspólnego. Ale jednak o Polsce mówiono, prowadzono wojny w imieniu króla polskiego, król Polski był księciem Lotaryngii, więc coś tu było na rzeczy. Jest jeszcze jeden okres, kiedy kuchnia polska znów święci triumfy – jest to pierwsza połowa XIX wieku, czasy rozbiorów, czasy romantyzmu. To już jest troszkę trudniejsze do wytłumaczenia. Zdaje się, że zadecydowały tu pewne związki osobiste i polityczne między Francją a Polską, kiedy wielu francuskich arystokratów i ich kucharzy wylądowało w Polsce, czy to w czasach rewolucji, czy w czasach Księstwa Warszawskiego. I oni później wracają do Francji, opowiadają, piszą, wzbogacają kuchnię francuską, która wtedy chłonie wszystko z wielu kuchni, nie tylko polskiej.

A jak jest współcześnie? Czy mamy szansę zachwycić świat naszą kuchnią?

M.N.: Wydaje mi się, że współcześnie polska kuchnia cały czas nie miała swoich pięciu minut. Mamy do zaoferowania naprawdę bardzo dużo, ale jednak cały czas bardziej modne, bardziej trendy są koncepty z innych szerokości geograficznych. Wynika to w pewnej mierze z tego, że są one bardzo dobrze przemyślane, bardzo starannie opracowane. U nas brakuje takiego podejścia do kulinariów. Obcokrajowcy, turyści, którzy odwiedzają Polskę, nie będą mieli szans poznać odczarowanej z komuny, wyrafinowanej i sięgającej do korzeni kuchni polskiej, jeśli my sami, myślę tutaj przede wszystkim o szefach kuchni, nie zaczniemy się nią interesować. Jakbyśmy przyjrzeni się temu, ilu kucharzy w Polsce inspirowane są tradycją, historią, czyta na ten temat, to jest to, myślę, kilkadziesiąt osób w skali kraju. Chociaż na szczęście nastąpił pewien przełom i liczba takich osób się zwiększa.

J.D.: Nasz przyjaciel, Fabio Parasecoli, wielki znawca polskiej żywności, który pięć lat prowadził nad nią badania, powtarza, że nasza elegancka, fine diningowa kuchnia jest niemal nieznana, bo o niej nie mówimy. I rzeczywiście, zwłaszcza w ostatnich latach wielkie akcje promocji polskiej żywności były skierowane

przede wszystkim do jej producentów. Nie służyły promocji naszej kuchni na świecie. Wspaniałym przykładem, jeśli chodzi o propagowanie własnej kuchni, jest Japonia. Polska badaczka Katarzyna Ćwiertka opisała, jak bardzo logicznie, odnosząc się trochę do historii, trochę do fantazji, trochę do estetyki i sztuk plastycznych, wymyślono nowy styl kuchni japońskiej. I jak przez wiele lat, bardzo konsekwentnie, przy użyciu wielkich pieniędzy go kreowano, aż ludzie w końcu weń uwierzyli.

M.N.: Absolutnie podpisuję się pod tym, co powiedział Jarek. Bez dobrego PR-u, bez zaznaczenia swojego pola i powiedzenia: „to jest nasz tradycyjny sos” wiele nie zdziałamy. Mamy mnóstwo rzeczy, wspaniałych, unikalnych, oryginalnych, którymi moglibyśmy zawojować świat. Czasami wystarczą proste rzeczy. Mam takie wspomnienie sprzed niecałych dwóch lat, kiedy gotowaliśmy w Ambasadzie Polskiej w Paryżu w ramach projektu „Wielka Emigracja od kuchni, czyli Mickiewicz i rydze”. Wszystkie dania, które zaserwowaliśmy, smakowały i tak dalej, ale największą furorę zrobiły jabłka, które zebraliśmy przed wyjazdem w ogrodzie w Chrystkowie. W tych pięknych wnętrzach ambasady umieściliśmy kosze starych odmian jabłek. [...]

M.N.: Mnie uderzyły właśnie reakcje Polaków, którzy wyemigrowali do Francji w latach pięćdziesiątych, w 1968 roku czy też później, na te jabłka. Mówili mi ze wzruszeniem, że są dokładnie takie, jakie pamiętają z dzieciństwa. Bo to nie były jabłka z supermarketu, to były różne odmiany. Jedno mniejsze, drugie większe. Jedno z plamką tu, drugie z plamką tam. Wydaje mi się, że to było prawdziwe i dotarło do ludzi.

J.D.: To jest doskonały przykład. Mamy tu i ikoniczny produkt, i zróżnicowanie biologiczne, tak bardzo dziś cenione. We wspomnianym przez Macieja Chrystkowie kiedyś, jak nie mieliśmy środków, podczas warsztatów kulinarnych jako trzy dania główne podaliśmy zefiry z jabłek. Maciej je przyrządził według wyrafinowanej receptury z XIX wieku. Trochę mieliśmy wątpliwości, że podajemy trzy potrawy z jabłek, ale wyszło cudownie. Każdy zefir był z innej odmiany jabłek, każdy miał inny kolor, inny zapach, inny smak, inną strukturę. I w tych bardzo surowych wiejskich warunkach, w prostym, na wpół wykończonym wnętrzu ze starym piecem, powstało takie wręcz wyrafinowane fine diningowe studium jabłka.

M.N.: I uczestnicy zachwycali się kolorem jabłek, smakiem jabłek. Więc jeżeli miałbym to jakoś podsumować, to mamy w kuchni polskiej wszystkie atuty, które aż się proszą o to, by iść z nimi świat.

J.D.: A niestety jedzenie jest ciągle niedoceniane albo trywializowane. Doświadczyliśmy tego przy przygotowaniach serialu, kiedy sporo osób pytało: „ile można opowiadać o tym schabowym?”. Myśmy tłumaczyli, że o schabowym będzie stosunkowo niewiele, bo to późne danie, że będzie o historii, o tym, co było, a czego już nie ma.

Źródło: <https://culture.pl/pl/artykul/dym-kwas-i-las-czyli-najwazniejsze-elementy-polskiej-kuchni-rozmowa-z-jaroslawem-dumanowskim-i-maciejem-nowickim> [dostęp: 25.05.2025].

Quiz: wybierz poprawną odpowiedź

1. *Jakie smaki dominowały w polskiej kuchni od średniowiecza do XVIII wieku?*
 - ☒ a. Słodycz, kwas i ostrość
 - b. Naturalne i delikatne smaki
 - c. Jedynie słodkie smaki
2. *Jakie było główne zadanie sztuki kulinarnej według średniowieczno-renesansowego podejścia?*
 - a. Zmieniać naturalny smak potraw.
 - b. Utrzymać naturalny smak potraw.
 - c. Zminimalizować użycie przypraw.
3. *Czy Paul Tremo był kuchmistrem Stanisława Augusta Poniatowskiego?*
 - a. Tak, przygotowywał słynne obiady czwartkowe.
 - b. Nie, jest współczesnym kucharzem telewizyjnym.
 - c. Tak, ale był też znanym krytykiem kulinarnym.
4. *Co zdaniem Jarosława Dumanowskiego stanowi niezmiennie upodobanie w polskiej kuchni?*
 - a. Smak słodki
 - b. Smak kwaśny
 - c. Smak gorzki

5. Jakie są trzy elementy, które według Macieja Nowickiego najlepiej opisują polską kuchnię?
- Słońce, woda i powietrze
 - Mięso, ryby i warzywa
 - Dym, kwas i las
6. Jak zareagował francuski szef kuchni na podany mu w Polsce żurek?
- Uznał to za próbę żartu i prowokację.
 - Był zachwycony jego smakiem od razu.
 - Nie zauważył niczego niezwykłego.
7. Jaką rolę odegrały relacje polityczne w popularyzacji polskiej kuchni w Europie?
- Brak wpływu politycznego na popularność kuchni
 - Znaczący wpływ, zwłaszcza w czasach Stanisława Leszczyńskiego
 - Tylko wpływ wewnątrz Polski, bez międzynarodowego rozgłosu

8.

Podaj przepis na twoje ulubione danie regionalne.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9.

Przeczytaj fragment artykułu *Każdy dom smakuje inaczej* i wykonaj polecenia.

Każdy dom smakuje inaczej. Zapamiętujemy doznania, które kształtują naszą tożsamość, nasze poczucie bezpieczeństwa, nasze punkty odniesienia. Każda łyżka zupy sprawia, że osadzamy się bardziej w sobie. Pomidorowa, mleczna, rosół. Jestem sobą w obliczu tego smaku jak ze szkolnej stołówki. Pamiętam swoje wzruszenie, gdy nagle okazało się, że śmietankowe lody w lodziarni „z tradycjami” naprawdę smakowały jak „za PRL-u”. Ten moment odkrycia, że ostatnio miałam na języku ten smak, gdy skakałam w gumę i nie wiedziałam, że będę spłacać kredyt przez 20 lat. Istnieje jedzenie, które ma moc doprowadzenia nas z powrotem do siebie. Informacje o nas i naszej kulturze w kolejne pokolenia niosą zjadane kęsy, łyżki zupy, okruchy. Tak jak w kołysance, którą śpiewała nam babcia, tak w pierogu może być zaklęta pamięć. Mój osobisty stosunek do pierogów jest zmienny, niejednoznaczny. Podobnie jak do całej kuchni polskiej, do jej przeciętnej z pozoru urody. Stając tylekroć na straży tradycji, noszę w sercu dylemat, czy jednak nie wolę kimchi od bigosu. Pierogi, które osobiście robię w domu wyłącznie na święta Bożego Narodzenia lub podczas spotkań wokół kulinariów z cudzoziemcami, mają jednak dla mnie znaczenie szczególne. Jest coś medytacyjnego w pracowitym zawijaniu brzegów (ja robię to „w falbankę”), w ukrywaniu kulki nadzienia, w pilnowaniu, aby dokładnie skleić brzegi. Nie ma drugiej takiej czynności, choć wydaje się trywialna, wymaga umiejętności i wprawy.

Źródło: M. Kucia, *Każdy dom smakuje inaczej*, <https://culture.pl/pl/artykul/kazdy-dom-smakuje-inaczej> [dostęp: 22.01.2025].

Napisz krótką opowieść (5–7 zdań) inspirowaną zdaniem „Każdy dom smakuje inaczej...”.

Możesz zacząć np. tak:

Każdy dom smakuje inaczej. Mój pachnie

Kiedy jem czuję się znów dzieckiem

Dla mnie pierogi to

Dla bardziej zaawansowanych uczniów – projekt.

Nagraj swoją opowieść jako osobistą, audiowizualną narrację np. z ilustracją dania, wspomnieniem, muzyką.

- 10.** Przeanalizuj poniższy cytat, zwracając szczególną uwagę na zastosowane w nim metafory i porównania dotyczące polskiej kuchni.

„W domu jest dusza polskiego jedzenia. Taka mało światowa, niezbyt okazała; nie jest ani szczególnie starożytna, ani szczególnie znana; brak jej francuskich piórek, włoskiej przebojowości. Jaka jest, każdy widzi. Średnio urodziwa panna, po prostu, ale bardzo lubiana”.

(Wojciech Nowicki, *Stół, jaki jest. Wokół kuchni w Polsce*)

Źródło: <https://culture.pl/pl/artykul/kazdy-dom-smakuje-inaczej> [dostęp: 27.05.2025].

- 11.** Napisz rozprawkę (200–250 słów), w której wyjaśnisz, jak rozumiesz wypowiedź Wojciecha Nowickiego, oraz odpowiesz, czy zgadzasz się z opinią autora na temat polskiej kuchni.

TIP

Odniesienia do własnych doświadczeń, kultury i tradycji kulinarnych wzbogacą rozprawkę.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. Przetłumacz na język polski.

With humble origins and a unique flavour, zurek could easily be termed the national food of Poland. A soup that's mainly eaten at Easter, it's both earthy, due to the use of fermented rye, and creamy. You will often find regional variations of it, with families putting their personal stamp on the dish. But the base ingredients in all of them are rye, potatoes, vegetables, bacon and a speciality Polish sausage that's white, with a touch of marjoram. It's then

served with a boiled egg. If you come across chlebie on a menu, it is the same soup; it just means that you'll be getting yours in bread instead of a bowl.

Origins of the dish vary but all theories are humble in nature. Some versions say it started with farmers not cleaning out their pots before cooking the next meal, hence the fermentation. Others state it stemmed from villagers challenging a miserly baker who used to serve everything at his inn watered down. Whatever the origins, this hearty soup is warming on a cold winter's day in Poland. If you're in the southern parts of the county, Smakolyki is just the place to warm yourself up with this hearty soup. Located within most of the local attractions in Krakow, the restaurant has great views, is cosy and friendly but most importantly is known for its generous portions.

Źródło: <https://www.kayak.co.uk/news/traditional-polish-food> [dostęp: 28.02.2025].

[illegible]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

13.

Korzystając z informacji zawartych w rozdziale oraz zdobytej wiedzy, napisz po polsku wypracowanie (ok. 300 słów) na poniższy temat.

Ostatnie lata to okres wzmożonego rozwoju turystycznego wielu regionów w Polsce. Przeanalizuj atrakcyjność tradycyjnej kuchni polskiej z Kujaw oraz co najmniej jednego, wybranego przez ciebie, innego regionu Polski.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Jak zbierać prawidłowo i gromadzić informacje do projektu

1. Źródła informacji:

Jak zbierać dane o tradycyjnej kuchni polskiej?

Warto korzystać z różnych źródeł informacji. Można je podzielić na źródła pisane, internetowe i ustne (wywiady).

A. Źródła pisane – książki i artykuły naukowe

1. Tradycyjne książki kucharskie i publikacje historyczne o kuchni polskiej
2. Opracowania etnograficzne dotyczące regionalnych potraw
3. Archiwalne dokumenty, np. stare rękopisy przepisów rodzinnych
4. Artykuły akademickie i opracowania etnologiczne na temat historii kulinariów

Przykładowe książki:

- Maria Lemnis & Henryk Vitry, *W staropolskiej kuchni i przy polskim stole*
- Lucyna Ćwierczakiewiczowa, *365 obiadów za pięć złotych*
- Stanisław Czerniecki, *Compendium ferculorum* (najstarsza polska książka kucharska z 1682 r.)
- Hanna Szymanderska, *Encyklopedia polskiej sztuki kulinarnej*

TIP

B. Źródła internetowe

1. Bazy danych muzeów (np. Muzeum Etnograficzne, Muzeum Historii Polski)
2. Portale i blogi kulinarne specjalizujące się w kuchni tradycyjnej (np. Polska Kuchnia Regionalna)
3. Archiwalne nagrania i filmy dokumentalne dostępne online
4. Fora internetowe poświęcone kuchni regionalnej

C. Wywiady i źródła ustne – rozmowy z rodziną i ekspertami

1. Wywiady z rodzicami, dziadkami i starszymi członkami społeczności – mogą zawierać unikalne, niepublikowane wcześniej przepisy oraz opowieści o kulinarnych zwyczajach rodzinnych.
2. Spotkania z ekspertami – etnologami, historykami kulinarnymi, szefami kuchni zajmującymi się rekonstrukcją dawnych potraw.
3. Wspólne gotowanie jako metoda badawcza – dokumentowanie przepisów poprzez praktyczne ich odtwarzanie i testowanie w grupach.

Przykładowe pytania do wywiadów:

- Jakie tradycyjne potrawy były przygotowywane w twoim domu podczas świąt?
- Czy znasz jakieś potrawy, które obecnie są rzadko spotykane, ale dawniej były popularne?
- Jakie składniki dawniej były wykorzystywane, a dziś są trudniej dostępne?
- Czy masz zachowane stare książki kucharskie lub ręcznie spisane przepisy?

2. Notatki badawcze: Jak prowadzić i organizować dane?

Odpowiednie notowanie i systematyzowanie danych jest bardzo ważne, ponieważ ułatwia to ich analizę.

A. Metody organizowania notatek

1. Karty badawcze – szablony do zbierania informacji o każdym przepisie, zawierające następujące dane:
 - Nazwa potrawy
 - Region pochodzenia
 - Składniki
 - Technika przygotowania

- Okoliczności spożywania (np. święta, codzienne posiłki)
 - Źródło (książka, wywiad, strona internetowa, własne doświadczenie)
2. Zeszyt badawczy / dziennik terenowy – zapis notatek z wywiadów i obserwacji
 3. Aplikacje do notowania – Evernote, OneNote, Google Keep
 4. Narzędzia cyfrowe do katalogowania przepisów – Trello, Notion

B. Przykładowa karta badawcza do dokumentowania przepisów

Nazwa potrawy	Region	Składniki	Sposób przygotowania	Okazja	Źródło
Barszcz czerwony z uszkami	Mazowsze	Buraki, czosnek, cebula, uszka z grzybami	Gotowanie buraków, doprawianie, podawanie z uszkami	Wigilia	Wywiad z babcią / Książka <i>W staro-polskiej kuchni</i>

3. Analiza i opracowanie wyników badań

Po zgromadzeniu informacji warto zastanowić się, jak je opracować i przedstawić. Możliwe formaty:

- **Esej** – analiza najczęściej powtarzających się motywów w tradycyjnej kuchni.
- **Mapa kulinarna Polski** – interaktywna prezentacja potraw według regionów.
- **Multimedialny projekt** – np. strona internetowa, podcast lub wideo z dokumentacją procesu gotowania.
- **Warsztaty kulinarne** – organizacja wydarzenia, podczas którego uczestnicy mogą przygotować i spróbować dawnych potraw.

Podsumowanie

Projekt badawczy dotyczący tradycyjnej kuchni polskiej wymaga rzetelnego podejścia do zbierania informacji, korzystania z różnych źródeł oraz

odpowiedniego katalogowania danych. Wywiady z rodziną, analiza dawnych książek kucharskich i eksploracja internetowych zasobów historycznych pozwolą na stworzenie wartościowego opracowania.

Dzięki starannemu prowadzeniu notatek i zastosowaniu różnorodnych metod badawczych można lepiej zrozumieć, jak kuchnia polska ewoluowała na przestrzeni lat oraz jakie przepisy warto zachować dla przyszłych pokoleń.

SAMOOCENA POSTĘPU W NAUCE

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

Oceń, na ile przedstawiony materiał jest dla ciebie zrozumiały:

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

1–2–3 To jest dla mnie trudne

4–5 Zaczynam to rozumieć

6–7 Dobrze sobie z tym radzę

ROZDZIAŁ 18.

POPULARNE OBIEKTY TURYSTYCZNE NAJWAŻNIEJSZE MIEJSCA WARTO ODWIEDZENIA W POLSCE

Dorota Hrycak-Krzyżanowska

1.

Popatrz na mapę Polski i porozmawiaj w parach
o miejscach turystycznych w Polsce, które znasz.

SŁOWNICZEK

2.

Napisz swoimi słowami definicje podanych terminów oraz ich tłumaczenie na język angielski.

Nazwa	Definicja	Język angielski
województwo		
park narodowy		
teren nizinny		
teren górski		
rozlewisko		
dolina		
zatoka		
wybrzeże		
ujście rzeki		

3. Przeczytaj artykuł i odpowiedz na pytania.

Polska – atrakcyjny cel podróży dla turystów z zagranicy

Statystyka

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w okresie styczeń–listopad 2023 r. liczba turystów zagranicznych w Polsce wyniosła 6 526 000 wobec 5 329 000 w analogicznym okresie 2022 r. Najwięcej turystów, ponad 1 500 000, przyjechało z Niemiec, z Ukrainy prawie 858 000, z Wielkiej Brytanii 588 000, z USA 442 000, z Czech 324 000 i z Włoch 181 000.

Aktualne dane nie obejmują miesiąca grudnia, który jest również bardzo atrakcyjnym okresem dla turystów zagranicznych ze względu na tradycyjny sposób obchodzenia świąt Bożego Narodzenia w Polsce i przygotowania do niego. W ostatnim miesiącu 2022 roku odwiedziło nas aż 517 400 turystów.

Największe wzrosty liczby turystów zagranicznych przyjeżdżających do Polski, w porównaniu do okresu sprzed COVID-19, odnotowano z rynków: czeskiego, litewskiego, amerykańskiego, słowackiego, holenderskiego i brytyjskiego.

Od 10 sierpnia 2023 roku zorganizowane wycieczki z Chin mogą zawitać także do Polski, a Chińczycy, którzy już odwiedzili nasz kraj, byli zachwyceni polską kulturą i gościnnością, więc perspektywy rozwoju turystyki z tego kierunku są obiecujące.

W 2023 roku najczęściej wybieranymi miejscami noclegowymi były hotele zlokalizowane w Małopolsce, na Pomorzu, Warmii i Mazurach, Dolnym Śląsku i w Świętokrzyskim. Niektóre z nich, zwłaszcza te w okolicach Wrocławia lub Trójmiasta, wybierano również w kontekście podróży służbowych, ponieważ w tych regionach ulokowanych jest wiele inwestycji zagranicznych.

Źródło: <https://www.trade.gov.pl/en/news/poland-an-attractive-destination-for-tourists-from-abroad/#Statistics> [dostęp: 13.09.2024].

- a. Jaka była liczba turystów zagranicznych, którzy odwiedzili Polskę w okresie styczeń–listopad 2023 roku, w porównaniu do analogicznego okresu w 2022 roku?
-
-
-
- b. Które kraje były głównymi źródłami turystów zagranicznych odwiedzających Polskę w 2023 roku i ilu turystów przyjechało z każdego z tych krajów?
-
-
-
-
- c. Jakie miesiące nie zostały jeszcze uwzględnione w statystykach dotyczących liczby turystów zagranicznych w Polsce w 2023 roku i dlaczego są one istotne?
-
-
-
- d. Z jakich krajów zanotowano największy wzrost liczby turystów w Polsce w porównaniu do okresu sprzed COVID-19?
-
-
-
-

- e. W których regionach Polski najczęściej wybierano miejsca noclegowe w 2023 roku i jakie były dodatkowe powody ich popularności w niektórych obszarach?
-
-
-
-
-

4. Obejrzyj film *Polska – 120 miejsc, które warto zobaczyć. Najpiękniejsze miejsca idealne na wycieczkę i urlop* i wypisz wskazane dane.

- a. **Miejsca, które już znasz**
-
-
-
-
-
-
-
-
-
- b. **10 miejsc, które chcesz zobaczyć**
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=S3ygANMUIjg>
[dostęp: 5.05.25].

5.

Wpisz wszystkie województwa oraz miasta wojewódzkie w mapę konturową Polski.

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=3z5f0S1cf8o>
[dostęp: 5.05.25].

6.

Obejrzyj film *Niesamowite Parki Narodowe południowej Polski*, wybierz jeden Park Narodowy i napisz, co warto tam zobaczyć:

7. Przeczytaj artykuł i zaznacz, czy to prawda (P), fałsz (F), czy nie wiadomo (NW).

Turystyka w Polsce

Polska to malowniczy kraj o różnorodnym dziedzictwie tak historycznym, jak i kulturowym, stanowi cel na liście niejednego miłośnika turystyki. Ten kraj przyciąga podróżnych z całego świata swoimi urokliwymi miastami, krajobrazami oraz górskimi szlakami. Turystyka w Polsce szczyti się nadmorskimi kurortami, takimi jak Sopot, Hel czy też Kołobrzeg. Kierunki zwiedzania obejmują także malownicze jeziora oraz wycieczki w góry (zwłaszcza w Tatry i Bieszczady). Stanowiąc integralną część światowego rynku turystycznego, Polska otworzyła się na stale rosnącą liczbę turystów tuż po przystąpieniu do Unii Europejskiej. Polska turystyka to podróż, która łączy nowoczesność z wielowiekową tradycją, kusząc turystów zabytkami, festiwalami oraz jedną z najlepszych kuchni świata.

Historia turystyki w Polsce jest zakorzeniona w tradycji pielgrzymek do miejsc świętych, takich jak Jasna Góra. W XIX wieku zainteresowanie podróżowaniem wzrosło, zwłaszcza w kierunku czarujących uzdrowisk w Sudetach, na przykład Kudowa-Zdrój,

i Beskidach, jak Szczawnica. Rozwój nadmorskich kurortów nad Bałtykiem, takich jak Sopot czy Jurata, miał miejsce w okresie międzywojennym, a ich powszechne uznanie trwa do dzisiaj.

Turystyka polska zaczęła przyciągać uwagę do siebie dzięki pierwszej polskiej agencji turystycznej o nazwie „Orbis”, która została utworzona we Lwowie w 1920 roku.

Natomiast realnym wyznacznikiem dla polskiej turystyki stała się integracja Polski z Unią Europejską w 2004 oraz dołączenie do listy państw schengenkiej ugody w 2007 roku.

W listopadzie 2018 roku Polska zajęła zaszczytne 7. miejsce w Tourism Rank, co podkreśla rosnącą atrakcyjność kraju dla turystów, wybierających się na wyprawę z różnych zakątków świata. Turystyka polska kusi ciekawymi miejscami do zwiedzania od zimowej stolicy Polski, czyli Zakopanego, po historyczny Gdańsk.

Źródło: <https://znaki.fm/pl/places/turystyka-w-polsce> [dostęp: 22.02.2025].

Lp.		P	F	NW
a.	<i>Polska jest znana jako miejsce z najlepszą kuchnią na świecie.</i>			✓
b.	Orbis to pierwsza polska agencja turystyczna, założona w Krakowie.			
c.	Polska otworzyła się na międzynarodowy rynek turystyczny tuż po przystąpieniu do Unii Europejskiej.			
d.	Polska przystąpiła do Unii Europejskiej w roku 2004.			
e.	Sopot i Hel to przykłady polskich nadmorskich kurortów.			
f.	Polska zajęła pierwsze miejsce w Tourism Rank w listopadzie 2018 roku.			
g.	Turystyka w Polsce opiera się głównie na wycieczkach w góry i nad morze.			
h.	Historia turystyki w Polsce rozpoczęła się od pielgrzymek do miejsc świętych, takich jak Jasna Góra.			
i.	Zakopane jest znane jako zimowa stolica Polski.			

- 8.** Przeczytaj artykuł i poszukaj innych materiałów na temat wymienionych w nim miast. Następnie przygotuj prezentację o wybranym mieście.

Najpopularniejsze kierunki turystyczne w Polsce

Turysta w Polsce może cieszyć się różnorodnością oferowanych atrakcji turystyki polskiej. Zwiedzanie malowniczych miast, wycieczki po górach, podróże nad Bałtyk – to bogactwo wspaniałych propozycji, które przyciągają podróżnych do najbardziej znanych miast Polski. Zabytkowe, lecz tętniące życiem, miasta takie jak Warszawa, Kraków bądź też Trójmiasto wzbogacają podróż o niepowtarzalne architektoniczne dziedzictwo Europy Środkowej.

Warszawa

Warszawa to serce Polski, jej stolica, promieniująca energią kontrastów. Mieszanka nowoczesności i obyczajowości bawi oko turystów, nadając polskiej turystyce nowych formatów. Podróżowanie stolicą to wyprawa przez malownicze parki, warszawską starówkę, odrestaurowaną po II wojnie światowej, i nowoczesne wieżowce. Łazienki Królewskie to najbardziej zagnieżdżony w świadomości warszawiaków symbol Warszawy. I choć „turystyka polska ciekawe miejsca” to najczęściej wyszukiwane hasło w internecie przed wyjazdem do Polski, przyjezdni chętnie sięgają po historię miasta, którą dzielą się mieszkańcy – warszawiacy. Warszawa jest słynna na całym świecie, a wzmianki o nadzwyczajnym dziedzictwie tego miasta docierają daleko poza granice Polski. Każdy wczasowicz podczas planowania wyprawy do Polski zamierza zwiedzić Warszawę niezależnie od sezonu czy też warunków pogodowych.

Kraków

Klejnotem polskiej turystyki jest Kraków, który porywa serca przyjezdnych swoją historią i doskonałym klimatem. Miasto to, uznawane za kwintesencję turystyki w Polsce, jest inspirujące w każdym zakątku. Turysta, przechadzając się po starym mieście, podziwia kamienice oraz gotyckie kościoły i delektuje się brzmieniem hejnału z wieży kościoła Mariackiego. Wycieczka historycznymi uliczkami wprowadza podróżujących w istotę czasów średniowiecza. Zwiedzanie krakowskiego Rynku Głównego, pełnego barwnych kawiarenek i restauracji o bogatej historii, to prawdziwa uczta dla zmysłów. Wycieczka do Krakowa to podróż

w czasie, umożliwiającą bliższe poznanie wielowątkowej historii, a nawet połączenie się z nią. Miasto to nieustająco zachwyca, przyciągając podróżnych z różnych części świata.

Gdańsk

Gdańsk to stolica aglomeracji trójmiejskiej, która obejmuje także Sopot i Gdynię. Turystyka Polski szczyli się perłą, która corocznie przyciąga miliony turystów swoją niezwykłą morską atmosferą oraz legendarną architekturą.

Gdańsk to miasto portowe na Bałtyku w północnej Polsce, stanowiące ważny element podróżowania i łączące w sobie dziedzictwo etniczne z nowoczesnością w postaci centrów handlowych czy biurowców. Wyprawa uliczkami starego miasta prowadzi do średniowiecznych zabytków, takich jak Brama Zielona czy bazylika Mariacka Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny.

Turystyka morska w Polsce nabiera tu wyjątkowego charakteru: widok statków i fal Bałtyku kreuje niezapomnianą atmosferę. Podczas zwiedzania Gdańska każdy krok to podróż przez fascynującą przeszłość, a jednocześnie szansa na nowe doświadczenia. Niezwykłe podobieństwo do Amsterdamu tworzy niepowtarzalny klimat odkrywania Polski w dotąd nieznanych wymiarach.

Źródło: <https://znaki.fm/pl/places/turystyka-w-polsce> [dostęp: 22.02.2025].

Źródło: <https://www.zwiedzamy-polske.com> [dostęp: 5.05.25].

9. Przeczytaj opisy miejsc, które należy zwiedzić, i napisz trzy argumenty uzasadniające, dlaczego warto odwiedzić Polskę.

TIP

Argumenty rozpoczynaj od podanych wyrażień:

- według mnie najważniejszym argumentem...
- rozpocznę od...
- kontynuując...
- należy podkreślić...
- następnie...
- nie można zapomnieć, że...

10. Przetłumacz na język angielski.

Puszcza Białowieska

Puszcza Białowieska to do niedawna jedyny obiekt przyrodniczy światowego dziedzictwa UNESCO w Polsce. Na listę została wpisana w 1979 roku jako część Białowieskiego Parku Narodowego na podstawie kryterium IX: „stanowi wyjątkowy przykład reprezentatywny dla trwających procesów ekologicznych i biologicznych istotnych w ewolucji i rozwoju ekosystemów oraz zespołów zwierzęcych i roślinnych lądowych, śródlądowych, nadbrzeżnych i morskich” oraz X: „obejmuje siedliska naturalne najbardziej reprezentatywne i najważniejsze dla ochrony *in situ* różnorodności biologicznej, włączając te, w których występują zagrożone gatunki o wyjątkowej uniwersalnej wartości z punktu widzenia nauki lub ochrony przyrody”. W 1992 r. wpis został rozszerzony o bardzo obszerną białoruską część Puszczy Białowieskiej. Od 2008 r. trwały wspólne starania o powiększenie uznawanego przez UNESCO obszaru. Udało się niespełna dziesięć lat temu – od 2014 roku Światowym Dziedzictwem jest niemal cała polska Puszcza Białowieska oraz większa część białoruskiej.

Źródło: <https://www.national-geographic.pl/traveler/kierunki/obiekty-unesco-w-polsce/> [dostęp: 23.04.2025].

11. Przeczytaj tekst i wykonaj polecenia poniżej.

Góry Iżerskie: niewysokie, ale piękne i wyjątkowe. Dlaczego warto tu przyjechać?

Jest w Polsce takie miejsce, gdzie zobaczysz wszystkie barwy mroku. Za dnia też jest pięknie! Granicy na Iżerze pilnuje św. Jan Nepomucen. Ręka na biodrze, druga na brzuchu, w niej krucyfiks, twarz raczej zasępiona. Tak patrona mostów wyrzeźbił Maciej Wokan ze Szklarskiej Poręby, gdy w 2005 r. nad graniczną rzeką przerzucano któryś już z kolei most łączący dwa światy: ten śląski i ten czeski. Bo niby od paru dekad to była granica przyjaźni, ale taka grodzona drutem kolczastym i strzeżona nie przez „Nepomucka”, a wopistów. „Zatrzymanie do wyjaśnienia” na dwie doby skutecznie odstraszało turystów w czasach PRL-u.

Dziś wszystko wygląda inaczej, o przyjaźni nikt nie mówi, ona po prostu jest. Dawną drogę celną z huty Carlsthal zamieniono na zielony szlak turystyczny. Ze schroniska Orle, które ulokowało się w jej budynkach, do czeskiej Jizerki szedłem może dwa kwadranse. Po polskiej stronie w dół doliny prowadziła klatka schodowa z korzeni smreków, w górę, po czeskiej, droga z jasnoszarych kamieni. Las pachniał ściętym drewnem. Po drodze minąłem jeszcze Granicznik, 12-metrową granitową skałę z paroma drogami dla wspinaczy. Ale nie miałem ani uprząży, ani asekuracji. Szedłem do Czech na

krótki spacer właściwie po to, żeby zabić czas. Czekałem zmroku, a do niego były jeszcze dwie godziny.

Pierwszy był Księżyc. W nowiu, cienki jak przyrost paznokcia, pojawił się na zachodnim niebie gdzieś nad Bukowcem, a może jeszcze dalej, nad Zielonym Wierchem. Potem z tej ciemnej masy wyłaniały się kolejne migoczące punkty.

Pierwszy meteor z roju Perseidów wystrzelił z samego szczytu nieba, kolejne przecinały je w regularnych odstępach. Kiedy oczy przyzwyczały się już do ciemności absolutnej, po dłuższej chwili gapienia się przez lornetkę na Drogę Mleczną uświadomiłem sobie, że na każdym skrawku nieba coś się porusza. Że nocne niebo jest dyskoteką, parkietem dla roztańczonych satelitów, których przez parę dekad eksploracji kosmosu wysłaliśmy na orbitę multum. A potem, oglądając zrobione po ciemku zdjęcia, zobaczyłem też, że te wszystkie obiekty mają kolory. Błękit, żółć, czerwień. Że to, co na niebie, nigdy nie jest po prostu białym punktem. Podobno Vincent van Gogh doszedł do tego samego wniosku w Prowansji. Ja potrzebowałem Gór Izerskich.

To nie są wysokie góry, a jeszcze na dodatek schowały się za Karkonoszami. Tysiąc, tysiąc sto metrów n.p.m. na szczytach, które tak naprawdę są raczej porośniętymi świerczyną pagórami. Pewnie nigdy bym nie wpadł na to, by przyjechać tu na nocne obserwacje, gdyby nie Polsko-Czeski Park Ciemnego Nieba. Ustanowiono go w 2009 r., gdy polscy i czescy astronomowie spojrzeli na mapy zanieczyszczenia światłem i doszli do wniosku, że w dolinie Izery jest go po prostu najmniej. Powstał więc symboliczny model Układu Słonecznego pod postacią długiej na 11 km ścieżki edukacyjnej. Od tamtej pory rokrocznie organizuje się tu też liczne imprezy astronomiczne, a kilka razy w roku zamiast nart i rowerów królują tu teleskopy.

Biegiem na narty. Bo mimo tych ciemności prym wiodą jednak biegówki. Kiedy szedłem następnego dnia z Orla w kierunku nieczynnej kopalni kwarcu Stanisław, co rusz natrafiałem na oznaczenia tras narciarskich. Łącznie jest ich tu ponad 100 km, wszystkie wiją się po leśnych duktach w bliższym lub dalszym sąsiedztwie Polany Jakuszyckiej. Miejsce jest mekką narciarzy biegowych, co roku na tych terenach odbywa się słynny Bieg Piastów. Jeśli dodamy do tego ponad drugie tyle kilometrów tras na Izerskiej Magistrali Narciarskiej po czeskiej stronie, okaże się, że nie trzeba lecieć do Skandynawii, by biegać na nartach. Z tym

śniegiem w okolicy sprawa jest zresztą ciekawa. Góry Izerskie charakteryzują się nietypową topografią. Są jak płaskowyż, pośrodku którego powstała dolina o płaskim dnie. Podczas bezchmurnych zimowych nocy gromadzi się w niej zimne powietrze, które spływa z okolicznych stoków. W efekcie w dolinie jest o wiele chłodniej niż na szczytach. W 2012 r. na Hali Izerskiej (820 m n.p.m.) zanotowano -36°C , a silne mrozy nie są tu wcale rzadkością nawet w lecie. Schowajcie się, Suwałki, to tu jest prawdziwy polski biegun zimna. Potwierdzą to zresztą polarnicy, którzy często przyjeżdżają nad Izerę w poszukiwaniu namiastki Arktyki. Narciarze dostają zaś śnieg zalegający jak na tę wysokość bardzo długo.

Źródło: <https://www.national-geographic.pl/traveler/kierunki/jest-w-polsce-takie-miejsce-gdzie-zobaczysz-wszystkie-barwy-mroku-za-dnia-tez-jest-pieknie/> [dostęp 23.04.2025].

a. Napisz, jakie **atrakcje** oferują Góry Izerskie:

- turystom pieszym,
- miłośnikom astronomii,
- narciarzom biegowym.

Góry Izerskie oferują turystom pieszym

.....

.....

.....

.....

b. Wymień **trzy powody**, dla których autor uznał to miejsce za wyjątkowe.

.....

.....

.....

.....

c. Przygotuj **prezentację multimedialną** promującą Góry Izerskie jako miejsce dla:

- miłośników astronomii,
- fanów narciarstwa biegowego,
- turystów szukających ciszy i przyrody.

12.

Korzystając z informacji zawartych w poniższym artykule oraz zdobytej wiedzy, napisz wypracowanie po polsku (ok. 300 słów) na poniższy temat.

Ostatnie lata to okres wzmożonego rozwoju turystycznego wielu regionów w Polsce. Przeanalizuj infrastrukturę i atrakcyjność turystyczną Mazur oraz co najmniej jednego, wybranego przez siebie, innego regionu Polski.

Mazury – jeden z najpiękniejszych regionów Polski

Mazury są jednym z najpiękniejszych regionów Polski. Zaskakują nie tylko pod względem zapierających dech w piersiach krajobrazów. Przyciągają turystów ciszą, czystym powietrzem i niesamowitą naturą. Interesujące jest pochodzenie nazwy Mazury. Wzięło się ono od przedrostka „maz-”, czyli dawniej „smolić”, a z przyrostkiem „-ur” powstało określenie na smolarzy, zamieszkujących gęsto zalesione lasy w tym regionie.

Kraina Tysiąca Jezior

Ukształtowanie terenu Mazur jest bardzo różnorodne ze względu na ostatnie zlodowacenie około 14 000 – 15 000 lat temu, po którym zostały liczne jeziora polodowcowe. Potocznie nazywane są Krainą Tysiąca Jezior, bo posiadają najbogatszą sieć wodną spośród wszystkich rejonów naszego kraju. Tutaj znajduje się najdłuższe jezioro w Polsce – Jeziorak o długości około 27,5 km oraz największe – Śniardwy o powierzchni 113,8 km². Zaraz za nim umiejscowiły się Mamry (104,5 km²). Nic więc dziwnego, że żeglarze i kajakarze uwielbiają pływać po tych wodach. To tutaj organizowane są latem obozy żeglarskie dla dzieci i młodzieży. Rejon porośnięty jest puszcą Piską, pokrytą olbrzymią siecią szlaków pieszych, rowerowych i konnych. Potrzeba wielu godzin, żeby przejść je wszystkie, a na każdym rogu kryje się coś ciekawego i zaskakującego. Jednym z najbardziej popularnych jest Szlak Wielkich Jezior Mazurskich, który ciągnie się aż przez 88 km. Dodatkowo po terenie Mazur rozsypane są najróżniejsze zamki i kościoły, które zbudowali Krzyżacy żyjący kiedyś na tych ziemiach.

Fauna i flora Mazur

Mazury to nie tylko piękne jeziora i bujna przyroda, ale także zwierzęta, których często nie można spotkać nigdzie indziej. Dawniej leśne tereny Europy zamieszkiwały tarpany, wymarłe około 200 lat temu. Obecnie na Półwyspie Popielińskim żyją 4 tabuny koników polskich, które są potomkami tych dzikich zwierząt. Dodatkowo Mazury są siedliskiem najróżniejszych ptaków, w tym drapieżnych. Jezioro Dobskie wraz z wyspami stanowi rezerwat przyrody, stworzony w celu ochrony reliktowego krajobrazu polodowcowego, w tym pierwotnych głązowisk morenowych, a także dla ochrony miejsc lęgowych ptactwa wodnego. Na Półwyspie Fuledzkim latają największe drapieżne ptaki Polski – bieliki. Nie jest trudno je wypatrzyć, dzięki nałożonej w tym obszarze tzw. strefie ciszy, czyli zakazowi pływania na silnikach spalinowych. Na Jeziorze Dobskim jest także wyspa – Wysoki Ostrów, która opanowana została głównie przez kormorany i czaple. Odwiedzając Mazury, można być w trzech miejscach jednocześnie! Właśnie tutaj znajduje się najbardziej wysunięty na północny wschód punkt województwa warmińsko-mazurskiego, gdzie możemy jednocześnie znajdować się w Polsce, Rosji i na Litwie. Poza tym, że znajdują się tu zapierające dech w piersiach krajobrazy, Mazury są ostoją miejsc, które zapisały się na kartach historii Polski. Właśnie w tym regionie znajdują się tereny Grunwaldu, gdzie w 1410 roku odbyła się bitwa, a także Wilczy Szaniec – kwatery Hitlera ukryta przed niechcianym wzrokiem w środku lasu. Region Mazur jest bardzo różnorodny, każdy znajdzie tu coś dla siebie. Atrakcji turystycznych jest tak dużo, że nie da się ich wszystkich spróbować za pierwszym razem, dlatego jest to miejsce, gdzie wielokrotnie się powraca.

Źródło: <https://www.zwiedzamy-polske.com/mazury-jeden-z-najpiekniejszych-regionow-polski> [dostęp: 22.02.2025].

This image shows a full page of white paper with horizontal blue dotted lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a guide for handwriting practice. There are no margins, text, or other markings on the page.

Jak oceniasz swoje poszczególne umiejętności językowe?

- Potrafię zrozumieć tekst, który słyszę.
- Potrafię zrozumieć tekst, który czytam.
- Potrafię zanalizować i zinterpretować tekst, który czytam.
- Potrafię różnymi technikami uczyć się słownictwa.
- Potrafię postawić tezę, zaplanować i napisać argumenty.

O AUTORKACH

Agata Roćko

Kierowniczka projektu

Dr hab., prof. IBL PAN – literaturoznawczyni, lektorka języka polskiego jako obcego, autorka wielu publikacji z zakresu historii literatury XVIII wieku oraz dydaktyki nauczania języka polskiego jako obcego/drugiego i odziedziczonego. Autorka glottodydaktycznych programów studiów podyplomowych oraz wykładowczyni z zakresu metodyki języka polskiego jako obcego na glottodydaktycznych studiach podyplomowych w Instytucie Badań Literackich PAN. Kierowniczka Zespołu Literatura a Glottodydaktyka w IBL PAN.

Współautorka podręcznika *Język, tożsamość, kultura. Wśród młodzieży polonijnej w Wielkiej Brytanii*, przygotowującego do egzaminu GCSE.

Dorota Hrycak-Krzyżanowska

Koordynatorka projektu

Dr – kierowniczka Zakładu Nauczania Języka i Kultury Polskiej na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie PUNO. Wykładowczyni języka polskiego jako odziedziczonego/drugiego i obcego. Nauczycielka w Szkole Polskiej przy Ambasadzie RP w Londynie oraz lektorka JPJO na poziomie GCSE i A-Level w Wellington College.

Specjalizuje się w badaniach nad sztuczną inteligencją w edukacji językowej oraz edukacją z wykorzystaniem narzędzi TIK. Autorka licznych publikacji naukowych na temat metodyki nauczania języka polskiego jako odziedziczonego oraz obcego. Współautorka podręcznika *Język, tożsamość, kultura. Wśród młodzieży polonijnej w Wielkiej Brytanii*, przygotowującego do egzaminu GCSE.

Marlena Olechowska
Wykonawczyni projektu

Lektorka i metodyczka języka polskiego jako obcego. Trenerka szkoleń dla nauczycieli na temat motywowania uczniów oraz gramatyki języka polskiego. Specjalistka w zakresie e-learningu.

Autorka programu językowego *Do matury online*. Pracuje z dziećmi Polonii i ekspatów, pomagając w przygotowaniu do różnych egzaminów szkolnych. Wykładowczyni na glottodydaktycznych studiach podyplomowych w IBL PAN, gdzie specjalizuje się w gramatyce funkcjonalnej oraz metodyce nauczania JPJO. Członkini komisji egzaminacyjnych na egzaminach certyfikowanych z języka polskiego jako obcego. Współautorka podręcznika *Język, tożsamość, kultura. Wśród młodzieży polonijnej w Wielkiej Brytanii*, przygotowującego do egzaminu GCSE.

Katarzyna Duda
Wykonawczyni projektu

Lektorka języka polskiego jako obcego, polonistka, historyczka. Koordynatorka studiów i praktyk glottodydaktycznych w Instytucie Badań Literackich.

Wykładowczyni na studiach podyplomowych w IBL PAN. Autorka artykułów i podręczników z zakresu glottodydaktyki. Członkini komisji egzaminacyjnych Państwowego Egzaminu Certyfikowanego z Języka Polskiego jako Obcego. Pełnomocniczka Dyrektora ds. Studiów Podyplomowych i Kursów IBL PAN. Współautorka podręcznika *Język, tożsamość, kultura. Wśród młodzieży polonijnej w Wielkiej Brytanii*, przygotowującego do egzaminu GCSE.

Język, tożsamość, kultura. Polski level up to pionierska i jedyna w swoim rodzaju tak kompleksowa publikacja przygotowująca do egzaminu A-level Polish. Dotąd osoby nauczające i uczące się miały do dyspozycji materiały fragmentaryczne, skupione na pojedynczych działach. Niniejszy podręcznik wraz z przewodnikiem metodycznym uzupełnia tę lukę, łącząc solidne opracowanie merytoryczne z praktycznym podejściem do nauczania języka polskiego, literatury, filmu, historii oraz kultury. Autorki w pionierski sposób opracowały spójną strukturę obejmującą większość kluczowych obszarów egzaminu, wzbogaconą o autentyczne teksty, współczesne nagrania i sekcje samooceny uczniowskiej. Dzięki wersji elektronicznej publikacja wykorzystuje możliwości nowoczesnych narzędzi do pracy zdalnej, takich jak *Notability* czy *GoodNotes*, umożliwiając edycję, komentowanie i współpracę w czasie rzeczywistym. Oceniam tę publikację jako niezwykle pomocne narzędzie do nauczania i nauki, wspierające rozwój kompetencji językowych, kulturowych i akademickich na wysokim poziomie wymaganym na egzaminie A-level z języka polskiego.

Dr Maksi Anna Kozińska, Anglia Ruskin University w Cambridge — polsko-brytyjska językoznawczyni, edukatorka i ekspertka w zakresie edukacji polonijnej, tłumaczeń dydaktycznych oraz dwujęzyczności. Autorka licznych publikacji naukowych i dydaktycznych, egzaminatorka GCSE i A-level, od wielu lat związana z nauczaniem języka polskiego jako odziedziczonego w Wielkiej Brytanii.

ISBN 978-83-68444-43-8

9 788368 444438